

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ»
ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΛΗΨΗ;

Επιβλέπων Καθηγητής: Αντώνης Μαγγανάς

Μέλη Επιτροπής: Καθηγητής Στέλιος Περράκης

Ε. Καθηγητής Γρηγόρης Λάζος

Επιμέλεια: Γεωργία Καλαπόδη

A.M. 32094025

Αθήνα, 23 Νοεμβρίου, 2011

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή Εγκληματολογίας και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας κ. Αντώνη Μαγγανά για την ουσιαστική καθοδήγηση και την ανεκτίμητη συμπαράσταση που μου παρείχε στη διάρκεια της προσπάθειάς μου.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1.1** Η κεντρική θεωρητική υπόθεση και οι εννοιολογικές οριοθετήσεις.....σ. 4
- 1.2** Μεθοδολογία και πηγές.....σ. 5
- 1.3** Επιμέρους θεωρητικές υποθέσεις και παράλληλη σύντομη παρουσίαση
Κεφαλαίων.....σ. 7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

- 2.1** Ιστορική αναδρομή.....σ. 10
- 2.2** Οι σύγχρονοι πόλεμοι.....σ. 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

- 3.1** Οι θεωρητικές προσεγγίσεις του Karl von Clausewitz.....σ. 34
- 3.2** Οι θεωρητικές προσεγγίσεις των Karl Marx και Friedrich Engels.....σ. 40

3.3 Η χρησιμοποίηση του στρατιωτικού προτύπου στην πολιτική.....σ. 42

3.4 Η ποικιλομορφία των πολέμων και η πολιτική τους αιτιολογία.....σ. 43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

4.1 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο σε σχέση με τα εγκλήματα πολέμου..... σ. 45

4.2 Η Κοινωνία των Εθνών και οι προσπάθειες αποκήρυξης του επιθετικού πολέμου.

4.2.1 Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης και το Σύμφωνο των Παρισίων.....σ. 47

4.2.2 Η σύσταση του Σχεδίου Συνθήκης Αμοιβαίας Βοήθειας.....σ. 49

4.2.3 Το Σύμφωνο Kellogg-Briand ή Συνθήκη Αποκήρυξης του Πολέμου.....σ. 49

4.2.4 Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών.....σ. 50

4.3 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται και περιγράφονται στο διεθνές συμβατικό δίκαιο.....σ. 55

4.3.1 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται από το δίκαιο των Συμβάσεων της Χάγης.....σ. 56

4.3.2 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται από τις Συνθήκες της Γενεύης και τα πρόσθετα αυτών Πρωτόκολλα.....σ.60

4.3.3 Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....σ.69

**ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΩΝ
ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΤΟ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ.**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΕ
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ**

- 5.1** Η υποχρέωση σεβασμού των Συμβάσεων.....σ.73
- 5.2** Η υποχρέωση ποινικοποίησης των εγκλημάτων πολέμου στο εσωτερικό
δίκαιο.....σ.76
- 5.3** Η υποχρέωση θέσπισης του απαράγραφτου των εγκλημάτων πολέμου.....σ. 79
- 5.4** Η υποχρέωση κατάργησης των ασυλιών και του ακαταδίωκτου.....σ. 81

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ
ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ
ΠΟΛΕΜΟΥ**

- 6.1** Η αρχή της εδαφικότητας.....σ. 85
- 6.2** Το ζήτημα της ετεροδικίας του κράτους για τα εγκλήματα πολέμου.....σ. 86
- 6.3** Η ενεργητική αρχή της προσωπικότητας.....σ. 90
- 6.4** Η αρχή της παγκόσμιας ή οικουμενικής δικαιοδοσίας.....σ. 91

6.5 Η αρχή της ειδικότητας.....	σ. 94
6.6 Η αρχή ne bis in idem.....	σ. 95
6.7 Η εξαίρεση των πολιτικών εγκλημάτων από την διαδικασία έκδοσης.....	σ. 96

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

7.1 Η Δίκη της Νυρεμβέργης	σ. 100
7.1.1 Το ιστορικό πλαίσιο της δίκης.....	σ. 100
7.1.2 Η σύσταση και η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης.....	σ. 103
7.1.3 Τα «επίμαχα» σημεία των άρθρων του Καταστατικού Χάρτη.....	σ. 106
7.1.4 Το κατηγορητήριο και η ετυμηγορία.....	σ. 108
7.1.5 Οι Δίκες Control Council Law No 10.....	σ. 111
7.1.6 Οι Αρχές της Νυρεμβέργης.....	σ. 113
7.2 Το Δικαστήριο του Τόκιο.....	σ. 115
7.3 Συμπεράσματα – Παρατηρήσεις.....	σ. 118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: AD HOC ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

8.1 Η ίδρυση, η δικαιοδοσία και η δομή των ad hoc ποινικών δικαστηρίων...σ. 121

8.2 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ICTY)

8.2.1 Το ιστορικό-κοινωνικό πλαίσιο της εμφύλιας σύρραξης στην πρώην Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.....σ. 127

8.2.2 Η Νατοϊκή επέμβαση.....σ. 130

8.2.3 Η Σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ICTY).....σ. 131

8.2.4. Η Δικαιοδοσία του ICTY για τα εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 του Καταστατικού.....σ. 132

8.2.5 Το έργο του Δικαστηρίου.....σ. 133

8.3 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα.....σ. 138

8.3.2 Η σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα.....σ. 142

8.3.3 Η δικαιοδοσία του ICTR για εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 4 του Καταστατικού.....σ. 142

8.3.4 Οι παραπομπές και οι ποινές.....σ.143

8.4 Προβληματισμοί σχετικοί με την σύσταση και την λειτουργία των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων.....σ. 146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

- 9.1** Η ίδρυση και η λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.....σ. 150
- 9.2** Το τελικό σύστημα δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου....σ. 153
- 9.3** Η οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ.....σ. 156
- 9.4** Η μορφή υπαιτιότητας και η θεμελίωση ποινικής ευθύνης σύμφωνα με το άρθρο 30 του Κ.Δ.Π.Δ.....σ. 158
- 9.4.1** Λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης.....σ. 158
- 9.5.** Τα αμφιλεγόμενα σημεία του Καταστατικού.....σ. 160
- 9.6** Η αποτελεσματικότητα του ΔΠΔ.....σ. 162

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. ΟΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΠΔ

- 1.1** Βόρεια Ουγκάντα.....σ. 164
- 1.2** Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό.....σ. 165
- 1.2.1** Υπόθεση Thomas Lubanga Dylio, «Η πρώτη δίκη».....σ. 166

1.3 Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία.....	σ. 169
1.4 Σουδάν (Νταρφούρ).....	σ. 170

2. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟ AD HOC ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ ΓιΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

2.1.1. Υπόθεση Dusko Tadic.....	σ. 174
---------------------------------	--------

2.2 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΡΟΥΑΝΔΑ (ICTR)

(J.P. Akayesu).....	σ. 175
---------------------	--------

3. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

3.1 Υπόθεση Desire Munyaneza.....	σ. 176
-----------------------------------	--------

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ: Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ

10.1 Η πρόληψη ως διαδικασία της Αντεγκληματικής Πολιτικής.....	σ. 180
---	--------

10.2 Η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου μέσω του Διεθνούς Συμβατικού Δικαίου και της Διεθνούς Δικαστικής Λειτουργίας.....σ.	184
10.3 Οι σημαντικές εξελίξεις της επανορθωτικής δικαιοσύνης στο Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.....σ.	185
10.4 Οι αντινομίες της πρόληψης.....σ.	187
10.4.1 «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις».....σ.	188
10.4.2 Η Ειρήνη.....σ.	190
10.4.3 Το καθεστώς της «ατιμωρησίας».....σ.	193

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ: ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

11.1 Η διεπιστημονική προσέγγιση του πολέμου και τα νέα πεδία μελέτης της Εγκληματολογίας.....σ.	195
11.2 Ο πόλεμος ως έγκλημα.....σ.	196

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ:ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....σ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σ.	213-232
----------------------------	---------

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ:

Ε.Σ.Δ.Α	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Σ.Π.Κ	Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας
Ε.Δ.Δ.Α	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Δ.Π.Δ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
Κ.Δ.Π.Δ	Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
Π.Κ	Ποινικός Κώδικας
Ο.Η.Ε	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Η.Ε	Ηνωμένα Έθνη
Α.Ε.Δ.	Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Δ.Δ.Χ	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
Κ.τ.Ε	Κοινωνία των Εθνών
Κ.ΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Σ.Α	Συμβούλιο Ασφαλείας
Κ.Α.Δ	Κεντρική Αφρικανική Ένωση
I.C.T.R	International Criminal Tribunal for Rwanda
I.C.T.Y	International Criminal Tribunal for former Yugoslavia
I.M.T	International Military Tribunal of Nuremberg
R.P.F	Rwanda Patriotic Front

M.R.N.D National Revolutionary Movement for Development

L.R.A Lord's Resistance Army

U.P.C. Union des Patriotes Congolais

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ»

ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΛΗΨΗ;

«Όσο υπάρχουνε Αχαιοί θα υπάρχει μία ωραία Ελένη

και ας είναι αλλού το χέρι αλλού ο λαιμός.

Κάθε καιρός κι ο Τρωικός του πόλεμος

Κάθε καιρός κι η Ελένη του».

(Οδυσσέας Ελύτης, «Μαρία Νεφέλη»)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο πόλεμος αποτελεί μια πολυδιάστατη κοινωνικοϊστορική πραγματικότητα της ανθρωπότητας. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις του πολέμου που παρουσιάζονται σε αυτή την μελέτη αφορούν την πολιτική και κοινωνική διάσταση των κλασικών και σύγχρονων πολέμων.

Το «δίκαιο του πολέμου» ιστορικά, παρά την αναπόφευκτη καταστροφικότητα των πολεμικών συγκρούσεων, στόχευσε στην οριοθέτηση των συμπεριφορών των αντιπάλων με την εκατέρωθεν δέσμευση σεβασμού μιας σειράς «ηθικών» κανόνων. Το σύγχρονο Ανθρωπιστικό Δίκαιο, μέσω των Διεθνών Συμβάσεων και Συνθηκών και του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου παραθέτει ένα λεπτομερή κατάλογο πράξεων που αποτελούν εγκλήματα πολέμου, τόσο αυτών που τελούνται σε διεθνείς, όσο και εκείνων που τελούνται σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις.

Στα πλαίσια αυτά εξετάζονται οι αρχές της ποινικής δικαιοδοσίας για τα εγκλήματα πολέμου στο εσωτερικό και διεθνές ποινικό δίκαιο και οι αντίστοιχες διεθνείς

δεσμεύσεις των κρατών καθώς και η απόδοση ατομικής ποινικής ευθύνης σε δράστες εγκλημάτων πολέμου. Η διεθνής δικαστική λειτουργία απέδειξε μια σημαντική αλλά πολλές φορές επιλεκτική δραστηριότητα στην απονομή δικαιοσύνης για εγκλήματα πολέμου, με την ίδρυση και λειτουργία των πρώτων Διεθνών Μεταπολεμικών Δικαστηρίων, των μετέπειτα Ειδικών Διεθνών Δικαστηρίων και πρόσφατα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου ενώ φαίνεται εφικτή μέσα από τις βασικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου και τις αντίστοιχες δεσμεύσεις που δημιουργούν στα κράτη, παρουσιάζει μια σημαντική αδυναμία εφαρμογής στους «νέους πολέμους» που ξεσπούν συνήθως με την μορφή εμφύλιων συρράξεων.

Οι κανόνες μιας «Νέας παγκόσμιας τάξης» ανατρέπουν οποιαδήποτε μορφή «συμβολικής αμοιβαιότητας» με αποτέλεσμα να καταστρατηγούνται οι διεθνείς νομικοί κανόνες στο όνομα της «παγκόσμιας τάξης και ασφάλειας» που επιβάλουν τα «ηγεμονικά» κράτη. Οι «ειρηνευτικές ή «ανθρωπιστικές επεμβάσεις» σε αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων χρησιμοποιούν ως δικαιολογητική βάση την ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά στην πραγματικότητα λειτουργούν ως φορείς ανεξέλεγκτης βίας και καταστολής.

Οι νέες τάσεις της Εγκληματολογίας διερευνούν την δυνατότητα ένταξης του πολέμου στο εγκληματικό φαινόμενο εξετάζοντας υπό το πρίσμα της «νέας διακυβέρνησης» τους σύγχρονους πολέμους.

ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολιτικές θεωρίες του πολέμου, Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Συνθήκες Χάγης, Συμβάσεις Γενεύης και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα, Δίκη Νυρεμβέργης, Δίκη Τόκιο, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για

την Ρουάντα, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, «ειρηνευτικές επεμβάσεις», Κριτική Εγκληματολογία, «Global Criminology», Αντεγκληματική Πολιτική, «οι αντινομίες της πρόληψης».

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Η κεντρική θεωρητική υπόθεση και οι εννοιολογικές οριοθετήσεις.

Η κεντρική θεωρητική υπόθεση αυτής της μελέτης είναι: «Η πρόληψη για τα εγκλήματα πολέμου». Αυτή η θεωρητική υπόθεση διατυπώθηκε με την βοήθεια εννοιών οι οποίες αναλύονται με βάση τους παρακάτω θεωρητικούς ορισμούς:

1. Ορισμός του πολέμου.

Σχετικά με τον πόλεμο έχουν διατυπωθεί πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί που οι περισσότεροι συγκλίνουν στην άποψη ότι ο πόλεμος είναι σύγκρουση με χρήση όπλων και παράλληλη άσκηση φυσικής βίας μεταξύ κρατών ή αντίστοιχων χαρακτηριστικών κοινωνικών ομάδων.

Στην παρούσα μελέτη **ο πόλεμος ορίζεται ως πολιτικό-κοινωνικό-ιστορικό φαινόμενο** με ειδοποιά γνωρίσματα την εχθρότητα και την άσκηση ακραία βίας, γνωρίσματα που όμως δεν είναι ικανά να ορίσουν την έννοια του πολέμου χωρίς την συνεξέταση των πολιτικοκοινωνικών μορφωμάτων που καθορίζουν την υφή κάθε πολεμικής σύγκρουσης.

Το περιεχόμενο της έννοιας του πολέμου δύσκολα προσδιορίζεται στις σύγχρονες συγκρούσεις καθώς δεν είναι δυνατό να καθοριστούν με σαφήνεια οι φορείς άσκησης της ένοπλης βίας και τα πολιτικά δεδομένα, ούτε υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ μαχομένων και αμάχων. Μελετώνται έτσι τα γενικά χαρακτηριστικά των «νέων

πολέμων» και γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένες εμφύλιες συγκρούσεις προκειμένου να αναλυθούν οι ιδιαίτερες πολιτικοκοινωνικές συνιστώσες αυτών των συρράξεων.

Η υπαγωγή του πολέμου στο εγκληματικό φαινόμενο αποτελεί επίσης αντικείμενο αυτής της μελέτης θέτοντας ως κριτήριο εγκληματοποίησης την «κοινωνική βλάβη» που προκαλεί.

2. Οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου.

Τα εγκλήματα πολέμου ορίζονται ως σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων του «δικαίου του πολέμου» που αποτυπώθηκαν στο σύγχρονο Ανθρωπιστικό Δίκαιο κύρια μέσω των Συνθηκών της Χάγης, των Συμβάσεων της Γενεύης και των Συμπληρωματικών σε αυτή Πρωτοκόλλων και του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

3. Οριοθέτηση της έννοιας της πρόληψης για τα εγκλήματα πολέμου και της πρόληψης του πολέμου.

Η πρόληψη περιγράφεται ως μία διαδικασία της αντεγκληματικής πολιτικής που για τα εγκλήματα πολέμου νοείται ως: **α) διαδικασία εγκληματοποίησης και ποινικοποίησης** στο επίπεδο του ορισμού αυτών των εγκλημάτων και των αντίστοιχων ποινών μέσω του Διεθνούς Συμβατικού Δικαίου και του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου **β) σύνολο διαδικασιών που καταλήγουν στην απονομή ατομικής ποινικής ευθύνης για εγκλήματα πολέμου** από τα διεθνή και εθνικά δικαστήρια.

Η πρόληψη του πολέμου νοείται ως διερεύνηση των όρων που μπορούν να διασφαλίσουν την ειρήνη.

1.2 Μεθοδολογία και πηγές.

Η προσπάθεια έρευνας μεθοδολογικά, σε σχέση με την κεντρική θεωρητική υπόθεση, θέτει ως βάση: α) Τις θεωρητικές προσεγγίσεις της Πολιτικής Επιστήμης

της Ιστορίας και της Κοινωνιολογίας σχετικά με την ανάλυση του πολέμου. β) Τις προσεγγίσεις του Διεθνούς Δικαίου σχετικά με την οριοθέτηση και την ποινικοποίηση των εγκλημάτων πολέμου. γ) Τις νέες προσεγγίσεις της Εγκληματολογίας που σχετίζονται με την προσπάθεια ένταξης του πολέμου στο εγκληματικό φαινόμενο και την διερεύνηση των σύγχρονων τάσεων της αντεγκληματικής πολιτικής που αφορούν την πρόληψη του πολέμου και των εγκλημάτων πολέμου.

Η μελέτη, σε σχέση με την βάση που τέθηκε, χωρίζεται σε τέσσερα κύρια μέρη:

Στο Πρώτο Μέρος εξετάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις του πολέμου και οριοθετούνται τα εγκλήματα πολέμου. Στο Δεύτερο Μέρος εξετάζεται η ποινικοποίηση των εγκλημάτων πολέμου στα πλαίσια των διεθνών υποχρεώσεων των κρατών καθώς και οι βασικές αρχές ποινικής δικαιοδοσίας στο εσωτερικό και διεθνές δίκαιο. Στο Τρίτο Μέρος εξετάζονται τα εγκλήματα πολέμου στα πλαίσια της διεθνούς δικαστικής λειτουργίας. Στο Τέταρτο Μέρος αναλύεται η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου και εξετάζονται οι σύγχρονες εγκληματολογικές προσεγγίσεις για τον πόλεμο.

Η μεθοδολογική προσέγγιση στηρίζεται σε βιβλιογραφική μελέτη για το θέμα σε σχέση με τις θεωρητικές προσεγγίσεις του πολέμου και των εγκλημάτων πολέμου και στην χρησιμοποίηση πρωτογενών κειμένων που αφορούν: το Συμβατικό Διεθνές Δίκαιο, την νομολογία των Ειδικών Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, καθώς και τους κανόνες δικαίου της εσωτερικής έννομης τάξης.

1.3 Επιμέρους Θεωρητικές Υποθέσεις με παράλληλη σύντομη παρουσίαση των Κεφαλαίων.

Σε σχέση με την κεντρική θεωρητική υπόθεση και την κατασκευή θεωρητικών ορισμών γεννώνται οι επιμέρους θεωρητικές υποθέσεις οι οποίες και αναλύονται στα Κεφάλαια της μελέτης όπως παρακάτω αναφέρονται:

α) Ο πόλεμος είναι πολιτικοκοινωνικό φαινόμενο.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ιστορικές προϋποθέσεις της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής διάρθρωσης που γέννησαν τους σημαντικότερους κλασικούς και σύγχρονους πολέμους, ενώ στο Τρίτο Κεφάλαιο αναλύονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζουν άμεσα ή έμμεσα τον πόλεμο με την πολιτική.

β) Η οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δημιουργεί διεθνείς δεσμεύσεις στα κράτη.

Στο Τέταρτο Κεφάλαιο αναφέρεται το προστατευτικό καθεστώς του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σε σχέση με την ιστορική εξέλιξη της αποκήρυξης του επιθετικού πολέμου από τα κράτη και τους Διεθνείς Οργανισμούς και την οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου και των αντίστοιχων δεσμεύσεων των κρατών μέσω του διεθνούς συμβατικού δικαίου. Στα πλαίσια αυτά εξετάζεται αναλυτικά η οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου από τις Συμβάσεις της Χάγης, τις Συνθήκες της Γενεύης και τα Συμπληρωματικά σε αυτές Πρωτόκολλα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

γ) Η ποινικοποίηση των εγκλημάτων πολέμων δημιουργεί διεθνείς υποχρεώσεις στα κράτη.

Οι διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών αναλύονται στο Πέμπτο Κεφάλαιο και συγκεκριμένα αναφέρεται: η υποχρέωση σεβασμού των Συμβάσεων, η υποχρέωση

ποινικοποίησης των εγκλημάτων πολέμου στο εσωτερικό δίκαιο, η υποχρέωση κατάργησης των ασυλιών και του ακαταδίωκτου για εγκλήματα πολέμου.

δ) Τα εγκλήματα πολέμου υπόκεινται στις βασικές αρχές της ποινικής δικαιοδοσίας του εσωτερικού και διεθνούς δικαίου.

Στο έκτο Κεφάλαιο αναφέρονται οι βασικές αρχές της ποινικής δικαιοδοσίας στο Διεθνές και Εσωτερικό Δίκαιο που θεμελιώνουν την ποινική εξουσία των κρατών για τα εγκλήματα πολέμου και οι βασικές αρχές του δικαίου της έκδοσης.

Συγκεκριμένα αναλύονται: Η αρχή της εδαφικότητας, η ενεργητική αρχή της προσωπικότητας, η αρχή της παγκόσμιας ή οικουμενικής δικαιοδοσίας, η αρχή της ειδικότητας, η αρχή *ne bis in idem* και τίγονται τα ζητήματα της ετεροδικίας του κράτους για τα εγκλήματα πολέμου καθώς και η εξαίρεση των «πολιτικών εγκλημάτων» από την διαδικασία έκδοσης.

ε) Τα εγκλήματα πολέμου αποτελούν αντικείμενο της Διεθνούς Δικαστικής Προστασίας.

Στο Έβδομο Κεφάλαιο εξετάζονται τα Διεθνή Μεταπολεμικά Δικαστήρια και συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στην Δίκη της Νυρεμβέργης και το Δικαστήριο του Τόκιο. Το Όγδοο Κεφάλαιο πραγματεύεται την σύσταση, την δομή, την λειτουργία, τις παραπομπές και τις ποινές, δύο *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων, του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, με παράλληλη εξέταση του ιστορικού –κοινωνικού πλαισίου των αντίστοιχων εμφύλιων συρράξεων.

Στο Ένατο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι σημαντικότερες προτάσεις που υποβλήθηκαν στην Διπλωματική Διάσκεψη του ΟΗΕ το 1998 στην Ρώμη οι οποίες οδήγησαν στην διαμόρφωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Γίνεται επίσης ειδική αναφορά στο άρθρο 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου το οποίο οριοθετεί τα εγκλήματα πολέμου και στο άρθρο 30 που θεμελιώνει ποινική ευθύνη σε σχέση με την μορφή υπαιτιότητας.

Στο Παράρτημα γίνεται ειδική μνεία σε υποθέσεις που ασκήθηκε ποινική δίωξη από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, σε υποθέσεις που ασκήθηκε ποινική δίωξη από τα προαναφερθέντα ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια, και στην υπόθεση D. Muiyaneza, που η ποινική δίωξη ασκήθηκε από το Καναδικό Δικαστήριο.

ζ) Η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου εντάσσεται στις σύγχρονες διαδικασίες της Αντεγκληματικής Πολιτικής αλλά στο πεδίο εφαρμογής της ενέχει «αντινομίες».

Στο Δέκατο Κεφάλαιο αναλύεται η πρόληψη ως βασική διαδικασία της Αντεγκληματικής Πολιτικής σε σχέση με τις ιστορικά επικρατούσες εγκληματολογικές προσεγγίσεις.

Παράλληλα εντοπίζονται οι «αντινομίες της πρόληψης» σε σχέση με: το πεδίο των «ειρηνευτικών επιχειρήσεων», τις θεωρητικές προσεγγίσεις του ζητήματος της «ειρήνης» και «τη μάστιγα της ατιμωρησίας» για τα εγκλήματα πολέμου.

η) Ο πόλεμος αποτελεί αντικείμενο μελέτης των σύγχρονων εγκληματολογικών προσεγγίσεων. Στο Δέκατο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα νέα πεδία μελέτης της Εγκληματολογίας σχετικά με τον πόλεμο και κύρια οι θέσεις της Κριτικής Εγκληματολογίας και οι προσεγγίσεις της ονομαζόμενης «Παγκόσμιας Εγκληματολογίας» («Global Criminology»).

Το Ενδέκατο και τελευταίο Κεφάλαιο αναφέρεται στα τελικά συμπεράσματα αυτής της μελέτης αντί Επιλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

2.1 Ιστορική αναδρομή:¹

Η ιστορία της ανθρωπότητας σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ιστορία του πολέμου. Το ανθρώπινο γένος από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι τη σημερινή εποχή εμπλέκεται σε αναρίθμητες πολεμικές συρράξεις με συντριπτικές συνέπειες σε λαούς και έθνη. Ο πόλεμος συνοδεύει την ανθρώπινη ύπαρξη έτσι ώστε να μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι δεν υπάρχει σημαντική περίοδος της ανθρώπινης ιστορίας χωρίς να αιματοκυλιστεί κάποια γωνιά του πλανήτη από μεγάλες ή μικρές πολεμικές αναμετρήσεις. **Κάθε πεδίο μάχης όμως δεν αποτελεί απλά ένα θέατρο βίαιων συγκρούσεων αλλά αντανακλά τις ιστορικές προϋποθέσεις της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής διάρθρωσης.**

Ο Engels αναφέρει ότι «ο πόλεμος είναι τόσο παλιός όσο και η παράλληλη ύπαρξη περισσότερων ομάδων».²

Οι πόλεμοι μεταξύ των φυλών που ζούσαν οργανωμένες σε γένη ήταν πολλοί συχνοί και διεξάγονταν από ολόκληρη τη φυλή ως μια αυτοοργανωμένη ένοπλη δύναμη και δεν ήταν καθήκον μιας ειδικά εκπαιδευμένης στρατιωτικής ομάδας.

Στις αταξικές φυλετικές κοινωνίες οι αιτίες του πολέμου μπορεί να είναι και οικονομικές, με την έννοια της υπεράσπισης μιας εδαφικής περιοχής που εξασφάλιζε

¹ Για τις χρονολογίες και τα ιστορικά γεγονότα που αναφέρονται στην Ιστορική εισαγωγή χρησιμοποιήθηκαν ως Πηγές: *Νέα εγκυκλο-παιδεία, Ελλάδα Ιστορία και πολιτισμός Χρονολόγιο: 700000 π.Χ.-2006 μ.Χ.* εκδ. Μαλλιάρης παιδεία-Πήγασος Εκδοτική Α.Ε. τόμος 37 για την Ελληνική ιστορία και τόμοι 3, 5, 13 και για την Ευρωπαϊκή ιστορία.

² Βλέπε στο Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου* εκδ. Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, δ' έκδοση, χωρίς ημερομηνία, σελ. 177.

τροφή στον πληθυσμό, όμως ο πόλεμος δεν είχε σαν στόχο την καθυπόταξη και την υποδούλωση αλλά την εξόντωση του εχθρού.

Ο απλός καταμερισμός της εργασίας και η χαμηλή παραγωγικότητα ανάγκαζε τη φυλή να ζει μέσα στα στενά εδαφικά της όρια και να μην αναπτύσσει ευρύτερη επικοινωνία με τις άλλες κοινότητες. Κατά συνέπεια «όπου δεν υπήρχε ρητή συνθήκη ειρήνης επικρατούσε πόλεμος και ότι βρισκόταν εκτός φυλής, βρισκόταν και εκτός δικαίου» (Engels)³ με απόφαση του συμβουλίου και της συνέλευσης της φυλής.

Οι περισσότεροι αρχαίοι πολιτισμοί είχαν αναπτύξει μια μορφή άγραφου εθιμικού δικαίου που επέβαλλε συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφοράς κατά την διάρκεια και μετά το τέλος του πολέμου απέναντι στους αιχμαλώτους τους νεκρούς και τους άμαχους.

Στις πρώτες απόπειρες κωδικοποίησης των κανόνων του πολέμου συγκαταλέγεται ο κώδικας του βασιλιά των Βαβυλωνίων Χαμουραμπί⁴ ενώ η οριοθέτηση των μεθόδων διεξαγωγής του πολέμου που θεμελίωσαν την στρατιωτική στρατηγική, ως «τέχνη του πολέμου», θεμελιώθηκε από τον Κινέζο στρατηγό Σουν Τζου.⁵

Στα πρώτα γνωστά συγκροτημένα κράτη της ύστερης εποχής του χαλκού (16^ο-11^ο αιώνα π.Χ.) ο πόλεμος ήταν καθήκον και δικαίωμα μόνο της αριστοκρατικής τάξης και η σημαντικότερη νομιμοποιητική βάση της πολιτικής και κοινωνικής εξουσίας που αυτή η τάξη άσκησε ως «αντάλλαγμα» των πολεμικών υπηρεσιών που παρείχε στο λαό. Στα ομηρικά έπη, που αναφέρονται στον 12^ο π.Χ. αιώνα, παρουσιάζονται οι «βασιλείς» και η τάξη των ευγενών να ορίζουν «τα του πολέμου»

³ Βλέπε ό.π. στο Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.179.

⁴ Ο κώδικας Χαμουραμπί περιλάμβανε νόμους και αντίστοιχες αυστηρές ποινές για τους παραβάτες του εθιμικού δικαίου του πολέμου. Σταμάτης Γεωργούλης, *Το δίκαιο του πολέμου*, εκδ. Σόκολη-Κουλεδάκη, Αθήνα, 2010, σ.15 υποσημείωση 19.

⁵ Ο Κινέζος στρατηγός Σουν Τζου έγραψε το δοκίμιο η «Τέχνη του πολέμου» πριν από 2.500 χρόνια περίπου. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται: «Η τέχνη του πολέμου είναι ζωτικής σημασίας για το κράτος. Είναι ένα θέμα ζωής και θανάτου, δρόμος προς τη σωτηρία ή την καταστροφή. Γι' αυτό σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να παραμελείται». Σουν Τζου, *Η τέχνη του πολέμου*, μετάφραση Δημήτρης Ν.Παυλάκης, εκδ. Οδυσσέας-Φόρμιζ, έβδομη έκδοση, χωρίς ημερ. σ.9.

ενώ παράλληλα οι κοινωνικές αξίες της εποχής εκπορεύονταν από την ατομική ικανότητα και τα σπουδαία πολεμικά κατορθώματα των ηρώων.

Ο πόλεμος έτσι μοιάζει περισσότερο με άθροισμα μονομαχιών μεταξύ διαφορετικών βασιλέων ή αριστοκρατών του πολέμου με αποκλειστικό δικαίωμα στη διανομή των λαφύρων. Οι γυναίκες ήταν μέρος της πολεμικής λείας, έπαθλο της νίκης των πολεμιστών.⁶

Στο ελληνικό καθεστώς των ομηρικών χρόνων, αν και ήταν ακόμα ζωντανή η οργάνωση της κοινωνίας σε γένη, η διαφορά του πλούτου που διαμορφώνεται από την κληρονομική αριστοκρατία και βασιλεία, αρχικά εκφράστηκε με την δουλεία μόνο των αιχμαλώτων πολέμου, αλλά στα επόμενα χρόνια σταδιακά επεκτάθηκε στην υποδούλωση των μελών της ίδιας φυλής ή του ίδιου γένους.⁷

Με την εμφάνιση της «πόλεως-κράτους» οι αρχαϊκές κοινωνίες ιδιοποιούνται μια εδαφική περιοχή και επομένως καθορίζονται σύνορα με την συνακόλουθη ανάγκη υπεράσπισής τους. Η Αθηναϊκή δημοκρατία επινοεί την «οπλιτική φάλαγγα»⁸ όχι ως εφαρμογή κάποιας τεχνολογικής ανακάλυψης, αλλά ως κοινωνικοπολιτικό στοιχείο που δηλώνει την σημασία της ισότητας των πολεμιστών, την αλληλεξάρτηση των οπλιτών της φάλαγγας και την εξαφάνιση του «μονομάχου ήρωα» των Ομηρικών χρόνων. Η «οπλιτική φάλαγγα» ήταν ένα αναπόσπαστο στοιχείο της πόλης εφόσον όσοι πολέμουσαν για αυτή είχαν πολιτικά δικαιώματα έτσι ώστε η εκκλησία του δήμου να ταυτίζεται πλέον με τους ένοπλους πολίτες.

⁶ Η οργή του Αχιλλέα «μήνις», αποτελεί την αφετηρία και το κύριο θέμα της Ιλιάδας του Ομήρου. Η οργή αυτή προκλήθηκε με αφορμή τη μοιρασιά των λαφύρων. Συγκεκριμένα ο Αγαμέμνωνας απαίτησε να πάρει, ως «γέρας» (πολεμικό λάφυρο), τη Βρισηίδα που ήταν το «γέρας» του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό πρόσβαλε τον Αχιλλέα και αποφάσισε να αποχωρίσει από τον πόλεμο μαζί με τους Μυρμιδόνες. Βλέπε, *Ομήρου Ιλιάδα, μετάφραση Ν. Καζαντζάκη, Ι. Κακριδή*, free-ebooks.g, Ραψωδία Α' στίχοι 54-306.

⁷ Φρίντριχ Ένγκελς, *Η καταγωγή της οικογένειας της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*, εκδ. Θεμέλιο, 1982, σ.227.

⁸ Κορνήλιος Καστοριάδης, *Η αρχαία ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα*, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, 1989, σ.σ.18-19.

Παράλληλα καθιερώθηκε η **ισότητα στη διανομή των λαφύρων που προανήγγειλε την ισότητα στη διανομή της πολιτικής εξουσίας και κατά συνέπεια την επέκταση της δημοκρατίας ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης της ιδιότητας του πολεμιστή.**

Ο Αριστοτέλης θεωρούσε την «πόλη των οπλιτών» ως την καλύτερη δυνατή εφόσον το άτομο, που συμπάσχει και συνεργάζεται με τους συμπολίτες του στη μάχη, μπορεί να απαιτεί μια θέση στον πολιτικό κόσμο της πόλης, εκεί που οι σχέσεις κυβερνώντων και κυβερνωμένων γεννιούνται φυσιολογικά με την επιδίωξη της κοινής ασφάλειας.⁹

Οι πρώτοι «εθνικοί πόλεμοι» των Ελλήνων σύμφωνα με τις αφηγήσεις του Ηροδότου¹⁰ είναι **οι Περσικοί πόλεμοι (492-480 π.Χ)** που συνδέονται με την προάσπιση της ανεξαρτησίας του «ελληνικού έθνους» από την περσική επιδρομή και την δημιουργία κοινής ιστορικής μνήμης.

Αντίθετα **οι πόλεμοι της κλασικής εποχής (480-323 π.Χ)** με σημαντικότερο τον Πελοποννησιακό πόλεμο (431-404 π.Χ.) συνδέονται με τις ηγεμονικές τάσεις των μεγάλων πόλεων-κρατών (Αθήνας και Σπάρτης) με καταστροφικές συνέπειες για τις ελληνικές πόλεις που μεταβλήθηκαν σε πεδία συγκρούσεων ή υπέστησαν τις συνέπειες της αντιπαράθεσης από τις κυρίαρχες δυνάμεις. Οι ακρότητες που συνέβησαν σε αυτό τον πόλεμο, σύμφωνα με τις αφηγήσεις του Θουκυδίδη, θεωρήθηκαν «φονικές ενέργειες»¹¹ και οδήγησαν σε «γενοκτονικό αφανισμό» τις ουδέτερες δυνάμεις όπως αυτή των Μηλίων.¹²

⁹ T.A. Sinclair. *Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψης*, Τόμος Α' μετάφραση και πρόλογος από τον Γ.Κ. Βλάχο, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1969, σελ.20.

¹⁰ *Ηροδότου Ιστορίαι* μετ. Άγγελου Βλάχου, εκδ. Γαλαξίας, Αθήνα, 1976, Η 144.

¹¹ «Ουδέποτε εξορίαί και φόνοι υπήρξαν συχνότεροι, απ'όσους συνέβησαν είτε ως άμεσος συνέπεια του πολέμου, είτε ως αποτελέσματα εμφυλίων σπαραγμών». *Θουκυδίδου Ιστορίαι*, Βιβλίο Α' παράγραφος 23, μετάφραση Ελευθερίου Βενιζέλου.

Πηγή internet: www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/vivlio1.htm

¹² Σπύρος Μακρής, *Ισχύς και Ελευθερία Φιλοσοφικές και Διεθνολογικές Προσεγγίσεις. Από τον Πλάτωνα στον Αριστοτέλη*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα, 2008, σ.423

Οι Μακεδονικές Εκστρατείες από το 334 π.Χ. μέχρι και το 323 π.Χ. αναδεικνύουν την σημασία της ποιοτικής υπεροχής του μακεδονικού στρατού και της ευέλικτης και διορατικής στρατηγικής του Μ. Αλεξάνδρου στις κατά μέτωπο συγκρούσεις και στις πολιορκίες των πόλεων. Ήδη από την εποχή του Φιλίππου του Β΄ η Μακεδονία ανέπτυξε επεκτατική πολιτική που ήταν συνδεδεμένη με τη στρατιωτική της οργάνωση γιατί έπρεπε να εξασφαλίσει νέες εκτάσεις γης στους άνδρες του μακεδονικού στρατού. Οργανώθηκε έτσι ένα ισχυρό στρατιωτικό σώμα, η «μακεδονική φάλαγγα», με νέο οπλισμό,¹³ που απετέλεσε στη συνέχεια ένα αήττητο στρατό στις μάχες του Αλεξάνδρου.

Στη Δυτική Ευρώπη το Ρωμαϊκό κράτος διαμορφώνεται στη βάση μιας αυστηρής κοινωνικής οργάνωσης και τη δημιουργία ενός ισχυρού στρατού.

Το «jus belli» («δίκαιο του πολέμου») της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας εκφράζεται ως το «πολιτικό δικαίωμα του πολέμου» που ασκείται από το ηγεμονικό κράτος στο όνομα των συμφερόντων του και ως αναπόσπαστο συστατικό της εξουσίας του.

Από το τέλος του 6^{ου} π.Χ. αιώνα ο Ρωμύλος διαίρεσε όλο το λαό που είχε ενηλικιωθεί σε στρατιωτικά σώματα που ονομάστηκαν «λεγεώνες».¹⁴ Η «λεγεώνα» αν και ήταν ένας ισχυρός εθνικός στρατός που λειτουργούσε με απόλυτη πειθαρχία στον πόλεμο παράλληλα αποτελούσε από τον 5^ο π.Χ. αιώνα και ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό σχήμα για την λήψη πολιτικών αποφάσεων με την μορφή συνέλευσης όλων των στρατευμένων πολιτών¹⁵.

¹³ Μακρύ δόρυ «την σάρισα» Βλέπε, ό.π. *Νέα εγκυκλο-παιδεία, Ελλάδα Ιστορία και πολιτισμός*, τόμος 2^{ος} σ.σ.208-219.

¹⁴ *Πλουτάρχου βίοι παράλληλοι Ρωμύλος*, 13.

Πηγή internet www.mikrosapoplous.gr/anc_texts/texts_plut.html.

¹⁵ Η «λοχίτις εκκλησία»-«comitia centuriata», όπως ονομάστηκε, εξέλεγε τους ύπατους, τους τιμητές και τους πραιτορες. Αντώνης Μαστραπάς, *Ιστορία του αρχαίου κόσμου, από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού*, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο.Ε.Δ.Β, Αθήνα, χωρίς ημερ. σ.σ.170-175.

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία (324-1453μ.Χ.) που κληρονόμησε και συνέχισε το πολίτευμα της αρχαίας αυτοκρατορικής Ρώμης στο ανατολικό τμήμα της παλιάς ρωμαϊκής επικράτειας διεξήγαγε πολυμέτωπους πολέμους έναντι των εξωτερικών της εχθρών και όλοι οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες επεδίωξαν την αποκατάσταση κάθε απολεσθέντος εδάφους. Ο αυτοκράτορας κατά τον νόμο, την «Επαναγωγή», είχε χρέος την «των απολεσθέντων ανάκτησιν» (Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, 2009, σ.17) έτσι ώστε κάθε πόλεμος του Βυζαντίου να φαίνεται αμυντικός και δίκαιος.¹⁶

Το Βυζάντιο ταυτόχρονα ανέλαβε και το ρόλο του «προστάτη» της χριστιανοσύνης με αποτέλεσμα να προσδίδει στις στρατιωτικές του επιχειρήσεις σταυροφορικό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα η αυτοκρατορία δέχτηκε την υστεροβυζαντινή περίοδο (1081-1204) και τις επιθέσεις των δυτικών σταυροφόρων.

Η στρατηγική του πολέμου αλλάζει την μεσοβυζαντινή περίοδο (565-1081) καθώς εγκαταλείπεται η ρωμαϊκή παράδοση στη διοίκηση και το στρατό και υπό την απειλή των Αράβων ενισχύεται το βυζαντινό πολεμικό ναυτικό, χρησιμοποιούνται νέα όπλα, [«υγρό πυρ» στην πολιορκία της Κωνσταντινούπολης (673-677)] και γενικεύεται η στρατολόγηση ντόπιων φυλών για το βυζαντινό στρατό.

Σημαντικό σταθμό στην ιστορία των πολεμικών συρράξεων στην Ευρώπη αποτελεί **ο εκατονταετής πόλεμος (1354-1453) μεταξύ της Αγγλίας και της Γαλλίας** που εκδηλώθηκε με ακρότητες και λεηλασίες των Άγγλων εις βάρος των Γάλλων αγροτών. Παράλληλα δημιούργησε στη Γαλλία εσωτερική εξέγερση κατά των Άγγλων κατακτητών και των ντόπιων φεουδαρχών, γεγονός που φανερώνει ότι ο γαλλικός λαός είχε αποκτήσει πλέον εθνική και ταξική συνείδηση.¹⁷

¹⁶ Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, *Γιατί το Βυζάντιο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 22^η έκδοση, Αθήνα, 2009, Μέρος Πρώτο: Ιστορική επισκόπηση, σ.σ.17-23.

¹⁷ Στις μάχες που δόθηκαν στην διάρκεια του εκατονταετούς πολέμου χρησιμοποιήθηκε στρατηγική σκέψη που εξασφάλιζε την ανωτερότητα του καλά συντονισμένου αγγλικού στρατού στα πεδία των μαχών όμως λόγω της έλλειψης αναγκαίων πόρων για την άλωση των κάστρων και των οχυρών ο

Μετά την κατάλυση του Ρωμαϊκού κράτους (476μ.Χ.), η **φεουδαρχική κοινωνία**, κοινωνικό-οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίζεται από δεσμούς αλυσιδωτής εξάρτησης μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, αναθέτει τις πολεμικές επιχειρήσεις στους άρχοντες ή ευγενείς που συγκροτούσαν μια κλειστή κοινωνική ομάδα. Έτσι ο **πόλεμος αποτελούσε «κοινωνικό προνόμιο»**, εφόσον ο ικανός μαχητής ήταν μέλος μιας ανώτερης κοινωνικής τάξης χωρίς υποχρέωση να εργάζεται και να παράγει. Ουσιαστικά ο **πόλεμος αποτελούσε τη νόμιμη μέθοδο επίλυσης των διαφορών με την αποδοχή της καθολικής εκκλησίας που όριζε, μέσω της «ελέω Θεού» διακυβέρνησης των φεουδαρχών, τον «δίκαιο» και «μη δίκαιο» πόλεμο.**

Οι πόλεμοι της Αναγέννησης (15^ο-16^ο αιώνα) διεξάγονται από επαγγελματίες του πολέμου και μισθοφόρους και παίρνουν την μορφή διεθνικών και εμφύλιων συγκρούσεων. **Ο πόλεμος είναι πλέον χρηματικά αμειβομένη παροχή υπηρεσιών,¹⁸ συνεπώς μια απρόσωπη σχέση αγοράς και ανταλλαγής.**

Ο Κ. Marx είχε επισημάνει ότι «ο θεσμός των μισθοφόρων ήταν μία μη κανονική πρώτη μορφή μισθωτής εργασίας».¹⁹

Με την σταδιακή κατάρρευση της φεουδαρχίας από τον 16^ο αιώνα σχηματίζονται στην Ευρώπη πολιτικά ανεξάρτητες οντότητες με την μορφή «αυστηρά περιχαρακωμένων κρατών» (Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση σ.136, υποσημείωση 22) με αποτέλεσμα η έννοια της κυριαρχίας να θεμελιώνεται στην βούληση του κράτους.

πόλεμος έληξε με υπεροχή των Γάλλων και τη συνθηκολόγηση των Άγγλων το 1453 με την συνθήκη που υπογράφηκε στο Μπορντό.

Πηγή Internet: http://museduc.gr/docs/Istoria/B/10_KEFALAIO_B.pdf

¹⁸ Η νομική βάση για την διεξαγωγή του πολέμου ήταν η *condotta*, δηλαδή «σύμβαση μεταξύ των εντολών μιας πόλεως ή ενός ηγεμόνα και του επιχειρηματία του πολέμου του *condottiere*». Σε αυτή τη σύμβαση καθορίζονταν το ύψος του μισθού, το μέγεθος των στρατευμάτων, η διάρκεια συμμετοχής στον πόλεμο και τα ακριβή καθήκοντα των μισθοφόρων.

Χέρφριντ Μύνκλερ, *Οι νέοι πόλεμοι, Νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου*, μετάφραση από τα Γερμανικά Αναστασία Δασκαρόλη, εκδ. Καστανιώτη σειρά Αναστοχασμός, α' έκδοση, 2005, σ.76.

¹⁹ Βλέπε ό.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.76.

Οι ειρηνικές και πολεμικές σχέσεις εντάσσονται σταδιακά σε ένα σύστημα σχέσεων που οριοθετείται από τα κράτη, δηλαδή από συγκροτημένα και συλλογικά υποκείμενα άσκησης πολιτικής εξουσίας.

Οι Ιταλικοί πόλεμοι (1494-1512) συνδέονται με μία πρώτη προσπάθεια ένωσης της χώρας σε ένα ενιαίο κράτος και την αυτονομισή της από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Για τον λόγο αυτό τέθηκε το ζήτημα της κατάργησης των μισθοφόρων και της οργάνωσης εθνοφυλακής, που πραγματοποιήθηκε από τον Niccolo Machiavelli,²⁰ με στόχο να δημιουργηθεί ένας εκπαιδευμένος και οργανωμένος στρατός, που θα υπαγόταν σε πολιτικό έλεγχο, ικανός να αντιμετωπίσει επαγγελματικά στρατιωτικά σώματα. Ο N. Machiavelli (1513) υποστήριξε ότι «ένας ηγεμόνας δεν πρέπει να έχει άλλο σκοπό ούτε σκέψη ούτε να ασχολείται με κάποια άλλη τέχνη, εκτός από τον πόλεμο, την οργάνωση και την πειθαρχία του, γιατί αυτή είναι η μόνη τέχνη που αφορά όποιον κυβερνά»²¹

Σε άλλα κράτη της δυτικής Ευρώπης για περισσότερο από έναν αιώνα (από το 1517-1648) οι πόλεμοι φαίνεται να έχουν σαν κύριο αίτιο θρησκευτικές διαφορές ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες ενώ οι πραγματικές αιτίες πολέμου ήταν το αίτημα της ανεξαρτησίας εύπορων εμπορικών περιοχών από την κυριαρχία του βασιλιά (π.χ. η ανεξαρτησία των Κάτω Χωρών από την καθολική Ισπανία) και η απαίτηση των λαών να υπάρχει συγκατάθεση του Κοινοβουλίου για την διακυβέρνηση του κράτους από τον μονάρχη.²²

²⁰ Ο Niccolo Machiavelli τοποθετήθηκε καγκελάριος της επιτροπής που συγκροτήθηκε για την εποπτεία της Εθνοφυλακής, όμως το 1512, όταν οι Μεδικοί ανέτρεψαν το καθεστώς και επανήλθαν στην εξουσία, ο Machiavelli θεωρήθηκε εχθρός της εξουσίας, βασανίστηκε και φυλακίστηκε. Το σημαντικότερο έργο του «Ο Ηγεμόνας» που γράφτηκε το 1513 άσκησε σημαντική επίδραση στην πολιτική σκέψη. Νικολό Μακιαβέλι, *Ο ηγεμόνας*, μετάφραση Μαρία Κασωτάκη, 22^η έκδοση, εκδ. Πατάκης, Αθήνα, 2005, εισαγωγικό σημείωμα της Μ. Κασωτάκη, σ.σ.7-14.

²¹ Ο.π. Νικολό Μακιαβέλι, σ.83.

²² Το αίτημα αυτό πραγματοποιήθηκε στη Μ. Βρετανία αργότερα με την «Ενδοξη Επανάσταση» (1640) που μετασημάτισε τη λειτουργία της μοναρχίας και το νομικό υπόβαθρο της ιδιοκτησίας. Όμως μέσα στο κράτος άφησε να κυριαρχεί ο φεουδαρχικός τύπος οργάνωσης στα τοπικά κέντρα εξουσίας (Βουλή των Λόρδων) και ο στρατός διατήρησε τον ταξικό του χαρακτήρα αποτελούμενος

Οι πόλεμοι αυτοί εκδηλώθηκαν με βίαια επεισόδια **στη Γαλλία (1559-1598)**²³ μεταξύ προτεσταντών και καθολικών και αντίστοιχες βίαιες συγκρούσεις μεταξύ αυτών των θρησκευτικών ομάδων παρατηρήθηκαν στους **εμφυλίους πολέμους της Μ. Βρετανίας [(1642-46), (1648-49) και (1649-51)]**.

Στο τέλος του 16^{ου} και μέχρι και τον 17^ο αιώνα στη δυτική Ευρώπη, λόγω της ισχυρής κεντρικής εξουσίας που διαμορφώθηκε με την κληρονομική μοναρχία, παρακαμάζει η φεουδαρχική οργάνωση της κοινωνίας και το συγκεντρωτικό κράτος που είχε ως στόχο να μονοπωλήσει τον πόλεμο κυριαρχεί μέχρι το τέλος του 17^{ου} αιώνα σε όλη την Ευρώπη. Οι βασιλιάδες συγκεντρώνουν όλες τις εξουσίες που είχαν οι τοπικοί φεουδάρχες και δημιουργούν ενιαίους και οργανωμένους στρατούς για να στηρίξουν και να επιβάλλουν την εξουσία τους. Συντελούνται έτσι αλλαγές στο αμυντικό σύστημα, χρησιμοποιούνται πυροβόλα όπλα και ξιφολόγχες και οι άτακτοι σωροί των μισθοφόρων μετατρέπονται σε ευέλικτα στρατιωτικά σώματα.²⁴

Οι πόλεμοι εκδηλώνονται: με την μορφή επιθέσεων μεταξύ κρατών, ως εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ των τοπικών φεουδαρχών και του βασιλιά, ή παίρνουν την μορφή εξεγέρσεων του αγροτικού πληθυσμού που μαστίζεται από την υψηλή φορολογία που επέβαλαν οι βασιλιάδες με στόχο να εξασφαλίσουν έσοδα για να πληρώνουν τον πολυέξοδο στρατό τους και να συντηρούν την κρατική μηχανή.

Παράλληλα αυτούς τους αιώνες οι περισσότερες ισχυρές Ευρωπαϊκές χώρες (Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία, Αγγλία, Ολλανδία) παίρνουν μέρος στην αποικιακή εξάπλωση που κάθε άλλο παρά ειρηνικά συνέβη.

από τους ευγενείς. Νίκος Πουλαντζάς, *Πολιτική Εξουσία και κοινωνικές τάξεις*, τόμος α', εκδ. Θεμέλιο, Σύγχρονη Σκέψη, γ' έκδοση, Αθήνα, 2005, σ.240

²³ Η πλέον σημαντική σύγκρουση ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες συνέβη το 1572 στο Παρίσι, γνωστή ως «Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου» όπου οι καθολικοί εξόντωσαν μαζικά τους προτεστάντες. Πηγή Internet: http://museduc.gr/docs/Istoria/B/10_KEFALAIO_B.pdf.

²⁴ Ο.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.85

Οι Ευρωπαίοι άποικοι χρησιμοποιούν βία, κατακτούν και εξολοθρεύουν τους Ινδιάνους της Αμερικής, κάνουν δουλεμπόριο στην Αφρική.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί σε αυτό το σημείο ότι ολόκληρο το αποικιακό σύστημα δομήθηκε εκτός οποιουδήποτε νομικού πλαισίου και οι κατακτημένοι λαοί ουδέποτε αναγνωρίστηκαν ως μέλη της διεθνούς κοινότητας.

Αυτή η προέκταση της κυριαρχίας των ισχυρών κρατών, που ξεκίνησε με την αποικιοκρατία, ήταν η αρχή μιας σειράς μετέπειτα παραβιάσεων των διεθνών κανόνων δικαίου σε σχέση με τον σεβασμό της εθνικής κυριαρχίας των άλλων κρατών.

Σημαντικός σταθμός στην Ευρωπαϊκή ιστορία αυτών των αιώνων θεωρείται ο **τριακονταετής πόλεμος (1618-1648)** ο οποίος αρχικά προσέλαβε την μορφή εμφυλίου γερμανικού πολέμου και τελικά μετατράπηκε σε ευρωπαϊκή σύρραξη.²⁵

Η μεγάλη διάρκεια αυτού του πολέμου οφείλεται στη συνεχή εισροή χρηματικών πόρων και την παροχή νέων στρατευμάτων από την Αγγλία την Γαλλία και τις Κάτω Χώρες.²⁶ Οι συντελεστές του πολέμου είχαν πλέον πρόσβαση στους πόρους της παγκόσμιας οικονομίας με τη σταθερή εισροή χρυσού και αργύρου από τις αποικίες του νέου κόσμου έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχιση του πολέμου σε σχέση με την διαθεσιμότητα των πόρων και κατά συνέπεια να επιβάλλεται **μια νέα στρατηγική που «δεν απέβλεπε στην στρατιωτική ήττα αλλά στην οικονομική εξάντληση του αντιπάλου»** (Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005).²⁷

²⁵ Με την συμμετοχή της Δανίας, της Σουηδίας των Ενωμένων Επαρχιών των Κάτω Χωρών, της Ισπανίας και της Γαλλίας.

²⁶ Η έκβαση αυτού του πολέμου συνδέεται με την γέννηση ανεξάρτητων και ισότιμων κρατών (Ελβετία, Ενωμένες Επαρχίες Κάτω Χωρών) και την παράλληλη αποδυνάμωση των ισχυρών κρατών (Αυστρίας, Ισπανίας, Γερμανίας).

²⁷ Ο.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.6

Σύμφωνα με αυτή την διαπίστωση ο τριακονταετής πόλεμος παρουσιάζει ομοιότητες με τους «Νέους Πολέμους».²⁸

Μετά την λήξη αυτού του πολέμου και την υπογραφή των συνθηκών της Βεστφαλίας (1648) δημιουργούνται οι προϋποθέσεις που καθορίζουν την δράση και την λειτουργία των κρατών και τις σχέσεις μεταξύ τους ώστε να αναγνωρίζονται ως «νομότυποι κυρίαρχοι φορείς...ως τύποις ισότιμοι συμμετοχοί σε ένα νοηματισμένο σύστημα υπερεθνικών σχέσεων» (Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006) ²⁹ που βασίζεται στην «ισορροπία δυνάμεων».³⁰

Το πνεύμα της Συνθήκης αντανακλά και τους επιστημονικούς προβληματισμούς των αρχών του αιώνα. Ο Hugo Grotius το 1625 στο έργο του «Περί δικαίου του πολέμου και της ειρήνης»,³¹ περιγράφει ένα πλαίσιο αρχών και κανόνων δικαίου που πρέπει να διέπουν τη συμπεριφορά των εμπόλεμων και να δημιουργούν δεσμεύσεις για κάθε εμπλεκόμενο μέλος. Οι αιτίες πολέμου μπορεί να είναι «δίκαιες αιτίες», κατά την προσέγγιση του Grotius , όταν αφορούν αυτοάμυνα, αλλά θεωρείται καθήκον των κρατών να καταδικάζουν και να απέχουν από κάθε ενίσχυση ή χορήγηση βοήθειας σε επιτιθέμενο. **Αυτό το νέο πεδίο του «διεθνούς δικαίου» ή «δικαίου των εθνών» που δημιουργεί τους προβληματισμούς γύρω από τον «δίκαιο πόλεμο», γεννά το δίκαιο του πολέμου και της ειρήνης³².**

²⁸ Βλέπε στο ίδιο κεφάλαιο την παράγραφο 1.2 Οι σύγχρονοι πόλεμοι.

²⁹ Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, *Πόλεμος και ειρήνη μετά το «τέλος της Ιστορίας»*, εκδ. Καστανιώτη δευτέρα έκδοση, 2006, σ.137, υποσημείωση 22.

³⁰ Ο όρος «ισορροπία δυνάμεων» (Justum poteciale equilibrium) προήλθε από τον ιστοριογράφο Francesco Guicciardini, και υποδηλώνει «μια πολιτική κατάσταση μεταξύ κρατών υπό το καθεστώς της οποίας κανένα κράτος ή συνασπισμός δεν αποκτά τέτοια υπεροχή ισχύος έναντι των άλλων ώστε να απειλήσει την πολιτική τους ανεξαρτησία».

Το σύστημα αυτό δεν αποτελεί κανόνα διεθνούς δικαίου, όμως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο επικράτησε η εντύπωση ότι το σύστημα της «ισορροπίας δυνάμεων» θα μπορούσε να εδραιωθεί σε ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας με την μορφή της Κοινωνίας των Εθνών ή των Ηνωμένων Εθνών μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, *Διπλωματική Ιστορία Τριών Αιώνων, από τη Βεστφαλία στον Άγιο Φραγκίσκο 1648-1945*, 1980, σ.σ. 21-22 υποσημείωση.

³¹ (De jure belli ac pacis libri tres) Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, σ.σ.18-19. .

³² Ό.π. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006, σ.137, υποσημείωση 22.

Οι πόλεμοι του 18^{ου} αιώνα διεξάγονταν από οργανωμένα στρατεύματα με πολυετή εκπαίδευση, που συμπεριελάμβαναν στις γραμμές τους εκτός του εθνικού στρατού και αιχμαλώτους πολέμου που ήσαν ήδη εκπαιδευμένοι στη μάχη.

Η δημιουργία του εκπαιδευμένου στρατού δημιουργεί **μια πρώτη διάκριση μεταξύ μαχόμενων και αμάχων.**³³

Παρά τις μετέπειτα προσπάθειες του διεθνούς δικαίου να προσδιορίσει και να καθορίσει αυτή την διάκριση μεταξύ μαχόμενων και αμάχων αυτή εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να αίρεται με την διαδοχή του πολέμου μεγάλης έκτασης ή διάρκειας από τον βραχυχρόνιο ή μικρής έκτασης πόλεμο ή τις εμφύλιες συγκρούσεις.³⁴

Μια δεύτερη σημαντική διάκριση αφορά την προστασία μέσω κανόνων δικαίου του άμαχου πληθυσμού και ιδιαίτερα των γυναικών.

Η μέριμνα για την πειθαρχία των στρατευμάτων και η ανάγκη επιβολής κανόνων υγειονομικής πρόνοιας, παρά ο σεβασμός και η εδραίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οδήγησαν **στη απαγόρευση των μαζικών βιασμών γυναικών και στην αυστηρή τιμωρία (συνήθως θανατική ποινή) των αποκαλυπτόμενων μεμονωμένων περιπτώσεων δραστών.**³⁵

Τον 18^ο αιώνα σύμφωνα με το «κοινωνικό συμβόλαιο» (των T.Hobbes, και J.J.Rousseau) το κοινωνικό σύνολο μεταβίβασε δύναμη στο κράτος ή τον μονάρχη για να προστατεύει τα δικαιώματα του και να παρέχει ασφάλεια στα άτομα και την ιδιοκτησία τους. Η προστατευτική αυτή ανάγκη της νεοανερχόμενης αστικής τάξης εκφράστηκε και με προτάσεις ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών μεταξύ των χωρών και της αποδοχής μόνο των αμυντικών πολέμων.

³³ Όποιος δεν ήταν αρκετά εκπαιδευμένος δεν μπορούσε πλέον να πάρει μέρος σε μακροχρόνιους πολέμους μπορούσε όμως να χρησιμοποιηθεί σε βραχυχρόνιους.

³⁴ Ο.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.σ.86-87.

³⁵ Ο.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.109.

Οι μελέτες της εποχής παρουσιάζουν ενδιαφέρον ως **μια πρώτη προσπάθεια πρόληψης των πολεμικών συρράξεων**. Ο E. Vattel³⁶ το 1758 αναφέρθηκε σε «δίκαιες αιτίες πολέμου» και υποστήριξε ότι το δικαίωμα στον πόλεμο το έχει το κράτος το οποίο δέχεται επίθεση προκειμένου να αμυνθεί για να διατηρήσει τα δικαιώματά του ή για να προστατευτεί από επανάληψη της προσβολής.

Αντίστοιχα ο E.Kant στο δοκίμιό του «Για την Αιώνια Ειρήνη»³⁷ πρότεινε, προκειμένου να διασφαλιστεί η ειρήνη, τα κράτη να συμφωνήσουν για τους νόμους που θα διευκολύνουν την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών. Συγκεκριμένα ο Kant οραματίστηκε μια «ομοσπονδιακή ένωση» κρατών που θα λειτουργούσε με κανόνες ενός «καθολικού διεθνούς δικαίου»,³⁸ με άλλα λόγια «μια συμμαχία ειρήνης» (foedus pacificum)³⁹ με σκοπό τον τερματισμό όλων των πολέμων. Οι μελέτες αυτές και πολλές άλλες,⁴⁰ παρά τις ενδιαφέρουσες προτάσεις τους, ήταν ουτοπικές ως προς την εφαρμογή τους για τα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα της εποχής.

Το κράτος διατηρούσε ακόμα τις φεουδαρχικές δομές του και είχε το μονοπώλιο του πολέμου. Προκειμένου να στηριχθεί η κρατική εξουσία συγκροτήθηκε ένας ετοιμοπόλεμος μόνιμος στρατός που συντηρείτο από την είσπραξη υψηλής φορολογίας.

Μπορούμε να υποστηρίξουμε, ότι ο πόλεμος της ανεξαρτησίας των Κάτω Χωρών, η Επανάσταση του 1640 στην Αγγλία, η Επανάσταση της Ανεξαρτησίας στην

³⁶ Emmerich de Vattel, *The law of Nations or the Principles of National Law*, Book 3, Chapter 3, Of the Just Causes of War, paragraph 26. Πηγή Internet: www.lonang.com/exlibris/vattel/index.html

³⁷ Άλκης Γούναρης, «Η έννοια της «Αιώνιας» Ειρήνης κατά τον Κάντ και η συμφωνία Ηθικής και Πολιτικής», από την περιληπτική δημοσίευση του δοκιμίου στο *περιοδικό Ηθική* τεύχος 1, 2005.

³⁸ Εννοεί κανόνες διεθνούς δικαίου που θα εξέφραζαν όλους τους ανθρώπους και τον καθένα ξεχωριστά.

³⁹ Ο.π. Άλκης Γούναρης, 2005.

⁴⁰ «Οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες προέβλεπαν θεσμούς με την μορφή κοινοβουλίων (William Penn, John Bellers) ή μόνιμων συνεδρίων (Cruce'), ή παγκόσμιων δικαστηρίων (Jeremy Bentham)» όπως αναφέρεται στο Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, *Εισαγωγή εις την γενικήν θεωρίαν των Διεθνών Οργανισμών*, τόμος Α', Β' έκδοσις, Αθήνα, 1979, σ.σ. 117-118.

Αμερική του 1775-76 και η Γαλλική Επανάσταση του 1789, στη απαρχή τους οφείλονται εν μέρει στην αντίσταση του λαού έναντι του φορολογικού βάρους που επιβάλλεται από το κράτος⁴¹.

Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι (1795-1815) εκφράζουν μια νέα διάσταση της πολιτικής και της στρατηγικής του πολέμου. Η διαίρεση του στρατού σε σώματα ικανά να πολεμήσουν αυτόνομα, χωρίς να ανήκουν στην κεντρική στρατιά, η δημιουργία της μεραρχίας, η στρατιωτική συγκρότηση της ιεραρχίας, η αποφασιστικότητα και η ευελιξία που χαρακτήριζαν κάθε στρατιωτικό εγχείρημα, τερμάτισαν αμετάκλητα τους «προκατακλυσμαίους χρόνους του πομπώδους και άπραγου πολέμου» (Engels)⁴² και **έθεσαν την πολιτική και στρατηγική βάση του πολέμου στον σύγχρονο κόσμο.**

Από τις αρχές έως και το μέσο του 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη εμφανίζονται νέα επαναστατικά κινήματα που είναι ίσως το κυριότερο κληροδότημα της Γαλλικής Επανάστασης. Τα πρώτα επαναστατικά κινήματα των ετών 1820-1821 (στην Ισπανία την Ιταλία και την Ελλάδα) είχαν περισσότερο εθνικο-απελευθερωτικό χαρακτήρα, ενώ τα επαναστατικά κινήματα του 1830 στη Γαλλία προήλθαν κύρια από τους φιλελεύθερους αστούς έναντι στη βασιλεία, στους αριστοκράτες και την εκκλησία. Παράλληλα από τις αρχές μέχρι και το τέλος του αιώνα αναπτύσσονται επαναστατικές απόπειρες της εργατικής τάξης να πάρει την εξουσία σε τοπικό επίπεδο, καταργώντας τις συγκεντρωτικές, αυταρχικές, δομές του κράτους,⁴³ ή επαναστατικά κινήματα όπως αυτά του 1848, (η «άνοιξη των λαών» όπως ονομάστηκαν) που ξέσπασαν ταυτόχρονα σε πολλές χώρες της Ευρώπης (Γαλλία,

⁴¹ Ό.π. Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005, σ.σ.87-88.

⁴² Αναφέρεται στο Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.242.

⁴³ Για παράδειγμα η «Παρισινή Κομμούν» (1871) που αναφέρεται στην επαναστατική απόπειρα της εργατικής τάξης στη Γαλλία να πάρει την εξουσία εκλέγοντας επαναστατική τοπική κυβέρνηση, καθώς και οι ταραχές στην Αγγλία (στο Kent το 1829) που προκλήθηκαν από τους εργάτες της γεωργίας, λόγω της άρνησης των εργοδοτών να δώσουν υψηλότερους μισθούς και θέσεις εργασίας.

Αυστρία, Ουγγαρία, Πρωσία) και είχαν ένα κοινό σημείο: «ήταν πράγματι η εν σπέρματι κοινωνική επανάσταση των φτωχών εργαζομένων» (E.J. Hobsbawm, 2003)⁴⁴

Οι επαναστάσεις αυτές φανέρωσαν καθαρά ότι οι μεσαίες τάξεις, ο φιλελευθερισμός, ο εθνικισμός και η εργατική τάξη, αποτελούσαν πια μόνιμα στοιχεία του πολιτικού σκηνικού⁴⁵ και καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό, ως ιστορικά υποκείμενα, την μετέπειτα πολιτική των πολέμων.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι θέσεις των Marx και Engels ⁴⁶ σχετικά με τη σχέση των επαναστατικών κινημάτων αυτής της ιστορικής περιόδου με τον πόλεμο. Υποστήριζαν ότι μολονότι οι ευρωπαϊκοί πόλεμοι από το 1853 ως και το 1870 δεν προκάλεσαν νικηφόρες επαναστάσεις ωστόσο συνέβαλαν στη δημιουργία συνθηκών κοινωνικού εκσυγχρονισμού, έτσι ώστε να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι υπήρξε **«μια έμμεση προαγωγή της επανάστασης μέσω του πολέμου»** (Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση).⁴⁷

Η επέκταση της οικονομικής κυριαρχίας των μεγάλων δυνάμεων (Ιαπωνίας, Αμερικής, Μ. Βρετανίας και Γαλλίας) τον 19^ο αιώνα στον ευρύτερο χώρο της Αφρικής και της Ασίας δημιουργεί έκτατες μορφές ελέγχου αποικιακού χαρακτήρα στο εσωτερικό χωρών που διατηρούσαν μέχρι τότε τυπικά την ανεξαρτησία τους.⁴⁸

Οι εμπορικοί πόλεμοι των «πολιτισμένων» λαών αποτελούν πλέον μορφή ή συνέχιση της οικονομικής τους συνδιαλλαγής και επικοινωνίας με βίαια μέσα και

⁴⁴ E.J. Hobsbawm, *Η εποχή του κεφαλαίου, 1848-1875*, γ' ανατύπωση, μετάφραση Δ. Κούρτοβικ, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2003, σ. 31-34.

⁴⁵ Ο.π. E.J. Hobsbawm, 2003, σ.50.

⁴⁶ Αναφέρονται στο Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.232.

⁴⁷ Ο.π. Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.232.

⁴⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι δύο πόλεμοι που διεξήχθησαν ανάμεσα στη Μ. Βρετανία και την Κίνα με την συμμετοχή της Γαλλίας (1839-1842 και 1856-1860), με αφορμή την απαγόρευση της εισαγωγής οπίου στην Κίνα, και αίτιο την μεγάλη διαρροή συναλλάγματος από την Κίνα που έπληττε τα Βρετανικά και Ευρωπαϊκά συμφέροντα. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας, Ιστορική επισκόπηση*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα –Θεσσαλονίκη, 1996, σ.46.

ιδιαίτερα στις υψηλά αναπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες σχετίζονται με την όξυνση του ανταγωνισμού για μερίδιο στην παγκόσμια αγορά.⁴⁹

Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1853-1856) μεταξύ της Ρωσίας και του συνασπισμού των δυνάμεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, της Αγγλίας της Γαλλίας και του Πεδεμόντιου είναι χαρακτηριστικός πόλεμος που διεξήχθη περισσότερο με πολιτικά-διπλωματικά κριτήρια παρά με στρατηγικά. Οι διπλωματικές διαμεσολαβήσεις δεν απέτρεψαν την προσφυγή στα όπλα αλλά συνεχίστηκαν και μετά την έκρηξη του πολέμου σε μια προσπάθεια να κρατήσουν τόσο τον ίδιο τον πόλεμο σε περιορισμένα όρια όσο και τις κοινωνικές δυνάμεις που αποδέσμευε.⁵⁰

Η Συνθήκη του Παρισιού (1856), που επικύρωσε την λήξη αυτού του πολέμου, προέβη στην «ουδετεροποίηση» της Μαύρης θάλασσας, γεγονός που αποτελούσε **μια νέα εφαρμογή του καθεστώτος ουδετερότητας το οποίο μέχρι τότε επιφυλασσόταν αποκλειστικά στα κράτη, και παράλληλα θέσπισε κανόνες που αναφέρονται στο δίκαιο του πολέμου της θάλασσας.**⁵¹

Τον 19^ο αιώνα διαδραματίζονται σημαντικές αντιδράσεις που οδηγούν στη διαμόρφωση του σύγχρονου ιστορικού χώρου στα Βαλκάνια. Η χάραξη νέων συνόρων και η διαμόρφωση εθνών ολοκληρώνεται με διπλωματικούς χειρισμούς και πολέμους.

Καθοριστικό ρόλο σε αυτή την εθνογενετική πορεία έπαιξε ο **Ρωσο-οθωμανικός πόλεμος των ετών 1877-1878** που έληξε με νίκη της Ρωσίας και ενίσχυσε σημαντικά την υπεροχή της. Ο πόλεμος αυτός θεωρείται ότι σηματοδότησε το τέλος της

⁴⁹ Ο.π. Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.185 και σ.298.

⁵⁰ Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κάτω από την πίεση του πολέμου ή της επανάστασης πολλές φορές αναγκάστηκαν να δώσουν δικαιώματα στο λαό και χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αναπόφευκτης πολιτικής απόφασης είναι η ελευθερία που έδωσε ο Τσάρος στους δουλοπάροικους μετά την ήττα και την εθνική ταπείνωση της Ρωσίας στον Κριμαϊκό πόλεμο. Ο.π. Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.σ. 232-233.

⁵¹ Η «Ναυτική Δήλωση» 16 Απριλίου 1856, κατήργησε τη ναυτική επιδρομή, απαγόρευσε την κατάσχεση εχθρικού φορτίου σε ουδέτερο πλοίο και επέβαλλε κανόνες στον ναυτικό αποκλεισμό. Ο.π. Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, 1980, σ.414.

ανατολικής κρίσης της περιόδου 1875-1878, μιας από τις σημαντικότερες κρίσεις στην ιστορία του λεγόμενου ανατολικού ζητήματος.⁵²

Ωστόσο με την **συνθήκη του Βερολίνου (1878)**⁵³ δημιουργήθηκαν αρκετές εντάσεις μεταξύ των βαλκανικών εθνών, καθώς δεν ακολουθήθηκε η αρχή της εθνικότητας στη χάραξη των νέων συνόρων των κρατών γεγονός που αποτέλεσε σημαντικό αίτιο των Βαλκανικών πολέμων τον επόμενο αιώνα.

Μετά το τέλος αυτού του πολέμου η Ρωσία νικήτρια, αλλά εξαντλημένη οικονομικά, φάνηκε να μην μπορεί να ανταποκριθεί στον ανταγωνισμό των εξοπλισμών.

Για το λόγο αυτό περισσότερο, παρά για λόγους ιδεαλιστικούς, ο Τσάρος Νικόλαος ο Β΄ κάλεσε τα κράτη στην **«Α΄ Συνδιάσκεψη Διεθνούς Ειρήνης»**, που πραγματοποιήθηκε στη **Χάγη το 1889**.⁵⁴

Η **«Σύμβαση για την Ειρηνική Διευθέτηση των Διαφορών»**, που υπογράφηκε το **1899** και ανανεώθηκε το **1907**, προέβλεπε αρχικά την δυνατότητα υποβολής των διαφορών μεταξύ των κρατών σε διαιτησία με την ίδρυση ενός Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου στην Χάγη (αρθ.41-85).⁵⁵

Η επιδίωξη όμως αυτή δεν έγινε δυνατή αλλά προϋδέασε τα κράτη για την ίδρυση Οργανισμών προστασίας της ειρήνης και Διεθνών Δικαστηρίων.

⁵² Το ανατολικό ζήτημα προέκυψε από τον εδαφικό διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και κόστισε στους λαούς της αυτοκρατορίας αφάνταστες καταστροφές. «Όσο προχωρούσε ο διαμελισμός τόσο αύξανε η αποικιοκρατική επιθετικότητα των δυνάμεων του ανερχόμενου καπιταλισμού...και οι υπόδουλοι λαοί της αυτοκρατορίας αρχίζουν πια να γνωρίζουν για τα καλά το διπλό ζυγό: το ζυγό του οθωμανικού φεουδάρχη και του ξένου αποικιοκράτη, του δεύτερου σαν επιδρομή και οικονομική βία». Νίκος Ψυρούκης, *Ιστορικός χώρος και Ελλάδα*, εκδ. Νεοελληνική Ιστορική Βιβλιοθήκη, β΄ έκδοση, Αθήνα, 1975, σ.σ.67-68.

⁵³ Διπλωματική συνδιάσκεψη που έγινε στο Βερολίνο και κατέληξε σε υπογραφή συνθήκης με συμμετοχή εκπροσώπων της Γερμανίας (πρόεδρος ήταν ο Βίσμαρκ) της Ρωσίας της Αυστρίας-Ουγγαρίας, της Μ.Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σκοπός του συνεδρίου ήταν η αναθεώρηση των όρων της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου με την οποία έληξε ο Ρωσο-οθωμανικός πόλεμος. Ο.π. *Νέα εγκυκλο-παιδεία*, τόμος 5^{ος} σ.σ.264-265

⁵⁴ Στην Α΄ Συνδιάσκεψη της Χάγης πήραν μέρος 21 Ευρωπαϊκά κράτη, οι Η.Π.Α, η Ιαπωνία, το Σιάμ και το Μεξικό. Ό.π. Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979, σ.σ.124-125.

⁵⁵ Ο.π. . Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979, σ.σ.125-126.

Στη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, η καθιέρωση δύο ανταγωνιστικών στρατιωτικών συνασπισμών στην Ευρώπη της Αντάντ⁵⁶ και των Κεντρικών Δυνάμεων⁵⁷ επηρέασε βαθειά τις διαβαλκανικές σχέσεις.

Ταυτόχρονα τα Βαλκανικά κράτη μετά την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προσπαθούσαν να δημιουργήσουν συνθήκες για περαιτέρω προσαρτήσεις πολλές φορές εις βάρος των γειτονικών τους κρατών διεξάγοντας εξοντωτικούς και αδυσώπητους πολέμους μεταξύ τους για την κυριαρχία στα Βαλκάνια «έχοντας για σταθερό σύμμαχό τους την βαλκανική ολιγαρχία και για σφάγιά τους, τους βαλκανικούς λαούς». (Ν. Ψυρούκης, 1975).⁵⁸

Οι ρίζες των **Βαλκανικών Πολέμων**⁵⁹ αναζητούνται στα επακόλουθα του ρωσο-οθωμανικού πολέμου του 1877-1878 αλλά τα αίτια ανάγονται σε πολιτικούς στόχους στρατιωτικών συνασπισμών και κρατών και σε αντιτιθέμενα συμφέροντα ισχυρών κοινωνικών ομάδων. Ο πόθος για την ελευθερία των υπόδουλων λαών, το φυλετικό και θρησκευτικό μίσος των χριστιανών έναντι των Οθωμανών, η αστική αλυτρωτική ιδεολογία, αποτέλεσαν αποτελεσματικά εργαλεία για την επίτευξη **μιας πολιτικής κρατικού εθνικισμού στα βαλκανικά κράτη, που οδήγησε σε πολεμικές συγκρούσεις και τους επόμενους αιώνες.**

Αμέσως μετά τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων τρία σημαντικά στοιχεία της δομής των κοινωνιών του 20^{ου} αιώνα, **ο ιμπεριαλισμός, ο εθνικισμός και ο милитарισμός,**⁶⁰ γεννούν τον **Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918).**

⁵⁶ Διπλωματικός όρος (στη γαλλική γλώσσα) που σημαίνει διακρατική συνεννόηση ή συμφωνία. Σε αυτή την περίπτωση αναφερόμαστε στη συμφωνία της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας. Ο.π. *Νέα εγκυκλο-παιδεία*, τόμος 3^{ος} σ.179.

⁵⁷ Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία.

⁵⁸ Ο.π. Νίκος Ψυρούκης, 1975, σ.119.

⁵⁹ Ο πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος, (1912-1913) έγινε από τους συνασπισμένους Έλληνες, Σέρβους Βουλγάρους και Μαυροβούνιους εναντίον των Τούρκων ενώ ο δεύτερος (Φεβρουάριος του 1913 με Μάιο του 1913) από τους συμμάχους Έλληνες και Σέρβους εναντίον των Βουλγάρων.

Ο.π. *Νέα εγκυκλο-παιδεία*, τόμος 5^{ος} σ.45.

⁶⁰ Ο **ιμπεριαλισμός** εκφράστηκε ως επεκτατική πολιτική της βιομηχανικά αναπτυσσόμενης Γερμανίας να καλύψει τις ανάγκες της (πρώτες ύλες, καύσιμα, αγορές) μέσω της αναδιανομής του παγκόσμιου

Ο πόλεμος αυτός διεξήχθη με την εκμετάλλευση όλων των βιομηχανικών πόρων που διέθεταν τα κράτη και την ένταξη ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό της πολεμικής βιομηχανίας, έτσι ώστε **«να μην είναι σαφής η διάκριση μεταξύ των συμμετεχόντων και μη συμμετεχόντων στον πόλεμο»** (Χ.Μύνκλερ,2005, σ.96).

Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος σηματοδοτεί μια νέα εποχή που αίρει την ισονομία των εμπλεκόμενων μερών, εφόσον μόνο αν είχε παραβιαστεί η απαγόρευση του επιθετικού πολέμου ήταν επιτρεπτή η άμυνα.⁶¹ Οι αντίπαλες παρατάξεις επιστράτευσαν όλα τα διαθέσιμα πολεμικά τους μέσα με στόχο την ολοκληρωτική εκμηδένιση του εχθρού. Ο πόλεμος αυτός, όπως και ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, αναδεικνύουν την ισχύ των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών, που έχουν την δυνατότητα να εξασφαλίζουν, γρήγορη, μαζική παραγωγή και διάθεση των πολεμικών αγαθών, ενώ παράλληλα κινητοποιούν όλο το υφιστάμενο ηθικό και υλικό τους δυναμικό στην διεξαγωγή των πολεμικών αναμετρήσεων.

2.2 Οι σύγχρονοι πόλεμοι

- Τα χαρακτηριστικά και η οριοθέτηση των σύγχρονων πολέμων.

Οι πόλεμοι που διεξήχθησαν από τις παλαιές αυτοκρατορίες ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα κηρύχθηκαν και έληξαν βάσει κανόνων και ήταν χρονικά οριοθετημένοι. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο πολλοί «νέοι πόλεμοι» αναπτύχθηκαν στο «περιθώριο και τις ρωγμές των παλαιών αυτοκρατοριών» χωρίς να έχουν πάντα

πλούτου και την αντίδραση της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας που έλεγχαν ήδη τον πλούτο μέσω της αποικιοκρατίας.

Ο μιλιταρισμός συνδέεται με την ανάπτυξη της πολεμική βιομηχανίας των Ευρωπαϊκών χωρών και της συνακόλουθης προβολής του πολέμου ως μοναδικής αξίας για την επίλυση των διαφορών.

Ο Εθνικισμός βασίστηκε στην κυριαρχία του έθνους-κράτους και στην πεποίθηση ότι οι πολιτικές αποφάσεις δεν αφορούν πρόσωπα αλλά έθνη.

⁶¹ Ο.π. Χ. Μύνκλερ , 2005, σ.96.

απολύτως σαφείς σκοπούς και στόχους και χωρίς να υπάρχει **ούτε αναγνωρίσιμη αρχή ούτε ορατό τέλος**. (Χέρφριντ Μύνκλερ, 2005)⁶²

Η κύρια και αποφασιστική μάχη, που ήταν το σημαντικότερο στοιχείο του πολέμου, απουσιάζει στους σύγχρονους πολέμους.

Οι δράσεις τους δεν είναι περιορισμένες τοπικά αλλά αναζωπυρώνονται οπουδήποτε γιατί η πορεία τους καθορίζεται από **την αρχή της μετατόπισης των δυνάμεων** σε μια προσπάθεια να αποφευχθεί μια αποφασιστική σύγκρουση μεταξύ των εμπολέμων.

Η απόκτηση από τις δυτικές χώρες υψηλής τεχνολογίας οπλικών συστημάτων δίνει την δυνατότητα να επιτευχθεί αυτή η αρχή αφού η εκμηδένιση του εχθρού μπορεί να συμβεί από μεγαλύτερη απόσταση χωρίς σημαντικές απώλειες των κατόχων ενώ δίνει το πολιτικό πλεονέκτημα στις κυβερνήσεις αυτών των χωρών να καθησυχάζουν τον λαό που είναι απρόθυμος να εμπλακεί σε πολέμους σε μακρινούς και ξένους τόπους.

Οι κλασικοί πόλεμοι χαρακτηρίζονταν από την επίσημη πράξη κήρυξής τους και συνήθως έληγαν με μία νομική πράξη σύναψης ειρήνης.

Οι νέοι πόλεμοι δεν μπορούν να χρονολογηθούν απόλυτα γιατί δεν είναι σαφές πότε ξεκινούν και πότε τελειώνουν αφού η βία παρουσιάζεται και πάλι ακόμα και όταν τυπικά θεωρείται ότι ο πόλεμος έχει λήξει.

Το ζήτημα αυτό σχετίζεται με ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων πολέμων: **τον ορισμό του πολέμου και της ειρήνης από κέντρα εξουσίας που μπορούν να επιβάλλουν την βούλησή τους ως κυρίαρχες οντότητες πέρα από την κρατική εξουσία** είτε γιατί οι κρατικές λειτουργίες δεν υφίσταται,⁶³ είτε γιατί η εκτελεστική εξουσία αποφασίζει την ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση του

⁶² Ως παραδείγματα μπορούμε να αναφέρουμε: Τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας τον 20^ο αιώνα που συνδέεται με τους Βαλκανικούς πολέμους, τον πόλεμο στο Αφγανιστάν που στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα λειτούργησε ως ζώνη αναχαίτισης απέναντι στην καταρρέουσα αυτοκρατορία των τσάρων και στην Βρετανική κυριαρχία στην ευρύτερη ινδική περιοχή. Ό.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.25.

⁶³ Η αξίωση από ομαδοποιήσεις οπλαρχηγών της ιδιοποίησης των λειτουργιών του κράτους εμφανίζεται συχνά στους σύγχρονους εμφυλίους πολέμους και έχει ως στόχο την συνέχιση της λεηλασίας.

πολέμου αναθέτοντας τις πολεμικές επιχειρήσεις σε επαγγελματικούς ιδιωτικούς στρατούς.⁶⁴ Κατανοούμε ότι η διαμόρφωση μια τέτοιας κατάστασης είναι τόσο ένας βασικός λόγος της μεγάλης διάρκειας των υπερεθνικών και εμφύλιων συγκρούσεων όσο και κύρια αιτιολόγηση της δυσκολίας σύναψης ειρήνης, αφού η απόφαση για την παραίτηση από την βία δεν αφορά μόνο τα κράτη αλλά όλες τις ομαδοποιήσεις που εμπλέκονται ως ικανοί φορείς άσκησης βίας.

Η σύναψη ειρήνης με την οποία συνήθως έληγαν οι διακρατικοί πόλεμοι αντικαθίσταται από «ειρηνευτικές διαδικασίες» που πραγματοποιούνται με την διαμεσολάβηση τρίτων κρατών τα οποία αντιμετωπίζουν την βία των εμφυλίων συρράξεων με περισσότερη βία και παράλληλα προσδοκούν να έχουν ένα σημαντικό όφελος από αυτές.

«Στους πολέμους που διεξάγονταν μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα περίπου το 90% των πεσόντων και των τραυματιών ήταν μαχόμενοι στρατιώτες» ενώ «στο τέλος του 20^{ου} αιώνα ο ισολογισμός των θυμάτων έχει αντιστραφεί προς το αντίθετο:

Το 80% των θανατωθέντων και τραυματιών είναι άμαχοι και μόνο το υπόλοιπο 20% είναι στρατιώτες».⁶⁵

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αυτή η δραματική αντιστροφή οφείλεται στην αύξηση των εμφυλίων συγκρούσεων και στην μείωση των πολέμων μεταξύ κρατών, όμως αυτή η εξήγηση δεν είναι επαρκής.

⁶⁴ Οι ομάδες Control Risks Groups , Defense System LTd, Sandline International, Saladin Security, Gurkha Security Guards, Executive Outcomes είναι επαγγελματικοί στρατοί που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους (όχι μόνο καλά εκπαιδευμένο στρατιωτικό προσωπικό αλλά και αεροπλάνα ελικόπτερα, και ειδικά προγράμματα ασφαλείας) σε αρχηγούς κρατών που δεν εμπιστεύονται την προσωπική τους φρουρά, ή δραστηριοποιούνται διεθνώς στην προστασία εγκαταστάσεων παραγωγής σε περιοχές που υπάρχει πόλεμος ή εμφύλια σύρραξη. «Στην υποσαχάρια Αφρική είναι διαδεδομένη η πεποίθηση ότι ένας και μόνος μισθοφόρος της Executive Outcomes αξίζει όσο μια ολόκληρη ομάδα αυτοχθόνων στρατιωτών». Ό.π. Χ. Μύνκλερ , 2005, σ.43.

⁶⁵ Τα στοιχεία αυτά αναφέρονται σε σχετικές εκτιμήσεις και όχι σε ακριβείς υπολογισμούς. Βλέπε: Dan Smith, *The States of War and Peace*, Atlas, Λονδίνο, 1977 και Mary Kaldor, *Neue und alte Kriege Organisierte Gewalt im Zeitalter der Globalisierung*, Φρανκφούρτη, 2000, σ.160. Όπως αναφέρεται στο Χ. Μύνκλερ , 2005, σ.35 και υποσημείωση 17 σ.180.

Οι νέοι πόλεμοι δεν απευθύνονται μόνο στις ένοπλες δυνάμεις του αντιπάλου αλλά και στον άμαχο πληθυσμό, που ασκείται εναντίον του βία και εξαναγκάζεται να εγκαταλείψει πολλές φορές μια εδαφική περιοχή ή να υποστεί ολοκληρωτική εξόντωση μέσα από τις αποκαλούμενες «εθνικές καθάρσεις», που εκτός των άλλων τραγικών συνεπειών τους για τους αμάχους, συνδέονται και με **συστηματικές πρακτικές βιασμών γυναικών ως «απαίτηση πολεμικής λείας», και ως «στοιχείο στρατηγικής των Νέων Πολέμων».**⁶⁶ (X. Μύνκλερ , 2005, σ.182, υποσ.41).

Η έλλειψη κάθε διαφοροποίησης μεταξύ μαχομένων και αμάχων έχει ως συνακόλουθη δραστηριότητα την οικονομική υποστήριξη και τον ανεφοδιασμό των μικρών ένοπλων ομάδων που τις περισσότερες φορές εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους με αρπαγές και ληστείες ή συνδέονται με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα προκειμένου να πουλήσουν παράνομα αγαθά ή να προμηθευτούν πολεμικό υλικό.⁶⁷ Μπορούμε έτσι να ισχυριστούμε ότι «**διαμορφώνονται οικονομίες πολέμου» που τα όρια τους με την άσκηση βίας καθίστανται ρευστά.**⁶⁸

Τα οικονομικά χαρακτηριστικά των σύγχρονων πολέμων συνδέονται παράλληλα με την δομή και την λειτουργία ενός παγκόσμιου συστήματος που η υπεροπλία οριοθετεί το νόημα των στρατιωτικών συγκρούσεων και των μονομερών πολιτικών επιλογών. Παρατηρούμε έτσι ότι ενώ είναι αποδεκτός ο εξοπλισμός όλων των χωρών με συμβατικά όπλα «απαγορεύεται» η απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής στα

⁶⁶ Ο X. Μύνκλερ εύστοχα αναφέρει ότι στην σχετική με τον πόλεμο βιβλιογραφία οι βιασμοί των γυναικών συνήθως θεωρούνται ένα σύνθετο φαινόμενο ανεξάρτητα από την χρονολογική αναφορά και το είδος του πολέμου. Παραλείπεται έτσι να ερευνηθεί ότι στους « Νέους Πολέμους» ακριβώς επειδή διεξάγονται υπό συνθήκες αποπειθάρχησης των οπλισμένων, οι βιασμοί των γυναικών εντάσσονται τελικά στην στρατηγική αυτών των πολέμων.

⁶⁷ Berndt Georg Thamn , *The Nexus between Arms Trade ,Drugs and Terrorism*, που περιέχεται στο *Countering Terrorism through International Cooperation*, επιμέλεια Alex P. Schmidt, Milano, 2001, σ.109-118.

Ως παράδειγμα της σχέσης του πολέμου με το οργανωμένο έγκλημα μπορούμε να αναφέρουμε την Κολομβία που υπήρξαν άμεσες οικονομικές σχέσεις μεταξύ εμπορών ναρκωτικών, στρατού, παραστρατιωτικών οργανώσεων και ιδιωτικών εταιρειών παροχής ασφάλειας.

Nazih Richani, "The Political Economy of Violence", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 39, 1977,2, p.p.37-82.

⁶⁸ X. Μύνκλερ , 2005, σ.σ.35-36.

μικρά κράτη, αν και είναι σημαντικοί πελάτες της πολεμικής βιομηχανίας των ισχυρών κρατών.

Ένα επίσης σημαντικό ερώτημα που η απάντησή του υποδηλώνει μια σημαντική διαφορά μεταξύ των κλασικών και νέων πολέμων είναι: **«ποιοι είναι οι στρατιώτες των σύγχρονων πολέμων»;** Εκτός από τους καλά εκπαιδευμένους κρατικούς ή μισθοφορικούς στρατούς στους εμφυλίους κύρια πολέμους παρατηρείται η **στρατολόγηση παιδιών πολλά εκ των οποίων είναι κάτω από δεκατεσσάρων ετών. Τα Ηνωμένα Έθνη υπολογίζουν τον αριθμό των στρατευμένων παιδιών παγκοσμίως περίπου στις 300.000.**⁶⁹

Οι συνθήκες απόλυτης φτώχειας, λόγω της υψηλής ανεργίας, και η κατ' επέκταση έλλειψη πρόσβασης σε αναγκαία και καταναλωτικά αγαθά, συνδεδεμένες με τις φαντασιώσεις εξουσίας των ένοπλων εφήβων, τους καθιστούν ένα ιδιαίτερα βίαιο στρατό, που δεν διστάζει να εμπλακεί σε κάθε εγκληματική ενέργεια.⁷⁰

Η μορφή διεξαγωγής των νέων πολέμων, που εκφράζεται με τη συσσώρευση των σφαγών, τους μαζικούς βιασμούς και την επάνοδο της λαφυραγωγίας, **παραπέμπει σε αρχαϊκές πρακτικές άσκησης βίας, παρά τις όποιες δεσμεύσεις και απαγορεύσεις του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου.**

Οι σύγχρονοι πόλεμοι σχετίζονται άμεσα και με δύο σημαντικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης πολιτικής επικοινωνίας: α) Την εξάπλωση ανομικών φαινομένων που εντοπίζονται κύρια σε κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από μεγάλες ανισότητες πλούτου και μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών.

⁶⁹ Οι αριθμοί αυτοί αναφέρονται στο Pino Arlacchi, *Ware Mensch. Der Skandal des modernen Sklavenhandels*, Μόναχο, Ζυρίχη, 1999, σ.164, όπως αναφέρεται στο ό.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.40 και υποσημείωση 35, σ.182.

⁷⁰ Ο Μάικλ Ιγνάτιεφ, στο ρεπορτάζ του για τον πόλεμο στην Βοσνία αναφέρει: «Το να περάσει κανείς ένα σημείο ελέγχου στη Βοσνία, όπου έφηβοι με σκούρα γυαλιά ηλίου και στενές στολές καμουφλαρισμένων, ανεμίζουν πυροβόλα ΑΚ 47, σημαίνει να εισέρχεται σε ζώνη τοξικής τεστοστερόνης. Οι πόλεμοι είχαν πάντοτε μια σεξουαλική διάσταση.....όταν όμως ένας πόλεμος διεξάγεται από νεαρούς εκτός τάξεως, τότε η σεξουαλική βαρβαρότητα καθίσταται κοινωνικό όπλο». Όπως αναφέρεται στο ό.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.42.

β) Την παγκοσμιοποίηση που δεν περιορίζεται σε οικονομικές δραστηριότητες αλλά επεκτείνεται και στις πολιτικές αποφάσεις που πλέον λαμβάνονται σε διεθνοποιημένους και αποεδαφοποιημένους χώρους με αποτέλεσμα η πολιτική εξουσία του κράτους σταδιακά να συρρικνώνεται. Παρατηρείται έτσι ένα «νέο και πρωτόγνωρο σύστημα αναπαράστασης των διεθνών σχέσεων».(Κ.Τσουκαλάς, 2006)⁷¹ καθώς με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου⁷² τα ισχυρά κράτη αποφασίζουν μια επιλεκτική διεύρυνση του Διεθνούς Δικαίου⁷³.

Οι νέοι πόλεμοι αλλάζουν μορφή και διαφοροποιούν τους στόχους τους σε συνάρτηση με την αλλαγή ή την διαφοροποίηση των στόχων των πολιτικών υποκειμένων έτσι ώστε κάθε τυπολογική διάκριση και κάθε επιχειρησιακό και στρατιωτικό σκέλος των σύγχρονων πολέμων να έχει πλέον ελάχιστη σημασία σε σχέση με το πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο το οποίο καθορίζει ένα νέο σύστημα «αξιακών προδιαγραφών και εκλογικεύσεων»⁷⁴ (Κ.Τσουκαλάς, 2006).

⁷¹ Ό.π. Κ.Τσουκαλάς, 2006, σ.36.

⁷² Ο «Ψυχρός Πόλεμος» (1945-1991) βασίστηκε στο φόβο της χρήσης πυρηνικών όπλων σε ένα πόλεμο μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων (ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης), και σημάδεψε μια ιστορική φάση πολιτικών διενέξεων έντασης και οικονομικού ανταγωνισμού. Στην ψυχροπολεμική περίοδο δεν έλειψαν όμως οι ποικίλοι πόλεμοι στην περιφέρεια των δύο στρατοπέδων. Οι αντίπαλες ηγεμονικές δυνάμεις στο όνομα της αποφυγής του πυρηνικού ολοκαυτώματος διεξήγαγαν τους δικούς τους πολέμους, η καθεμία μέσα στις δικές της γεωπολιτικές αρμοδιότητες (π.χ οι πόλεμοι στην Ουγγαρία, την Τσεχοσλοβακία, την Πολωνία, τον Λίβανο, την Γουατεμάλα, τη Χιλή κ.λ.π). Ό.π. Κ.Τσουκαλάς, 2006, σ.σ.286-287.

⁷³ «Ανθρωπιστική επέμβαση» με βόμβες στο Κόσσοβο αλλά καμία καταδίκη ή προσπάθεια τερματισμού της εισροής φονικών όπλων σε περιοχές που συμβαίνουν εθνοκαθάρσεις ή σε χώρες που υπάρχει προφανής κρατική τρομοκρατία και μάλιστα εντός των πλαισίων του ΝΑΤΟ». Νόαμ Τσόμσκι, *Κυριαρχία και Παγκόσμια Τάξη*, μετάφραση Νίκος Αλεξίου, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, Μάρτιος 2000, σ.σ.45-46.

⁷⁴ Ο.π Κ.Τσουκαλάς, 2006, σ.35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

3.1. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις του Karl von Clausewitz.

Οι περισσότερες, σχετικές με τον πόλεμο, θεωρητικές προσεγγίσεις, όπως αναφέρθηκε στην ιστορική αναδρομή, προσανατολίστηκαν είτε στην ανάλυση της στρατηγικής του πολέμου, είτε εξέφρασαν προβληματισμούς γύρω από το ζήτημα των διεθνών σχέσεων ως χώρου αμοιβαίας δέσμευσης των κρατών για την διασφάλιση της ειρήνης. Από το τέλος του 18^{ου} αιώνα διατυπώθηκαν σε μελέτες οι πρώτοι προβληματισμοί των Πρώσων στρατηγών για το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ πολιτικής και πολέμου.⁷⁵

Ο Clausewitz⁷⁶ έδωσε ιδιαίτερη σημασία στη ναπολεόντεια διεξαγωγή του πολέμου θεωρώντας ότι όλοι οι πόλεμοι μπορούν να υπαχθούν στην έννοια του πολέμου όπως αυτή είχε διαμορφωθεί με βάση το ναπολεόντειο πρότυπο.

Παράλληλα επηρεάστηκε από τη σκέψη του Machiavelli σχετικά με την αντίληψη της πολιτικής ως πολιτικής της ισχύος, ενώ η συνολική του τοποθέτηση γειτνιάζει με τις αντιλήψεις του Διαφωτισμού, γιατί ερεύνησε τον πόλεμο στα πλαίσια ενός ιστορικού κόσμου που χαρακτηρίζεται από ποικιλομορφία και καθορίζεται από κοινωνικούς και υλικούς παράγοντες.

⁷⁵ Ο Helmuth K. B. von Moltke (1871), μετά από την εμπειρία του γαλλοπρωσικού πολέμου, έγραψε ότι «η στρατηγική του πολέμου εργάζεται για τους σκοπούς της πολιτικής, όμως «ως προς την δράση της παραμένει εντελώς ανεξάρτητη από αυτή». Όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.σ.125,127.

Ο Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff αντίθετα, στηριζόμενος στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία, υποστήριξε την πλήρη υποταγή της πολιτικής διακυβέρνησης της χώρας στην στρατιωτική, και ζητούσε την ολοκληρωτική κινητοποίηση και την ψυχική συνοχή του λαού στον πόλεμο. Συγκεκριμένα ο Ludendorff αναφέρει «Η υφή του ολοκληρωτικού πολέμου ζητά κυριολεκτικά όλη τη δύναμη του λαού». Ludendorff Der totale Krieg, 10, όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.157 υποσημείωση 98.

⁷⁶ Ο Karl von Clausewitz γεννήθηκε το 1780 και πέθανε το 1831. Ήταν Πρώσος αξιωματικός που έφτασε ως τον βαθμό του στρατηγού. Πήρε μέρος σε όλους τους πολέμους της Πρωσίας εναντίον της Γαλλίας (1792-1815). Το πλέον αξιόλογο έργο του είναι το «Περί του πολέμου». Ο.π. Νέα εγκυκλο-παιδεία, τόμος 12^{ος} σ.390.

Ο Clausewitz ορίζει τον πόλεμο ως «πράξη βίας προκειμένου να εξαναγκάσουμε τον αντίπαλο να εκτελέσει την βούλησή μας», «ως μία σύγκρουση μεγάλων συμφερόντων η οποία λύεται αιματηρά, και μόνο ως προς τούτο διαφέρει από τις άλλες συγκρούσεις».⁷⁷

Ο πόλεμος δεν αποτελεί διακοπή της πολιτικής επικοινωνίας, αντίθετα ο πόλεμος είναι γέννημα της πολιτικής, εφόσον οι σκοποί της δεν μπορούν να πραγματοποιούν χωρίς την διεξαγωγή του πολέμου. **Η ειρήνη δεν εκλαμβάνεται λοιπόν ως μία κατάσταση απαλλαγμένη από συγκρούσεις αλλά η ειδοποιός διαφορά της με τον πόλεμο είναι: η μη άσκηση βίας.**

Καμία κοινωνία, σύμφωνα με τον Clausewitz, δεν μπορεί να αντέξει την κατάσταση της γενικευμένης και συνεχούς βίας, άρα μόνον ο πόλεμος μπορεί **«να αποτελέσει επί ένα ορισμένο, ίσως μακρότερο, αλλά με ιστορικά μέτρα προσδιορισμένο χρονικό διάστημα, συνέχιση της πολιτικής, όμως η πολιτική δεν είναι δυνατό να αποτελέσει συνέχιση του πολέμου»** (Clausewitz).⁷⁸

Για τον Clausewitz καθίσταται έτσι σαφές ότι **μόνο η πολιτική μπορεί να γεννήσει τον πόλεμο**⁷⁹ γιατί κάθε άλλη βία, που δεν προέρχεται από την πολιτική, αποτελεί μια ιδιωτική σύγκρουση μεταξύ των ατόμων, που σε σχέση με τον πόλεμο, ελάχιστα κλονίζει την κοινωνική οργάνωση. Η βία άλλωστε, σύμφωνα με αυτή την οπτική, τίθεται στην υπηρεσία της ισχύος που ενέχει η πολιτική όχι μόνο για την πρόκληση

⁷⁷ Όπως αναφέρεται στο ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.22 και σ.44.

⁷⁸ Όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.47.

⁷⁹ Το βασικό αξίωμα της θεωρίας του Clausewitz διατυπώθηκε από άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις και αντίστροφα δηλαδή ότι: «η πολιτική είναι η συνέχιση του πολέμου». Π.χ ο R. Aron όταν αναφέρεται στις απόψεις των σοβιετικών που προσπαθούν να κάνουν σαφείς διαχωρισμούς ανάμεσα στον πόλεμο και την ειρήνη. (Penser la guerre, I, 109, II, 63, 269). Αυτή είναι μία διαφορετική θέση, εφόσον δεν γίνεται αποδεκτή η κοινή υπαγωγή του πολέμου και της ειρήνης στην έννοια της σύγκρουσης, αλλά διατυπώνεται η διάκρισή τους με αφετηρία και κριτήριο την άσκηση βίας, έμμεσα δηλαδή ως διάκριση μεταξύ ύπαρξης και έλλειψης συγκρούσεων. Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.47 υποσημείωση 115.

πολέμου αλλά συχνά και για την χαλιναγώγηση του πολέμου προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς της.⁸⁰

Ο Clausewitz πιστεύοντας στον πολιτικό χαρακτήρα του πολέμου παρέμεινε «δύσπιστος απέναντι στις πρακτικές δυνατότητες του διεθνούς δικαίου» (Π. Κονδύλης, δ' έκδοση)⁸¹ ισχυριζόμενος ότι: **πάντα η ισχύς είναι συστατικό στοιχείο της πολιτικής και η λειτουργία της βίας ερμηνεύεται πολιτικά δηλαδή με βάση την επιδίωξη της υπέρμετρης ισχύος, γεγονός που αναιρεί την ικανότητα αποτελεσματικής ρύθμισης των διακρατικών σχέσεων από κανόνες δικαίου.**

Η τυπολογία του πολέμου του Clausewitz αρχικά αποσκοπούσε να εντάξει διαφορετικά είδη πολέμου σε κατηγορίες για να συνοψίσει τους ιστορικά διαπιστωμένους πολέμους σε αυτές.

Ο όρος «είδη πολέμου» αναφέρεται ελάχιστα στο έργο του μετά το 1827, επειδή κατανοούσε ότι η όποια κατάταξη των πολέμων είναι μια βοηθητική κατασκευή που δεν μπορεί να συμπεριλάβει κάθε δυνατή περίπτωση.

Φαίνεται ότι στον τελικό προσανατολισμό της σκέψης του «η ιστορική ποικιλομορφία του πολέμου επικράτησε απέναντι στην τυπολογική ταξινόμηση»⁸².

(Π. Κονδύλης, δ' έκδοση)

Οι βασικοί ιδεότυποι του Clausewitz, που μπορούμε να τους αναφέρουμε και ως «είδη πολέμου», είναι ο «αμιγής» και ο «πραγματικός» πόλεμος εντάσσοντας σε αυτούς ποικίλες ιδιότυπες περιπτώσεις, που όλες υπάγονται στην έννοια του πολέμου.

Η έννοια του «αμιγούς πολέμου» αναφέρεται στον πόλεμο που δεν στηρίζεται σε κάποια στρατηγική αλλά στην βίαιη και «τυφλή» σύγκρουση και το αποτέλεσμα

⁸⁰ Ο.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.49 και Carl Von Clausewitz, *On War*, trans. Colonel J.I. Graham, Princeton University Press, Princeton 1976, σ.82 και σ.σ.103-105.

⁸¹ Οπ. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.53.

⁸² Οπ. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.106.

κρίνεται σε μια και μόνη μάχη αφού έχουν κινητοποιηθεί όλες οι δυνάμεις των εμπολέμων.

Ο «πραγματικός πόλεμος» είναι δημιούργημα των «πολιτισμένων» κοινωνιών ως αποτέλεσμα της πολιτικής επικοινωνίας, που ο αγώνας και η βίαιη σύγκρουση στη μάχη, αν και είναι υπαρκτά στοιχεία σε κάθε σύγκρουση, είναι μικρότερης σημασίας για την έκβαση της πολεμικής σύρραξης από **την στρατηγική του πολέμου η οποία «στις ύψιστες σφαίρες της...αγγίζει την πολιτική και την κυβερνητική τέχνη ή ταυτίζεται μαζί τους».**(Clausewitz)⁸³

Η μετάβαση άρα από τον «αμιγή» στον «πραγματικό πόλεμο» συμβαίνει μέσα στις συνθήκες του «πολιτισμού», εκεί που η πολιτική είναι σε θέση να υποτάξει τον πόλεμο στους σκοπούς της και να αποφασίσει τη διεξαγωγή όλων των μορφών «πραγματικού» πολέμου.

Η ταύτιση όμως της έννοιας του πολέμου με τον ναπολεόντειο πόλεμο οδήγησε τον Clausewitz σε μια αρχική θεωρητική γενίκευση που αναιρείται στο όγδοο βιβλίο του αναφέροντας ότι «κανένας πραγματικός πόλεμος δεν μπορεί να συμπέσει με την έννοια του πολέμου.....αλλά οι πραγματικοί πόλεμοι μπορούν απλώς να πλησιάσουν ή να προσεγγίσουν την αφηρημένη έννοια του πολέμου» (Clausewitz).⁸⁴

Ο πόλεμος εκμηδένισης και ο ολοκληρωτικός πόλεμος είναι τύποι πολέμου που επεξεργάστηκε ο Clausewitz σε σχέση με την δυνατότητα ένταξής τους στις ευρύτερες κατηγορίες του «αμιγούς» ή του «πραγματικού» πολέμου.

Ο όρος «εκμηδένιση» αναφέρεται αποκλειστικά για να δηλώσει μία κατάσταση των ενόπλων δυνάμεων «όπου δεν μπορούν να συνεχίσουν άλλο τον ένοπλο αγώνα».⁸⁵

⁸³ Όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ. 59.

⁸⁴ Διευκρινίζοντας όμως ότι: ανεξάρτητα του πόσο αποκλίνει ο πραγματικός πόλεμος από την έννοια του πολέμου «βρίσκεται πάντοτε κάτω από την αυστηρή τούτη έννοια ως ύψιστο νόμο του». Όπως αναφέρεται στο ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.74 και σ. 107.

⁸⁵ Όπως αναφέρεται στο ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.136.

Ο «ολοκληρωτικός πόλεμος» ορίζεται ως τύπος πολέμου που απαιτεί ένα υψηλό βαθμό κινητοποίησης με σκοπό να θέσει στην υπηρεσία της διεξαγόμενης σύρραξης όλο το διαθέσιμο υλικό και ηθικό δυναμικό ενός κράτους.

Σύμφωνα με αυτή την θέση οι προϋποθέσεις αυτού του πολέμου είναι καθαρά κοινωνικοοικονομικές ή για να τεθεί αντίστροφα, η ύπαρξη κοινωνικοοικονομικών παραγόντων που σχετίζονται με συνθήκες μαζικής βιομηχανικής παραγωγής, πολεμικού υλικού και ύπαρξης μαζικών και εξειδικευμένων στρατών οδηγούν στην μετάβαση από τον «πόλεμο εκμηδένισης» στον «ολοκληρωτικό πόλεμο».⁸⁶

Το ζήτημα της **άμυνας και της επίθεσης** δεν θεωρείται σύμφωνα με τον Clausewitz αντικείμενο τυπολογικής ταξινόμησης, με την έννοια του διαχωρισμού μεταξύ αμυντικού και επιθετικού πολέμου, αλλά βασικές μορφές του ένοπλου αγώνα, που μολονότι διαπιστώνονται με ποικίλες στρατηγικές και παραλλαγές, υφίστανται σε όλα τα είδη πολέμου. Έδωσε μάλιστα ιδιαίτερη σημασία στην στρατηγική της άμυνας, σε αντίθεση με τις απόψεις των Γερμανών στρατιωτικών της εποχής του που θεωρούσαν ότι η επίθεση πρέπει να έχει το στρατηγικό πρωτείο.⁸⁷

Ο Clausewitz στο έργο του «Περί του πολέμου» χρησιμοποίησε ιστορικά δεδομένα για να χτίσει την θεωρία του με στόχο την ανακάλυψη κανόνων που θα είχαν μια γενικότερη ισχύ ακολουθώντας μία μέθοδο διαρκούς εναλλαγής ανάμεσα στη «θέση» και στην «αντίθεση».

Η τυπολογία του πολέμου του Clausewitz μπορεί να είναι σημαντικό εργαλείο κατανόησης του πολέμου μόνο εάν αντιλαμβανόμαστε τις έννοιες («ολοκληρωτικός πόλεμος» ή «πόλεμος εκμηδένισης») στην πραγματική ιστορική τους διάσταση και

⁸⁶ Το κύριο ζήτημα είναι αν ο ολοκληρωτικός πόλεμος μπορεί να μετατραπεί σε «αμιγή» ή σε «πραγματικό» πόλεμο. Αν χρησιμοποιήσουμε τα κριτήρια του Clausewitz οι δύο ολοκληρωτικοί πόλεμοι (Α' και Β' Παγκόσμιοι Πόλεμοι) δεν υπήρξαν «αμιγείς» αλλά «πραγματικοί» πόλεμοι όχι λόγω του πολιτικού τους χαρακτήρα, αλλά γιατί οι εμπόλεμοι υιοθέτησαν πολιτικούς σκοπούς, με την έννοια της συσχέτισης των σκοπών και των μέσων και της άσκησης βίας σε σχέση με ορισμένες σκοπιμότητες. Ό.π Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.σ.160-163.

⁸⁷ Ό.π Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, Προκαταρκτικές παρατηρήσεις, σ.σ.19-20.

σημασία που προσδίδει σε κάθε πόλεμο διαφορετικό νόημα ακριβώς γιατί αναφέρεται σε διαφορετικά δεδομένα.

Η κριτική που ασκήθηκε στο έργο του Clausewitz επικεντρώθηκε στη θέση ότι: η έννοια του πολέμου, όπως διατυπώνεται, αποτελεί μια πλασματική κατασκευή, ένα ιδεώδη τύπο, που δεν έχει σχέση με την πραγματικότητα.⁸⁸

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Γερμανοί στρατιωτικοί και πολιτικοί αντίπαλοι του εθνικοσοσιαλισμού ερμήνευσαν την θεωρητική προσέγγιση του Clausewitz «ως πρωτείο της πολιτικής» έναντι του πολέμου προκειμένου να ταυτίσουν την πολιτική με την μετριοπάθεια και να την αντιπαραθέσουν σε όποια υποκίνηση πολέμου.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο Clausewitz παρουσιάστηκε ως ο θεωρητικός του πολέμου που προέβλεψε την ήττα της Γερμανίας υπό την έννοια ότι αυτή αποδόθηκε στην στρατικοποίηση της πολιτικής και των στόχων της.

Οι νεότερες ερμηνείες της προσέγγισης του έργου του Clausewitz επικεντρώνονται στο ζήτημα των σχέσεων πολέμου και πολιτικής,⁸⁹ θέτοντας ερωτήματα σχετικά με το αν η άσκηση μιας ορθολογικής πολιτικής μπορεί να αποτρέψει ή να περιορίσει τον πόλεμο ή αν οι εκλεγμένες κυβερνήσεις μπορούν να ελέγχουν την στρατιωτική ηγεσία.

Οι ερμηνείες όμως αυτές, προσανατολισμένες σε αυτή την οπτική, παραβλέπουν ίσως την ανθρωπολογική, ιστορική και πολιτισμική σπουδαιότητα του κλασικού έργου του Clausewitz.⁹⁰

⁸⁸ Η κριτική στο έργο του Clausewitz που επικεντρώνεται στο ανυπόστατο της αντίληψης του για τον πόλεμο ασκήθηκε, από τους Rothfels, Clausewitz, Kessel, “Genesis”, Ritter, *Staatskunst*, I.83, Weil, “Guerre”, Schmitt, “*Lenin and Clausewitz*”, 251, Aron, *Penser la guerre*, I, 121. Όπως αναφέρονται στο Π. Κονδύλης, δ΄ έκδοση, σ.21 υποσημείωση 7.

⁸⁹ Ο Π. Κονδύλης αναφέρει ότι οι σχέσεις πολέμου και πολιτικής δεν αποτελούσαν το κύριο ζήτημα για τον ίδιο τον Clausewitz, αλλά μάλλον «περιθωριακά» ζητήματα. Ό.π. Π. Κονδύλης, δ΄ έκδοση, Προκαταρκτική παρατήρηση σ.21.

⁹⁰ Ό.π. Π. Κονδύλης, δ΄ έκδοση, Προκαταρκτική παρατήρηση, σ.σ.20-21.

3.2. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις των Karl Marx και Friedrich Engels

Η ιστορική λειτουργία του πολέμου αποτιμάται σύμφωνα με την προσέγγιση των K. Marx και F. Engels στην προοπτική ενός διπλού πλαισίου που ορίζεται:

α) Από την ύπαρξη των κοινωνικών τάξεων. β) Την ορθολογική σκοπιμότητα της πολιτικής που σχετίζεται με την προώθηση του πολέμου ή της ειρήνης.

Ο πόλεμος αποτελεί μια από τις μορφές των συγκρούσεων που συνδέονται με την φύση της ταξικής κοινωνίας η οποία αναγκαστικά γεννά αντιφάσεις.

Έτσι όταν χρησιμοποιούν στο έργο τους τον όρο «πόλεμος» δεν χαρακτηρίζουν μόνο την ένοπλη σύγκρουση μεταξύ κρατών αλλά και την κάθε ταξική σύγκρουση.

Σύμφωνα με αυτή την οπτική ο εμφύλιος πόλεμος όταν συμβαίνει με ιδιαίτερη βιαιότητα αναφέρεται επίσης με τον γενικό όρο «πόλεμος», με τον σαφή υπαινιγμό της συνάφειας των συγκρούσεων των ταξικών κοινωνιών σε όλα τα επίπεδα.⁹¹

Στο έργο των Marx και Engels υπάρχει μια «δομική και αιτιώδης σχέση ανάμεσα σε εξωτερική και εσωτερική πολιτική, ανάμεσα στον πόλεμο και την επανάσταση» (Π. Κονδύλης, δ' έκδοση) ⁹²

Η σχέση πολέμου και επανάστασης τίθεται ως ζήτημα για να διερευνηθεί κατά πόσο ένας πόλεμος μεταξύ κρατών θα μπορούσε να ευνοήσει ή να παρακωλύσει την επανάσταση και διατυπώνεται η άποψη ότι σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους **ολοκληρωτικοί πόλεμοι λειτούργησαν ως μέσο εξουδετέρωσής της.**⁹³

Ο Marx χαρακτήρισε κάθε πόλεμο υπόδουλων λαών ή τάξεων ενάντια στους καταπιεστές τους ως «δίκαιο πόλεμο».⁹⁴ Ο ισχυρισμός του αυτός πηγάζει από την

⁹¹ Ο Marx στην επιστολή στον Pawel Annenkow 28/1/46, MEW, τ.4, 455, αναφέρεται στους «τρομερούς πολέμους που εγκυμονούν ανάμεσα στις διάφορες τάξεις ενός έθνους και ανάμεσα στα έθνη». Όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.176 και υποσημείωση 23.

⁹² Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.176)

⁹³ Παράδειγμα ο Κριμαϊκός πόλεμος που σύμφωνα με τον Marx αποτελούσε το μόνο μέσο εξουδετέρωσης της επανάστασης στη Ρωσία. Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.234

⁹⁴ Der Burgerkrieg in Frankreich, MEW, τ.17, 358, όπως αναφέρεται στο ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.235 και υποσημείωση 238.

εξήγηση του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής και συσσώρευσης που βασίζεται

α) Στην «απογύμνωση της λαϊκής μάζας από τη γη της και το έδαφος» (K.Marx, 1957).⁹⁵ β) Στην εκμεταλλευτική σχέση μεταξύ εργάτη και κεφαλαιούχου που απορρέει από την παραγωγή της υπεραξίας.⁹⁶

Το αποτέλεσμα αυτού του τρόπου παραγωγής είναι οι παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας να έρχονται σε αντίθεση με τις υπαρκτές παραγωγικές σχέσεις, που (σε νομική ορολογία) είναι οι σχέσεις ιδιοκτησίας. Αυτή όμως ακριβώς η αντίθεση φαίνεται να είναι και «η αρχή μιας εποχής κοινωνικών επαναστάσεων». (K. Marx)⁹⁷

Σύμφωνα με την Μαρξιστική προσέγγιση σχεδόν αυτόματα προέκυπτε και η θέση ότι, σε αντίθεση με τον καπιταλισμό, μια κομμουνιστική κοινωνία μόνο αμυντικούς πολέμους μπορεί να διεξάγει εφόσον μόνον η ύπαρξη της αταξικής κοινωνίας μπορεί να διασφαλίσει την έλλειψη κάθε προσδοκίας οφέλους από επιθετικούς πολέμους.

Ο Engels αντίστοιχα θεωρεί ότι ο επιθετικός πόλεμος των «πολιτισμένων» λαών έγινε «ληστεία και μόνιμος κλάδος βιοπορισμού»⁹⁸ σε αντίθεση με τον πόλεμο των πρώτων ιστορικών κοινωνιών, που ήταν οργανωμένες σύμφωνα με το καθεστώς των γενών και ο πόλεμος γινόταν για λόγους εκδίκησης από κάποια προσβολή ή για να επεκτείνουν μια εδαφική περιοχή που δεν ήταν επαρκής για να θρέψει τον πληθυσμό.

Οι Marx και Engels επισημαίνουν επίσης περιπτώσεις⁹⁹ που εχθροπραξίες χωρίς κήρυξη πολέμου μπορεί να αποτελούν «τέχνασμα» του κράτους που de facto

⁹⁵ Καρλ Μαρξ, *Το κεφάλαιο*, τόμος Α΄ μετάφραση και ερμηνευτικές σημειώσεις Γιάννη Σκουριώτη, Αθήνα, 1957, σ. 841.

⁹⁶ Για την έννοια της υπεραξίας ο Μαρξ αναφέρει: «Ο εργάτης δεν παράγει μόνον για τον εαυτό του αλλά και για το κεφάλαιο Πρέπει να παράγει υπεραξία. Παραγωγικός είναι μονάχα ο εργάτης, που παράγει υπεραξία για τον κεφαλαιούχο ή που χρησιμεύει για την ατοϋπεραξίωση του κεφαλαίου» Βλέπε ό.π. Καρλ Μαρξ, *Το κεφάλαιο*, τόμος Α΄ σ. 549.

⁹⁷ Καρλ Μαρξ, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, εκδ. Οικονομικής και Φιλοσοφικής Βιβλιοθήκη, Αθήνα, χωρίς ημερομηνία. Πρόλογος του συγγραφέα, (Κάρλ Μάρξ, Λονδίνο, Ιανουάριος 1859), σ.7.

⁹⁸ Φρίντριχ Ένγκελς, *Η καταγωγή της οικογένειας της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1982, κεφάλαιο IX, κ Βαρβαρότητα και Πολιτισμός σ.298.

⁹⁹ Ο Μάρξ σχολιάζει την Διακήρυξη περί Δικαίου της θάλασσας (1856) αναφέροντας ότι: «Η διακήρυξη μεταβάλλει καταρχήν τον πόλεμο από πόλεμο των λαών σε πόλεμο μεταξύ κυβερνήσεων

βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση και ταυτόχρονα μια απτή απόδειξη της ρευστότητας των ορίων μεταξύ πολέμου και ειρήνης.

Τελικά διαπιστώνουμε ότι η έννοια της σύγκρουσης και του αγώνα είναι πολύ ευρύτερη στην Μαρξιστική προσέγγιση από την έννοια του πολέμου.

Ο πόλεμος έτσι προσλαμβάνεται ως μία μορφή αγώνα, ενώ η πολιτική δεν σχετίζεται με την μετριοπάθεια και την χαλιναγώγηση του πολέμου αλλά είναι μια κατάσταση μέσα στην οποία αναγκαστικά γεννιούνται πόλεμοι.

3.3 Η χρησιμοποίηση του στρατιωτικού προτύπου στην πολιτική. (Michel Foucault)

Η πολιτική συνθέεται έμμεσα με τον πόλεμο από την κλασική εποχή όχι μόνον ως στρατηγική αλλά και ως τακτική που επέβαλλε τον στρατιωτικό θεσμό ως βασικό μέσο διασφάλισης της ειρήνης στις κοινωνίες.

Η πολεμική τακτική υιοθετήθηκε από την πολιτική προκειμένου να διασφαλίσει μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης στη βάση του στρατιωτικού προτύπου που «επιτρέπει» τον έλεγχο των πολιτικών ταραχών μέσω της πειθαρχίας και της υπακοής.

«Η υπάκουη σιωπή» της εσωτερικής ειρήνης δομήθηκε από στρατιωτικούς, νομομαθείς και άλλους τεχνικούς της πειθαρχίας που συνεργάστηκαν «για να εκπονήσουν τις μεθόδους για τον συλλογικό και ατομικό καταναγκασμό των σωμάτων» (Michel Foucault, 1979).¹⁰⁰ Η σύγχρονη πολιτική των ηγεμονικών κρατών έχει ως πρόταγμα μια νέα οικουμενική τάξη και ειρήνη που στρέφεται ανεπιφύλακτα έναντι «απειθαρχων» λαών θεωρώντας αυτούς «άξιους εξόντωσης».

και κάνει την ιδιοκτησία απαραβίαστη, ενώ αρνείται το ίδιο στα πρόσωπα». Όπως αναφέρεται στο Π. Κονδύλης, δ' έκδοση σ.252

¹⁰⁰ Μισέλ Φουκώ, *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, μετάφραση Κ.Χατζηδήμου-Ι.Ράλλη, εκδ. Ράππα, Αθήνα 1979, σ.221.

3.4 Η ποικιλομορφία των πολέμων και η πολιτική της αιτιολογία.

Ο όρος **πολιτική** αναφέρεται γενικά σε μια πολύπλοκη ενότητα δρώντων υποκειμένων, ατόμων, ομάδων, κοινωνικών τάξεων και κρατών, ή ακόμα και φαινομένων ή πράξεων που ενδέχεται να μην έχουν άμεσο συλλογικό χαρακτήρα αλλά αναφέρονται σε έννοιες ιδέες ή σκοπούς που ενδιαφέρουν συλλογικά πρόσωπα (ομάδες, κράτη, γεωγραφικές περιοχές ή και ολόκληρη την ανθρωπότητα).¹⁰¹

Η πολιτική ως όρος συνδέεται επίσης με τις διαδικασίες της ανθρώπινης δράσης με τις οποίες συντελούνται ή ρυθμίζονται οι κοινωνικές συγκρούσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων ή τάξεων και τις διαδικασίες που εκδηλώνονται μέσα στο θεσμικό-εξουσιαστικό πλαίσιο του κράτους.¹⁰²

Η σύνδεση του πολέμου με την πολιτική αποτελεί μια έκφραση του γενικού χαρακτήρα των πολιτικών υποκειμένων είτε αυτά είναι κράτη είτε κινήματα ή ομάδες, είτε κινούνται στα όρια του έθνους είτε είναι διεθνή χωρίς να αναφέρεται αποκλειστικά στις πολιτικές αιτίες του πολέμου (και όχι σε οικονομικές ή πολιτισμικές ή όποιες άλλες).

¹⁰¹ Αυτό το ανομοιογενές πλήθος πολιτικών υποκειμένων εμποδίζει τον ακριβή προσδιορισμό του ουσιαστικού περιεχομένου της πολιτικής, με αποτέλεσμα η πολιτική επιστήμη, αναζητώντας τα οντολογικά όρια της πολιτικής πράξης, να προσδιορίζει εκ των προτέρων το συγκεκριμένο της αντικείμενο προκειμένου να το ανάγει σε κριτήριο ορισμού των πολιτικών φαινομένων.

Οι κύριες επιστημονικές τάσεις θέτουν ως αντικείμενο της πολιτικής το κράτος και το φαινόμενο της εξουσίας. Γεώργιος Βλάχος, *Πολιτική, Γενική Εισαγωγή στην έρευνα του Πολιτικού Φαινομένου*, τομ. Β, Αθήνα, 1978, σ.σ.13-14 και υποσημείωση 1,σ.14.

¹⁰² **Με την ευρύτερη έννοια η πολιτική** ως όρος μπορεί να υποδηλώνει τις διαδικασίες που συντελούνται μέσα σε οποιαδήποτε ανθρώπινη ομαδοποίηση και με αυτήν την έννοια ο όρος μπορεί να συμπεριλάβει και την μη-θεσμοποιημένη βία σαν μέσο διεξαγωγής ή ρύθμισης μιας σύγκρουσης, ενώ με την **στενότερη έννοια η πολιτική** μπορεί να περιορίζεται στην υποδήλωση μιας διαμάχης ή σύγκρουσης που διεξάγεται πάνω σε θεσμικά ελεγχόμενους σχηματισμούς δράσης, (ομάδες συμφερόντων, «μεσαζόντων» κ.λ.π) *Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών*, υπό την αιγίδα της UNESCO, Αρχισυντάκτες Julius Gould – William L. Kolb, Ελληνική Έκδοση, εκδ. Ελληνική Παιδεία Α.Ε. 1972, σ.σ. 732-733.

Η ποικιλομορφία των πολιτικών υποκειμένων, που διαμορφώνεται μέσα από μια σειρά παραγόντων (ιστορικών, ιδεολογικών, οικονομικών, πολιτικών με την στενή έννοια, κ.λ.π), προκαλεί και την ποικιλομορφία των πολέμων.¹⁰³

Οι κλασικοί πόλεμοι μεταξύ των κρατών διαπιστώσαμε στην ιστορική αναδρομή (1.1) ότι συνδέθηκαν με την ανάδειξη του κράτους ως κυρίαρχης πολιτικής οντότητας που κατείχε το μονοπώλιο του πολέμου.

Αντίστοιχα οι εμφύλιοι πόλεμοι των ταξικών κοινωνιών που διεξήχθησαν μέχρι το τέλος του 18^{ου} αιώνα αποτελούσαν συνήθως την αναπόφευκτη κορύφωση μιας ταξικής σύγκρουσης ή πυροδοτήθηκαν από διακρατικούς πολέμους ή διεθνείς και εσωτερικούς ανταγωνισμούς που είχαν ποικίλα αίτια.

Μπορούμε έτσι να ισχυριστούμε ότι παρά τις προφανείς διαφορές των κριτηρίων των στόχων και των αιτίων οι διακρατικοί και εμφύλιοι πόλεμοι μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα παρουσίαζαν κάποια στοιχεία σχετικής ομοιομορφίας που επέτρεπε μια στοιχειώδη τυπολογική κατάταξη τους.

Οι πόλεμοι του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα δεν έχουν κάποιο «πρότυπο χαρακτήρα».(Π. Κονδύλης, δ' έκδοση)¹⁰⁴ ως προς την στρατηγική τους, ούτε κατατάσσονται σε μια σαφή τυπολογική διάκριση. Το γεγονός ότι κανένας από τους «νέους πολέμους» δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ολοκληρωτικός» πόλεμος δεν σημαίνει και ότι δεν είναι δυνατό στο μέλλον να μετατραπεί σε «ολοκληρωτικό» ή οποιονδήποτε άλλο τύπο πολέμου. Οι εμφύλιοι πόλεμοι παρά την σημαντική διαφοροποίησή τους από τους διακρατικούς πολέμους, ως προς τα αίτια και τους σκοπούς, αποτελούν πλέον έναυσμα διεθνούς βίαιης επέμβασης.

Η έννοια της «επίθεσης» και της «άμυνας» δεν έχει κάποιο τεχνικό, στρατιωτικό ή ιδεολογικό νόημα στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται κάτω από τον

¹⁰³ Ό.π Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.σ. 365-366.

¹⁰⁴ Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.365

απόλυτο έλεγχο μιας ηγεμονικής δύναμης, αφού ο αντίπαλος δεν έχει την δυνατότητα στρατιωτικών αντεπιθέσεων ή αντιπερισπασμών.

Άρα το κύριο ζήτημα είναι ποια μορφή της παγκόσμιας πολιτικής επικοινωνίας καθιστά ιστορικά δυνατό τον κάθε τύπο πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

4.1 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο σε σχέση με τα εγκλήματα πολέμου.

Το Ανθρωπιστικό Δίκαιο¹⁰⁵ έχει τις ρίζες του στο άγραφο εθιμικό δίκαιο των κοινωνιών που καθιέρωνε κανόνες ανθρωπιστικής συμπεριφοράς κατά την διάρκεια και μετά την λήξη μιας ένοπλης σύρραξης, καθώς και στις απόπειρες των κρατών να κωδικοποιήσουν κανόνες και αρχές σχετικές με τις συμπεριφορές των εμπολέμων.

Η καθιέρωσή του ως κλάδου του Διεθνούς Δικαίου ξεκίνησε σταδιακά αμέσως μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου όταν η διεθνής κοινότητα μετά από τις ακραίες βιαιότητες των δύο παγκοσμίων πολέμων, αποφάσισε:

α) Να διαμορφώσει επιπλέον κανόνες διεθνούς δικαίου που θα προστάτευαν τον άμαχο πληθυσμό καθώς και τους τραυματίες ή αιχμαλώτους στρατιώτες σε περιόδους ένοπλων συρράξεων.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Το ανθρωπιστικό δίκαιο είναι γνωστό και ως «δίκαιο του πολέμου»- «Law of war» ή χρησιμοποιείται και ο όρος «δίκαιο των ενόπλων συρράξεων»-«Law of armed conflicts». Ο.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.13.

¹⁰⁶ Η προστασία των θυμάτων των ενόπλων συρράξεων έχει ως αφετηρία τις πρωτοβουλίες της Διεθνούς Επιτροπής Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην παραγωγή κανόνων δικαίου που αφορούν τις συμπεριφορές των εμπολέμων. Προηγούνται χρονικά της Συμβάσεων που υπογράφηκαν μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Σύμβαση της Γενεύης του 1864 σχετικά με την μεταχείριση των τραυματιών στρατιωτών, ακολούθησαν οι Διασκέψεις της Χάγης του 1899 και 1907 και η Σύμβαση της Γενεύης του 1929.

Στέλιος Ε. Περράκης, *Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ηνωμένα Έθνη – Περιφερειακά Συστήματα*, Αθήνα –Κομοτηνή, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 2009, σ.σ.27-28.

β) Να διευθετηθεί συμπληρωματικά με τις διεθνείς συμβάσεις το ζήτημα των εξοπλισμών, έτσι ώστε να περιοριστεί ή να απαγορευτεί η χρήση ορισμένων όπλων ή πολεμικού υλικού.

γ) Να αναπτύξει κανόνες που αφορούσαν το πεδίο του ποινικού δικαίου πέρα από τα όρια της άσκησης της κρατικής εξουσίας, με στόχο την τιμώρηση εγκλημάτων από διεθνή θεσμικά όργανα. Κατά συνέπεια τα εγκλήματα πολέμου έχουν πρωταρχική σημασία για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο γιατί:

1) Αποτελούν μία παραδοσιακή κατηγορία διεθνών εγκλημάτων αφού ο πόλεμος μεταξύ των κρατών «ευνοεί» την διάπραξή τους αλλά δύσκολα επιτυγχάνεται η αποτελεσματική τους δίωξη.

2) Οι σοβαρές παραβιάσεις κανόνων δικαίου αφορούν και τις εμφύλιες συρράξεις έτσι ώστε να απαιτείται κάποιες φορές διεθνής παρέμβαση.

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αποτέλεσε ένα σημαντικό καθεστώς προστασίας του ανθρώπου σε περιπτώσεις ενόπλων συρράξεων και στρατιωτικής κατοχής, γενοκτονιών και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας,¹⁰⁷ επιβάλλοντας τον σεβασμό των υποχρεώσεων των κρατών που απορρέουν από τις Διεθνείς Συμβάσεις, ενώ παράλληλα ανέθεσε στα κράτη και την διεθνή κοινότητα την υποχρέωση καταστολής των σοβαρών παραβιάσεων των κανόνων του.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Το έγκλημα της γενοκτονίας αν και συνδέεται με τα εγκλήματα πολέμου γιατί οι διεθνικές και εμφύλιες συρράξεις διαμορφώνουν πολλές φορές τις συνθήκες τέλεσής του, ωστόσο σύμφωνα με τα αρθ. 2 και 3 της Σύμβασης των Η.Ε. του 1948 «για την καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας» το έγκλημα αυτό στοιχειοθετείται όταν διενεργούνται σε πολεμική ή ειρηνική περίοδο «πράξεις με πρόθεση μερικής ή ολικής καταστροφής εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας» και συγκεκριμένα «ανθρωποκτονία, σοβαρή βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ικανότητας, εκ προθέσεως υποβολή της ομάδας σε συνθήκες διαβίωσης που μπορούν να επιφέρουν πλήρη ή μερική καταστροφή της, μέτρα που αποβλέπουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων στο πλαίσιο της ομάδας και αναγκαστική μεταφορά παιδιών από μια ομάδα σε άλλη». Το έγκλημα αυτό αποτελεί «ένα κατεξοχήν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας».

Βλέπε ο.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.36 και σ.σ.46-47 και Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, εκδ. Εστία, 1995, σ.269.

¹⁰⁸ Ο.π. Στέλιος Περράκης, 2009, σ.29.

Ωστόσο οι περίπλοκοι κανόνες, η έλλειψη σαφήνειας, και οι αρνήσεις από την πλευρά των κρατών να επικυρώσουν Διεθνείς Συνθήκες και Πρωτόκολλα οδήγησαν σε παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Επιπλέον η νέα παγκόσμια τάξη φαίνεται να αμφισβητεί τις βασικές ανθρωπιστικές αρχές ενώ η αποδιοργάνωση των πολιτικών οντοτήτων ενίσχυσε τις σύγχρονες πολεμικές συγκρούσεις.

Δύο αντίθετες τάσεις χαρακτηρίζουν την εξέλιξη του σύγχρονου Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου: η αλματώδης δικαιопαραγωγική του ανάπτυξη με προσανατολισμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, και «οι τερατώδεις παραβιάσεις του». (Κ. Χατζηκωνσταντίνου, 2009).¹⁰⁹

Στην πορεία αυτή της ανάλυσης θα αναπτυχθούν οι βασικές προσπάθειες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών μεταξύ κρατών και οι απόπειρες οριοθέτησης των εγκλημάτων πολέμου μέσω των Διεθνών Συμβάσεων.

4.2. Η Κοινωνία των Εθνών και οι προσπάθειες αποκήρυξης του επιθετικού πολέμου.

4.2.1. Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης και το Σύμφωνο των Παρισίων.

Η ιδέα της Κοινωνίας των Εθνών γεννήθηκε μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στα πλαίσια της διατήρησης της παγκόσμιας ειρήνης μέσω της δημιουργίας διεθνών θεσμών για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών.

Η προετοιμασία της Συνθήκης Ειρήνης έγινε στα τέλη του 1917 από το Ανώτατο Ενδο-συμμαχικό Συμβούλιο στις Βερσαλλίες στο οποίο συμμετείχαν οι

¹⁰⁹ Κωνσταντίνος Χατζηκωνσταντίνου, « Δίκαιο και πόλεμος», άρθρο, δημοσίευση στην *Εφημερίδα Μακεδονία* στις 8/2/2009. Πηγή: Internet www.makthes.gr/news/opinions/33580.

Πρωθυπουργοί και οι Υπουργοί Εξωτερικών των τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων (της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Ιταλίας και των ΗΠΑ).

Η Διακήρυξη του Προέδρου W.Wilson για «μια γενική Κοινωνία των Εθνών που θα είχε ως σκοπό την παροχή αμοιβαίων εγγυήσεων πολιτικής και εδαφικής ανεξαρτησίας στα μικρά και τα μεγάλα κράτη»¹¹⁰ βρήκε σημαντική ανταπόκριση στην Αγγλία και την Γαλλία με αποτέλεσμα στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων να καταρτιστεί το Σύμφωνο της Κοινωνίας των Εθνών.

Όπως ορίστηκε στο προοίμιο του Συμφώνου σκοπός του ήταν «η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και ασφάλειας» που βασίστηκε στον αφοπλισμό (άρθρ.8), στο σεβασμό της διατήρησης της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας κάθε κράτους μέλους (άρθρ.10), της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών (άρθρ.11-15) και των αντίστοιχων με τις παραβιάσεις των παραπάνω διατάξεων κυρώσεων (άρθρ.16 και 17).¹¹¹

Το Σύμφωνο ήταν στην πραγματικότητα μια πολυμερής συνθήκη που έθεσε τις βάσεις συνεργασίας μεταξύ των κρατών έτσι ώστε να μην υπάρχουν ουσιαστικοί περιορισμοί στην άσκηση της κρατικής κυριαρχίας και τα μέλη του Οργανισμού να αποφασίζουν κατά περίπτωση τις ενέργειές τους και σύμφωνα με την δική τους θέληση.

Η Κοινωνία των Εθνών δρούσε έτσι μόνο σύμφωνα με την δικαιοδοσία που κατ' εξαίρεση της παρείχε το άρθρ. 11 να «αναλάβει οποιαδήποτε δράση θεωρεί ορθή και αποτελεσματική προς διαφύλαξη της ειρήνης των εθνών».¹¹²

Η διευθέτηση αυτή δεν είχε όμως καμία πρακτική σημασία εφόσον κανένα όργανο της Κ.τ.Ε. δεν είχε αρμοδιότητα να επιβάλλει σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος την

¹¹⁰ Γνωστή με τον τίτλο «Δεκατέσσερα Σημεία», βλέπε, ό.π. Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979, σ.138 και Baker and Odds (eds), *The public papers of Woodrow Wilson, War and peace*, ν,Ι, p.161 (χωρίς ημερομηνία).

¹¹¹ Ο.π. Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979, σ.139.

¹¹² Ο.π. Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979,σ.139.

ολοκληρωτική απαγόρευση της χρήσης βίας παρά μόνον να υποχρεώσει αυτά να μην προσφεύγουν σε πολεμικές ενέργειες χωρίς να υποβάλλουν πρώτα τις διαφορές τους σε διαιτησία, δικαστικό διακανονισμό ή εξέταση από το Συμβούλιο της Κ.τ.Ε. και να μην προσφεύγουν σε πόλεμο πριν την παρέλευση τρίμηνης προθεσμίας από την έκδοση της διαιτητικής ή δικαστικής απόφασης.¹¹³

4.2.2 Η σύσταση του Σχεδίου Συνθήκης Αμοιβαίας Βοήθειας.

Η Τρίτη Συνέλευση του Συμβουλίου της Κ.τ.Ε. ανέθεσε την διερεύνηση των όρων ειρηνικής συνύπαρξης των κρατών στην Προσωρινή Μικτή Επιτροπή μείωσης των Εξοπλισμών, η οποία, σύμφωνα με το αρχικό σχέδιο που κατάρτισε, **«διακήρυξε τον επιθετικό πόλεμο ως διεθνές έγκλημα».**

Αυτή η ρύθμιση όμως δεν έγινε αποδεκτή από τα Συμβαλλόμενα Μέλη και στη συνέχεια η Επιτροπή αυτή κατάρτισε το ψήφισμα XV σύμφωνα με το οποίο πρότεινε μέτρα αφοπλισμού ή και καταβολή αποζημίωσης μετά από απόφαση του Συμβουλίου σε οποιοδήποτε μέλος είχε ως στόχο τον επιθετικό πόλεμο.¹¹⁴

Η προσπάθεια όμως του καθορισμού του επιτιθέμενου μέρους και της επιθετικής ενέργειας δεν ήταν σαφής και προφανής και έτσι το Σχέδιο Συνθήκης Αμοιβαίας Βοήθειας δεν έγινε τελικά αποδεκτό από τα Συμβαλλόμενα Μέλη.

4.2.3 Το Σύμφωνο Kellogg-Briand ή Συνθήκη Αποκήρυξης του Πολέμου (1928).

Η Συνθήκη Αποκήρυξης του Πολέμου ή Σύμφωνο Kellogg-Briand¹¹⁵ υπογράφηκε σχεδόν από όλα τα κράτη του κόσμου και αποκήρυξε τον πόλεμο ως μέσο άσκησης

¹¹³ Το άρθρ.16 προέβλεπε ότι όποιο κράτος μέλος προσέφευγε σε πόλεμο χωρίς να τηρήσει την διαδικασία θα είχε «οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις ή συνέπειες στρατιωτικών μέτρων που θα καθορίζονταν από το Συμβούλιο χωρίς να αποκλείεται και η αποβολή του από τον Οργανισμό». Ο.π. Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, 1979, σ.143.

¹¹⁴ Άρθρ. 2,3,4 και 5 Resolution XV, βλέπε, Ben-Zamin Ferencz, *Defining International Aggression The Search for World Peace*, Vol. I, New York: Oceana, 1975, p.51.

¹¹⁵ Υπογράφηκε στο Παρίσι στις 27 Αυγούστου του 1928 και έγινε γνωστό ως Σύμφωνο Kellogg-Briand από τα ονόματα των Υπουργών Εξωτερικών των Η.Π.Α και της Γαλλίας. Βλέπε στο Peter Malanczuk *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7th edition, published 26th June, 1997 by Routledge, *The attempt to restrict the use of force*, σ.24 .

πολιτικής με την έννοια ότι δεν θεωρούσε τον επιθετικό πόλεμο δικαίωμα των κρατών. Το ζητούμενο όμως στην πραγματικότητα σε αυτή τη Συνθήκη ήταν η διατήρηση του *statue quo* της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και παράλληλα η διατήρηση της εφαρμογής του δόγματος Μονρόε¹¹⁶ από την πλευρά των ΗΠΑ.

Έτσι δεν έγιναν ξεκάθαρες οι απαγορεύσεις της προσφυγής σε πολεμικές συρράξεις ούτε ορίστηκαν με σαφήνεια οι πράξεις που καθιστούν ένα πόλεμο «επιθετικό».

Το Σύμφωνο αυτό όμως είχε ιδιαίτερη σημασία γιατί αποτέλεσε τη δικαιοδοτική βάση για την εκδίκαση των εγκλημάτων πολέμου στη δίκη της Νυρεμβέργης καθώς και για την γενική απαγόρευση της μονομερούς χρήσης βίας σε κάθε περίπτωση και όχι μόνο της πολεμικής βίας.

4.2.4 Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών.

Η αποτυχία της ΚτΕ για την διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης σφραγίστηκε από την κήρυξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και δημιούργησε στα κράτη μεταπολεμικά την ανάγκη ίδρυσης Διεθνών Οργανισμών με στόχο την αποτελεσματικότερη συλλογική ασφάλεια.

Από το 1941 έως το 1945 μια σειρά σημαντικών Δηλώσεων, Προτάσεων και Συνδιασκέψεων υποδηλώνουν τις συντονισμένες προσπάθειες των κρατών να αποκηρύξουν τον πόλεμο με αποτέλεσμα οι σημαντικότερες από αυτές εξελικτικά να οδηγήσουν στην δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.¹¹⁷

¹¹⁶ Ο Αμερικανός Πρόεδρος James Monroe το 1823 διακήρυξε ότι οι ΗΠΑ δεν θα επιτρέψουν στις ευρωπαϊκές χώρες να αναμιχθούν στις εσωτερικές υποθέσεις τους ειδικά στη Βόρεια και τη Νότια Αμερική ούτε να προσπαθήσουν να εγκαταστήσουν απολυταρχικά καθεστώτα στα νέα κράτη της Αμερικής που είχαν πρόσφατα αποκτήσει την ανεξαρτησία τους. Η διακήρυξη αυτή έγινε γνωστή ως «Δόγμα Μονρόε» και αποτελεί στην ουσία την διακήρυξη μιας ανεξάρτητης πολιτικής των ΗΠΑ σε σχέση με τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη, η οποία χρησιμοποιήθηκε ανάλογα με τα εκάστοτε συμφέροντα των ΗΠΑ και κύρια για να δικαιολογηθεί η επεκτατική τους πολιτική.

¹¹⁷ Ενδεικτικά αναφέρονται: α) Η Διασυμμαχική Δήλωση του Λονδίνου (12 Ιουνίου 1941) που κατέληξε στην υπογραφή του Χάρτη του Ατλαντικού (14 Αυγούστου 1941) μετά από τις κοινές προτάσεις του Αμερικανού Προέδρου F.Roosevelt και του Βρετανού Πρωθυπουργού W.Churchill, όπως αυτές γενικά αποτυπώθηκαν στο Σημείο 8 του Χάρτη, δηλαδή, στη «δημιουργία ενός ευρύτερου και μόνιμου συστήματος γενικής ασφάλειας». Ό.π. Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.146.

Η Διακήρυξη της Ουάσιγκτον (1 Ιανουαρίου 1942) υπογράφηκε από 26 κράτη (Ηνωμένα Έθνη) και στηρίχτηκε σχεδόν ολοκληρωτικά στις αρχές του Χάρτη του Ατλαντικού, ενώ η φύση του Οργανισμού προσδιορίστηκε στη Συνδιάσκεψη του Κεμπέκ (Αύγουστος, 1943), όταν η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ συμφώνησαν στη δημιουργία ενός διεθνούς Οργανισμού αντί της δημιουργίας περιφερειακών συμβουλίων.¹¹⁸

β) Η Δήλωση της Μόσχας για την «Γενική Ασφάλεια» (1^η Νοεμβρίου 1943) που υπογράφηκε από τις τέσσερις μεγάλες δυνάμεις (ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση, Μ. Βρετανία και Κίνα) οι οποίες δήλωσαν ότι «αναγνωρίζουν την ανάγκη ίδρυσης ενός ...γενικού χαρακτήρα οργανισμού, θεμελιωμένου στην κυρίαρχη ισότητα όλων των φιλειρηνικών κρατών ...για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας».¹¹⁹ Στη συνέχεια με τη Δήλωση της Τεχεράνης (1^η Δεκεμβρίου του 1943) οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και η Ρωσία αναγνώρισαν επιπλέον την «υπέρτατη ευθύνη» των χωρών για την σύναψη ειρήνης...η οποία θα απομάκρυνε την μάστιγα του πολέμου για πολλές γενιές»¹²⁰

Το αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών οδήγησε τον Σεπτέμβριο του 1944 στην κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου, γνωστό ως προτάσεις Dumbarton Oaks,¹²¹ το οποίο περιλάμβανε όλες τις λειτουργίες και τους σκοπούς ενός μελλοντικού οργανισμού και αποτέλεσε την κύρια βάση της Συνδιάσκεψης του Αγίου Φραγκίσκου (25 Απριλίου 1945) η οποία κατέληξε το ίδιο έτος (26 Ιουνίου) στην

¹¹⁸ Αρχικά ο W.Churchill είχε προτείνει την δημιουργία περιφερειακών συμβουλίων.

¹¹⁹ Αρθρ.4 της Δήλωσης, βλέπε ό.π. στο Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.146.

¹²⁰ Όπως αναφέρεται στο κείμενο της Δήλωσης, βλέπε, ό.π. στο Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.147.

¹²¹ *Dumbarton Oaks Washington Conversation on International Peace and Security Organization*, October 7, 1944, Source: Pamphlet No.4, PILLARS OF PEACE, published by the Book Department, Army Information School, May 1946, *Proposals for the establishment of a general International Organization*, p.p.36-47. Πηγή: Internet www.Ibibio.org/phs/policy/1944/441007a.html.

υπογραφή από αντιπροσώπους 51 χωρών του Χάρτη των Η.Ε. και του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου.¹²²

Τα κύρια άρθρα του Χάρτη των Η.Ε. που συνδέονται με την απαγόρευση του «επιθετικού» πολέμου αναφέρονται κατά κανόνα στην υποχρέωση αποχής των κρατών από τη χρήση βίας, καθώς και στην αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό των κρατών, ως συνακόλουθη αρχή του σεβασμού της εθνικής κυριαρχίας, εκτός των εξαιρέσεων απειλής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Το άρθρο 2 παρ.4 αναφέρεται στην αποχή από την απειλή ή τη χρήση βίας κατά της πολιτικής ανεξαρτησίας ή της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών δεσμεύοντας έτσι τα κράτη που είναι ή δεν είναι μέλη του οργανισμού, χωρίς όμως να επεκτείνεται σε απαγορεύσεις που αφορούν την χρήση βίας σε εμφύλιες συρράξεις ή σε βία που ασκείται από ένοπλες ομάδες. Η παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας ορίζεται ως παραβίαση με τη χρήση ένοπλης βίας ή με εισβολή, ενώ η παραβίαση της πολιτικής ανεξαρτησίας ορίζεται ως το αποτέλεσμα της αδυναμίας του κράτους να ασκήσει τις νομοθετικές, τις δικαστικές και τις εκτελεστικές λειτουργίες του λόγω άσκησης βίας.

Η παράγραφος 7 του ίδιου άρθρου (2) αναφέρεται στην προστασία της εθνικής κυριαρχίας των κρατών και στην αντίστοιχη αρχή της μη επέμβασης των Η.Ε. «σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οιαυδήποτε κράτους» ή στην έλλειψη κάθε υποχρέωσης των κρατών να «υποβάλλουν παρόμοια ζητήματα προς διακανονισμό».¹²³

¹²² «Στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου περιλαμβάνονται όλες οι υποθέσεις στις οποίες οι διάδικοι υποβάλλουν σε αυτό και όλα τα ζητήματα τα οποία προβλέπονται ειδικά στο Χάρτη των ΗΕ ή σε ισχύουσες συνθήκες και συμβάσεις». (Κεφάλαιο 2^ο άρθρ.36 παρ.1 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου). Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι «μόνο τα κράτη μπορούν να είναι διάδικοι σε υποθέσεις που εκδικάζονται από το Δικαστήριο». (Κεφάλαιο 2^ο άρθρ.34 παρ.1 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου). Βλέπε, *Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου*, Πηγή: Internet www.unric.org/el/un-and-international-law-greek/26252.

¹²³ Άρθρο 2 παράγραφος 7 του Χάρτη του ΟΗΕ, βλέπε όπ. στο Σ .Περράκης, 2009, σ.52, και *Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ*, Πηγή: Internet www.unric.org/el/about-un-greek/14.

Όμως η αρχή αυτή δεν απαγορεύει την εφαρμογή μέτρων όταν παραβιάζεται η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια σύμφωνα με τα άρθρα του κεφαλαίου VII.¹²⁴ Συγκεκριμένα το άρθρο 39 δίνει αρμοδιότητες στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αρχικά να προσδιορίζει την ύπαρξη της απειλής της ειρήνης ή της επιθετικής ενέργειας και στη συνέχεια να κάνει συστάσεις ή να παίρνει μέτρα ακόμα και με χρήση βίας εναντίον κρατών που απειλούν την ειρήνη ή έχουν διαπράξει επιθετική ενέργεια.¹²⁵

Στο αρθρ.51 καθορίζεται, με διαχωρισμό από το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών, το δικαίωμα στη «νόμιμη άμυνα» που δικαιολογεί την χρήση βίας από την πλευρά των κρατών μόνο στην περίπτωση που δέχονται «ένοπλη επίθεση» ή «επίθεση». Η χρήση όμως αυτών των όρων δεν οριοθετείται με σαφήνεια στα άρθρα του Χάρτη.¹²⁶

Τελικά, από την πρακτική εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου του Οργανισμού και κύρια μέσω των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας διαφαίνεται ότι ο πολιτικός χαρακτήρας των Η.Ε καθιστά τις επεμβάσεις τους για την προστασία της ειρήνης επιλεκτικές και διαφοροποιημένες¹²⁷.

Η αρχή της «μη επέμβασης» στα εσωτερικά ζητήματα των κρατών αίρεται με το πρόσχημα της «ανθρωπιστικής επέμβασης» και «της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» ακόμα και με χρήση βίας και δεν είναι σπάνιες οι ένοπλες επεμβάσεις από την πλευρά των ΗΠΑ χωρίς εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και χωρίς τη νομιμοποίηση που παρέχει η εξαιρετική περίπτωση της αυτοάμυνας του αρθρ.51 του Καταστατικού Χάρτη. (Κ. Χατζηκωνσταντίνου -Μ. Σαρηγιαννίδης

¹²⁴ Ό.π. Σ. Περράκης, 2009, σ.σ.52-53.

¹²⁵ Όπως ορίζεται στα άρθρα 41 και 42 του Καταστατικού Χάρτη, βλέπε ό.π. *Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ*.

¹²⁶ Οι όροι αυτοί αναφέρονται στα άρθρα 1παρ.1, 39, 51 και 53, ό.π. *Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ*.

¹²⁷ Ενδεικτικές περιπτώσεις της αντιφατικής πολιτικής των Η.Ε αποτελούν «από τη μία η καταδίκη του απαρχαίντ στη Νότια Αφρική (Res.2506(XXIV) και από την άλλη ανοχή (καταστάσεις στην Ουγκάντα, Καμπότζη, Κίνα κλπ.) αλλά και υιοθέτηση από την ΓΣ/ΗΕ της Διακήρυξης για το απαράδεκτο της επέμβασης και της ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών (Res. 36/103 της 9.12.1981). Ό.π. Σ. Περράκης, 2009,σ.55.

2003),¹²⁸ ενώ η σύγχρονη ηγεμονική πολιτική των ΗΠΑ ανέδειξε πρωτοφανείς παρεμβάσεις και του Συμβουλίου Ασφαλείας σε εσωτερικά ζητήματα κρατών.¹²⁹

Συμπερασματικά, ο Χάρτης των Η.Ε εγκαθίδρυσε ένα μηχανισμό προστασίας των κρατών από τον πόλεμο με αρκετά κενά και ασάφειες, δεν ήταν όμως αποτελεσματικός όχι τόσο λόγω των υφιστάμενων κενών και ασαφειών του, αλλά λόγω της έλλειψης πολιτικής βούλησης των ισχυρών κρατών να συμμορφωθούν με τις κείμενες διατάξεις του.¹³⁰

Η ρύθμιση της συλλογικής ασφάλειας (collective security) μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου που ο Χάρτης εγγυήθηκε δεν πραγματοποιήθηκε.¹³¹

Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα η ανθρωπότητα αντιμετώπισε μια σειρά πολεμικών συρράξεων όπως αυτές της Καμπότζη, της Ρουάντα, του Τιμόρ, της Σιέρρα Λεόνε κ.λπ, με εκατομμύρια ανθρώπινα θύματα ως συνέπεια των εγκλημάτων πολέμου των γενοκτονιών και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.¹³²

¹²⁸ Ενδεικτικά αναφέρονται οι δύο εισβολές, το 1992 και το 2003 των αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ, βλέπε στο Κωνσταντίνος Χατζηκωνσταντίνου και Μιλτιάδης Σαρηγιαννίδης, *Το διεθνές δίκαιο μετά τον πόλεμο στο Ιράκ: Μερικές πτυχές και διαπραγματεύσεις*, Γεωστρατηγική, Ιστιντούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2003, τευχ.3, σ.σ.177-178.

¹²⁹ Ενδεικτικό παράδειγμα το Ψήφισμα 1559/2004 του Συμβουλίου Ασφαλείας με το οποίο ζητήθηκε ο αποπλισμός των εθνοφυλάκων του Λιβάνου, οι οποίοι αποτελούν σημαντική αντιστασιακή δύναμη, με το πρόσχημα ότι η ενέργεια αυτή απαιτείται προκειμένου να «απαλλαχθεί» ο λαός του Λιβάνου από τη Χεζμπολά. Είναι όμως προφανής η στήριξη των ΗΠΑ στο Ισραήλ στον πόλεμο που διεξήγαγε με τον Λίβανο. Νοάμ Τσόμσκι, *Ισχύει ότι πούμε εμείς. Για την εξουσία των ΗΠΑ σε ένα κόσμο που αλλάζει*, Συζητήσεις με τον Ντέιβιντ Μπαρσάμιν, μετ. Γιάννης Ανδρέου, Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2008, σ.σ.25-27.

¹³⁰ Ό.π. Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.151.

¹³¹ Μεταξύ του 1945 και 1997 καταγράφηκαν 120 ένοπλες διεθνείς και εσωτερικές συρράξεις, ενώ μόνο το έτος 2005 βρίσκονταν σε εξέλιξη άλλες 23 ένοπλες συρράξεις σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου. Εμμανουήλ Ρούκουνας, «Οι μεταμορφώσεις της διεθνούς κοινότητας», *Ανάπτυξιν εκ των πρακτικών της Ακαδημίας Αθηνών*, Αριθμός 80 (2005), τεύχος Γ, σ.227.

¹³² 170 εκατομμύρια περίπου υπολογίζονται τα ανθρώπινα θύματα των γενοκτονιών του 20^{ου} αιώνα. Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.47, βλέπε επίσης, Φωτεινή Παζαρτζή, «Διεθνής ποινική δικαιοδοσία: πρόκληση και προοπτικές», *Ενημερωτικό Δελτίο Ιδρύματος Αλέξανδρου Ωνάση*, τεύχος 22, Νοέμβριος 2003, σ.σ.30-33.

4.3 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται και περιγράφονται στο διεθνές συμβατικό δίκαιο.

Η παραβίαση κανόνων του «δικαίου του πολέμου» ή του μετέπειτα Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου είχε σαν συνέπεια μια σειρά κυρώσεων που αφορούσαν τα κράτη ως κύρια υποκείμενα τέλεσης της άδικης πράξης, όπως μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα όριζε το Διεθνές Δίκαιο.

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα όμως εκτός της συλλογικής ευθύνης των κρατών τέθηκε και το ζήτημα της ατομικής ευθύνης προσώπων που διέπρατταν εγκλήματα στην διάρκεια διεθνικών ή εσωτερικών συρράξεων.

Διαμορφώθηκε έτσι η σύγχρονη νομική βάση των εγκλημάτων πολέμων η οποία στηρίχθηκε κύρια:

- Στις τρεις Συνθήκες της Χάγης του 1907.
- Στις τέσσερες Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, και τα τρία συμπληρωματικά Πρωτόκολλα σε αυτές του 1977 και το ένα του 2005.
- Στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1950.

Οι συμβάσεις αυτές και τα αντίστοιχα πρωτόκολλα θεωρείται ότι εκφράζουν τον κορμό του σύγχρονου εθιμικού διεθνούς δικαίου ενώ παράλληλα συμπεριλήφθηκαν ως βασικές αρχές στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Επιπλέον, μια σειρά κανόνων με κυβερνητικό ή μη κυβερνητικό χαρακτήρα που διατυπώνονται μέσα από συμβάσεις-συνθήκες, αποφάσεις, ψηφίσματα και πρωτόκολλα συμπληρώνουν το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και εμπλουτίζουν την δικαιοπαραγωγική του διαδικασία.¹³³

¹³³ Ενδεικτικά αναφέρονται: Τα ψηφίσματα XXIII της Διεθνούς Διάσκεψης για τα δικαιώματα του ανθρώπου σε ένοπλες συρράξεις (Τεχεράνη, 1968), το αριθ. 2444 της XXII ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. (Νέα Υόρκη, 1968) για τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε ένοπλες συρράξεις, το αριθμ. 3074 XXV ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. (Νέα Υόρκη, 1973), για τις αρχές της διεθνούς συνεργασίας σχετικά με την κράτηση, σύλληψη, έκδοση και τιμωρία προσώπων που είναι ένοχοι για εγκλήματα πολέμου. Τις αποφάσεις 1265/1999 και 1296/2000 του

4.3.1 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται από το δίκαιο των Συμβάσεων της Χάγης.

Το 1907 στη Χάγη της Ολλανδίας κάτω από την απειλή του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου υπογράφονται από 44 κράτη, μεταξύ αυτών και οι περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής, τρεις σημαντικές Συμβάσεις που αφορούν το Δίκαιο του Πολέμου. Οι Συμβάσεις αυτές στηρίχθηκαν σε προηγούμενες προσπάθειες συμβατικών θεμελιώσεων των κανόνων δικαίου των ενόπλων συρράξεων όπως:¹³⁴

- Τη Σύμβαση της Γενεύης του 1864 που αφορούσε την προστασία των τραυματιών και των ενόπλων δυνάμεων σε περίοδο εκστρατείας.
- Την Διακήρυξη της Αγίας Πετρούπολης του 1868 που απαγόρευε την χρήση ορισμένων εκρηκτικών βλημάτων.
- Την προηγούμενη Σύμβαση της Χάγης του 1899 «Σύμβαση για την Ειρηνική Διευθέτηση των Διεθνών Διαφορών», η οποία και αναθεωρήθηκε από τις νέες Συμβάσεις του 1907.

Οι Συνδιασκέψεις της Χάγης αποτελούν σημαντικούς σταθμούς για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο περισσότερο για τις αντιλήψεις που εξέφρασαν παρά για την αποτελεσματική προστασία που προσέφεραν από επόμενους πολέμους.

Η βασική αρχή των Συνδιασκέψεων αυτών ήταν «η ειρήνη δια του δικαίου», αρχή που αποτέλεσε σημαντική πηγή της Διεθνούς Διαιτησίας.

Η ίδρυση του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου (άρθ.41-85) δεν αφορούσε στην πραγματικότητα ένα μόνιμο Δικαστήριο με αρμοδιότητα την ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών, αλλά «ένα μόνιμο πλαίσιο για την συγκρότηση ad hoc διαιτητικών δικαστηρίων» (Θ. Χριστοδουλίδης, 1979).¹³⁵

Συμβουλίου Ασφαλείας για την προστασία των αμάχων (Νέα Υόρκη, 1999 και 2000). Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ.48-50.

¹³⁴ Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ. 23-24.

¹³⁵ Ό.π. Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.126

Τέθηκαν έτσι τα όρια της διεθνούς διαιτησίας με βάση:

1. Τη συμφωνία των κρατών διαδίκων για την επίλυση των διαφορών τους από ένα δικαιοδοτικό όργανο η σύνθεση του οποίου καθορίστηκε από ένα πίνακα διαιτητών από τον οποίο τα προσφεύγοντα κράτη, υπό την προϋπόθεση της από πλευράς τους επικύρωσης της Σύμβασης, επέλεγαν έναν ή περισσότερους διαιτητές.
2. Την παράλληλη με τα διαιτητικά όργανα σύσταση Εξεταστικών Επιτροπών, οι οποίες είχαν ως αρμοδιότητα να διακριβώσουν τα πραγματικά γεγονότα σε περίπτωση που θα υπήρξε διάσταση απόψεων για αυτά.¹³⁶

Η σημαντική συνεισφορά των Συμβάσεων της Χάγης έγκειται στην ανάπτυξη μιας νέας οπτικής που αφορούσε την διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης με ορθολογικά και νομικά κριτήρια, θέτοντας έτσι ένα γενικό προληπτικό πλαίσιο του πολέμου μέσω της συνεργασίας των κρατών και δίνοντας παράλληλα έμφαση στις διαδικασίες διευκρίνισης του εφαρμοστέου δικαίου.

Όμως οι επιδιώξεις των κρατών, όπως αυτές εκφράστηκαν στις Συνδιασκέψεις της Χάγης, σχετικά με τις δυνατότητες των διεθνών οργάνων να λειτουργήσουν ως μέσα διασφάλισης της ειρήνης, διαψεύστηκαν λίγα χρόνια αργότερα με την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Το δίκαιο των Συμβάσεων της Χάγης οριοθετεί τα εγκλήματα πολέμου ως πράξεις απαγορευτικές από το Διεθνές Δίκαιο κατά την διάρκεια πολεμικών συρράξεων και συγκεκριμένα ως εξής:¹³⁷

Α. Πράξεις που στρέφονται κατά προσώπων κατά την διάρκεια διεθνών και μη διεθνικών συρράξεων:

¹³⁶ Η σύσταση Διεθνών Εξεταστικών Επιτροπών οφείλεται στην πρωτοβουλία του De Martens, αντιπροσώπου της Ρωσίας και προβλέπεται στα άρθρα 9-36 της Σύμβασης. Ό.π. Θ. Χριστοδουλίδης, 1979, σ.σ.126-127.

¹³⁷ Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, Καϊάφα, Γκμπάντι, Ν.Μπιτζιλέκης, Α.Παπαδαμάκης Θ.Παπακυριάκου, Γ.Νούσκαλης, Γ.Ναζίρης, *Τα εγκλήματα Πολέμου, Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Πρόλογος: Ι. Μανωλεδάκης, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ.σ.37-47.

- Θανάτωση ή τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα προσώπου που ανήκει στο εχθρικό έθνος ή στο στρατό.¹³⁸
- Ανθρωποκτονία ή τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα αντιπάλων μαχίμων στις περιπτώσεις των μη διεθνικών συρράξεων.¹³⁹
- Θανάτωση ή τραυματισμός μάχιμου που έχει παραδώσει τα όπλα ή έχει παραδοθεί άνευ όρων μη έχοντας άλλα μέσα άμυνας.¹⁴⁰
- Διακήρυξη ότι καταργούνται, αναστέλλονται ή δεν είναι παραδεκτά ενώπιον των δικαστηρίων τα δικαιώματα ή οι δικαστικές πράξεις των υπηκόων του εχθρού.¹⁴¹
- Εξαναγκασμός των υπηκόων του εχθρού να συμμετάσχουν στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά της χώρας τους, έστω και αν βρίσκονται στην υπηρεσία του αντιπάλου πριν την έναρξη του πολέμου.¹⁴²
- Εξαναγκασμός, από πλευράς εμπολέμων, των κατοίκων καταληφθείσας χώρας να δίνουν πληροφορίες για το στρατό ή για τα μέσα άμυνας.¹⁴³
- Δήλωση από την πλευρά των εμπολέμων ότι δεν θα υπάρξει έλεος.¹⁴⁴
- Εξαναγκασμός κατοίκων καταληφθείσας χώρας να δώσουν όρκο υποταγής στην εχθρική δύναμη.¹⁴⁵
- Επίθεση με οποιοδήποτε μέσο που μπορεί να προκαλέσει θάνατο ή σωματική βλάβη ατόμων που βρίσκονται σε ανοχύρωτους στόχους.¹⁴⁶

Β. Πράξεις κατά της εθνικής περιουσίας και της ατομικής ιδιοκτησίας.

- Καταστροφή ή κατάσχεση εχθρικής περιουσίας κατά την διάρκεια εθνικών και διεθνικών συρράξεων που δεν επιβάλλεται από τις ανάγκες του πολέμου.¹⁴⁷

¹³⁸ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹³⁹ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης

¹⁴⁰ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴¹ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴² Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴³ Άρθρ.44, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴⁴ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴⁵ Άρθρ.45, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴⁶ Σε πόλεις χωριά κατοικίες ή κτίρια που δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους. Άρθρ.25, Παραρτήματος II και άρθρ. 1 Παραρτήματος IX της Σύμβασης της Χάγης.

- Λεηλασία εχθρικής πόλης ή τοποθεσίας, ακόμα και αν καταλήφθηκε με έφοδο.¹⁴⁸

Γ. Πράξεις που αφορούν την χρήση επικίνδυνων όπλων ή παράνομων μεθόδων πολέμου.

- Χρήση όπλων, βλημάτων και μεθόδων πολέμου, που προορίζονται να προκαλέσουν υπέρμετρη βλάβη ή μη αναγκαίο πόνο με τον όρο ότι αποτελούν αντικείμενο συνολικής απαγόρευσης.¹⁴⁹

- Χρήση δηλητηρίου ή δηλητηριωδών όπλων.¹⁵⁰

- Ποντισμός υποβρυχίων ναρκών επαφής χωρίς άγκυρα, ναρκοθέτηση αυτόματων ναρκών επαφής, οι οποίες αν και έχουν άγκυρα δεν είναι αβλαβείς όταν αποκόπτονται από αυτές, ή χρήση τορπιλών οι οποίες δεν είναι αβλαβείς όταν χάσουν τον στόχο τους.¹⁵¹

- Ναρκοθέτηση με νάρκες επαφής σε λιμάνια και ακτές του εχθρού, με αποκλειστικό σκοπό την παρεμπόδιση της εμπορικής ναυτιλίας.¹⁵²

¹⁴⁷ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴⁸ Άρθρ.28, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁴⁹ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁵⁰ Άρθρ.23, Παραρτήματος II Σύμβασης της Χάγης.

¹⁵¹ Άρθρ.1 Παραρτήματος VIII Σύμβασης της Χάγης.

¹⁵² Άρθρ.2 Παραρτήματος VIII Σύμβασης της Χάγης.

4.3.2 Τα εγκλήματα πολέμου όπως οριοθετούνται από τις Συνθήκες της Γενεύης και τα πρόσθετα αυτών Πρωτόκολλα.¹⁵³

Η πρώτη Σύμβαση της Γενεύης του 1864 αφορούσε μόνο την προστασία των τραυματιών και των ενόπλων δυνάμεων σε περίοδο εκστρατείας.

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο αφού οι διατάξεις των Συνθηκών της Χάγης του 1899 και του 1907 αποδείχτηκαν αναποτελεσματικές ως προς την προστασία του πληθυσμού σε περίοδο πολέμου υιοθετήθηκε από τα κράτη η Συνθήκη της Γενεύης του 1929 η οποία περισσότερο συμπλήρωσε παρά αντικατέστησε διατάξεις των Συνθηκών της Χάγης που αφορούσαν κύρια τους αιχμαλώτους πολέμου.

Η αναγκαιότητα αντιμετώπισης των καταστροφικών συνεπειών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε τα κράτη στην απόφαση να προσπαθήσουν να θωρακίσουν με επιπλέον αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου την παγκόσμια ειρήνη.

Σύμφωνα με αυτή την οπτική αρχικά υπογράφηκαν από τα κράτη οι 4 Συμβάσεις της Γενεύης το 1949 οι οποίες στη συνέχεια συμπληρώθηκαν με δύο πρόσθετα Πρωτόκολλα το 1977 και ένα το 2005, δημιουργώντας την υποχρέωση στις χώρες να προβλέψουν «ποινικές κυρώσεις για όλες τις πράξεις που συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων» αυτών καθώς και την υποχρέωση «να αναζητούν τα άτομα που κατηγορούνται ότι έχουν διαπράξει ή έχουν δώσει εντολή να διαπραχθούν τέτοια εγκλήματα (εγκλήματα πολέμου, γενοκτονία και εγκλήματα κατά της

¹⁵³ Οι Συμβάσεις κυρώθηκαν από την Ελλάδα με το Ν.3481 της 30-12-1955/5-1-1956: Περί κυρώσεως των Συμβάσεων της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 (ΦΕΚ Α΄3). Το Πρωτόκολλο Ι κυρώθηκε με το Ν.1786 της 8^{ης} Ιουνίου του 1988: Κύρωση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου του 1949 που αναφέρονται στην προστασία των θυμάτων των ενόπλων συγκρούσεων (ΦΕΚ Α΄127).

Το Πρωτόκολλο ΙΙ που αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων μη διεθνών ενόπλων συγκρούσεων που κυρώθηκε με το Ν.2105/1992: Κύρωση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ΙΙ στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου του 1949 (ΦΕΚ 196,τ.Α΄). *Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου. Διεθνή Κείμενα Ανθρωπιστικού Δικαίου*, UNHCR.

Πηγή Internet: www.samarites.gr/?section=1064&language=..... επίσης βλέπε στο Σ. Περράκη, Μ. Μαρούδα. *Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, (τ.12), Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Α. Σάκκουλα, 2001, σ.31 επ.

ανθρωπότητας) και να τα προσάγουν ενώπιον των δικαστηρίων τους ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους».¹⁵⁴

Οι 4 Συνθήκες της Γενεύης έχουν κυρωθεί από τις περισσότερες χώρες του κόσμου¹⁵⁵ και οι κανόνες τους **«αποδίδουν ουσιαστικά ένα παγκόσμιο ποινικό δίκαιο και αποτελούν τη βάση για την κωδικοποίηση στο άρθρ. 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου των βασικότερων εγκλημάτων πολέμου»** (Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006).¹⁵⁶

Συνοπτικά οι Συνθήκες της Γενεύης του 1949 αναφέρονται:

α) Η Πρώτη Συνθήκη στην μεταχείριση των τραυματιών στρατιωτών στο πεδίο της μάχης.

β) Η Δεύτερη Συνθήκη στη μεταχείριση των τραυματιών και των ναυαγών στη θάλασσα σε πολεμική περίοδο.

γ) Η Τρίτη Συνθήκη, σε συνέχιση της Συνθήκης της Γενεύης του 1929, ρυθμίζει εκτενέστερα τα δικαιώματα και τη θέση των αιχμαλώτων πολέμου με ένα λεπτομερή κατάλογο των κατηγοριών στις οποίες, όταν ανήκει ένα άτομο, θεωρείται αιχμάλωτος πολέμου με την προϋπόθεση ότι θα πρέπει να έχει συλληφθεί από τις εχθρικές δυνάμεις. Παρατηρούμε έτσι ότι **την ιδιότητα του αιχμαλώτου πολέμου δεν την έχουν όλοι όσοι συλλαμβάνονται από τον εχθρό αλλά μόνον τα πρόσωπα που συμπεριλαμβάνονται σε αυτές τις ειδικές κατηγορίες.**¹⁵⁷

¹⁵⁴ Βλέπε άρθρ.49 Σύμβασης Ι, άρθρ.50 Σύμβασης ΙΙ, άρθρ. 129 Σύμβασης ΙΙΙ και άρθρ. 146 Σύμβασης ΙV της Γενεύης.

Ό.π. Διεθνή Κείμενα Ανθρωπιστικού Δικαίου, *Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου.*

¹⁵⁵ Σε σύνολο 194 χωρών μελών του ΟΗΕ εμφανίζονται στα αρχεία της Γραμματείας του Οργανισμού να έχουν επικυρώσει τις Συμβάσεις της Γενεύης μέχρι τον Ιανουάριο του 2008 όλες οι χώρες μέλη. Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.67.

¹⁵⁶ Ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.σ.33-34

¹⁵⁷ Την ιδιότητα του αιχμαλώτου πολέμου έχουν άτομα που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις, την εθνοφυλακή, τα εθελοντικά σώματα, τις ομάδες οργανωμένης αντίστασης εφόσον έχουν επικεφαλής υπεύθυνο για τις ενέργειες τους, διακριτικό σήμα που αναγνωρίζεται εξ αποστάσεως, οπλοφορούν φανερά και υποχρεούνται να συμμορφώνονται κατά την διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων με τα έθιμα και τους νόμους του πολέμου (άρθρ.4 της Τέταρτης Συνθήκης).

δ) Η Τέταρτη Συνθήκη αναφέρεται στη προστασία των αμάχων όταν η χώρα τους βρίσκεται υπό εχθρική κατοχή και έχει εφαρμογή μόνο σε πολίτες των κρατών μελών της Συνθήκης, ενώ οι πολίτες¹⁵⁸ που δεν ανήκουν σε κράτη-μέλη της Συνθήκης έχουν την προστασία που τους παρέχει η εσωτερική νομοθεσία και επιπλέον υπάγονται στις διατάξεις του 1^{ου} Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου που αφορούν τη γενική προστασία των αστικών περιοχών και του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νόμιμης επίθεσης και δεν επιτρέπεται να λάβει μέρος στις εχθροπραξίες.¹⁵⁹

Τα δύο πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977 αναφέρονται στο διαχωρισμό των συρράξεων σε διεθνείς (1^ο Πρωτόκολλο) και μη διεθνείς συρράξεις (2^ο Πρωτόκολλο) ενώ το δεύτερο τμήμα του τρίτου μέρους του 1^{ου} Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου και συγκεκριμένα οι διατάξεις των άρθρων 44-47, αναφέρονται στους αιχμαλώτους πολέμου.

Το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I I I του 2005 αφορά τα διακριτικά εμβλήματα που αναγνωρίζονται από Διεθνείς Συμβάσεις και τις Συμβάσεις της Γενεύης σχετικά με προστατευόμενα κτίρια ή άτομα σε περίοδο πολέμου.

A.1. Αναλυτικά οι πράξεις που περιγράφονται ως εγκλήματα πολέμου κατά προσώπων¹⁶⁰ σύμφωνα με την Συνθήκη της Γενεύης του 1949 και τα δύο πρόσθετα αυτής Πρωτόκολλα του 1977 **για τις διεθνείς συρράξεις είναι:**¹⁶¹

Βλέπε στο Κων/νος Χατζηκωνσταντίνου, *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1999, σ.174 επ.

¹⁵⁸ Με το όρο «πολίτες» νοούνται στις Συνθήκες τα άτομα που δε συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τις ένοπλες δυνάμεις χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κλασική έννοια του Συνταγματικού Δικαίου που ορίζει την ιδιότητα του πολίτη σε σχέση με την υπηκοότητα ή την ιθαγένεια.

¹⁵⁹ Άρθρ.51-60 και 68-78 του 1^{ου} Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁶⁰ Οι τρεις πρώτες πράξεις (ανθρωποκτονία από πρόθεση, βασανιστήρια και πρόκληση οδύνης...) αναφέρονται στα: Άρθ.50 Σύμβαση I, άρθ.51 Σύμβαση II, άρθ.147 Σύμβαση IV και άρθ.85 του Α' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977. Ό.π. *Αποσπάσματα από τις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου και ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.σ.34-47*

¹⁶¹ Ο όρος «ένοπλη σύρραξη» («armed conflict») χρησιμοποιείται αντί του όρου «πόλεμος» («war») ώστε να καλύπτονται ευρύτερες περιπτώσεις και χωρίς να χρειάζεται κάθε φορά να εξεταστεί και η

- Ανθρωποκτονία από πρόθεση.
- Βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη μεταχείριση περιλαμβανομένων και των βιολογικών πειραμάτων.
- Πρόκληση μεγάλης οδύνης ή σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας.

Οι παραπάνω πράξεις χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα πολέμου όταν τα θύματα είναι: α) Τραυματίες και ασθενείς που περιγράφονται στα άρθρα 13 των Συμβάσεων Ι και Ι Ι. β) Μέλη υγειονομικού ή θρησκευτικού προσωπικού.

γ) Προσωπικό ανθρωπιστικών οργανώσεων. δ) Αιχμάλωτοι πολέμου.¹⁶² ε) Άμαχοι πολίτες χωρών που μετέχουν στη σύρραξη ή άμαχοι ατομικά που δεν λαμβάνουν άμεσα μέρος στις εχθροπραξίες.

Πράξεις που περιγράφονται ως εγκλήματα πολέμου κατά προσώπων επιπλέον είναι:

- Χρησιμοποίηση αμάχων ή άλλων προστατευμένων προσώπων (τραυματίες, ασθενείς, ναυαγοί, μέλη υγειονομικού ή θρησκευτικού προσωπικού και μέλη ανθρωπιστικών οργανώσεων) προκειμένου να καταστούν ορισμένα σημεία, περιοχές ή στρατιωτικές δυνάμεις απρόσβλητες από στρατιωτικές επιχειρήσεις.¹⁶³
- Στέρηση δικαιώματος τακτικής και αμερόληπτης δίκης για αιχμαλώτους πολέμου και άμαχους πολίτες.¹⁶⁴

«τυπική» κύρηξη του πολέμου από την πλευρά των κρατών. Ο όρος «διεθνής ένοπλη σύρραξη» σύμφωνα με το κοινό άρθρο 2 των Συμβάσεων της Γενεύης αφορά: α) Περιπτώσεις «ένοπλης σύρραξης» μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών ακόμα και αν τα κράτη αυτά δεν αποδέχονται τον χαρακτηρισμό μιας κατάστασης ως τέτοιας. β) Περιπτώσεις ολικής ή μερικής κατοχής εδάφους ενός εκ των Συμβαλλομένων κρατών ακόμα και αν δεν προηγήθηκε ένοπλη αντίσταση. γ) Περιπτώσεις σύρραξης μεταξύ ενός συμβαλλόμενου κράτους και ενός μη συμβαλλόμενου με την προϋπόθεση ότι το μη συμβαλλόμενο κράτος «αποδέχεται» το δικαίωμα των Συμβάσεων της Γενεύης, (με την έννοια ότι δεν το αρνείται ρητά) .Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ. 69 και ό.π. *Αποσπάσματα από τις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου.*

¹⁶² Όπως περιγράφονται στα άρθρα, 4 Σύμβαση Ι Ι Ι και 44,45 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁶³ Άρθ. 51 παρ.7 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁶⁴ Άρθ.130 Σύμβαση ΙΙΙ, άρθ.147 Σύμβαση ΙV, άρθ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

- Παράνομη μεταφορά ή εκτόπιση ή παράνομος περιορισμός αμάχων πολιτών των χωρών που συμμετέχουν στη σύρραξη.¹⁶⁵
- Εξαπόλυση επίθεσης κατά αστικού πληθυσμού που προκαλεί σοβαρή βλάβη υγείας ή θάνατο.¹⁶⁶
- Σύλληψη ομήρων από τον άμαχο πληθυσμό των χωρών που μετέχουν στη σύρραξη.¹⁶⁷
- Μεταφορά αμέσως ή εμμέσως από την κατέχουσα δύναμη μέρους του δικού της άμαχου πληθυσμού σε έδαφος που καταλαμβάνει ή μεταφορά μέρους του πληθυσμού του κατεχόμενου εδάφους μέσα ή έξω από το έδαφος αυτό.¹⁶⁸
- Σωματικός ακρωτηριασμός ή υποβολή σε ιατρικά πειράματα που δεν δικαιολογούνται από ιατρική θεραπεία ούτε γίνονται για το συμφέρον του ατόμου και προκαλούν θάνατο ή θέτουν σε κίνδυνο την υγεία του προσώπου που βρίσκεται στην εξουσία του εχθρού.¹⁶⁹
- Προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας σε κάθε πρόσωπο που βρίσκεται υπό την εξουσία των εμπολέμων.¹⁷⁰
- Χρήση της λιμοκτονίας του πληθυσμού ως μεθόδου πολέμου, με αποστέρηση του από αντικείμενα απαραίτητα για την επιβίωσή του.¹⁷¹
- Στρατολόγηση παιδιών κάτω των 15 ετών σε εθνικές και μη εθνικές ένοπλες δυνάμεις ή ομάδες ή χρησιμοποίησή τους για ενεργό συμμετοχή στις εχθροπραξίες.¹⁷²
- Αδικαιολόγητη και με πρόθεση καθυστέρηση επαναπατρισμού αιχμαλώτων πολέμου ή αμάχων.¹⁷³

¹⁶⁵ Άρθ.147 Σύμβαση IV.

¹⁶⁶ Άρθ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁶⁷ Άρθ.147 Σύμβασης IV.

¹⁶⁸ Άρθ. 49 Σύμβαση IV και άρθρ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977

¹⁶⁹ Άρθ.11 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁷⁰ Άρθ.75 παρ.2 (β) του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁷¹ Άρθ.55 Σύμβασης IV και άρθρ.54 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977.

¹⁷² Άρθρ.77 παρ.2 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977.

¹⁷³ Άρθρ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977.

- Πρακτική φυλετικού διαχωρισμού και άλλες απάνθρωπες πρακτικές βασισμένες σε φυλετικές διακρίσεις που προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.¹⁷⁴

- Εξαναγκασμός υπηρεσίας των αιχμαλώτων πολέμου ή αμάχων πολιτών χωρών που μετέχουν στην σύρραξη στις ένοπλες δυνάμεις του εχθρού.¹⁷⁵

Α.2. Οι πράξεις που περιγράφονται ως εγκλήματα πολέμου κατά προσώπων σύμφωνα με την Συνθήκη της Γενεύης και τα πρόσθετα αυτής Πρωτόκολλα για τις μη διεθνείς συρράξεις επιπλέον είναι:

- Βία κατά της ζωής και του προσώπου καθώς και κάθε άλλη προσβολή της σωματικής ακεραιότητας κατά την διάρκεια των συρράξεων.¹⁷⁶

- Βιασμός γυναικών, εξαναγκασμός σε πορνεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, εξαναγκασμός σε στέρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας που συνιστά σοβαρή παραβίαση του κοινού άρθ.3 των Συμβάσεων.¹⁷⁷

- Επιβολή καταδίκης και εκτέλεση χωρίς προηγούμενη απόφαση κανονικά συσταθέντος δικαστηρίου που θα παρέχει όλες τις απαραίτητες δικαστικές εγγυήσεις σε άτομα που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις αλλά κατέθεσαν τα όπλα, ή τέθηκαν εκτός μάχης λόγω ασθένειας, τραύματος, κράτησης ή άλλης αιτίας, ή δεν λαμβάνουν ενεργό μέρος σε εχθροπραξίες.¹⁷⁸

- Διαταγή μετακίνηση άμαχου πληθυσμού για λόγους σχετικούς με την σύρραξη εκτός αν αυτό απαιτείται για λόγους ασφάλειας ή για επιτακτικούς στρατιωτικούς λόγους.¹⁷⁹

- Επίθεση εναντίον άμαχου πληθυσμού.¹⁸⁰

- Η δουλεία και το δουλεμπόριο.¹⁸¹

¹⁷⁴ Άρθρ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977

¹⁷⁵ Άρθ.130 Σύμβασης ΙΙ, άρθ.147 Σύμβασης ΙV και άρθρ.85 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977.

¹⁷⁶ Άρθ.3 Συμβάσεων Ι,ΙΙ,ΙΙΙ και ΙV και άρθρ.4 του Β΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου 1977.

¹⁷⁷ Άρθ.27 παρ.2 Σύμβαση ΙV και αρθ.75,παρ.2 και 76 του Α΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁷⁸ Άρθ.3 Συμβάσεων Ι,ΙΙ,ΙΙΙ και Ι.

¹⁷⁹ Άρθ.49 παρ.2 Σύμβαση ΙV και αρθ.17,παρ.1 του Β΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁸⁰ Άρθ.13 παρ.2 του Β΄ Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

- Οι συλλογικές κυρώσεις.¹⁸²
- Οι πράξεις τρομοκρατίας
- Οι απειλές για όλες τις παραπάνω πράξεις σε πρόσωπα που δεν λαμβάνουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις αλλά κατέθεσαν τα όπλα ή τέθηκαν εκτός μάχης λόγω ασθένειας, τραύματος, κράτησης ή άλλης αιτίας.¹⁸³

B. Οι πράξεις που περιγράφονται ως εγκλήματα πολέμου κατά της εθνικής περιουσίας και της ατομικής ιδιοκτησίας.

B.1. Για τις Διεθνείς συρράξεις θεωρείται έγκλημα πολέμου, η καταστροφή ή ιδιοποίηση κατά τρόπο παράνομο και σε ευρεία κλίμακα μη δικαιολογούμενη από στρατιωτική ανάγκη: α) Κτιρίων και αντικειμένων. β) Στρατιωτικών Νοσοκομείων, πλοίων και εγκαταστάσεων για περίθαλψη ασθενών και τραυματιών. γ) Υγειονομικών Αεροσκαφών. δ) Πολιτικών Νοσοκομείων που έχουν οργανωθεί για την περίθαλψη των τραυματιών. ε) Οχημάτων, αεροσκαφών ή τρένων που μεταφέρουν τραυματίες πολέμου ή ασθενείς πολίτες ή υγειονομικό προσωπικό.¹⁸⁴

B.2. Για τις μη Διεθνείς Συρράξεις θεωρείται έγκλημα πολέμου:

- Η επίθεση κατά κτιρίων, υλικού, υγειονομικών μονάδων, οχημάτων και προσωπικού που φέρει τα διακριτικά εμβλήματα των Συμβάσεων της Γενεύης κατά το Διεθνές Δίκαιο.¹⁸⁵

¹⁸¹ Άρθ.4 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁸² Άρθ.4 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁸³ Άρθ.4 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977

¹⁸⁴ Άρθ.50 Σύμβαση I, άρθ.51 Σύμβαση II, άρθ.147 Σύμβαση IV, άρθ.85 του Α' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.

¹⁸⁵ Άρθ.11 παρ.1 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977. Τα διακριτικά εμβλήματα που αναγνωρίζονται από διεθνείς Συμβάσεις και τις Συμβάσεις της Γενεύης είναι το έμβλημα του ερυθρού σταυρού ή της ερυθράς ημισελήνου ή ο ερυθρός λέων και ο ήλιος σε λευκό πλαίσιο, όπως αυτά αναφέρονται στο άρθ.12 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

Ό.π. Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου.

- Η επίθεση κατά κτιρίων αφιερωμένων στην θρησκεία, την παιδεία, την τέχνη, την επιστήμη ή αγαθοεργούς σκοπούς, ιστορικά μνημεία, νοσοκομεία και μέρη που συγκεντρώνονται ασθενείς και τραυματίες με την προϋπόθεση ότι δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους.¹⁸⁶
- Ληλασία πόλης ή τοποθεσίας που είναι ιδιοκτησία του πληθυσμού, ακόμα κι αν καταλήφθηκε με έφοδο.¹⁸⁷
- Καταστροφή ή κατάσχεση εχθρικής περιουσίας.¹⁸⁸

Γ. Περιγράφονται επίσης στις Συμβάσεις της Γενεύης και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα ως εγκλήματα πολέμου πράξεις που αφορούν την χρήση επικίνδυνων όπλων ή όπλων μαζικής καταστροφής.

- Το Πρωτόκολλο της Γενεύης του 1925 απαγορεύει τη χρήση ασφυξιογόνων, δηλητηριωδών ή άλλων αερίων και όλων των ανάλογων υγρών, υλικών ή συσκευών.¹⁸⁹
- Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I του 1977, συμπληρωματικό στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, προβλέπει ότι το δικαίωμα των εμπολέμων να επιλέγουν μεθόδους και μέσα πολέμου δεν είναι απεριόριστο. Απαγορεύεται έτσι η χρήση όπλων, βλημάτων, υλικού και μεθόδων πολέμου τέτοιας φύσης ώστε να προκαλούν περιττά τραύματα και μη αναγκαίο πόνο καθώς και η χρήση μεθόδων ή μέσων πολέμου που έχουν σκοπό ή μπορεί ενδεχομένως να προκαλέσουν μακροπρόθεσμη και σοβαρή βλάβη στο φυσικό περιβάλλον.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Άρθ.16 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁸⁷ Άρθ.4 του Β' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

¹⁸⁸ Άρθ.53 Σύμβασης IV.

¹⁸⁹ Ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006,σ.39.

¹⁹⁰ Άρθρ. 35 τμήμα I, Τρίτο Μέρος, όπως κυρώθηκε από την Ελλάδα, βλέπε τον Ν.1786/88, (ΦΕΚ Α'125).

- Η μετέπειτα Σύμβαση και τα τρία Πρωτόκολλα της Γενεύης που υπογράφηκαν το 1980 συμπληρώνουν την αρχική απαγόρευση και αφορούν: ¹⁹¹

α) Την απαγόρευση χρήσης ή τον περιορισμό ορισμένων συμβατικών όπλων που θεωρούνται ότι μπορεί να προκαλέσουν ιδιαίτερη βλάβη (Σύμβαση Γενεύης, 1980).

β) Την απαγόρευση χρήσης όπλων που δημιουργούν μη ανιχνεύσιμα τραύματα (Α΄ Πρωτόκολλο του 1980).

γ) Την απαγόρευση ή τον περιορισμό στην χρήση ναρκών, παγίδων και άλλων αντίστοιχων μηχανισμών (Β΄ Πρωτόκολλο του 1980). ¹⁹²

δ) Την απαγόρευση και τον περιορισμό χρήσης εμπρηστικών όπλων (Γ΄ Πρωτόκολλο του 1980). ¹⁹³

Διαπιστώνουμε ότι αν και το ζητούμενο τους τρεις τελευταίους αιώνες είναι η εξεύρεση τρόπων προστασίας της ανθρωπότητας μέσω ενός πλέγματος διεθνών κανόνων δικαίου σχετικών με την απαγόρευση χρήσης επικίνδυνων όπλων μαζικής καταστροφής στους πολέμους, κανείς δεν μπορεί με βεβαιότητα να απαντήσει αν

¹⁹¹ Ο.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.34.

¹⁹² Το Πρωτόκολλο αυτό τροποποιήθηκε στις 3 Μαρτίου του 1996 και προσαρτήθηκε στην Σύμβαση της Γενεύης του 1980 για την απαγόρευση και τον περιορισμό των συμβατικών όπλων. Ο.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.34.

¹⁹³ Ένας σημαντικός αριθμός άλλων Πρωτοκόλλων και Συμβάσεων προσπάθησε να συμπληρώσει και να ενισχύσει το θεσμικό πλαίσιο της Γενεύης σχετικά με τους περιορισμούς και τις ειδικές απαγορεύσεις κατασκευής ή χρήσης όπλων.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Η Συνθήκη για τη μη Εξάπλωση των Πυρηνικών Όπλων NPT (Non-Proliferation Treaty) που υπογράφηκε στις 7 Μαρτίου του 1970 από 189 χώρες και είχε σύμφωνα με το άρθρο 6 σαν στόχο να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις μεταξύ των χωρών για την εξάλειψη των πυρηνικών όπλων.

- Η Σύμβαση Λονδίνου, Μόσχας και Ουάσιγκτον του 1972, για την απαγόρευση της ανάπτυξης της παραγωγής και αποθήκευσης βακτηριολογικών (βιολογικών) και τοξικών όπλων και την υποχρέωση καταστροφής τους.

- Η Σύμβαση που υπογράφηκε στο Παρίσι το 1993 και αναφέρεται στην απαγόρευση ανάπτυξης, παραγωγής αποθήκευσης και χρήσης χημικών όπλων σε εμπόλεμες περιόδους, καθώς και την υποχρέωση των κρατών για σταδιακή καταστροφή τους

Η αλόγιστη χρήση απαγορευμένων αερίων που συνιστούν χημικά όπλα, παρά τις απαγορεύσεις που επέβαλε το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν αποφεύχθηκε. Παράδειγμα «η επίθεση του Ιρακινού στρατού με δηλητηριώδη αέρια εναντίον των Κούρδων από τις 15 έως τις 18 Μαρτίου του 1988 που στοίχισε τη ζωή σε περίπου 5.000 αμάχους πολίτες της πόλης Haladja». Ο.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.33, υποσημείωση 79

τελικά τα κράτη και οι πληθυσμοί της γης μπορούν να αποφύγουν ένα μελλοντικό πυρηνικό ολοκαύτωμα, όπως εκείνο της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι.¹⁹⁴

Αυτή η αβεβαιότητα παραπέμπει αναγκαστικά στη σχέση του πολέμου με την πολιτική με την «αντικειμενική» της έννοια, που αφορά το είδος του πολέμου που μπορεί να διεξάγει ένα κράτος σε σχέση με την δυνατότητά του να κατασκευάζει ατομικά ή άλλα επικίνδυνα όπλα¹⁹⁵ και την παγκόσμια κυριαρχική του εξουσία που του «επιτρέπει» να τα χρησιμοποιεί.

Το Συμβατικό Δίκαιο αποδεικνύεται ότι δεν μπορεί και ελάχιστα προτίθεται, να θωρακίσει τα κράτη από αυτή την εφιαλτική απειλή αν αντικειμενικοί κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες προωθούν έναν περιορισμένο ατομικό πόλεμο.

4.3.3 Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που κυρώθηκε και απέκτησε την ισχύ νόμου στις 4 Νοεμβρίου του 1950 στην Ρώμη και το Πρόσθετο σε αυτή Πρωτόκολλο που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 20 Μαρτίου του 1952, έχουν ως

¹⁹⁴ Το Αμερικανικό βομβαρδιστικό B-29 Enola Gay με κυβερνήτη τον Paul Tibbets στις 6 Αυγούστου του 1945 άφησε την βόμβα Little Boy με 60 κιλά ουράνιο-235 πάνω από την πόλη της Χιροσίμα με απόκλιση 240 μέτρων από τον προγραμματισμένο της στόχο. Το 75% των κτιρίων καταστράφηκε 90.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν και άλλοι τόσοι τραυματίστηκαν. Μέχρι το 1950 άλλοι 200.000 περίπου άνθρωποι πέθαναν από καρκίνο, εγκαύματα ή άλλες παρενέργειες και μέχρι το 1990, το 9% των θανάτων από καρκίνο και λευχαιμία των κατοίκων της Χιροσίμα ήταν αποτέλεσμα της έκρηξης.

Αντίστοιχα στις 9 Αυγούστου του 1945 το δεύτερο βομβαρδιστικό B-29 Bockscar έριξε την ατομική βόμβα Fat Man που περιείχε πυρήνα 6,4 κιλών πλουτώνιο-239 πάνω από το Ναγκασάκι.

Οι νεκροί από την έκρηξη υπολογίζονται περίπου στις 40.000 ενώ άλλοι τόσοι περίπου πέθαναν τους επόμενους έξι μήνες από τις παρενέργειες της έκρηξης.

Είναι χαρακτηριστική της πολιτικής της ισχύος που ακολούθησε η Αμερική για τον τερματισμό του πολέμου με την Ιαπωνία και η δήλωση του τότε Προέδρου της Harry S. Truman μετά τον βομβαρδισμό της Χιροσίμα: «Εάν δεν δεχτούν τώρα τους όρους μας, ας περιμένουν μια βροχή καταστροφής από τον αέρα, που όμοιά της δεν έχει ιδωθεί σε τούτη τη γη» καθώς και το γεγονός ότι οι ατομικοί βομβαρδισμοί και στις δύο πόλεις έγιναν με προσωπική διαταγή του Προέδρου.

Το «δόγμα Truman» του 1947 αποτέλεσε στην συνέχεια την επίσημη επιβεβαίωση του ηγετικού ρόλου των ΗΠΑ, που παρά τον ατομικό πόλεμο που προκάλεσε, εμφανίζεται πλέον ως προστάτιδα δύναμη των χωρών «εναντίον κάθε απόπειρας υποδούλωσης τους λόγω εξωτερικής ή εσωτερικής απειλής» Ο.π. *Νέα εγκυκλο-παιδεία*, τόμος 27, σ.σ.150-151, τόμος 17, σ.σ.169-170, τόμος 25, σ.σ.428-429.

¹⁹⁵ Ο.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.167.

στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.¹⁹⁶

Η Σύμβαση αυτή, αν και ανήκει στο χώρο του Διεθνούς Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁹⁷ που στοχεύει στη συνολική προστασία των ανθρώπων σε περιόδους ειρήνης κύρια, και λιγότερο σε περιόδους ενόπλων συρράξεων, αποτελεί όμως ένα βασικό εργαλείο προστασίας των προσώπων που βρίσκονται στην εξουσία των εμπόλεμων μέσω της οριοθέτησης και της απαγόρευσης κάθε παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Επιπλέον θεσπίζεται μέσω της Σύμβασης ένα σύστημα δικαστικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο οποίο μπορούν να προσφεύγουν άμεσα ιδιώτες και κράτη προκειμένου να εκδικαστούν αστικές και ποινικές υποθέσεις και να εκδοθούν δεσμευτικές αποφάσεις.¹⁹⁸

Ωστόσο οι διακρατικές υποθέσεις προσφυγής παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα λόγω της αναπόφευκτης πολιτικοποίησης τους, ιδιαίτερα όσο η Επιτροπή Υπουργών, προφανώς πολιτικό όργανο, είχε εξουσίες στη λήψη αποφάσεων. Το ζήτημα εν μέρει λύθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του 11^{ου} Πρωτοκόλλου (αρθρ.5) που διαβίβασε

¹⁹⁶ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Πρώτο Πρόσθετο σε αυτή Πρωτόκολλο κυρώθηκε από το Ελληνικό κράτος για πρώτη φορά με το Ν.2329/1953. Μετά την καταγγελία της Σύμβασης από την δικτατορία τέθηκε ξανά σε ισχύ με το ΝΔ 53/1974.

Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*, β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σ.20.

¹⁹⁷ Το Διεθνές Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρά τον κοινό στόχο της προστασίας του ανθρώπου, διαφέρει σημαντικά από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ως προς το περιεχόμενο των νομικών του κανόνων και την εφαρμογή τους. Για παράδειγμα το δικαίωμα στη ζωή ερμηνεύεται διαφορετικά στις ένοπλες συρράξεις για τους μαχητές αφού η αφαίρεση της ζωής τους είναι νόμιμη, υπό προϋποθέσεις βέβαια που καθορίζει το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση θεωρείται από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εγκληματική πράξη. Ό.π. Στέλιος Περράκης, 2009, σ.σ.28-29.

¹⁹⁸ Ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.σ.20-22.

αυτή την αρμοδιότητα κατά κανόνα στο Δικαστήριο χωρίς όμως να μπορεί ολοκληρωτικά να αποφευχθεί η πολιτική θεώρηση των υποθέσεων από τα κράτη.¹⁹⁹

Οι βασικές δεσμεύσεις που καθιερώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που αφορούν τα εγκλήματα πολέμου σχετίζονται κύρια με: α) Την κατάργηση της θανατικής ποινής σε κάθε περίπτωση και χωρίς εξαίρεση, και για πράξεις που «διαπράχθηκαν εν καιρώ πολέμου ή απειλούμενου πολέμου» μετά την σύνταξη και την υπογραφή από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης του 13^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το προηγούμενο 6^ο Πρωτόκολλο προέβλεπε την κατάργηση της θανατικής ποινής με εξαίρεση τις πράξεις που τελούνταν σε περίοδο πολέμου ή επικείμενου πολέμου για τις οποίες το κάθε κράτος θα μπορούσε να προβλέψει στην εσωτερική του νομοθεσία την θανατική ποινή με την υποχρέωση να γνωστοποιήσει τις διατάξεις αυτές στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.²⁰⁰

Στο ελληνικό δίκαιο σύμφωνα με το 6^ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ και την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος μας,²⁰¹ ορίστηκε ότι «η θανατική ποινή δεν επιβάλλεται εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο για κακουργήματα που τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν».²⁰²

Με Συνταγματική κάλυψη έτσι παρέμενε σε ισχύ μέχρι το 2004 η θανατική ποινή διαζευκτικά με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης και στον ελληνικό Στρατιωτικό

¹⁹⁹ 11^ο Πρωτόκολλο αρθρ.5, παρ.2,3 και 4, και ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.379 και ό.π. Στέλιος Περράκης, 2009, σ.σ.205-206.

²⁰⁰ Άρθρ.1 του 13^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α που υπογράφηκε από την Ελλάδα στις 3 Μαΐου του 2002 στο Βίλνιους της Λιθουανίας και κυρώθηκε τελικά δύο χρόνια αργότερα με τον Ν.3289/2004 (ΦΕΚ Α' 227/26.11.2004) Ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.381 υποσημείωση και σ. 382, άρθρ.1 του 13^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α, επίσης βλέπε στο Ευγένιος Γιαρένης, «Κύρωση του 13^{ου} Πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας». Δημοσίευση στην *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2005, σ.8.

²⁰¹ Που επήλθε με το Ψήφισμα της 6^{ης} Απριλίου του 2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής.

²⁰² Η αναθεωρημένη διάταξη του αρθρ.7, παρ.3 του Συντάγματος της Ελλάδας.

Ποινικό Κώδικα, που αφορούσε 35 στρατιωτικά κακουργήματα εκ των οποίων αρκετά αναφέρονταν σε πράξεις που σύμφωνα με τον ΣΚΠ ορίζονται ως εγκλήματα κατά την διάρκεια πολεμικής περιόδου.²⁰³

Όμως μετά την κύρωση του 13^{ου} Πρωτοκόλλου, όπως κυρώθηκε από τη χώρα μας με το Ν.3289/2004 (ΦΕΚ Α'227/26.11.2004), η θανατική ποινή καταργήθηκε σε κάθε περίπτωση με συνέπεια τη συνακόλουθη κατάργηση ή τροποποίηση των αντίστοιχων με την θανατική ποινή διατάξεων του ΣΠΚ.²⁰⁴

β) Την υποχρέωση του κράτους μετά από εμπόλεμη κατάσταση, στην οποία συμμετείχε, να μεριμνά για την τύχη εξαφανισθέντων αιχμαλώτων πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης που ορίζει «Το δικαίωμα στη ζωή» και την από 10/5/2001 Απόφαση του ΕΔΔΑ για την Υπόθεση 25781/94 Κύπρου- Τουρκίας.²⁰⁵

²⁰³ Π.χ Η λιποταξία σε πολεμική περίοδο άρθρ.33, παρ.2 εδ.β' και παρ.3 εδ.β' ΣΠΚ καθώς και αρθ.36 παρ. 2 εδ. β' ΣΚΠ, η ανυποταξία σε πολεμική περίοδο αρθρ. 32 περ. β' ΣΠΚ κ.λ.π. Όπ. Ευγένιος Γιαρένης, 2005, σ.9 υποσημείωση 7.

²⁰⁴ Συγκεκριμένα: 1. Καταργήθηκε το αρθρ.8.του ΣΚΠ το οποίο όριζε ότι: «Σε όσες περιπτώσεις ο νόμος προβλέπει την θανατική ποινή διαζευκτικά με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης, το δικαστήριο για την επιβολή της πρώτης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ενδεχόμενο κίνδυνο για την ασφάλεια της χώρας». 2. Καταργήθηκε η παράγραφος 1 του άρθρ.14 του ΣΠΚ που αφορούσε την εκτέλεση της θανατικής ποινής, καθώς και για όλες οι διατάξεις του ΣΠΚ που αναφέρεται η θανατική ποινή διαζευκτικά με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης θεωρείται πλέον ότι εφαρμόζεται μόνον η δεύτερη. Ό.π. Ευγένιος Γιαρένης, 2005, σ.σ.7-10

²⁰⁵ Σε αυτή την περίπτωση το Κυπριακό κράτος προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υποστηρίζοντας ότι σύμφωνα με δημόσιες δηλώσεις το1996 του προέδρου της Τουρκο-κυπριακής Δημοκρατίας R.Denktaş και το πόρισμα της επιτροπής Dillon, μετά τα πολεμικά γεγονότα του 1974, 1485 άτομα εξαφανίστηκαν, ενώ βάσιμα στοιχεία αποδεικνύουν ότι αυτά κρατούντο από τον τουρκικό στρατό και τις παρακρατικές στρατιωτικές ομάδες.

Το ΕΔΔΑ αν και θεώρησε ότι δεν υπήρχαν επαρκή στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι εξαφανισθέντες δολοφονήθηκαν παράνομα, θεώρησε όμως ότι υπήρξε υποχρέωση της Τουρκίας να διενεργήσει «ουσιαστική έρευνα για τις μετακινήσεις και την τύχη των Ελληνοκυπρίων που εξαφανίστηκαν» (Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.39) και ότι το γεγονός της παράλειψης αυτής της υποχρέωσης του Τουρκικού κράτους συνιστά παραβίαση του αρθρ.2 της ΕΣΔΑ, νοούμενο ως παραβίαση δικαιώματος στη ζωή από παράλειψη κράτους να ερευνήσει για εξαφανισθέντες σε πολεμική περίοδο. Ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.σ.36-39.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΤΟ

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

5.1 Η υποχρέωση σεβασμού των Συμβάσεων.

Σύμφωνα με το κοινό άρθρ.1 των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 τα «Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη»²⁰⁶ έχουν την υποχρέωση να σεβαστούν τις Συμβάσεις «σε κάθε περίπτωση», ρήτρα που σε συνδυασμό με το κοινό άρθρ.3 των Συμβάσεων καλύπτει επιπλέον και τις εμφύλιες πολεμικές συρράξεις.²⁰⁷

²⁰⁶ Η φράση «Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη» γενικεύει την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων σε «όλα τα επίπεδα της κρατικής δομής και από όλα τα όργανα του κάθε συμβαλλόμενου κράτους».

Ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006,σ.47.

²⁰⁷ Οι εμφύλιες συρράξεις υπάγονται στην έννοια των ένοπλων συρράξεων μη διεθνούς χαρακτήρα που στο πεδίο εφαρμογής του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης σε συνδυασμό με το αρθ.1παρ.1 του Δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα εσωτερικών συγκρούσεων με δύο όμως περιορισμούς: 1. Οι ένοπλες δυνάμεις που μάχονται για την ανεξαρτησία τους θα πρέπει να είναι οργανωμένες να έχουν διοίκηση και να ασκούν εξουσία σε συγκεκριμένη περιοχή. 2. Αποκλείονται ρητά από την εφαρμογή του δικαίου των Συμβάσεων της Γενεύης οι περιπτώσεις εσωτερικών ταραχών και εντάσεων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι τα κριτήρια βάσει των οποίων κάθε σύγκρουση χαρακτηρίζεται ως «ένοπλη σύρραξη μη διεθνούς χαρακτήρα», άρα και υπάγεται στις διατάξεις των Συμβάσεων της Γενεύης και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, τέθηκαν στη Διπλωματική Συνέλευση της Γενεύης του 1949 και στη συνέχεια κρίθηκαν ως κριτήρια διαχωρισμού μεταξύ «εσωτερικής ένοπλης σύγκρουσης» και «εσωτερικών ταραχών» από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα (ICTR) και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY). (Βλέπε στη συνέχεια Μέρος Δεύτερο, 6^ο Κεφάλαιο, Η ίδρυση και η λειτουργία “ad hoc” ποινικών δικαστηρίων).

Η υποχρέωση αυτή επιβεβαιώνεται και από το Προοίμιο του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που τα συμβαλλόμενα μέρη δηλώνουν «αποφασισμένα να εγγυηθούν τον διαρκή σεβασμό και την εφαρμογή της διεθνούς δικαιοσύνης».²⁰⁸

Συνεπώς τα κράτη που έχουν κυρώσει αυτές τις Συμβάσεις δεσμεύονται νομικά, όμως πολλές χώρες δεν έχουν υπογράψει ακόμα τα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα του 1977, με αποτέλεσμα να μη δεσμεύονται από αυτά στο σύνολό τους παρά μόνο για τις διατάξεις τους που αναγνωρίζονται ως εθιμικοί κανόνες.²⁰⁹

Το άρθρο 1 δημιούργησε επιπλέον ερμηνευτικά ζητήματα σχετικά με την υποχρέωση σεβασμού των Συμβάσεων με ή χωρίς την τήρηση της αρχής της αμοιβαιότητας. Διατυπώθηκαν έτσι διαφορετικές απόψεις σχετικά με την δέσμευση των κρατών στην αρχή της αμοιβαίας τήρησης των υποχρεώσεων.

Μία ερμηνεία αναφέρεται στη «μονομερή δέσμευση που ισχύει σε κάθε περίπτωση» (Jean Pictet, 1952)²¹⁰ έτσι ώστε η παραβίαση από ένα συμβαλλόμενο μέρος να μη συνεπάγεται και την απαλλαγή του άλλου μέρους που εμπλέκεται στην πολεμική σύρραξη.

Άλλες απόψεις επιχειρηματολογούν υπέρ της υποχώρησης από κάθε δέσμευση απέναντι σε ένα συμβαλλόμενο κράτος που δεν τηρεί τη Σύμβαση ή την έχει καταγγείλει, εφόσον, σύμφωνα με αυτές τις απόψεις, το δίκαιο της Γενεύης διέπεται

Ο.π. *Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα*, και ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2006, σ.σ.71-73.

²⁰⁸ *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*, όπως διορθώθηκε στις 10 Νοεμβρίου 1998 και στις 12 Ιουλίου 1999, Προοίμιο, *Κείμενα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου UNHCR*, Πηγή: Internet hosting01.vivodint.gr/...CONVENTIONSINTERNATIONALCRIMINALLAW.pdf.

²⁰⁹ Π.χ οι ΗΠΑ οι οποίες στις 2 Αυγούστου του 1955 κύρωσαν τις τέσσερις Συνθήκες της Γενεύης αλλά δεν έχουν υπογράψει τα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα του 1977.

²¹⁰ Η άποψη του Jean Pictet, ειδικού σχολιαστή που ο Ερυθρός Σταυρός του ανέθεσε τον σχολιασμό των Συνθηκών της Γενεύης. Όπως αναφέρεται στο Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.49.

από τους κανόνες του δικαίου των συνθηκών που ορίζουν συγκεκριμένες και αμοιβαίες υποχρεώσεις των κρατών που τις προσυπέγραψαν.²¹¹

Η επίκληση της αμοιβαιότητας προφανώς δεν είναι δυνατό να γίνει αποδεκτή σε κάθε περίπτωση. Κανένα κράτος για παράδειγμα δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι μπορεί να χρησιμοποιήσει επικίνδυνα και απαγορευμένα όπλα με την πρόφαση της απαλλαγής από την σχετική απαγόρευση των Συμβάσεων λόγω της αρχής της αμοιβαιότητας, δηλαδή να επικαλεστεί ότι δικαιούται αυτής της χρήσης επειδή και το άλλο εμπόλεμο μέρος τα χρησιμοποίησε. Η υποχρέωση του σεβασμού των Συμβάσεων της Γενεύης για τα εγκλήματα πολέμου σε κάθε περίπτωση είναι απόλυτη χωρίς την επίκληση οποιουδήποτε δικαιώματος νόμιμης άμυνας, ή «δικαιολογημένης κατοχής» και χωρίς την τήρηση της αρχής της αμοιβαιότητας.

Στο Ελληνικό Σύνταγμα η υποχρέωση σεβασμού των Διεθνών Συμβάσεων εκφράζεται με την παρ.2 του άρθρ.2 στην οποία αναφέρεται ότι «η Ελλάδα, ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών».

Αυτή η συνταγματική διάταξη συνδυάζεται και εξειδικεύεται από το αρθρ.28 παρ.1 του Συντάγματος στο οποίο αναφέρεται ότι: «Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη διάταξη νόμου...».²¹²

²¹¹ Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006,σ.σ.49-50 και Hilaire McCoubrey, *International Humanitarian Law, The Regulation of Armed Conflicts*, second edition, Dartmouth Publishing Co Ltd, σ.22.

²¹² Σύνταγμα της Ελλάδας 1975/1986/2001/2008.

Τα όργανα του ελληνικού κράτους έτσι λαμβάνουν μια σαφή Συνταγματική επιταγή για μια πολιτική επιλογή που πρέπει να επιδιώκει την ειρήνη μέσω της τήρησης των κανόνων του διεθνούς δικαίου και της αποδοχής των δεσμεύσεων που απορρέουν από τις διεθνείς συνθήκες.²¹³

Με δεδομένο ότι τα κράτη είναι υποχρεωμένα με βάση τόσο το διεθνές όσο και το εθνικό δίκαιο να σέβονται τους διεθνείς κανόνες κατά την διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων, το ζήτημα που τίθεται είναι αν τελικά και στην πράξη εγγυώνται την εφαρμογή τους. Είναι όμως ιδιαίτερα δύσκολο να αποδειχτεί η παραβίαση των διατάξεων των Συμβάσεων από το ένα ή το άλλο μέρος κατά την διάρκεια μιας εμπόλεμης κατάστασης, για το λόγο αυτό, η όποια καταγγελία που έχει ως στόχο την αποδέσμευση μέλους από τις συμβατικές του υποχρεώσεις δεν μπορεί να ισχύει κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης πολεμικής σύγκρουσης που αυτό συμμετέχει αλλά μετά τη λήξη της.²¹⁴

5.2 Η υποχρέωση ποινικοποίησης των εγκλημάτων πολέμου στο εσωτερικό δίκαιο.

Η λήψη μέτρων ποινικού χαρακτήρα για τα εγκλήματα πολέμου από την πλευρά των κρατών ουσιαστικά προέκυψε από τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, οι οποίες με σαφή τρόπο υποχρέωναν τα κράτη να τυποποιήσουν σε εγκλήματα όλες τις πράξεις που χαρακτηρίζονταν από τις Συμβάσεις ως εγκλήματα πολέμου, καθώς και να καθορίσουν τις αντίστοιχες για τις πράξεις αυτές ποινικές κυρώσεις.

Οι Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και του 1907, προέβλεπαν μόνο πειθαρχικές ποινές σε παραβιάσεις εντολών ανωτέρων σχετικά με την τήρηση των διατάξεων των

²¹³ Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Διεθνές Δίκαιο*, τόμος πρώτο, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδόσεις Αντώνης Σάκκουλας, 2004, σ.74.

²¹⁴ Άρθρ.63 Σύμβασης Ι άρθρ. 62 Σύμβασης ΙΙ, άρθρ.142 Σύμβασης ΙΙΙ, άρθρ.159 Σύμβασης ΙV. Ο.π. Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα

Συμβάσεων, ενώ η Σύμβαση της Γενεύης του 1906 προέβλεπε ποινικές κυρώσεις μόνο για την κακομεταχείριση τραυματιών και για αντιποίηση των σημάτων του Ερυθρού Σταυρού.²¹⁵

Στο Προοίμιο του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στις παραγράφους 4 και 5 αναφέρεται ότι «...σοβαρά εγκλήματα που απειλούν την ειρήνη, την ασφάλεια και την ευημερία της ανθρωπότητας δεν πρέπει να μένουν ατιμώρητα...» και ότι «η αποτελεσματική τους δίωξη πρέπει να εξασφαλιστεί με τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο...» Αντίστοιχα στην 6^η παράγραφο του Προοιμίου συμπληρώνεται ότι κάθε κράτος έχει «καθήκον να ασκεί την ποινική του δικαιοδοσία επί των υπευθύνων για διεθνή εγκλήματα».²¹⁶ Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι θεωρείται δεδομένο από το Δ.Π.Δ. ότι τα εγκλήματα πολέμου αποτελούν αξιόποινες πράξεις στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών.

Μετά την κύρωση της Σύμβασης για την ίδρυση του Δ.Π.Δ. το 2001 έχουν υποστηριχθεί διαφορετικές απόψεις σχετικά με τις υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων στην εφαρμογή του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου.

Το κύριο ζήτημα που τίθεται σε αυτές τις προσεγγίσεις είναι εάν τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να εφαρμόζουν απευθείας το διεθνές ποινικό δίκαιο ή ανάλογες διατάξεις του εθνικού δικαίου για τα εγκλήματα πολέμου, τη γενοκτονία και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.²¹⁷

²¹⁵ Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.σ.51-52 και άρθρ.49 Σύμβασης Γενεύης I το οποίο αναφέρει: «Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη υποχρεούνται να λάβουν άπαντα τα αναγκαία νομοθετικά μέτρα για τον καθορισμό των κυρώσεων των επιβλητέων εις τα πρόσωπα τα οποία προέβησαν ή έδωσαν σε άλλους διαταγή να προβούν σε οποιαδήποτε σοβαρή παραβίαση της παρούσας Σύμβασης και οφείλει να παραπέμψει τα πρόσωπα αυτά ενώπιον των Δικαστηρίων του, οιαδήποτε και αν είναι η εθνικότης του. Δύναται επίσης, εάν το προτιμά, και υπό τους προβλεπόμενους από την νομοθεσία του όρους, να παραδώσει αυτά τα πρόσωπα προς εκδίκαση σε άλλο Συμβαλλόμενο Μέρος, εφόσον το Συμβαλλόμενο τούτο Μέρος έχει εναντίον τους επαρκείς λόγους δίωξης». Βλέπε, ό.π. *Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα*.

²¹⁶ Ο.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*, Προοίμιο.

²¹⁷ Για παράδειγμα τίθεται το ερώτημα εάν οφείλουν τα ελληνικά δικαστήρια για τα εγκλήματα πολέμου να εφαρμόσουν το άρθρ.8 του Δ.Π.Δ. που οριοθετεί τα εγκλήματα πολέμου ή διατάξεις του

Η άποψη που υποστηρίζει την απευθείας εφαρμογής από τα εθνικά δικαστήρια των διατάξεων του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου²¹⁸ παραβλέπει ότι οι διατάξεις του Καταστατικού του Δ.Π.Δ. δεν μπορούν να εφαρμοστούν ως ακυρωτικοί κανόνες από τα εθνικά δικαστήρια, αφού σύμφωνα με το άρθρ. 8 του Καταστατικού « για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού» ορίζονται τα εγκλήματα πολέμου, άρα δεν μπορούν να αποτελέσουν κανόνες εσωτερικού δικαίου των κρατών.²¹⁹

Συμπερασματικά, η υποχρέωση ποινικοποίησης των εγκλημάτων πολέμου από τα κράτη κύρια υλοποιείται με την ψήφιση νόμου από τα εθνικά Κοινοβούλια με στόχο την προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Δ.Π.Δ και τις Συμβάσεις της Γενεύης.

Το ελληνικό κράτος έχει, όπως προαναφέρθηκε, κυρώσει με νόμο το Καταστατικό του Δ.Π.Δ.²²⁰ και πρόσφατα ψηφίστηκε στη Βουλή Σχέδιο Νόμου το οποίο προσαρμόζει τις διατάξεις του εσωτερικού ελληνικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.²²¹

εσωτερικού δικαίου όπως αυτή του άρθρ. 299, παρ.1 του Π.Κ. για τέλεση «ανθρωποκτονιών από πρόθεση» σε συνδυασμό με τις προϋποθέσεις της συρροής του άρθρ. 94 του Π.Κ.
Βλέπε άρθρ. 299 και 94 του Ποινικού Κώδικα στο Αντώνης Μαγγανάς, Γρηγόρης Λάζος, *Ο Ποινικός Κώδικας για τον πολίτη, μια επιλογή παραδειγμάτων*, Πρόλογος: Βασίλη Φίλια, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1998, σ.119 και σ.308, και ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*, άρθρ.8.

²¹⁸ Όπως αυτή η άποψη εκφράστηκε στο 2^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων : « Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον», 2001, βλέπε, Χ. Παπαχαλαράμπος, «Τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια», σ.241.

²¹⁹ Ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.54. και ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*, άρθρ.8.

²²⁰ Ο Νόμος 3003/2002: «Κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου», δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ τ.Α75/8.4.2002. Στο άρθρο 1 αυτού του νόμου ορίζεται: «Κυρώνεται και έχει ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματος, το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, που υιοθετήθηκε από την Διπλωματική Διάσκεψη του Ο.Η.Ε στη Ρώμη, στις 17 Ιουλίου 1998, όπως διορθώθηκε στις 19 Νοεμβρίου 1998 και στις 12 Ιουλίου 1999....». Πηγή:Internet [www.ministryofjustice.gr/..](http://www.ministryofjustice.gr/)

²²¹ Το Νομοσχέδιο Ψηφίστηκε στη ΡΘ΄ Συνεδρίαση της Ολομέλειας της Βουλής στις 29 Μαρτίου 2011, και ορίζει τα εγκλήματα πολέμου ως εξής:

α) Με το άρθρ.9 ρυθμίζονται με λεπτομέρεια τα εγκλήματα πολέμου κατά προσώπων σε σχέση με διεθνείς ή μη διεθνείς συρράξεις.
β) Με το άρθρ.10 ρυθμίζονται τα εγκλήματα πολέμου κατά της ιδιοκτησίας και άλλων δικαιωμάτων.
γ) Με το άρθρ.11 ρυθμίζονται τα εγκλήματα πολέμου κατά ανθρωπιστικών επιχειρήσεων και εμβλημάτων.

5.3 Η υποχρέωση θέσπισης του απαράγραφτου των εγκλημάτων πολέμου.

Το απαράγραπτο των εγκλημάτων πολέμου έχει διακηρυχθεί από το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης το 1945 και έχει επιβεβαιωθεί με τις 3(I) και 95(I) Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. το 1946 που καθιέρωσε τις Αρχές αυτής της δίκης ως κανόνες διεθνούς εθιμικού δικαίου.

Στη συνέχεια η «Σύμβαση για το Απαράγραπτο των Εγκλημάτων Πολέμου και των Εγκλημάτων κατά της Ανθρωπότητας», που υιοθετήθηκε με την από 26 Νοεμβρίου 1969 Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε., ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Μέρη συμφώνησαν τα εγκλήματα πολέμου να είναι απαράγραπτα ανεξάρτητα από την ημερομηνία διάπραξης τους.²²²

δ) Με το άρθρ.12 προβλέπονται και τιμωρούνται με κάθειρξη τα εγκλήματα πολέμου με χρήση απαγορευμένων μεθόδων διεξαγωγής του πολέμου.

ε) Με το άρθρ. 13 προβλέπονται και τιμωρούνται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών τα εγκλήματα πολέμου με χρήση απαγορευμένων μέσων διεξαγωγής του πολέμου.

στ) Με το άρθρο 14 προβλέπεται και τιμωρείται με φυλάκιση έως τριών ετών η παράβαση του καθήκοντος επιτήρησης του στρατιωτικού διοικητή ή του πολιτικού προϊσταμένου ο οποίος με πρόθεση ή αμέλεια παραλείπει να ελέγξει υφιστάμενο του, με αποτέλεσμα αυτός να τελέσει αξιόποινη πράξη αυτού του νόμου.

Αντίστοιχα τα παραπάνω πρόσωπα (στρατιωτικοί διοικητές και πολιτικοί προϊστάμενοι) έχουν επίσης υποχρέωση σύμφωνα με το άρθρ.15 να μην παραλείψουν «να αναγγείλουν αμελλητί... στην αρμόδια για την έρευνα και δίωξη αρχή αξιόποινη πράξη που προβλέπεται στον παρόντα νόμο», αλλιώς τιμωρούνται με φυλάκιση.

Σχετικά με τις διατάξεις δικονομικού δικαίου και δικαστικής συνεργασίας το νομοσχέδιο αυτό προβλέπει ότι:

α) Καθίσταται αρμόδιο για την εκδίκαση των εγκλημάτων πολέμου και όλων των άλλων αξιόποινων πράξεων, που σε αυτό το νομοσχέδιο προβλέπονται, σύμφωνα με το άρθρ.16, το «Τριμελές Εφετείο Αθηνών» για «πλημμελήματα ή κακουργήματα, ανεξάρτητα από την βαρύτητα των τελευταίων και την ιδιότητα του υπαιτίου».

β) Οι αποφάσεις του Δ.Π.Δ. αποτελούν «δεδικασμένο» εφόσον κηρύσσεται απαράδεκτη η επιπλέον ποινική δίωξη για την ίδια πράξη ατόμου που έχει δικαστεί αμετάκλητα από το Δ.Π.Δ. «ακόμα και αν δοθεί σε αυτή διαφορετικός νομικός χαρακτηρισμός». Διαπιστώνεται σε αυτή την διάταξη μια σαφής υπεροχή των αποφάσεων του Δ.Π.Δ. έναντι των αποφάσεων του ελληνικού ποινικού δικαστηρίου, χωρίς την εφαρμογή ενός είδους αμοιβαιότητας, με την έννοια ότι δεν συμβαίνει και το αντίστροφο, δηλαδή η αποδοχή και ο σεβασμός του δεδικασμένου εθνικού ποινικού δικαστηρίου και από την πλευρά του Δ.Π.Δ.

Βλέπε Απόσπασμα από τα επίσημα Πρακτικά της ΡΘ΄ Συνεδρίασης της Ολομέλειας της Βουλής στις 29 Μαρτίου 2011, «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002 (Α΄75)».

Επίσης βλέπε την Αιτιολογική Έκθεση στο παραπάνω Σχέδιο Νόμου όπως αυτή υποβλήθηκε από τους προτείνοντες Υπουργούς, Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Οικονομικών τον Δεκέμβριο του 2010.

Πηγή:Internet www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket...tabit=132.

²²² Η Σύμβαση υιοθετήθηκε και παρέμεινε ανοιχτή για υπογραφή, επικύρωση ή προσχώρηση με την από 26 Νοεμβρίου 1968 Απόφαση Νο 2391(XXIII) της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. Έναρξη ισχύος: 11Νοεμβρίου 1970 σύμφωνα με το άρθ.VIII. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθ.1 ορίζεται: «Τα

Τα εγκλήματα πολέμου δεν υπόκεινται επίσης σε παραγραφή σύμφωνα με το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.²²³ Όμως το Καταστατικό αποτελεί μια μορφή δέσμευσης των κρατών για τα εγκλήματα που εκδικάζονται από το ΔΠΔ και δεν μπορεί να τροποποιήσει αυτόματα το εσωτερικό δίκαιο των κρατών, που μπορεί να περιέχει ή όχι σχετικές με το απαράγραπτο των εγκλημάτων πολέμου διατάξεις.

Έτσι αν το απαράγραπτο δεν ισχύει στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών τίθεται ένα σοβαρό ζήτημα, εφόσον ένα έγκλημα πολέμου δεν θα μπορεί μετά από ένα χρονικό διάστημα να δικαστεί από τα εθνικά δικαστήρια λόγω παραγραφής, αλλά σε αυτή την περίπτωση θα υπάγεται στην πρωτογενή δικαιοδοσία του ΔΠΔ, χωρίς η ύπαρξη παραγραφής στο εσωτερικό δίκαιο κράτους που έχει κυρώσει το Καταστατικό του Δ.Π.Δ. να αποτελεί επιχείρημα κατά της παράδοσης προσώπου σε αυτό.²²⁴

Δημιουργείται όμως η ανάγκη το απαράγραπτο των εγκλημάτων πολέμου να αναγνωριστεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών στα πλαίσια της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των πολιτών τους και της άσκησης της εθνικής κυριαρχίας τους αλλά και γιατί η ισχύς της παραγραφής στο εσωτερικό δίκαιο λειτουργεί ως σημαντικό κώλυμα έκδοσης προσώπων μεταξύ των κρατών.

Στο ελληνικό δίκαιο, το σχέδιο νόμου «προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Δ.Π.Δ.», που ψηφίστηκε από την Βουλή, προβλέπει στο άρθρ.3 ότι «τα κακουργήματα των άρθρων 7 έως 13», άρα και τα εγκλήματα

παρακάτω εγκλήματα είναι απαράγραπτα ανεξάρτητα από την ημερομηνία διάπραξης τους: α) τα εγκλήματα πολέμου όπως ορίζονται από το Καταστατικό του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης της 8 Αυγούστου 1945, που επιβεβαιώθηκαν με τις αποφάσεις 3(I) και 95(I) της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που υιοθετήθηκαν στις 13 Φεβρουαρίου 1946 και στις 11 Δεκεμβρίου 1946 αντίστοιχα και ειδικότερα τα «σοβαρά εγκλήματα» τα οποία απαριθμούνται στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου του 1949 για την προστασία των θυμάτων πολέμου» Βλέπε, Text United Nations Treaty Series, No 10823, vol.754, p.73 και ό.π. *Κείμενα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου UNHCR.....*

²²³ Άρθρ.29 του Καταστατικού, ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

²²⁴ Ο.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.55 και σ.478.

πολέμου που περιγράφονται στα άρθρα 9,10, 11,12 και 13, «καθώς και οι ποινές που επιβλήθηκαν αμετακλήτως για αυτά, δεν υπόκεινται σε παραγραφή». ²²⁵

Επίσης με τροπολογία που κατέθεσαν οι αρμόδιοι Υπουργοί, το ελληνικό κράτος αποφάσισε να καταργήσει την προβλεπόμενη με τον νόμο 3933/1959 αναστολή δίωξης σε βάρος Γερμανών υπηκόων που φέρονταν ως εγκληματίες πολέμου για τα εγκλήματα πολέμου τα οποία προβλέπονταν στη Συντακτική πράξη 73/1945 και διαπράχθηκαν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έτσι ώστε να μην τίθεται ζήτημα ισόβιας παραίτησης του ελληνικού κράτους ως προς την επιδίωξη της έκδοσης και την εκδίωξης των εγκληματιών πολέμου. ²²⁶

5.4 Η υποχρέωση κατάργησης των ασυλιών και του ακαταδίωκτου.

Σύμφωνα με το άρθρο 27 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου δεν υπάρχει καμία εξαίρεση από την ποινική ευθύνη ενώπιον του Δ.Π.Δ για όλους τους κατηγορούμενους ανεξάρτητα από την ιδιότητά τους.

²²⁵ Βλέπε ό.π. το άρθρ. 3 του Σχεδίου Νόμου «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου....»

²²⁶ «Με τις διατάξεις του Ν.3933/1959 καταργήθηκαν και τα διωκτικά έγγραφα που είχαν εκδοθεί εναντίον των εγκληματιών πολέμου ενώ με το νομοθετικό διάταγμα 4016/1959 η ρύθμιση αυτή επεκτάθηκε και στους εγκληματίες πολέμου που ήδη εξέτιαν την ποινή τους με την αυτοδίκαιη αναστολή της εκτέλεσης κάθε ποινής στερητικής της ελευθερίας ή τυχόν υπολοίπου αυτής, που είχε επιβληθεί κατά Γερμανών υπηκόων εγκληματιών πολέμου για εγκλήματα που προβλέπονταν από την Συντακτική πράξη 73/1945. Ο ίδιος νόμος κατήργησε τα άρθρα 3,4, και 6 του Ν.384/1945, «Περί συστάσεως ελληνικού γραφείου εγκλημάτων πολέμου» και μεταβίβασε αυτή την αρμοδιότητα εκδίκασης των εγκλημάτων πολέμου στον Εισαγγελέα Εφετών και στο Συμβούλιο Εφετών Αθηνών». Έτσι όταν το 1985 τέθηκε το ζήτημα στη Ελλάδα να εγείρει προς την Συρία αίτημα έκδοσης για τον Klaus Barbie, που ζούσε στη Δαμασκό, αν και εις βάρος του είχαν εκδοθεί εντάλματα σύλληψης σε έξι χώρες για δολοφονίες 130.000 Εβραίων που διέπραξε ως επικεφαλής των SS στην διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η κυβέρνηση απάντησε ότι το ελληνικό κράτος ήταν αναρμόδιο εφόσον με τις ρυθμίσεις του 1959 «αναστέλλεται αυτοδικαίως ...πάσα δίωξις Γερμανών υπηκόων φερομένων ως εγκληματιών πολέμου»

Βλέπε: α) Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποίηση του Ν.3213/2003», άρθρο 22. Πηγή:Internet www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket...tabit.. β) Στέλιος Περράκης, Τετράδια δικαιωμάτων του ανθρώπου, ανθρωπιστικού δικαίου και ανθρωπιστικής δράσης, εκδοτικό σχόλιο, 5, τεύχος 20^ο Πηγή:Internet:http://des.panteion.gr/docs/tetradia_teuxos%2020.pdf.

γ) Απόσπασμα από το κείμενο του ιστορικού Hagen Fleischer που δημοσιεύτηκε στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία στις 8/4/2007 με τίτλο «Ο σωφρονισμός της μνήμης, Ελληνογερμανικές σχέσεις 1945-2006». Πηγή: Internet: <http://www.enet.gr>

Οι αρχηγοί κρατών, οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι, τα μέλη της Κυβέρνησης ή οι κυβερνητικοί υπάλληλοι οι οποίοι λόγω της ιδιότητας τους ενδέχεται να προστατεύονται από ασυλίες ή ειδικούς δικονομικούς κανόνες δεν εξαιρούνται σε καμία περίπτωση από την άσκηση της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ.²²⁷

Προκύπτουν όμως σημαντικά ζητήματα σε εκείνες τις περιπτώσεις που τα κράτη κατοχυρώνουν με συνταγματικούς κανόνες τις ασυλίες και τα ακαταδίωκτα εφόσον το ίδιο το Σύνταγμα δεσμεύει τα όργανα της εκτελεστικής και της δικαστικής λειτουργίας να συλλάβουν ή να εκδώσουν άτομα που προστατεύονται από αυτούς τους κανόνες.

Στο ελληνικό Σύνταγμα με το άρθρο 62 παρ.1 κατοχυρώνεται το ακαταδίωκτο των βουλευτών το οποίο αίρεται μόνο με την άδεια της Βουλής και συμπληρώνεται με το άρθρ.86 σύμφωνα με το οποίο μόνον η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκήσει ποινική δίωξη για αδικήματα που τελέστηκαν από άτομα που διατελούν ή διατέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης και αφού διέπραξαν τα αδικήματα αυτά κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.²²⁸

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι, εάν για παράδειγμα, το ελληνικό Κοινοβούλιο αποφανθεί αρνητικά για την περίπτωση που Έλληνας βουλευτής ή υπουργός φέρεται ως υπεύθυνος για εγκλήματα πολέμου, η ποινική δίωξη εναντίον του δεν μπορεί να ασκηθεί από το ελληνικό κράτος. Μπορεί όμως το Δ.Π.Δ να ζητήσει να εκδικάσει το

²²⁷ Το άρθρο 27 του Κ.Δ.Π.Δ επακριβώς αναφέρει: «1. Το παρόν Καταστατικό έχει την ίδια εφαρμογή έναντι όλων χωρίς διάκριση επί τη βάσει της υπηρεσιακής ιδιότητας. Ιδίως, η επίσημη ιδιότητα κάποιου ως Αρχηγού Κράτους ή Κυβέρνησης, μέλους της Κυβέρνησης ή του Κοινοβουλίου, εκλεγμένου αντιπροσώπου ή κυβερνητικού υπαλλήλου, σε καμία περίπτωση δεν τον εξαιρεί από την ποινική ευθύνη κατά το παρόν Καταστατικό, ούτε συνιστά, αυτό καθαντό, λόγο μείωσης της ποινής. 2. Ασυλίες ή ειδικοί δικονομικοί κανόνες που συναρτώνται με την επίσημη ιδιότητα προσώπου, είτε κατά το εθνικό είτε κατά το διεθνές δίκαιο, δεν αποκλείουν το Δικαστήριο από την άσκηση της δικαιοδοσίας του επί των προσώπων αυτών». *Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

²²⁸ Αντίστοιχη ειδική συνταγματική μεταχείριση προβλέπεται και για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας που σύμφωνα με το άρθρο 49 παρ.1 του Συντάγματος η ποινική δίωξη του Προέδρου της Δημοκρατίας για πράξεις που δεν σχετίζονται με τα καθήκοντά του αναστέλλεται εωσότου λήξει η θητεία του, ενώ για πράξεις τις οποίες ο Πρόεδρος έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του καθιερώνεται η «αρχή του ανευθύνου» με εξαίρεση το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας και της παραβίασης, με πρόθεση, του Συντάγματος. Σύνταγμα της Ελλάδας 1975/1986/01/08.

συγκεκριμένο πρόσωπο σύμφωνα με το Καταστατικό του, που έχει κυρωθεί από το ελληνικό κράτος, το οποίο ορίζει ότι δεν ισχύουν οι ασυλίες και τα ακαταδίωκτα. Αποκλείεται έτσι σε μια τέτοια περίπτωση η άσκηση της εθνικής δικαιοδοσίας, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται «μια προφανή αναντιστοιχία ανάμεσα στο Σύνταγμα και το Καταστατικό του Δ.Π.Δ» (Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006).²²⁹

Έχει ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το σημείο να τονιστεί ότι βάσει του Καταστατικού του Δ.Π.Δ για τα εγκλήματα πολέμου, πέρα από τις όποιες εθνικές συνταγματικές δεσμεύσεις, δεν αποδίδονται ευθύνες σε κάποιους απρόσωπους κρατικούς μηχανισμούς ή αυτές δεν περιορίζονται σε συγκεκριμένους ανώτερους στρατιωτικούς ή πολιτικούς αρχηγούς. Αντίθετα οι ευθύνες εκτείνονται «προς τα κάτω» εφόσον αναγνωρίζεται η ατομική ποινική ευθύνη χωρίς εξαίρεση και σε αντίθεση με την κλασική αρχή του διεθνούς δικαίου κατά την οποία υποκείμενα του είναι μόνο κράτη.²³⁰

Είναι όμως κοινή διαπίστωση της διεθνούς κοινότητας ότι για τα εγκλήματα πολέμου που ευθύνονται αρχηγοί κρατών, σε αρκετές περιπτώσεις προκύπτουν εμπόδια που απορρέουν από την άρνηση ή την αδυναμία των κρατικών αρχών να συμπράξουν με τα Διεθνή Δικαστήρια για την απονομή της δικαιοσύνης.²³¹

Η έκδοση δε πολιτικού ηγέτη για εγκληματική δράση, πέρα από κάθε δέσμευση εσωτερικού ή διεθνούς κανόνα δικαίου, συναντά συχνά την αμηχανία των

²²⁹ Όπ. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.59.

²³⁰ Κων/νου Χορτάτου, *Τα Ηνωμένα Έθνη και η ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου-Διεθνής δικαιοδοσία και το πρόβλημα της ατομικής ποινικής ευθύνης*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 1999, σ.σ.17-18.

²³¹ Παράδειγμα η περίπτωση του πρώην Προέδρου της Αιθιοπίας Χαϊλέ Μαριάμ Μεγκίστου που διαφεύγει της σύλληψης λόγω της ασυλίας που του παρέχεται από τον Πρόεδρο της Ζιμπάμπουε Ρ. Μουγκάμπε. Το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Αιθιοπίας, μετά από δίκη που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 1994 και διήρκεσε περίπου 12 χρόνια τον έκρινε ένοχο για γενοκτονία, ανθρωποκτονίες και καταχρηστικές φυλακίσεις. Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ. 84-85.

Κυβερνήσεων όταν θεωρηθεί ότι βλάπτονται οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των κρατών ή όταν ασκούνται πιέσεις από τα ισχυρά κράτη.²³²

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο διέπεται από μια πρώτη κατηγορία γενικών αρχών που θεμελιώνουν την ποινική εξουσία των κρατών σε συγκεκριμένες υποθέσεις που κάθε φορά αποτελούν αντικείμενο του ενδιαφέροντος τους, και από μία δεύτερη κατηγορία αρχών που θεμελιώνουν μεν οι ίδιες ποινική εξουσία, συμβάλλουν δε ταυτόχρονα στην επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν από την αναπόφευκτη σύγκρουση των διαφορετικών έννομων τάξεων των κρατών στο επίπεδο άσκησης δικαιοδοσίας και δικαστικής συνεργασίας.²³³

Παράλληλα με αυτές της γενικές αρχές του Δ.Π.Δ. θα πρέπει να εξεταστούν και οι βασικές αρχές του δικαίου της έκδοσης οι οποίες όμως αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ποινικής διαδικασίας για τα εγκλήματα πολέμου, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν την δικαστική συνεργασία.

Το σύνολο των παραπάνω αρχών αναπτύσσεται στη συνέχεια της ανάλυσης ενιαία, χωρίς διαχωρισμούς μεταξύ των γενικών αρχών του Δ.Π.Δ και των βασικών αρχών

²³² Παράδειγμα η περίπτωση του ηγέτη των Κούρδων Αμπντουλάχ Οτσαλάν που η σύλληψή του στην Ιταλία δεν οδήγησε σε έκδοση προς το τουρκικό κράτος παρά τις Αμερικανικές πιέσεις, αλλά δημιούργησε επιφυλάξεις από την πλευρά της Ιταλίας σχετικά με την χορήγηση πολιτικού ασύλου, ενώ η Γερμανία παρέμενε αναποφάσιστη όσον αφορά το αν θα ζητούσε ή όχι την έκδοση του Οτσαλάν για να τον δικάσει η ίδια. Βλέπε ενδεικτικά τα παρακάτω άρθρα: Μπογιόπουλος Νίκος, Υπόθεση Οτσαλάν «Αναζητώντας «φόρμουλα» έκδοσης», *εφημερίδα Ριζοσπάστης*, Τετάρτη 25 Νοέμβρη 1998, Υπόθεση Οτσαλάν «Αβέβαιη απόληψη», *εφημερίδα Ριζοσπάστης*, Τρίτη 17 Νοέμβρη 1998.

²³³ Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.334.

του δικαίου της έκδοσης αφού αυτές σε αναφορά με τα εγκλήματα πολέμου αναγκαστικά προέρχονται από το χώρο του Ποινικού Δικαίου²³⁴.

6.1 Η αρχή της εδαφικότητας (territoriality principle).

Η αρχή της εδαφικότητας αποτελεί παραδοσιακή αρχή του διεθνούς δικαίου και είναι αποδεκτή από όλα τα κράτη ως θεμελιώδες γνώρισμα της κρατικής τους κυριαρχίας. Η αρχή αυτή στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο εκφράζει την εδαφική δικαιοδοσία των κρατών να ασκούν ποινική εξουσία για τα εγκλήματα που συμβαίνουν στην επικράτειά τους και ταυτόχρονα την υποχρέωση τους να μην παρεμβαίνουν στην άσκηση της δικαιοδοσίας στη επικράτεια άλλων κρατών.

Έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές θεωρίες σχετικές με τον προσδιορισμό του τόπου τέλεσης του εγκλήματος. Σύμφωνα με την αρχή της «υποκειμενικής εδαφικότητας» («subjective territoriality») η ενέργεια του δράστη πρέπει να συμβαίνει στο έδαφος ορισμένης επικράτειας, ενώ σύμφωνα με την αρχή της «αντικειμενικής εδαφικότητας» («objective territoriality») ή «αρχής του αποτελέσματος» (effects doctrine) το αποτέλεσμα της ενέργειας του δράστη, ως άμεσο επακόλουθο της πράξης του, μπορεί να εμφανίζεται και σε έδαφος άλλης επικράτειας.

Για τα εγκλήματα πολέμου η ποινική εξουσία των κρατών πρέπει να στηρίζεται σε μια ενιαία θεώρηση της γενικής αρχής της εδαφικότητας, και να μην περιορίζεται η δικαιοδοσία τους από την διάκριση μεταξύ «αντικειμενικής» ή «υποκειμενικής» εδαφικότητας, λόγω της φύσης των σύγχρονων πολέμων που διεξάγονται με όπλα

²³⁴ Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.475.

που μπορούν να πλήξουν άμαχο πληθυσμό από τις πλέον απομακρυσμένες στρατιωτικές βάσεις του πλανήτη.²³⁵

Στον τομέα της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης η αρχή της εδαφικότητας ισχύει τόσο για τα ad hoc δικαστήρια όσο και για το Δ.Π.Δ τα οποία όμως δεν διαθέτουν μηχανισμό επιβολής των αποφάσεων τους στο έδαφος των κρατών.

Το τμήμα 9 του Καταστατικού της Ρώμης προσδιορίζει τους όρους σύλληψης και δίωξης των εγκλημάτων, ενώ το άρθρο 86 θέτει όρους γενικής υποχρέωσης των κρατών για συνεργασία με το Δ.Π.Δ., χωρίς να μπορεί να επιβάλλει όρους συμμόρφωσης προς τα αιτήματα του Δικαστηρίου παρά μόνο να αναθέσει στη Συνέλευση, η οποία αποτελεί πολιτικό όργανο, την ανάληψη πρωτοβουλιών για την άρση των όποιων δυσκολιών συνεργασίας.²³⁶

Η αρχή της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικότητας είναι σεβαστή από το Δ.Π.Δ. με την προσδοκία τα περισσότερα κράτη να επικυρώσουν το Καταστατικό του και να κάνουν τις ανάλογες προσαρμογές στις διατάξεις της εθνικής τους νομοθεσίας.

6.2 Το ζήτημα της ετεροδικίας του κράτους για τα εγκλήματα πολέμου.

Η εθιμική αρχή της ετεροδικίας δεν επιτρέπει ένα κράτος να υποβληθεί στα δικαιοδοτικά όργανα άλλου κράτους για απόδοση ποινικής ή αστικής ευθύνης στα πλαίσια της νομικής ισότητας των κρατών και της διασφάλισης των καλών σχέσεων μεταξύ τους.

Η ετεροδικία ως όρος αναφέρεται επίσης στο ιδιαίτερο δικαίωμα μιας μορφής ασυλίας κατά την οποία ορισμένα πρόσωπα (αρχηγοί κρατών, διπλωματικές

²³⁵ Για παράδειγμα όταν ο Α εκτοξεύει από το έδαφος κράτους που αποτελεί στρατιωτική βάση επίθεση μια ρουκέτα εναντίον αμάχων άλλου κράτους, ποινική δικαιοδοσία για εγκλήματα πολέμου έχει τόσο το κράτος από το έδαφος του οποίου έγινε η επίθεση («υποκειμενική εδαφικότητα»), όσο και το κράτος που δέχτηκε την επίθεση («αντικειμενική εδαφικότητα»). Ό.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.σ.334-335.

²³⁶ Χρήστος Ροζάκης, *Έγκλημα και Τιμωρία: Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2004, σ.138.

αποστολές, κ.λ.π.) εξαιρούνται της δικαιοδοσίας του κράτους στην επικράτεια του οποίου βρίσκονται, δηλαδή δεν μπορεί να ασκηθεί εναντίον τους ποινική ή αστική δίωξη ενώπιον των εγχώριων δικαστηρίων ούτε είναι δυνατή η λήψη εκτελεστικών μέτρων για πράγματα που βρίσκονται στην κατοχή αυτών των προσώπων.

Στην αρχή της ετεροδικίας τίθενται όμως περιορισμοί από διεθνείς Συνθήκες προκειμένου τα κράτη να ελέγχονται για σημαντικές παραβιάσεις δικαιωμάτων.

Έτσι σύμφωνα με το άρθρ.11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Ετεροδικία των Κρατών (Βασιλεία 1972)-Σύμβαση που πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα-ένα κράτος δεν μπορεί να επικαλεστεί την ετεροδικία του στο δικαστήριο ενός άλλου κράτους σχετικά με την αστική του ευθύνη για να αποκαταστήσει ζημία (συμπεριλαμβάνοντας στην έννοια της ζημίας και την τη χρηματική αποζημίωση) που προκλήθηκε από αδικοπραξία σε βάρος προσώπου ή περιουσίας, και χωρίς να ενδιαφέρει αν η αδικοπραξία τελέστηκε «*jure imperii*» ή «*jure gestionis*»,²³⁷ κάτω όμως από τις εξής προϋποθέσεις: α) η πράξη ή η παράλειψη να συνέβη στο κράτος του forum και β) ο δράστης της πράξης να είναι παρών στο ίδιο έδαφος κατά το χρόνο της τέλεσής της.²³⁸

Η σύγχρονη τάση στο διεθνές δίκαιο σύμφωνα με την παραπάνω Σύμβαση, όπως και σύμφωνα με άλλες Συμβάσεις και Αποφάσεις φαίνεται να είναι ο περιορισμός της ετεροδικίας των κρατών με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια διεθνής πρακτική που καθιερώνει την ευθύνη προς αποζημίωση από την πλευρά του κράτους που προκάλεσε ζημία.²³⁹

²³⁷ «*Jure imperii*» εννοούμε πράξεις του κράτους κατά την άσκηση της κρατικής του κυριαρχίας και «*jure gestionis*» εννοούμε πράξεις του κράτους κατά την διαχειριστική-συναλλακτική του δράση.

²³⁸ Βλέπε στο Βασίλειο Θεοφιλίδης «Νομολογία, Σχολιασμός της απόφασης του ΑΕΔ 6/2002: Ετεροδικία Αλλοδαπού Δημοσίου και «Γερμανικές Αποζημιώσεις», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τόμος II- εκτός σειράς- έτους 2004, σελίδες 356-376.

²³⁹ Π.χ. Η Σύμβαση της Βασιλείας του 1978, η Απόφαση του Ινστιτούτου του Διεθνούς Δικαίου της 2/9/199, ο Κανονισμός 44/2001 του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ.λ.π. Ό.π. Βασίλειος Θεοφιλίδης, 2004, σ.σ.375-376.

Διατυπώνονται όμως και αντιρρήσεις που σχετίζονται με την αμφισβήτηση της παραδοχής των παραπάνω Συνθηκών ως γενικά παραδεδεγμένων κανόνων δικαίου ενώ η διεθνής νομολογία για κάποιες περιπτώσεις ετεροδικίας έχει απορρίψει τον κανόνα της Σύμβασης της Βασιλείας.²⁴⁰

Η ετεροδικία όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να οδηγεί στην απαλλαγή των κρατών από την διεθνή τους ευθύνη ούτε στην απαλλαγή των «υπό ασυλία» προσώπων όταν διαπράττονται σοβαρά εγκλήματα που παραβιάζουν σημαντικούς κανόνες Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Για τα εγκλήματα πολέμου, που παραβιάζουν κανόνες *jus cogens*²⁴¹, τα κράτη δεν μπορούν να επικαλούνται ή να «κρύβονται πίσω από την ετεροδικία τους για να μην υποστούν τις συνέπειες των ενεργειών τους σε ένοπλες συρράξεις-κατοχές..» ιδιαίτερα «..σε μία περίοδο μεγάλης κινητικότητας γύρω από το ζήτημα της επανόρθωσης ιδιωτών από διεθνείς πολεμικές ενέργειες κρατών». (Σ. Περράκης, 2011).²⁴²

Παρά τις νομικές δυσκολίες και την πολιτική ατολμία εκφράζονται βάσιμες ελπίδες για την αξιοποίηση του διεθνούς δικαίου σε προβολές διεθνών αξιώσεων από κράτη και ιδιώτες. Σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η αναγνώριση δικαιώματος παρέμβασης του ελληνικού κράτους στην διαμάχη μεταξύ Γερμανίας-Ιταλίας και Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης που αφορά την διεκδίκηση

²⁴⁰ Π.χ. η απόφαση 35763/97 της 21/11/200 του Ε.Δ.Δ.Α για την υπόθεση Al-Aldasani κατά Ηνωμένου Βασιλείου, που αποφάνθηκε ότι η ετεροδικία μεταξύ κρατών (που επικαλέστηκε το Κουβέιτ) αποτελεί δικαιολογημένο περιορισμό του δικαιώματος πρόσβασης του προσφεύγοντα στα δικαστήρια χωρίς να παραβιάζεται το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη. Στην περίπτωση αυτή παραλείφθηκε να εξεταστεί η ουσία των ισχυρισμών του προσφεύγοντα ότι «υπέστη βασανιστήρια» από τον Σείχη του Κουβέιτ.

Ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, σ.σ.119-120.

²⁴¹ *Jus cogens*: Θεμελιώδεις κανόνες δικαίου που γίνονται αποδεκτοί από την διεθνή κοινότητα χωρίς παρεκκλίσεις.

²⁴² Από την συνέντευξη του Στέλιου Περράκη στον Χρήστο Ζέρβα «Δίδαγμα για διεκδικήσεις η υπόθεση της Χάγης», *εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 17/4/2011.

των γερμανικών αποζημιώσεων για τις σφαγές και τις καταστροφές που προκλήθηκαν στην διάρκεια της ναζιστικής κατοχής στο Δίστομο.²⁴³

²⁴³ Η υπόθεση ξεκίνησε το 1997 όταν οι συγγενείς των 218 θυμάτων της σφαγής του Διστόμου του 1944, μέσω του δικηγόρου Ιωάννη Σταμούλη κατέθεσαν ομαδική αγωγή κατά του γερμανικού δημοσίου ζητώντας αποζημίωση για ψυχική οδύνη αλλά και για τις καταστροφές που προκλήθηκαν από την πυρπόληση σπιτιών από τα ναζιστικά στρατεύματα κατοχής.

Το Πρωτοδικείο της Λειβαδιάς με την απόφασή του επιδίκασε περίπου 9,5 δις. δραχμές στους συγγενείς των θυμάτων για την ηθική ικανοποίηση ενώ κρίθηκε αόριστη η αγωγή που αιτούσε αποζημίωση για τις υλικές ζημιές. Στη συνέχεια το γερμανικό δημόσιο προσέφυγε στο Εφετείο Αθηνών το οποίο έκρινε ορθή την απόφαση του Πρωτοδικείου Λειβαδιάς όπως και η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου που με την αριθμ.12/2000 Απόφαση της απέρριψε την γερμανική προσφυγή.

Όταν όμως ακολούθησαν παρόμοιες αποφάσεις του Πρωτοδικείου Λειβαδιάς για αντίστοιχες διεκδικήσεις και των κατοίκων του Λιδωρικίου, το γερμανικό δημόσιο προσέφυγε και πάλι στο Άρειο Πάγο όπου η υπόθεση προσδιορίστηκε αυτή τη φορά στο Α΄ τμήμα του το οποίο διαφώνησε με την Ολομέλεια και έτσι παρέπεμψε την υπόθεση στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Στην αριθμ. 6/2002 Απόφαση του Α.Ε.Δ. αναφέρεται ότι η Γερμανία απολαμβάνει το δικαίωμα ετεροδικίας με αποτέλεσμα τα ελληνικά δικαστήρια να μην έχουν το δικαίωμα να εκδικάσουν αγωγές κατά αυτής, και ότι τα θύματα δεν έχουν δικαίωμα ατομικής αγωγής όχι μόνο στα ελληνικά αλλά και τα γερμανικά δικαστήρια. Επιπλέον αναφέρεται ότι οι αποζημιώσεις αυτές είναι θέμα διακρατικών διαπραγματεύσεων.

Εκτός όμως από αυτή την απογοητευτική απόφαση τέθηκε και ένα δεύτερο εμπόδιο για την εκτέλεση της απόφασης του Πρωτοδικείου που μπορούσε να υλοποιηθεί με κατάσχεση γερμανικών ακινήτων στην Ελλάδα. Αυτό το εμπόδιο αφορά τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου και συγκεκριμένα στην περίπτωση του άρθρου 923 ΚΠολΔ σύμφωνα με το οποίο «δεν επιτρέπεται αναγκαστική εκτέλεση εναντίον αλλοδαπού κράτους δίχως προηγούμενη άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης», άδεια που ουδέποτε έδωσαν οι εκάστοτε αρμόδιοι Υπουργοί. Έτσι οι ενάγοντες προχώρησαν σε κατάσχεση ακινήτων του Γερμανικού Δημοσίου στην Φλωρεντία, προκειμένου να εκτελεστεί εκεί η απόφαση της ολομέλειας του Αρείου Πάγου για την υπόθεση του Διστόμου, εφόσον σύμφωνα με το αρθρ.44 του Καταστατικού της Ε.Ε οι δικαστικές αποφάσεις που εκτελούνται σε μία χώρα της Ε.Ε. εκτελούνται και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Οι προσφυγές του γερμανικού δημοσίου στα Ιταλικά δικαστήρια (Πρωτοδικείο-Εφετείο Φλωρεντίας και Άρειο Πάγο) για ακύρωση της κατάσχεσης απορρίφθηκαν με αποτέλεσμα η Γερμανία να προσφύγει τελικά στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης επικαλούμενη το δικαίωμα της ετεροδικίας της, υποστηρίζοντας δηλαδή ότι δεν μπορεί να της αποδοθεί οποιαδήποτε αστική ευθύνη από δικαιοδοτικά όργανα άλλου κράτους.

Η Ελλάδα ζήτησε να παρέμβει στην εκκρεμούσα διαφορά Γερμανίας-Ιταλίας λόγω έννομου συμφέροντος και τυχόν επιπτώσεων σε αυτή από την απόφαση του Δ.Δ. Η αίτηση παρέμβασης έγινε δεκτή και έτσι η Ελλάδα θα παραστεί τον Σεπτέμβριο του 2011 ως μη διάδικος στην διαδικασία προκειμένου να υποστηρίξει ότι οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων μπορούν να εκτελεστούν στην Ιταλία και επί της ουσίας να αποδείξει ότι η εθιμική αρχή της ετεροδικίας δεν μπορεί να ισχύει όταν παραβιάζεται το διεθνές δίκαιο (εγκλήματα πολέμου).

Βλέπε ενδεικτικά: α) Κώστας Μπέης, *Η αναγκαστική εκτέλεση εναντίον αλλοδαπού κράτους στην ελληνική έννομη τάξη*, περιοδικό Δίκη, Μάιος 2008.

β) Γιώργος Αποστολίδης, άρθρο, «Όλη η πορεία από το Δίστομο στη Χάγη».

Πηγή Internet:<http://www.mikis-theodorakis-kinisi-anexartiton politon.gr/el/articles/?nid=364>.

γ) Παναγιώτα Μπίστικα, άρθρο, «Δίστομο, Η ιστορία της Διεκδίκησης των γερμανικών αποζημιώσεων».

Πηγή Internet:<http://www.tovima.gr/society/articles/?aid=377659>, δημοσίευση 12/01/2011.

δ) Ό.π. συνέντευξη Στέλιου Περράκη στον Χρήστο Ζέρβα..... 17/4/2011.

ε) Ό.π. Βασίλειος Θεοφιλίδης, 2004,

6.3 Η ενεργητική αρχή της προσωπικότητας («active personality principle»).

Η αρχή αυτή, στις ευρωπαϊκές χώρες, εκφράζεται με την τήρηση της αρχής του διπλού αξιόποινου ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται και ως επακόλουθη της αρχής της εδαφικότητας.

Έτσι τα κράτη έχουν ποινική εξουσία για τα εγκλήματα που τελούν οι πολίτες τους στο εξωτερικό (σύμφωνα με την αρχή της εδαφικότητας) ανεξάρτητα με την ιθαγένεια των θυμάτων, με την προϋπόθεση ότι η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και σύμφωνα με τους νόμους της χώρας τέλεσης (αρχή διπλού αξιόποινου) χωρίς όμως να υπάρχει απαραίτητα απόλυτη ταύτιση των κανόνων δικαίου του τόπου τέλεσης με αυτούς της ιθαγένειας του δράστη.

Για τα εγκλήματα πολέμου εφαρμόζεται η αρχή του «διπλού αξιόποινου» («dual criminality») χωρίς τα κράτη να απαιτούν «απόλυτη ταυτότητα κανόνα» (Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006),²⁴⁴ γεγονός που επιτρέπει την τιμώρηση τους από το κράτος της ιθαγένειας του δράστη, αν σύμφωνα με την εσωτερική του έννομη τάξη θεωρούνται αυτές οι πράξεις εγκλήματα πολέμου, με μόνη δέσμευση οι πράξεις αυτές να είναι απλά αξιόποινες (και όχι απαραίτητα εγκλήματα πολέμου) και για την έννομη τάξη του κράτους που τελέστηκε το έγκλημα.²⁴⁵

Στο πεδίο του δικαίου της έκδοσης η αρχή του διπλού αξιόποινου (dual criminality) αναφέρεται στις έννομες τάξεις των κρατών που εμπλέκονται στην διαδικασία έκδοσης χωρίς απαραίτητα να εξετάζεται το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης,

²⁴⁴ Ό.π.Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.336

²⁴⁵ Παράδειγμα η τέλεση βασανιστηρίων σε καιρό πολέμου θεωρείται έγκλημα πολέμου σύμφωνα με την παρ.8 (1) (3) του Γερμανικού Διεθνούς Ποινικού Κώδικα της 26^{ης} Ιουνίου του 2002, ενώ σύμφωνα με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα (άρθρ.137 Α) η πράξη αυτή θεωρείται αξιόποινη συμπεριφορά αλλά χαρακτηρίζεται έγκλημα του «κοινού ποινικού δικαίου» που τιμωρείται με κάθειρξη «.. εάν υποβάλει σε βασανιστήρια υπάλληλος ή στρατιωτικός κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του πρόσωπο που βρίσκεται στην εξουσία του....» Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.336 και ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Γρηγόρης Λάζος, 1998, άρθρο 137, σ.164.

εκτός των περιπτώσεων που το εσωτερικό δίκαιο ενός εκ των διαπραγματευομένων την έκδοση κρατών περιέχει τέτοιες διατάξεις.²⁴⁶

6.4 Η αρχή της παγκόσμιας ή οικουμενικής δικαιοδοσίας.

Η αρχή αυτή στο Διεθνές Δίκαιο εφαρμόζεται μόνο για τα «σοβαρά» εγκλήματα που εγείρουν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας, χωρίς όμως να υπάρχει μια γενικά αποδεκτή διεθνής καταγραφή συγκεκριμένων εγκλημάτων, αλλά κατά κανόνα χρησιμοποιείται ως κριτήριο υπαγωγής στην οικουμενική δικαιοδοσία η φύση κάθε εγκλήματος, μία έννοια που δεν είναι όμως απολύτως σαφής .

Τα εγκλήματα πολέμου εμπίπτουν στην κατηγορία των διεθνών εγκλημάτων που ασκείται οικουμενική δικαιοδοσία με την αναγνώριση του δικαιώματος των κρατών να ασκούν ποινική δίωξη σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων του εθιμικού διεθνούς δικαίου ακόμα και χωρίς το υπόβαθρο του δικαίου των Συμβάσεων.

Ωστόσο δημιουργούνται σοβαρά ζητήματα στην εφαρμογή αυτής της αρχής τόσο ως προς την ερμηνεία των συμβατικών κανόνων όσο και ως προς την έκταση της οικουμενικής δικαιοδοσίας και τις συνακόλουθες πολιτικές της προεκτάσεις.

Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I αναφέρονται σε εγκλήματα που διαπράττονται κατά την διάρκεια διεθνών ενόπλων συρράξεων. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη-μέρη των Συμβάσεων υποχρεούνται να αλληλοβοηθούνται στις ποινικές διαδικασίες ή να κινήσουν την διαδικασία ποινικής δίωξης για πρόσωπα που φέρονται ως δράστες εγκλημάτων πολέμου ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους και σε όποιο τόπο και αν βρίσκονται.²⁴⁷

²⁴⁶ Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ. 477.

²⁴⁷ Άρθρα 49, 50, 129 και 146 της Πρώτης, Δεύτερης, Τρίτης και Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης και άρθρο 85 (1) του I Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. ό.π. *Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα.*

Τίθεται όμως το ερώτημα αν το δικαίωμα ποινικής δίωξης προσώπων που δεν είναι υπήκοοι επεκτείνεται και στα ουδέτερα κράτη μέλη ή περιορίζεται ως αρμοδιότητα μόνο των εμπλεκόμενων κρατών στην πολεμική σύρραξη.

Στη σύγχρονη διεθνή πρακτική υιοθετήθηκε μια ευρεία ερμηνεία του όρου «Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη», που αναφέρεται στα άρθρα των Συμβάσεων της Γενεύης, έτσι ώστε να επεκτείνεται η δικαιοδοσία ποινικής αρμοδιότητας προς κάθε κράτος-μέρος και όχι μόνο μεταξύ των εμπολέμων κρατών.

Αντίστοιχα η δικαιοδοσία αυτή αντανakλάται και στις αρχές που διέπουν την διαδικασία έκδοσης («aut dedere aut judicare»)²⁴⁸ ώστε ένα κράτος να έχει το δικαίωμα να ζητήσει την έκδοση φερόμενου δράστη εγκλημάτων πολέμου προκειμένου να εκδικαστεί ενώπιον των εθνικών του δικαστηρίων με την προϋπόθεση ότι το κράτος αυτό έχει έννομο συμφέρον ή κάποια μορφή σύνδεσης με τα διαπραχθέντα εγκλήματα. Η υποχρέωση έκδοσης-παράδοσης («dedere») εδώ δεν υλοποιείται μόνο ως προς το κράτος που την ζητά αλλά ασφαλώς νοείται και ως υποχρέωση παράδοσης προς κάθε διεθνές ποινικό δικαστήριο, και βέβαια και προς το Δ.Π.Δ., ενώ το δεύτερο σκέλος της διάζευξης («judicare») αφορά την ποινική δίωξη του φερόμενου δράστη χωρίς να υπονοεί μόνο καταδικαστική αλλά και πιθανή αθωωτική δικαστική απόφαση. Σε περίπτωση δε που το κράτος το οποίο συνέλαβε δράστη εγκλημάτων πολέμου δεν διαθέτει σύμφωνα με την εσωτερική του έννομη τάξη ποινική εξουσία για εγκλήματα πολέμου, υποχρεούται να προβεί σε έκδοση του δράστη προς ενδιαφερόμενο κράτος ακόμα και αν δεν έχει συνάψει σύμβαση έκδοσης με αυτό.

Τα εγκλήματα πολέμου που αναφέρονται σε σοβαρές παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι Ι είναι

²⁴⁸ Σε Αγγλική ορολογία «extradite or prosecute».

αυτά που τελέστηκαν κατά την διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων μη διεθνούς χαρακτήρα και μπορούμε να υποθέσουμε ότι δεν υπάγονται στην παραδοσιακή κατηγορία εγκλημάτων που εγείρουν το διεθνές ενδιαφέρον ώστε να ενεργοποιήσουν την εφαρμογή της αρχής της οικουμενικής δικαιοσύνης.

Μια τέτοια υπόθεση όμως θα παράβλεπε τις ιδιομορφίες των σύγχρονων πολέμων όπου τα όρια μεταξύ των διεθνικών και εμφύλιων συρράξεων είναι απροσδιόριστα, ενώ παράλληλα θα μας οδηγούσε σε αντιφάσεις εφόσον τα εγκλήματα πολέμου είναι πράξεις καταδικαστέες από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και δεν είναι εύλογο να μην ασκείται οικουμενική δικαιοδοσία για τις ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα στις οποίες προφανώς θίγονται αγαθά αξία διεθνούς έννομης προστασίας.

Σε αυτή την κατεύθυνση άλλωστε κινείται και η ευρεία ερμηνεία του άρθρου 8 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ στο οποίο καταγράφονται όλες οι πράξεις που αποτελούν εγκλήματα πολέμου σε διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις και εμπίπτουν στην δικαιοδοσία του, άρα ουσιαστικά αποτελούν πράξεις που εγείρουν οικουμενική δικαιοδοσία χωρίς καμία εξαίρεση αναφορικά με τις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις.

Αντίστοιχα θεμελιώνεται πλέον και η δικαιοδοσία των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων, στα πλαίσια της εκδίκασης υποθέσεων που αφορούν και εσωτερικές ένοπλες συρράξεις, λόγω σημαντικών δικαστικών αποφάσεων που υποστήριξαν ότι τα κοινά άρθρα 1 και 3 των Συμβάσεων της Γενεύης εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζοντας έτσι ότι η διάκριση μεταξύ διεθνών και μη διεθνών συρράξεων δεν είναι απόλυτη, ειδικά στις περιπτώσεις που σε μία εμφύλια σύγκρουση εμπλέκεται με οποιονδήποτε τρόπο μια υπερδύναμη.

Συμπερασματικά, η κατηγοριοποίηση των ενόπλων συρράξεων σε διεθνής και μη διεθνείς δεν αποτελεί κώλυμα στην άσκηση της οικουμενικής ποινικής

δικαιοδοσίας όταν παραβιάζονται σημαντικοί κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.²⁴⁹

6.5 Η αρχή της ειδικότητας.

Η αρχή της ειδικότητας αποτελεί μία από τις πλέον σημαντικές αρχές του δικαίου της έκδοσης και σύμφωνα με αυτή το κράτος το οποίο ζητά την έκδοση μπορεί να διώξει τον φερόμενο δράστη μόνο για την πράξη που περιγράφεται στο αίτημα έκδοσης και για το συγκεκριμένο χρονικό σημείο που τέθηκε το αίτημα αυτό και όχι για προγενέστερο. Οι περιορισμοί αυτής της αρχής επεκτείνονται και σε οποιαδήποτε ενέργεια της ποινικής διαδικασίας (π.χ. ανάκριση, επανέκδοση σε τρίτο κράτος για την ίδια πράξη, κ.λ.π).²⁵⁰

Μια άλλη διάσταση αυτής της αρχής αφορά την ειδικότητα της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. για την εκδίκαση συγκεκριμένων εγκλημάτων όπως αυτά περιγράφονται στα άρθρα 6-8 του Καταστατικού του.²⁵¹

Στα εγκλήματα πολέμου παρουσιάζεται μια ασάφεια σχετικά με την υπαγωγή τους στην δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. που εντοπίζεται κατά την διάκριση των συγκρούσεων μη διεθνούς χαρακτήρα, που υπάγονται στη δικαιοδοσία του, και των «εσωτερικών

²⁴⁹ Παράδειγμα η υπόθεση «Στρατιωτικές και Παραστρατιωτικές Δραστηριότητες Νικαράγουα και ΗΠΑ» όπου το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης έκρινε ότι οι πράξεις των ΗΠΑ κατά της Νικαράγουα υπάγονται σε παραβιάσεις κανόνων που διέπουν τις διεθνείς ένοπλες συρράξεις με αποτέλεσμα να καταδικαστούν για «παράνομη χρήση βίας» εναντίον της Νικαράγουα. «The conflicts between the contras forces and those of the Government of Nicaragua are armed conflicts which are not of international character. The acts of the contras towards the Nicaraguan Government are therefore governed by the law applicable to conflicts of that character, whereas the action of the United States in and against Nicaragua falls under the legal rules relating to international conflicts». Όπως αναφέρεται στην πρωτότυπη απόφαση, *International Court of Justice, 27 June 1986, Case concerning Military and paramilitary activities in and against Nicaragua, Nicaragua v. United States of America*, p.3 at 114. Παρά την σημαντική αυτή απόφαση που αναδεικνύει πλέον μια ανεξαρτησία της διεθνούς δικαιοσύνης από την ισχύ των Η.Π.Α ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης Reagan, G. Shultz υποτιμούσε όσους υποστήριζαν «ουτοπιστικά, νομικίστικα μέσα, όπως η εξωτερική μεσολάβηση, τα Ηνωμένα Έθνη και το Διεθνές Δικαστήριο...» Βλέπε ό.π. Νοάμ Τσόμσι ,2000. σ.48. Αντίστοιχο σκεπτικό ως προς την ποινική δικαιοδοσία του είχε και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα που θεώρησε ότι το δίκαιο της Γενεύης εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις των μη διεθνών συρράξεων.

²⁵⁰ Ο.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.σ.478-479.

²⁵¹ Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...

ταραχών και εντάσεων, όπως ταραχές, μεμονωμένες και σποραδικές πράξεις βίας ή άλλες πράξεις παρόμοιας φύσης»,²⁵² για τις οποίες δικαιοδοσία έχουν μόνο τα εθνικά δικαστήρια.

Είναι όμως ένα ιδιαίτερο θετικό βήμα η υπαγωγή όχι μόνο των διεθνών συρράξεων στην ειδική δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ αλλά και των εσωτερικών ενόπλων συρράξεων στις οποίες καταμαρτυρούνται σοβαρά εγκλήματα που παραμένουν ατιμώρητα όταν διαπράττονται από τους νικητές.²⁵³

6.6 Η αρχή *ne bis in idem*²⁵⁴

Η αρχή αυτή πηγάζει από την υποχρέωση των κρατών να εκδικάζουν σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ενώ δικαιολογητική της βάση αποτελεί η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Αποκλείεται έτσι το κράτος στο οποίο απευθύνεται αίτημα έκδοσης να αποδεχτεί την έκδοση του εκζητούμενου προσώπου στις περιπτώσεις που υπάρχει αμετάκλητη αθωωτική ή καταδικαστική απόφαση για το πρόσωπο αυτό από τα εθνικά του δικαστήρια.

Το σχετικό με την έκδοση κώλυμα αυτής της αρχής ισχύει και για τα εγκλήματα πολέμου και στηρίζεται επαρκώς σύμφωνα με την ελληνική νομολογία στο άρθρο 4 της Ε.Σ.Δ.Α, εφόσον θεωρήθηκε ότι η αρχή *ne bis in idem* ισχύει και για το δίκαιο της έκδοσης και όχι μόνο στα πλαίσια των αποφάσεων της ίδιας έννομης τάξης, και επιπλέον με την προϋπόθεση της ρητής απαγόρευσης της παρ.3 του παραπάνω άρθρου που δεν επιτρέπει καμία απόκλιση από αυτή την αρχή.²⁵⁵

²⁵² Άρθρ. 8 παρ. 2,δ και στ του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.

²⁵³ Αυτός είναι και ο λόγος που χώρες με προβλήματα εσωτερικής συνοχής και στρατοκρατική κυβέρνηση (Τουρκία, Σρι Λάνκα, κ.λ.π) είχαν αντίρρηση για την υπαγωγή των μη διεθνών συρράξεων στην ειδική δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. Ε. Μιχαλοπούλου, «Ηνωμένα Έθνη, Ίδρυση Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου-Διάσκεψη Ρώμης», *Υπεράσπιση*, 1998, σ.1344.

²⁵⁴ *Ne bis in idem*: Δεν μπορεί να καταδικαστεί κάποιος δύο φορές για τα ίδια γεγονότα.

²⁵⁵ Άρθρ.4 του 7^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α παρ. 1 «Κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή καταδικαστεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου Κράτους, για μια παράβαση για την οποία ήδη αθωώθηκε ή καταδικάστηκε με αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με το νόμο και την ποινική δικονομία

6.7 Η εξαίρεση των πολιτικών εγκλημάτων από την διαδικασία έκδοσης.

Τα λεγόμενα πολιτικά εγκλήματα δεν υπόκεινται σε έκδοση σύμφωνα με τους κανόνες πολυμερών και διμερών Συμβάσεων. Το σκεπτικό της εξαίρεσης αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων από την διαδικασία έκδοσης αφορά την αμφίβολη δυνατότητα αμερόληπτης δίκης από την πλευρά του εκζητούντος κράτους.²⁵⁶

Όμως δεν υφίσταται κανένας γενικά αποδεκτός ορισμός του «πολιτικού εγκλήματος» και του «πολιτικού εγκληματία».

Σύμφωνα με την αντικειμενική θεωρία το κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός εγκλήματος ως «πολιτικού» είναι η φύση του έννομου αγαθού που η πράξη προσβάλλει, ενώ σύμφωνα με την υποκειμενική θεωρία το κριτήριο είναι τα «πολιτικά» κίνητρα ή ο «πολιτικός» σκοπός του δράστη.²⁵⁷

Η μικτή θεωρία, ή θεωρία του «πολιτικού εγκληματία», προσπαθεί να τυποποιήσει κάποια εγκλήματα ως πολιτικά βάσει αντικειμενικών ή υποκειμενικών κριτηρίων σταθμίζοντας από την μια πλευρά μεταξύ της σοβαρότητας των διαπραττομένων ποινικών αδικημάτων και του βαθμού της προσβολής των έννομων αγαθών, και από την άλλη πλευρά να ανιχνεύσει τον ενδεχόμενο πολιτικό σκοπό, ο οποίος και πρέπει να εντάσσεται στην πραγμάτωση ενός προγράμματος του πολιτικού σχηματισμού στον οποίο ο δράστης ανήκει.²⁵⁸

του Κράτους αυτού» και παρ.3 «Καμία απόκλιση από το άρθρο αυτό δεν επιτρέπεται με βάση το άρθρο 15 της Σύμβασης». Ό.π. Αντώνης Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, 2005, Έβδομο Πρόσθετο Πρωτόκολλο, σ.372.

Επικράτησε η άποψη στη ελληνική νομολογία ότι το άρθρο αυτό εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις αποφάσεων του εκζητούμενου κράτους επί αιτήματος έκδοσης. Βλέπε ενδεικτικά στα: Μ.Καϊάφα-Γκμπάντι, Παρατηρήσεις στην ΑΠ86/2001, *ΠοινΔικ*, 2001, σ.703 και ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.482 και υποσημείωση 1416.

²⁵⁶ Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.483.

²⁵⁷ Ανδρέας Λοβέρδος, *Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα*, Αθήνα, εκδ. Interbooks, 1987, σελ.150, επ.

²⁵⁸ Ο όρος «πολιτικός σχηματισμός» χρησιμοποιείται από τους περισσότερους υποστηρικτές αυτής της άποψης ως ταυτόσημος ή συναφής όρος με αυτόν του πολιτικού κόμματος που έχει επικρατήσει στις αστικές δημοκρατίες. Συνεπώς το άμεσο αντικείμενο του πολιτικού αυτού σχηματισμού είναι η κατάκτηση ή ο έλεγχος της πολιτικής εξουσίας σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες. Σχετικά με το ζήτημα αυτό και την θεωρία του «πολιτικού εγκληματία» βλέπε ό.π. Ανδρέας Λοβέρδος, 1987 σ. 153 επ. και σ.σ. 164-191. Σύμφωνα με την άποψη του Δ. Τσάτσου το πολιτικό κόμμα και οι πολιτικοί

Αν και οι έννοιες της πολιτικής και του εγκλήματος δεν αλληλοαναιρούνται αλλά αντίθετα μπορούν να συνυπάρχουν, καμία από τις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις δεν δίνει σαφείς οριοθετήσεις ούτε ασφαλείς εγγυήσεις δίκαιης απονομής της δικαιοσύνης για τα «πολιτικά εγκλήματα».

Ο παραπάνω ισχυρισμός διατυπώνεται γιατί ο καθορισμός «των πολιτικών έννομων αγαθών» παρουσιάζει μια ιστορική σχετικότητα από τον εκάστοτε νομοθέτη, και επιπλέον γιατί ο «πολιτικός» χαρακτηρισμός του «σκοπού και των κινήτρων» του δράστη ελλοχεύει τον κίνδυνο ανισότητας και αυθαιρεσίας, ειδικά στις περιπτώσεις που επικρατεί ρευστότητα και αποσταθεροποίηση πολιτικών σχημάτων με αποτέλεσμα ο οποιοσδήποτε πολιτικός αντίπαλος να μπορεί να χαρακτηριστεί ως «πολιτικός εγκληματίας» ή αντίθετα πράξεις του κοινού ποινικού δικαίου να χαρακτηρίζονται από τους δράστες ως «πολιτικά εγκλήματα» με στόχο την ευνοϊκότερη ποινή.²⁵⁹

Στο ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα απουσιάζει οποιοσδήποτε ορισμός για τα πολιτικά εγκλήματα, ενώ γίνεται μόνο απλή αναφορά: α) Στο άρθρο 47 σε σχέση με τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας ο οποίος παρέχει αμνηστία «μόνο για πολιτικά εγκλήματα..» β) Στο άρθρο 97 παρ.1 που ορίζει ότι «τα κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από τα μικτά ορκωτά δικαστήρια».²⁶⁰

Η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων κατέληξε στην αποδοχή της αντικειμενικής θεωρίας αποδεχόμενη ως πολιτικό έγκλημα «εκείνο το οποίο απευθύνεται αμέσως κατά της Πολιτείας και τείνει στη ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης που υπάρχει

σηματισμοί είναι κοινωνικά φαινόμενα «που καμία πολιτεία δεν μπορεί να καθορίσει τα κριτήρια «νομιμότητας» και τα πλαίσια λειτουργίας τους εάν δεν έχει υποκύψει η ίδια από τον διάλογο των κοινωνικών ομάδων». Δημήτρης Θ. Τσάτσος, *Προβλήματα Δημοκρατίας, Πολιτικά Κόμματα και Δημοκρατία*, Αθήνα, εκδόσεις Ίκαρος, 1973, σ.σ. 95-96 και σ.σ. 102-104.

²⁵⁹ Ανδρέας Λοβέρδος, *Παρεκκλίσεις Πολιτικής Συμπεριφοράς και Σύνταγμα: πολιτικό έγκλημα, τρομοκρατία, πολιτικό άσυλο*, Αθήνα, εκδ. Εξάντας, 1998, σελ. 65-69.

²⁶⁰ Ο.π. Σύνταγμα της Ελλάδας 1977/86.....

σύμφωνα με το ισχύον πολίτευμα»,²⁶¹ μία ερμηνεία η οποία όχι μόνο δεν διασαφηνίζει «τι είναι τελικά πολιτικό έγκλημα» αλλά δημιουργεί εύλογα ερωτήματα σχετικά με το Συνταγματικό δικαίωμα της λαϊκής αντίστασης.²⁶²

Το ζήτημα που τίθεται είναι εάν τα εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με τις παραπάνω θεωρητικές ερμηνείες μπορούν να υπαχθούν στην έννοια του «πολιτικού εγκλήματος».

Οι Συμβατικές δεσμεύσεις των κρατών και το Καταστατικό του Δ.Π.Δ, όπως διαπιστώθηκε στην ανάλυση αυτού του κεφαλαίου, δεν θέτουν κανένα περιορισμό στην παράδοση προσώπων για τα εγκλήματα πολέμου.

Ακόμα όμως και αν αποκλείσουμε τα εγκλήματα πολέμου από την εννοιολογική ένταξή τους στο πεδίο του «πολιτικού εγκλήματος», σύμφωνα με το συμβατικό δίκαιο, τίθεται το ερώτημα αν αυτά, ειδικά σε περιπτώσεις εσωτερικών ένοπλων συρράξεων, είναι απαραίτητα ασύμβατα με την έννοια της «δράσης υπέρ της ελευθερίας» και του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών, δράσεις που εξαιρούνται της έκδοσης και κάθε δικαιοδοσίας ποινικής δίωξης, όπως προβλέπεται αντίστοιχα από το άρθρο 5 παρ. 2 του ελληνικού Συντάγματος και το άρθρο 1 παρ.2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.²⁶³

Ο ισχυρισμός ότι η οποιαδήποτε «δράση υπέρ της ελευθερίας» που παραβιάζει κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου εξαιρείται της ποινικής δίωξης και δεν συμπεριλαμβάνεται στο εννοιολογικό πλαίσιο των εγκλημάτων πολέμου μπορεί να

²⁶¹ Από το σκεπτικό της Απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων της Αθήνας στη δίκη της 17Ν. Βλέπε μέρος του πρωτότυπου κειμένου της απόφασης στο άρθρο των Κατερίνας Κατή-Παναγιώτη Στάθη, «Δικαστήριο: Παρελθέτω το πολιτικό έγκλημα», δημοσίευση στην *εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 15 Μαρτίου 2003.

²⁶² Επιπρόσθετα το άρθρο 120 παρ.4 του Ελληνικού Συντάγματος 1975/86/01/08 προβλέπει ότι: «Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με την βία»

²⁶³ Βλέπε Σύνταγμα της Ελλάδας 1975/86/01/08 άρθρο 5 παρ.2 στο οποίο συγκεκριμένα αναφέρεται: «Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για την δράση του υπέρ της ελευθερίας» και το άρθρο 1.παρ 2 του Καταστατικού Χάρτη των Η.Ε που αναφέρεται στον «...σεβασμό των αρχών των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών». Ό.π. Καταστατικός Χάρτης των Η.Ε.

αποδειχτεί λανθασμένος, γιατί κινδυνεύουμε να αποκλειστεί από την διαδικασία έκδοσης μια σημαντική κατηγορία εγκληματικών δράσεων που παρατηρούνται κύρια στις μη διεθνής συγκρούσεις.

Η παραδοχή αυτού του κινδύνου όμως δεν σημαίνει αντίστοιχα ότι πρέπει και να αποδεχτούμε ότι η δράση υπέρ της ελευθερίας είναι ασύμβατη με κάθε ερμηνευτική προσέγγιση του «πολιτικού εγκλήματος» και των συνακόλουθων εξαιρέσεων έκδοσης, γιατί έτσι οι απελευθερωτικοί αγώνες για την ανεξαρτησία των λαών αλλά και κάθε αντικαθεστωτική πράξη κατά την διάρκεια των εμφυλίων συγκρούσεων, θα κινδύνευαν να χαρακτηριστούν «εγκληματικές πράξεις», χωρίς καμία αναγνώριση του πολιτικού τους χαρακτήρα.²⁶⁴

Το ζήτημα θα παραμένει ανοιχτό στη κρίση των εθνικών δικαστηρίων, όσο στην εσωτερική έννομη τάξη δεν ρυθμίζεται με ρητό Συνταγματικό κανόνα η οριοθέτηση του «πολιτικού εγκλήματος» και η εξαίρεση των εγκλημάτων πολέμου από την απαγόρευση έκδοσης.²⁶⁵

²⁶⁴ «Από τη στιγμή που μία ευρεία «δημοκρατική συναίνεση» άρχισε να καλύπτει ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών δυνάμεων, οποιαδήποτε απόπειρα έμπρακτης αμφισβήτησης του συστήματος θεωρείται άνευ όρων ανθρωπολογικά ακατανόητη και αξιακά ασύγγνωστη» Ό.π. Κ. Τσουκαλάς, β' έκδ. σ. 247 υπ.29.

²⁶⁵ Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006,σ.501.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

7.1. Η Δίκη της Νυρεμβέργης.

Η ονομασία αναφέρεται στη δίκη των Γερμανών εθνικοσοσιαλιστών εγκληματιών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου που διενεργήθηκε από το ομώνυμο Διεθνές Δικαστήριο το οποίο συνεδρίαζε στο δικαστικό μέγαρο της Νυρεμβέργης και συστάθηκε μετά από διακρατικές– διασυμμαχικές συμφωνίες.

Στην πραγματικότητα αναφερόμαστε σε μία σειρά δικών που διεξήχθησαν στα πρότυπα της κεντρικής δίκης της Νυρεμβέργης ως προς την συγκρότηση και την αρμοδιότητα των δικαστηρίων αλλά και ως προς το σκεπτικό της απονομής των ποινών.

7.1.1 Το ιστορικό- πολιτικό πλαίσιο της Δίκης.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η καταστροφή της Γερμανίας ήταν πλέον ολοκληρωτική. Οι άνθρωποι που επέζησαν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι συγγενείς των νεκρών και αγνοουμένων αλλά και όλοι οι κατακτημένοι λαοί απαιτούσαν άμεση τιμωρία για τα αποτρόπαια εγκλήματα των Ναζί.

Με την Διακήρυξη της Μόσχας, τον Οκτώβριο του 1943, οι Συμμαχικές Δυνάμεις (ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση και Μ. Βρετανία) φάνηκε ότι προτίθεντο να παραπέμψουν όσο το δυνατόν περισσότερους εγκληματίες πολέμου σε δίκη ενώ λίγο

αργότερα, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους στην Διάσκεψη της Τεχεράνης, αποφάσισαν τον διαμελισμό και τον οριστικό αφοπλισμό της Γερμανίας.²⁶⁶

Αναλυτικότερα, στην Διακήρυξη της Μόσχας αποφασίστηκε, μετά από υποβολή Σχεδίου από την πλευρά της Μ. Βρετανίας, «να δικαστούν οι Γερμανοί που ήταν υπεύθυνοι για τις θηριωδίες του πολέμου στις χώρες που διέπραξαν αυτά τα αδικήματα» ενώ εξαιρούνταν από αυτή τη ρύθμιση οι «μεγάλοι εγκληματίες που τα αδικήματά τους δεν περιορίζονταν σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή». (Μ. Michael, 1997).²⁶⁷

Η Κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας πρότεινε να συνταχθεί από τα Η.Ε ένας διαφορετικός κατάλογος από αυτούς που είχαν συντάξει τα τοπικά δικαιοδοτικά όργανα, που θα συμπεριλάμβανε όλους τους σημαντικούς εγκληματίες πολέμου (τους συνεργάτες του Χίτλερ και του Μουσολίνι καθώς και τους Ιάπωνες αρχηγούς) με στόχο τα πρόσωπα αυτά να θεωρούνται παγκοσμίως καταζητούμενα και να εκτελούνται με τυφεκισμό από οποιοδήποτε αξιωματικό με βαθμό στρατηγού χωρίς να παραπέμπονται σε δίκη.²⁶⁸

Η Αμερική, ως νικήτρια δύναμη που επιθυμούσε να εδραιώσει την κυριαρχία της παγκόσμια και όχι μόνο στα κατακτημένα γερμανικά εδάφη, πρωτοστάτησε στη διπλωματική και διαπραγματευτική τακτική που οδήγησε στην τιμωρία των

²⁶⁶ Ο Τζώρτζιλ είχε ανακοινώσει εγγράφως στο Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ: «...Ο πρόεδρος Ρούσβελτ όσο και ο Στρατάρχης Στάλιν, δήλωσαν στην Τεχεράνη ότι επιθυμούν να χωρίσουν την Γερμανία σε μικρότερα τμήματα από όσα είχα σκεφτεί εγώ. ...Υπάρχουν επίσης και άλλοι όροι, που συνεπάγονται την πλήρη καταστροφή της Γερμανίας και τον οριστικό της αφοπλισμό.»

Έγγραφο του Τζώρτζιλ προς τον Cadogan, 19 Απριλίου, 1944 «Diaries of Sir Alexander Cadogan», 1938-1945, στο David Dilks (Λονδίνο 1971.σ.620) όπως αναφέρεται στο βιβλίο του David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης, Η τελευταία μάχη*, μετάφραση Αλέξανδρος Ρήγας, εκδόσεις Γκοβότση, Αθήνα, χωρίς ημερομηνία, σ.39.

²⁶⁷ Marrus R. Michael, *The Nuremberg War Crimes Trial 1945-1946*. Boston Bedford Books, 1997, p.21.

²⁶⁸ Ο.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης...* σ 35.

εγκληματιών του πολέμου, έχοντας στα χέρια της «όλους τους υψηλόβαθμους κρατουμένους και τα πιο σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία».²⁶⁹

Τρεις Υπουργοί της Αμερικανικής Κυβέρνησης, ο Henry L. Stimson (Υπουργός Πολέμου), ο Cordell Hull (Υπουργός Εξωτερικών) και ο Henry R. Morgenthau (Υπουργός Οικονομικών) υπέβαλαν στον Πρόεδρο Ρούσβελτ, τον Σεπτέμβριο του 1944, τις προτάσεις τους για την πολιτική και οικονομική τύχη της Γερμανίας και παράλληλα διατύπωσαν τις απόψεις τους για την τιμωρία των «μεγάλων εγκληματιών του πολέμου».

Το πλέον «δραστικό» Σχέδιο που υποβλήθηκε ήταν αυτό του Henry R. Morgenthau ο οποίος πρότεινε την εξαφάνιση των βιομηχανιών της Γερμανίας και την μετατροπή της παραγωγής της σε αγροτική-κτηνοτροφική, υποστηρίζοντας παράλληλα την εκτέλεση χωρίς δίκη όλων των Γερμανών εγκληματιών πολέμου που θα αναφέρονταν σε ένα κατάλογο που θα συνέτασσαν τα Η.Ε.²⁷⁰

Το σχέδιο αυτό δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί λόγω της αντίδρασης της Σοβιετικής Ένωσης η οποία έκλινε υπέρ της δικαστικής οδού, έτσι ώστε η θανατική ποινή και η εκτέλεση να θεωρηθούν «δικαστικές πράξεις παρά πολιτικές»,²⁷¹ αλλά και λόγω της αντίδρασης των υπολοίπων Υπουργών της Αμερικανικής Κυβέρνησης (μεταξύ αυτών και ο Υπουργός Πολέμου, Henry L. Stimson) που υπενθύμισαν στον Πρόεδρο πως η θανάτωση ανθρώπων χωρίς δίκη «παραβιάζει τις αρχές της δικαιοσύνης που είναι κοινές σε όλα τα Ηνωμένα Έθνη».²⁷²

²⁶⁹ Όπως αναφέρεται σε ιδιωτική επιστολή του Δικαστή R. Jackson, βλέπε ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.177-178.

²⁷¹ Η άποψη του Στάλιν όπως διατυπώθηκε στη Διάσκεψη ARGONAUT, “Minute of 2nd Plenary Session between The United State and Great Britain” 9 Φεβρουαρίου 1945 (PRO file CAB.120/170). Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ. 55 και υποσ.43, σ.502.

²⁷² Οι απόψεις των Υπουργών H.Stimson, E. Stettinius και F.Biddle όπως αυτές διατυπώθηκαν στο Μνημόνιο προς τον Πρόεδρο για τα εγκλήματα πολέμου. Ό.π David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.54

Ο Πρόεδρος Ρούσβελτ ανέθεσε στον Robert H. Jackson, δικαστή του Ανώτατου Δικαστηρίου, την ποινική δίωξη των κυριότερων εγκληματιών πολέμου, και αυτός, τον Ιούνιο του 1945, κατέθεσε έκθεση-αναφορά, σύμφωνα με την οποία οι «μεγάλοι εγκληματίες» έπρεπε να δικαστούν από ένα Διεθνές Δικαστήριο για εγκλήματα κατά της ειρήνης, για εγκλήματα πολέμου και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.²⁷³

«Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Προσωρινή Κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας και η Κυβέρνηση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών ενεργώντας προς το συμφέρον όλων των Ηνωμένων Εθνών»²⁷⁴ υπέγραψαν την Συμφωνία του Λονδίνου στις 8 Αυγούστου του 1945, με στόχο την «άμεση και δίκαιη δίκη και τιμωρία των κυριότερων εγκληματιών πολέμου του Ευρωπαϊκού Άξονα».²⁷⁵

Αφού προσαρτήθηκε στην Συμφωνία του Λονδίνου ο Καταστατικός Χάρτης του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου, στη συνέχεια διαμορφώθηκε κατάλογος με τα ονόματα των κατηγορουμένων και αποφασίστηκε η ποινική δίωξη τους για τα εγκλήματα της «αναφοράς Jackson».

7.1.2 Η Σύσταση και η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης.

Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης (International Military Tribunal of Nuremberg IMT)²⁷⁶ συστάθηκε στις 8 Αυγούστου του 1945, στα πλαίσια του Συμφώνου του

²⁷³ Άρθρο του Joseph Brunner, *American Involvement in the Nuremberg War Crimes Trial Process*. Πηγή Internet: http://www.umich.edu/historyj/pages_Folder/articles/American_Involvement_in_the_Nuremberg_War.

²⁷⁴ *London Agreement of August 8th 1945*, Nuremberg Trial Proceedings Vol.1 Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, 2008. Πηγή Internet: <http://Avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

²⁷⁵ Άρθρο 1 του Χάρτη του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης. *Charter of the International Military Tribunal*, Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, 2008. Πηγή Internet: <http://Avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

²⁷⁶ Η Νυρεμβέργη επιλέχθηκε ως πόλη για την διεξαγωγή της δίκης από τους Άγγλους και τους Αμερικανούς ενώ οι Ρώσοι είχαν προτείνει το Βερολίνο. Η επιλογή αυτή έγινε για πρακτικούς και συμβολικούς λόγους. Το Βερολίνο ήταν ολοκληρωτικά κατεστραμμένο ενώ η Νυρεμβέργη που ήταν υπό την πλήρη κατοχή των συμμαχικών δυνάμεων είχε την κτιριακή υποδομή για την διεξαγωγή μιας

Λονδίνου και με βάση τον Χάρτη του Διεθνούς Δικαστηρίου που θέσπισε τις νομικές διατάξεις που θα διέπουν την Δίκη. Οι συνεδριάσεις του Δικαστηρίου ξεκίνησαν στις 13 Νοεμβρίου του ίδιου έτους και διήρκησαν μέχρι την 1^η Οκτωβρίου του 1946, ημέρα που ανακοινώθηκε η ετυμηγορία.²⁷⁷

Η Σύνοψη του Δικαστηρίου αποτελείτο από τέσσερις Τακτικούς Δικαστές ένα από κάθε σύμμαχο νικήτρια χώρα, τέσσερις Αναπληρωματικούς Δικαστές και τέσσερις Εισαγγελείς.²⁷⁸

Η Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου απορρέει από το άρθρο 6 του Χάρτη της Νυρεμβέργης προκειμένου αυτό να έχει δικαιοδοσία στοιχειοθέτησης «ατομικής ποινικής ευθύνης σε ηγέτες, οργανωτές, ηθικούς αυτουργούς ή συνενόχους που συμμετείχαν στην διαμόρφωση ή την εκτέλεση ενός κοινού σχεδίου ή συννομωσίας για τις ακόλουθες εγκληματικές πράξεις» και όπως αυτές εξειδικεύονται στις τέσσερις παρακάτω κατηγορίες:²⁷⁹

1) Εγκλήματα κατά της ειρήνης συμπεριλαμβάνοντας: τον σχεδιασμό, την προετοιμασία, την έναρξη ή την κήρυξη επιθετικού πολέμου ή πολέμου κατά παράβαση των διεθνών συνθηκών ή διαβεβαιώσεων.

2) Εγκλήματα πολέμου και συγκεκριμένα: παραβιάσεις των νόμων και των θεσμών του πολέμου συμπεριλαμβάνοντας την ανθρωποκτονία, την κακομεταχείριση ή απέλαση σε καταναγκαστική εργασία ή για οποιονδήποτε άλλο σκοπό του πληθυσμού κατεχόμενης περιοχής, την ανθρωποκτονία ή την κακομεταχείριση των

τέτοιας δίκης. Επιπλέον η Νυρεμβέργη ήταν η πόλη που αναπτύχθηκαν οι περισσότερες ναζιστικές οργανώσεις και η διεξαγωγή της δίκης εκεί συμβόλιζε την τιμωρία του ναζισμού.

²⁷⁷ Ο.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*,...Πρόλογος και σ.σ. 431 και 433.

²⁷⁸ Πρόεδρος του Δικαστηρίου ήταν ο Βρετανός Δικαστής Sir G. Lawrence, Αντιπρόεδρος ο Αμερικανός Δικαστής Sir N. Birkett, τακτικά μέλη: ο Γάλλος καθηγητής Ποινικού Δικαίου Donnedieu de Vabres, ο Αμερικανός Δικαστής F. Biddle και ο Στρατηγός και Αντιπρόεδρος του Ανώτατου Σοβιετικού Δικαστηρίου J. Nikintchenko. Αναπληρωματικά μέλη: Ο καθηγητής ποινικού Δικαίου A. Volchkov. Δημόσιοι κατηγοροί επιλέχθηκαν οι: R. Jackson (Ανώτατος Δικαστής των ΗΠΑ), F. de Menthon, A. Champetier (Υπουργός Δικαιοσύνης της Γαλλίας), A. Rudenko (Στρατηγός της Σοβιετικής Ένωσης), Sir H. Shawcross (Γενικός Εισαγγελέας της Μ. Βρετανίας). Ο.π. *Yale Law School, Lillian Goldman Law Library*,.....

²⁷⁹ Ο.π. *Charter of the International Military Tribunal*, άρθρο 6.

αιχμαλώτων πολέμου ή των ναυαγών, την θανάτωση ομήρων, την λεηλασία δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας, την αδικαιολόγητη καταστροφή πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών καθώς και οποιαδήποτε άλλη καταστροφή που δεν δικαιολογείται από στρατιωτική αναγκαιότητα.

3) Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας: δηλαδή ανθρωποκτονία, εξόντωση, υποδούλωση, απέλαση και άλλες απάνθρωπες πράξεις που διαπράχθηκαν εις βάρος άμαχου πληθυσμού πριν ή κατά την διάρκεια του πολέμου καθώς και διώξεις για πολιτικούς φυλετικούς ή θρησκευτικούς λόγους.

4) Την συμμετοχή σε κοινό σχέδιο ή συνωμοσία για την πραγματοποίηση οποιασδήποτε από τις πράξεις που συνιστούν εγκλήματα κατά της ειρήνης όπως αυτά ορίζονται στην 1^η κατηγορία εγκληματικών πράξεων.

Το σημαντικότερο ζήτημα που τέθηκε κατά την διάρκεια των συνεδριάσεων ήταν η οριοθέτηση των εγκλημάτων κατά της ειρήνης (άρθρο 6 κατηγορία 1).

Ο πόλεμος έπρεπε να παρουσιαστεί ως αποτέλεσμα ενός οργανωμένου σχεδίου των Ναζί γιατί μόνο αυτό το επιχείρημα μπορούσε να αποτελέσει την βάση του κατηγορητηρίου και τον κεντρικό πυρήνα της δίκης.

Ο δικαστής Birkett ισχυρίστηκε ότι υπήρξε: α) Κοινό σχέδιο. β) Κοινός στόχος σχετικά με την εξαπόλυση επιθετικού πολέμου. γ) Προσδιορισμένος χρόνος.

δ) Προσδιορισμένη συμμετοχή προσώπων στο αδίκημα. ε) Προσδιορισμένος βαθμός ποινικής ευθύνης του κάθε κατηγορουμένου.

Τελικά σύμφωνα με αυτά τα επιχειρήματα διαμορφώθηκε η 1^η κατηγορία εγκλημάτων του Χάρτη (εγκλήματα κατά της ειρήνης) και συγκροτήθηκε το κατηγορητήριο.²⁸⁰

²⁸⁰ Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης...* σ.σ.395-396.

7.1.3 Τα «επίμαχα» σημεία των άρθρων του Καταστατικού Χάρτη.

Το Καταστατικό του Λονδίνου, που αποτέλεσε και την βάση για την νόμιμη άσκηση της νομοθετικής εξουσίας απέναντι στα εγκλήματα των Ναζί, ήταν αντικείμενο κριτικής από την πλευρά των συνηγόρων υπεράσπισης και από νομικούς κύκλους της εποχής²⁸¹ με δύο κύρια επιχειρήματα:

1. Ότι οι διατάξεις του παραβίαζαν την βασική αρχή του ποινικού δικαίου «*nullum crime nulla poene sine lege*».
2. Ότι βρίσκονταν σε πλήρη αντίθεση με τους στρατιωτικούς ποινικούς κώδικες που ίσχυαν κατά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Γερμανία αλλά στις Συμμαχικές Χώρες.

Σχετικά με το πρώτο επιχείρημα, στην αναδρομικότητα του νόμου, που αποκλείει την τιμωρία για πράξεις που τελέστηκαν πριν την ψήφισή του, αντιτάχθηκε το επιχείρημα πως ο επιθετικός πόλεμος είχε καταδικαστεί από τα περισσότερα κράτη ήδη από το 1920 βάσει του Καταστατικού της ΚτΕ και της Συνθήκης των Βερσαλλιών, και αργότερα, το 1939, βάσει του Συμφώνου Kellogg-Briand.²⁸²

Σχετικά με το δεύτερο επιχείρημα, πράγματι οι προβλέψεις των διατάξεων του Καταστατικού δεν αναγνωρίζουν καμία απαλλαγή από την ευθύνη ή κανένα λόγο μετριασμού της ποινής των κατηγορουμένων που είχαν την ιδιότητα αρχηγού κράτους ή αρμοδίου υπαλλήλου σε κρατικές υπηρεσίες (άρθρ.7 του Χάρτη) αλλά αναγνωρίστηκε ως μόνος λόγος μετριασμού της ποινής, και όχι απαλλαγής από την ποινική ευθύνη, η περίπτωση που κατώτερος ιεραρχικά κατηγορούμενος ενήργησε με διαταγή ανωτέρου ή της Κυβέρνησης (άρθ.8 του Χάρτη).²⁸³

²⁸¹ Ο Δικαστής του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ William O. Douglas έγραφε «κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί επειδή παρενέβη ένα νόμο *ex post facto*...Κατά την γνώμη μου οι δίκες της Νυρεμβέργης εφαρμόζουν ένα τέτοιο νόμο εναντίον των κατηγορουμένων» Βλέπε στο ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.181.

²⁸² Βλέπε σχετικά στο 3^ο Κεφάλαιο.

²⁸³ Άρθρα 7 και 8 του Χάρτη του ΔΣΔΝ,ό.π. *Charter of the International Military Tribunal*.....,

Αντίθετα τόσο ο Αμερικανικός όσο και ο Γερμανικός στρατιωτικός κώδικας που ίσχυαν πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο προέβλεπαν την αποκλειστική ευθύνη για τα εγκλήματα πολέμου μόνο των ανωτέρων που εξέδιδαν τις διαταγές και όχι μελών των ενόπλων δυνάμεων που εκτελούσαν διαταγές των διοικητών τους ή των κυβερνήσεων.²⁸⁴

Το επιχείρημα που αντέταξαν οι Συμμαχικές Δυνάμεις ήταν ότι: ο Χάρτης αποτελούσε ένα νομικό καθεστώς που καταρτίστηκε για να εκδικάσει μόνο τα προβλεπόμενα από αυτόν αδικήματα, με άλλα λόγια, «μια νομική εξαίρεση» που είχε σαν στόχο να τιμωρήσει κάθε απάνθρωπη και εγκληματική πράξη των Ναζί, χωρίς να περιέχει καμία απαλλακτική για τους κατηγορουμένους διάταξη.²⁸⁵

Βασικά επιχειρήματα των συνηγόρων υπεράσπισης σχετικά με κάθε ελαφρυντικό στοιχείο για τους κατηγορουμένους, λόγω της διάπραξης αντίστοιχων αδικημάτων από τις Μεγάλες Δυνάμεις κατά την διάρκεια του πολέμου, αποκλείστηκαν σε αυτή τη δίκη. Αναμενόμενο ήταν άλλωστε πρώτοι οι Αμερικανοί να στηρίξουν την ατιμωρησία των συμμαχικών δυνάμεων για την διάπραξη εγκληματικών πράξεων στην διάρκεια του πολέμου, εφόσον εκείνοι, μόλις δύο μέρες πριν την Συμφωνία του Λονδίνου, είχαν ρίξει την πρώτη ατομική βόμβα στην Χιροσίμα.²⁸⁶

²⁸⁴ Το άρθρο 347 του Αμερικανικού Κώδικα Διεξαγωγής Χερσαίου Πολέμου προέβλεπε: «Μέλη των Ενόπλων Δυνάμεων δεν τιμωρούνται για εγκλήματα πολέμου εφόσον τα διέπραξαν σύμφωνα με τις διαταγές ή με την άδεια των κυβερνήσεων ή των διοικητών τους». Αντίστοιχα το άρθρο 47 του Γερμανικού Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα προέβλεπε: «Αν ένας ποινικός νόμος παραβιαστεί κατά την εκτέλεση διαταγής ο ανώτερος που εξέδωσε την διαταγή είναι αποκλειστικά υπεύθυνος...αλλά ο κατώτερος σε βαθμό που υπακούει σε αυτή την διαταγή μπορεί να τιμωρηθεί ως συνεργός αν υπερβεί τα όρια της διαταγής που του δόθηκε ή αν του γνωστοποιηθεί ότι η διαταγή του ανωτέρου του μπορεί να αποτελέσει παράπτωμα ή πταίσμα σύμφωνα με τον ποινικό ή στρατιωτικό ποινικό κώδικα». Ο.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*, σ.182.

²⁸⁵ Ο.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.σ.181-183.

²⁸⁶ Η απάντηση του Δικαστή Lawrence στον συνήγορο υπεράσπισης του Γενικού Επιτελείου που επικαλέστηκε το δικαίωμα ελαφρυντικού παράνομων πράξεων των κατηγορουμένων, λόγω αντίστοιχων πράξεων των νικητών, ήταν: «σε αυτή τη Δίκη δεν εξετάζουμε αν άλλες Δυνάμεις παραβίασαν το Διεθνές Δίκαιο ή αν διέπραξαν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή εγκλήματα πολέμου, αλλά αν αυτοί οι συγκεκριμένοι κατηγορούμενοι τα διέπραξαν». Ο.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.183 και 184.

Έτσι δεν κλήθηκε ποτέ να λογοδοτήσει στην δικαιοσύνη κανένας ανώτατος διοικητής ή αρχηγός κράτους των Συμμαχικών Δυνάμεων για εγκλήματα πολέμου, όπως οι αεροπορικές επιθέσεις με εμπρηστικές βόμβες εναντίον της Ιαπωνίας και της Δρέσδης που κόστισαν την ζωή χιλιάδων αμάχων.

7.1.4 Το κατηγορητήριο και η ετυμηγορία.

Το κατηγορητήριο αφορούσε και τις τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων που είχε αρμοδιότητα το Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 6 του Χάρτη.

Αποδόθηκαν έτσι ποινικές ευθύνες σε φυσικά πρόσωπα ενώ κηρύχθηκαν εγκληματικές έξη γερμανικές οργανώσεις, αν και αυτές είχαν ήδη διαλυθεί.

Ο κατάλογος των κατηγορουμένων περιείχε τους Υπουργούς της κυβέρνησης του Χίτλερ, τους Ανώτατους Στρατιωτικούς, τους αρχηγούς ναζιστικών οργανώσεων, τον «εκπρόσωπο» της βαριάς βιομηχανίας της Γερμανίας Gustav Krupp και τον συγγραφέα και πολιτικό καθοδηγητή της χιτλερικής νεολαίας A. Rosenberg.²⁸⁷

Η υπόθεση της ποινικής δίωξης χωρίστηκε σε δύο κύρια φάσεις:

Στην πρώτη φάση η κατηγορούσα αρχή παρουσίασε την Αυστριακή εισβολή καθώς και τις εισβολές στην Τσεχοσλοβακία, την Δανία, την Νορβηγία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, την Ελλάδα, την Γιουγκοσλαβία και την Σοβιετική Ένωση ως επιθετικό πόλεμο.

Στην δεύτερη φάση η δίωξη αφορούσε την καταναγκαστική εργασία και τα βασανιστήρια των κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης από τους Ναζί.

²⁸⁷ Οι οργανώσεις που συμπεριλήφθηκαν στο κατηγορητήριο ήταν: Η Ανώτατη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων της Γερμανίας (O.K.W), η Μυστική Κρατική Αστυνομία (Gestapo), η Υπηρεσία Προστασίας του Εθνοσοσιαλιστικού Γερμανικού Εργατικού Κόμματος (SS), το Σώμα των Πολιτικών Ηγετών του Εθνοσοσιαλιστικού Γερμανικού Εργατικού Κόμματος (NSDAP), η Υπηρεσία Ασφαλείας (SD), η Κυβέρνηση του Ράιχ.

Ο.π. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library.....

Οι καταθέσεις των μαρτύρων αποκάλυπταν όλη την φρίκη του ναζιστικού καθεστώτος από τις εμπειρίες τους στο Auschwitz και τα άλλα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Μετά από τις καταθέσεις 240 μαρτύρων, τη μελέτη 5060 αποδεικτικών στοιχείων και 300.000 περίπου ενόρκων καταθέσεων κανένας δεν μπορούσε να αμφισβητήσει τα διαπραχθέντα εγκλήματα.²⁸⁸

Την 1^η Οκτωβρίου του 1946 ολοκληρώθηκε η διαδικασία της πρώτης δίκης και ανακοινώθηκε η ετυμηγορία σύμφωνα με την οποία δώδεκα από τους κατηγορουμένους καταδικάστηκαν σε θανατική ποινή δια απαγχονισμού, τρεις σε ισόβια κάθειρξη, τέσσερεις σε καθειρήξεις μεταξύ 10 και 20 ετών, ενώ τρεις αθωώθηκαν.²⁸⁹

Το άρθρο 29 του Καταστατικού Χάρτη του Λονδίνου προέβλεπε το δικαίωμα της «μείωσης ή της τροποποίησης της ποινής»²⁹⁰ με απόφαση του Τετραμελούς Συμμαχικού Συμβουλίου του Βερολίνου, όμως καμία από τις υποβληθείσες αιτήσεις σχετικά με την μείωση των ποινών δεν έγινε δεκτή ακόμα και εκείνες που αφορούσαν

²⁸⁸ Douglas Linder, 2000, *The Nuremberg Trials 1945-1946*.

Πηγή: Internet:law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/nuremberg/nuremberg.htm.

Επίσης βλέπε Εμπερ Μαμέντοφ, «Τι είδα στη δίκη της Νυρεμβέργης», ο Ρώσος Μεταφραστής θυμάται τη δίκη της Νυρεμβέργης, εξήντα χρόνια μετά. Συνέντευξη του Εμπερ Μαμέντοφ στον Αχιλλέα Πατσούκα, *Εφημερίδα Καθημερινή* 2/10/2006. Τελευταία Ανάρτηση Παρασκευή 19 Αυγούστου 2011.

Πηγή Internet: kathimerimi.gr.

²⁸⁹ Οι κατηγορούμενοι που τους επιβλήθηκε θανατική ποινή ήταν οι: **1. E. Kaltenbrunner** (εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας). **2. A. Rosenberg** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **3. H.Frank** (εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας) **4. J. Streicher** (εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας). **5. F. Sauckel** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **6. A. Seyss-Inquart** (εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας). **7. H. Goring**, (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό, αυτοκτόνησε με υδροκυάνιο πριν την εκτέλεσή του). **8. A. Jodl** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **9. M. Bormann** (δικάστηκε ερήμην διότι είχε εξαφανιστεί, για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **10. W. Frick** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **11. W. Keitel** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). **12. J. von Ribbentrop** (για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων που όριζε το Καταστατικό). Οι θανατικές ποινές εκτελέστηκαν (με απαγχονισμό) από τις βραδινές ώρες της 15^{ης} έως της πρωινές ώρες της 16^{ης} Οκτωβρίου του 1946. Η αθώωση των κατηγορουμένων (Schacht, Fritzsche και Papen) δεν σήμαινε και την οριστική αποφυλάκισή τους. Παρέμειναν στην φυλακή της Νυρεμβέργης μέχρι να μεταφερθούν στον προορισμό τους υπό αμερικανική προστασία ενώ ο Schacht αμέσως μετά την έξοδό του από την φυλακή συνελήφθη από την γερμανική αστυνομία και καταδικάστηκε από γερμανικό δικαστήριο σε οκταετή φυλάκιση. Ό.π. *Yale Law School, Lillian Goldman Law Library*....

Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.σ.434-441 και ό.π. *Yale Law School*...

²⁹⁰ Άρθρο 29 του Χάρτη του Λονδίνου. Ό.π. *Charter of the International Military Tribunal*.....

την αλλαγή του τρόπου εκτέλεσης (από απαγχονισμό σε τυφεκισμό) με το αιτιολογικό ότι ο τυφεκισμός είναι τιμή για έναν στρατιώτη και κάτι τέτοιο δεν ταίριαζε στους εγκληματίες Ναζί.²⁹¹

Διχογνωμία υπήρξε μεταξύ των δικαστών σχετικά με την ενοχή των οργανώσεων. Ο Δικαστής Sir Norman Birkett επισήμανε ότι αφού οι οργανώσεις αυτές είχαν παραπεμφθεί για να δικαστούν θα ήταν τεράστιο «πολιτικό λάθος» να αποφευχθεί οποιαδήποτε καταδικαστική απόφαση ενώ ο Σοβιετικός δικαστής Nikitchenko ισχυρίστηκε, και στη συνέχεια ψήφισε, ότι όλες οι οργανώσεις που περιλαμβάνονταν στο κατηγορητήριο έπρεπε να θεωρηθούν εγκληματικές.²⁹²

Τελικά καταδικάστηκαν οι τέσσερις από τις έξι οργανώσεις ως εγκληματικές, εκτός από την Ανώτατη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων της Γερμανίας (O.K.W) και την Κυβέρνηση του Ράιχ, διότι θεωρήθηκε «ότι αυτές καθαυτές δεν αποτελούσαν οργανώσεις».²⁹³

Σχετικά με τις άλλες ποινές, αν και το άρθρο 28 του Χάρτη προέβλεπε την δήμευση των περιουσιών των κατηγορουμένων και παρά την πίεση που ασκήθηκε από την Σοβιετική Ένωση για εφαρμογή αυτής της διάταξης, δεν εκδόθηκε καμία απόφαση διότι δεν παρουσιάστηκαν στοιχεία στο Δικαστήριο που να αποδείκνυαν κλοπή περιουσιών και έτσι το θέμα παραπέμφθηκε για σχετική ρύθμιση στο Συμβούλιο Ελέγχου στο Βερολίνο.²⁹⁴

Για το ζήτημα της καταστροφής και της στέρησης των περιουσιών Εβραίων και άλλων Γερμανών πολιτών δεν αποδόθηκε οποιασδήποτε κατηγορία σε κανένα

²⁹¹ Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.σ.440-443.

²⁹² Όπως αναφέρεται στο ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.428- 429.

²⁹³ Αυτή ήταν η άποψη του Αμερικανού J. Parker (αναπληρωματικό μέλος του Δικαστηρίου) όπως αναφέρεται στο ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.428.

²⁹⁴ Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.σ.408-409.

κατηγορούμενο με αποτέλεσμα να μην δοθεί οποιαδήποτε αποζημίωση στα θύματα.²⁹⁵

7.1.5 Οι Δίκες Control Council Law No 10.

Μετά την δίκη της Νυρεμβέργης ακολούθησε μία σειρά από άλλες δίκες που δεν εκδικάστηκαν από Διεθνές Δικαστήριο αλλά την δίωξη και την διεξαγωγή τους την ανέλαβαν οι ΗΠΑ βάσει του Νόμου (Control Council Law No 10) που ψηφίστηκε από το Συμβούλιο Ελέγχου στο Βερολίνο στις 20 Δεκεμβρίου του 1945.

Ο νόμος αυτός είχε ως στόχο να «καθοριστεί μια ενιαία νομική βάση για την δίωξη των εγκλημάτων πολέμου και άλλων παρόμοιων παραβάσεων που διέπραξαν οι Γερμανοί, εκτός εκείνων που αντιμετωπίστηκαν από το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο».²⁹⁶ Αντίστοιχα τα δικαστήρια που δημιουργήθηκαν βάσει αυτού του Νόμου δεσμεύονταν από τον Καταστατικό Χάρτη και την νομολογία των υποθέσεων της Νυρεμβέργης εγκαθιδρύοντας και αυτά την αρχή της ατομικής ποινικής ευθύνης.²⁹⁷

Συνολικά από τα 177 άτομα που παραπέμφθηκαν σε αυτές τις δίκες αθώωθηκαν 35 και 142 καταδικάστηκαν (24 από αυτά σε θανατική ποινή).²⁹⁸

²⁹⁵ Οι πρώτες μεγάλες υλικές καταστροφές προκλήθηκαν τη «Νύχτα των Κρυστάλλων» (9 Νοεμβρίου του 1938). Έτσι ονόμασε ο ίδιος ο Χίτλερ τις ταραχές που ξέσπασαν στις 9 Νοεμβρίου του 1938 όταν ο Υπουργός Προπαγάνδας του Ράιχ Γιόζεφ Γκέμπελς προφασιζόμενος συνωμοσία των Εβραίων διέταξε τους Ναζί να επιτεθούν εναντίον τους, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν περίπου 90 άτομα και να καταστραφούν σπίτια και καταστήματα. Τα επεισόδια αυτά προανήγγειλαν τις διώξεις των Εβραίων που ακολούθησαν σε όλη την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου και η Εβραϊκή κοινότητα υποχρεώθηκε να πληρώσει μία μεγάλη αποζημίωση στο γερμανικό κράτος για τις υλικές καταστροφές που προκλήθηκαν εκείνη τη Νύχτα καθώς και πρόστιμο περίπου «ενός δισεκατομμυρίου Reichsmark» για την δολοφονία του Γραμματέα της Πρεσβείας E.von Rath. Όσοι εκδιώχθηκαν τα επόμενα χρόνια του πολέμου στερήθηκαν κάθε ακίνητο ή κινητό περιουσιακό στοιχείο. Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης*...σ.510, Ibid 12. Βλέπε επίσης σχετικό άρθρο του Μιχάλη Κατσίγερα, «Ιστορικές Αναδρομές Νοεμβρίου 2008», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Καθημερινή*, 30/10/08.

Πηγή Internet:http://portal.kathimerimi.gr/4Dcgi/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_30/10/2008_254012.

²⁹⁶ Control Council Law No 10. «Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity». Ό.π. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library.....

²⁹⁷ Άρθρο II παρ.2 Βλέπε ό.π. Control Council Law No 10 «Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity».

²⁹⁸ Ό.π. άρθρο του Joseph Brunner, *American Involvement in the Nuremberg War Crimes Trial Process*.....

Οι 12 δίκες που διεξήχθησαν βάσει του CCL No10 είναι γνωστές ως οι «Δίκες των Διπλωματών», (Ministries Case) οι «Δίκες των Ομήρων», (USA εναντίον Wilhelm List), οι «Δίκες των Βιομηχάνων»(USA εναντίον Karl Brandt και άλλων) οι «Δίκες των Γιατρών» (USA εναντίον Karl Krauch και άλλων) κ.λ.π.

Ενδεικτικά αναφέρονται δύο από τις παραπάνω περιπτώσεις:

A. Οι «Δίκες των Γιατρών» οι οποίες προκάλεσαν φρίκη στην ανθρωπότητα.

Διεξήχθησαν από τον Νοέμβριο του 1946 έως τον Ιούνιο του 1948 και κατηγορήθηκαν σε αυτές 23 γιατροί για οργάνωση και συμμετοχή σε εγκλήματα πολέμου κατά προσώπων που προστατεύονταν από τις Διεθνείς Συνθήκες (όπως οι αιχμάλωτοι πολέμου), εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και συμμετοχή στην ναζιστική οργάνωση SS.

Τα εγκλήματα που αναφέρθηκαν στο κατηγορητήριο αφορούσαν μια σειρά επικίνδυνων για την ζωή και την υγεία ιατρικών πειραμάτων σε τροφίμους στρατοπέδων συγκέντρωσης, δολοφονίες Εβραίων για ανατομική έρευνα, ευθανασία αρρώστων και αναπήρων Γερμανών πολιτών και πολιτών σε κατεχόμενα εδάφη, χρήση δηλητηριωδών αερίων, μεταμοσχεύσεις οργάνων χωρίς συναίνεση κ.λ.π.

Μετά από εξέταση 84 μαρτύρων, τον Αύγουστο του 1947 επτά κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέστηκαν, εννέα καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης και επτά αθωώθηκαν.²⁹⁹

²⁹⁹ Εκτελέστηκαν το έτος 1948 οι: Brack Viktor Brandt Karl, Brandt Rudolf, Gebhardt Karl, Hoven Waldemar, Mrugowsky Joachin, Sievers Wolfram που κρίθηκαν ένοχοι και για όλες τις κατηγορίες. Harvard Law School Library, Nuremberg Trials Project, a digital documents collection, Introduction to NMT case 1 U.S.A v Karl Brandt et al. Πηγή Internet: lib.Harvard.edu/libraries/0068.htm.

B. Οι «Δίκες των βιομηχάνων» που αποκάλυψαν τον στενό δεσμό των μονοπωλίων με το ναζιστικό καθεστώς.

Οι κατηγορούμενοι στην πρώτη δίκη ήταν 24 διευθυντικά στελέχη της χημικής βιομηχανίας I.G.Farben, ενώ στην δεύτερη ο επικεφαλής της πολεμικής βιομηχανίας Krupp A.C, Alfried Krupp, καθώς και 9 μέλη του Δ.Σ της ίδιας εταιρείας.

Εναντίον των κατηγορουμένων απαγγέθηκαν κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και κατά της ειρήνης καθώς και για συμμετοχή στην εγκληματική οργάνωση SS.

Ο Α. Krupp και 11 στελέχη της εταιρείας του καταδικάστηκαν σε ποινή φυλάκισης μέχρι 12 ετών ενώ από τους 24 κατηγορουμένους που ήταν στελέχη της εταιρείας Farben οι 11 αθώωθηκαν και στους υπολοίπους αποδόθηκαν ποινές κάθειρξης από 1-7 χρόνια.³⁰⁰

7.1.6 Οι Αρχές της Νυρεμβέργης.

Το έτος 1946 παρουσιάστηκε στον ΟΗΕ ένα σχέδιο κωδικοποίησης των αρχών της Νυρεμβέργης με βάση το Καταστατικό του Λονδίνου και την Νομολογία του Δικαστηρίου το οποίο παραπέμφθηκε στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου του Οργανισμού που στη συνέχεια κατάρτισε ένα κατάλογο με επτά βασικές αρχές γνωστές ως «Αρχές της Νυρεμβέργης».

Οι Αρχές αυτές αναφέρονται:³⁰¹

³⁰⁰ Αυτές οι κολοσσιαίες μονοπωλιακές επιχειρήσεις στήριξαν με τα κεφάλαια τους την πολεμική μηχανή της ναζιστικής Κυβέρνησης και των πολιτικών και παραστρατιωτικών οργανώσεων των Ναζί ενώ προμηθεύονταν εργατικό δυναμικό από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης το οποίο και υποχρέωναν να εργάζεται κάτω από απάνθρωπες συνθήκες. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η εταιρεία Farben ήταν η κατασκευάστρια εταιρεία του επικίνδυνου αερίου Zyklon B, που χρησιμοποιήθηκε για την θανάτωση χιλιάδων ανθρώπων. Βλέπε μελέτη του Αναστάση Γκίκα, *Μονοπώλια και Φασισμός: Δεσμοί αίματος που δεν παραγράφονται, με βάση αρχειακό υλικό από τις Δίκες της Νυρεμβέργης*.

Πηγή Internet:<http://erodotos.wordpress.com/2010/02/19/monopolia-fasismos>

³⁰¹ The Nuremberg Principles, Original Text.

Internet:[http://www.nuclearfiles.org/menu/library/treaties/nuremberg/trty_nuremberg principles_1950.htm](http://www.nuclearfiles.org/menu/library/treaties/nuremberg/trty_nuremberg_principles_1950.htm)

1. Στην ατομική ποινική ευθύνη για την τέλεση εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλημάτων κατά της ειρήνης όπως αυτά ορίστηκαν στον Καταστατικό Χάρτη της Νυρεμβέργης.
2. Στην έλλειψη απαλλαγής ευθύνης προσώπου που διαπράττει τις παραπάνω αξιόποινες πράξεις ακόμα και αν το εσωτερικό δίκαιο δεν επιβάλλει ποινή για τις πράξεις αυτές.
3. Στην άρση της ασυλίας αρχηγού κράτους ή αρμόδιου υπαλλήλου της Κυβέρνησης με επακόλουθο την στοιχειοθέτηση, βάσει του Διεθνούς Δικαίου, ατομικής ποινικής ευθύνης για τα πρόσωπα αυτά.
4. Στην έλλειψη απαλλαγής ευθύνης για κάθε άτομο που ενεργεί με διαταγή ανωτέρου με την προϋπόθεση ότι ήταν δυνατή μια άλλη από την διαταγή «ηθική» επιλογή.
5. Στο δικαίωμα για δίκαιη δίκη για κάθε πρόσωπο που κατηγορείται βάσει του Διεθνούς Δικαίου.
6. Στον καθορισμό των εγκλημάτων κατά της ειρήνης των εγκλημάτων πολέμου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ως εγκλημάτων που τιμωρούνται από το Διεθνές Δίκαιο.
7. Στην καθορισμό της συνέργειας σε εγκλήματα που ορίζονται στην τέταρτη αρχή, ως έγκλημα που τιμωρείται βάσει του Διεθνούς Δικαίου.

7.2 Το Δικαστήριο του Τόκιο.

Το Δικαστήριο του Τόκιο συγκροτήθηκε με μονομερή απόφαση του στρατηγού Douglas McArthur, μετά από εντολή των Συμμαχικών Δυνάμεων που κατά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ασία συνυπέγραψαν την Πράξη Παράδοσης της Ιαπωνίας στις 2 Σεπτεμβρίου του 1945.³⁰²

Το Καταστατικό της ίδρυσης του βασισμένο στα πρότυπα του Χάρτη της Νυρεμβέργης έδινε δικαιοδοσία στο Δικαστήριο για εκδίκαση εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ειρήνης και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.³⁰³

Η σύνθεση του Δικαστηρίου αποτελείτο από 12 μέλη που προέρχονταν από τις συμμαχικές χώρες και η διαδικασία διήρκεσε από τις 3 Μαΐου του 1946 έως τις 16 Απριλίου του 1948.

Παραπέμφθηκαν σε δίκη 28 άτομα μεταξύ των οποίων ήταν οι δύο πρώην Πρωθυπουργοί της Ιαπωνίας, τέσσερις πρώην Πρωθυπουργοί και μέλη πολεμικών κυβερνήσεων που όλοι κατηγορήθηκαν για συνομωσία με στόχο τον επιθετικό πόλεμο.³⁰⁴

Συγκεκριμένα αποδόθηκαν κατηγορίες για:³⁰⁵

- α.** Τον θάνατο 78.000 αιχμαλώτων που υπερασπίζονταν τις Φιλιππίνες.
- β.** Την εκτέλεση αιχμαλώτων αεροπόρων μετά από τον πρώτο βομβαρδισμό της Ιαπωνίας το 1942.
- γ.** Την σφαγή έντεκα Αμερικανών πιλότων το 1945.

³⁰² Τα κράτη που συνυπέγραψαν την Πράξη Παράδοσης ήταν: Η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Κίνα, η Γαλλία, η Νέα Ζηλανδία, η Σοβιετική Ένωση, οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία, η Βρετανική Ινδία και οι Φιλιππίνες. Βλέπε άρθρο του Νίκου Ζάϊκου «Η Δίκη του Τόκιο», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Καθημερινή* στις 3/10/11

³⁰³ Άρθρο του Ευγένιου Γιαρένη, *Η Δίκη ενώπιον του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης και ο υπεραστικός ισχυρισμός της υπακοής σε διαταγές ανωτέρων*. Πηγή Internet: <http://www.militaryjustice.gr/athra/diki.pdf>.

³⁰⁴ Ο.π. άρθρο του Νίκου Ζάϊκου, 3/10/11.

³⁰⁵ Βλέπε άρθρο του Στάθη Σουλιώτη, «Η Δίκη της Ιαπωνικής Ηγεσίας» στην *Εφημερίδα Ακαρνανία* Πηγή Internet: <http://www.akarnania.net/forum/index.php?action=recent>, τελευταία τροποποίηση 26 Ιανουαρίου 2011.

δ. Τις σφαγές στην Κινεζική πόλη Nanjiig από το 1937, που έγινε η κατάληψη της πόλης, έως το 1938. Σε αυτό το χρονικό διάστημα σκοτώθηκαν πάνω από 200.000 άτομα ενώ περίπου 20.000 γυναίκες υπήρξαν θύματα βιασμού.³⁰⁶

ε. Την εισβολή στην Νότια Μαντζουρία τον Σεπτέμβριο του 1931.

στ. Τους βομβαρδισμούς την Σαγκάης και την ομαδική εξόντωση χιλιάδων Κινέζων με χρήση ασφυξιογόνων αερίων.

ζ. Την επίθεση στην Αμερικανική βάση του Πέρλ Χάρμπορ στις 7 Δεκεμβρίου του 1941 χωρίς επίσημη κήρυξη πολέμου.

Το αποδεικτικό υλικό, το οποίο συγκεντρώθηκε μετά από πέντε χρόνια, στηρίχτηκε στις εξετάσεις 419 μαρτύρων και σε 779 έγγραφες καταθέσεις, ενώ τα σχετικά με την δίκη έγγραφα ξεπέρασαν τις 4.000.³⁰⁷

Υπήρξαν σημαντικές διαφωνίες μεταξύ των δικαστών για την ατομική ποινική ευθύνη των κατηγορουμένων και για την εναντίον τους κατηγορία της συνομοσίας με στόχο τον επιθετικό πόλεμο.

Σχετικά με το ζήτημα της ατομικής ποινικής ευθύνης παρουσιάστηκαν δυσκολίες ως προς την απόδοσή της σε συγκεκριμένα άτομα λόγω της διαρκούς μεταβολής της πολιτικής και στρατιωτικής Ιαπωνικής ηγεσίας κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με αποτέλεσμα να μην είναι εύκολο να αποδειχθεί η κατηγορία για το έγκλημα της συνομοσίας με στόχο τον επιθετικό πόλεμο, η οποία προϋποθέτει συνεννόηση και κοινό σχέδιο από την πλευρά των δραστών.

Σχετικά με την απόρριψη της κατηγορίας της πρόκλησης επιθετικού πολέμου τα νομικά επιχειρήματα που τέθηκαν από την πλευρά των μειοψηφησάντων δικαστών ήταν ίδια με αυτά που παρουσιάστηκαν και στην Δίκη της Νυρεμβέργης από την πλευρά των συνηγόρων υπεράσπισης των Ναζί.

³⁰⁶ Ο.π. άρθρο του Νίκου Ζάϊκου, 3/10/11

³⁰⁷ Ο.π. άρθρο του Στάθη Σουλιώτη, 26/1/11.

Οι δύο διαφωνούντες δικαστές υποστήριξαν ότι ο επιθετικός πόλεμος δεν ήταν ένα διεθνώς αναγνωρισμένο έγκλημα και συνεπώς ήταν απαγορευτική η αναδρομική ισχύς κάθε νομοθετικής ρύθμισης σχετικής με την δίωξη του, ενώ οι συνήγοροι υπεράσπισης προσέθεσαν ότι δεν επρόκειτο για επιθετικό πόλεμο αλλά για μία εκστρατεία που ξεκίνησε η Ιαπωνία από το 1928 και είχε σαν στόχο την πολιτική και οικονομική απελευθέρωση της Ασίας από την Δυτική κυριαρχία.³⁰⁸

Τελικά σχεδόν όλοι οι κατηγορούμενοι κρίθηκαν ένοχοι. Έξη από αυτούς καταδικάστηκαν σε θανατική ποινή, δεκαέξι σε ισόβια κάθειρξη, δύο πέθαναν κατά την διάρκεια της δίκης, άλλοι δύο πέθαναν στην φυλακή, ένας απαλλάχθηκε λόγω βαριάς ψυχικής διαταραχής και οι υπόλοιποι καταδικάστηκαν σε ποινές στερητικές της ελευθερίας.³⁰⁹ Οι καταδικασθέντες υπέβαλαν έφεση η οποία δεν έγινε δεκτή με αποτέλεσμα σε όσους από αυτούς είχε επιβληθεί θανατική ποινή να απαγχονιστούν, ενώ όσοι καταδικάστηκαν σε στερητικές της ελευθερίας ποινές αφέθηκαν όλοι ελεύθεροι μέχρι το 1958.

Τη Δίκη του Τόκιο ακολούθησαν, όπως και τη Δίκη της Νυρεμβέργης, μία σειρά από μετέπειτα δίκες της ηγεσίας της Ιαπωνικής βιομηχανίας ενώ συνολικά περίπου χίλιοι Ιάπωνες καταδικάστηκαν σε θανατική ποινή για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.³¹⁰

³⁰⁸ Ο Ινδός Δικαστής Radhabinod Pal μάλιστα κατήγγειλε δημόσια την δίκη ως πράξη αντεκδίκησης των νικητών και πρότεινε την πλήρη απαλλαγή των κατηγορουμένων. Ό.π. άρθρο του Νίκου Ζάϊκου, 3/10/11.

³⁰⁹ Καταδικάστηκαν σε θανατική ποινή: «Ο Πρωθυπουργός της Ιαπωνίας και μετέπειτα Υπουργός εξωτερικών Χιρότα Κόκι, ο Στρατηγός Ντοϊχάρα Κένζι επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών στη Μαντζουρία και Διοικητής της Αεροπορίας, ο Στρατηγός Ιταγκάκι Σεϊσίρο Υπουργός Πολέμου της Ιαπωνίας, ο Στρατηγός Κιμούρα Χεϊτάρο Διοικητής της εκστρατευτικής δύναμης της Βιρμανίας, ο Στρατηγός Μούτο Ακίρα Διοικητής της εκστρατευτικής δύναμης της Βιρμανίας, ο Στρατηγός Τόγιο Χιντέκι Στρατιωτικός Διοικητής και μετέπειτα Πρωθυπουργός της Ιαπωνίας και ο Στρατηγός Ματσούι Ιουάνε Διοικητής εκστρατευτικής δύναμης Σαγκάης και στρατού Κεντρικής Κίνας..... Ό.π. άρθρο του Νίκου Ζάϊκου, 3/10/11.

³¹⁰ Ό.π. άρθρο του Νίκου Ζάϊκου, 3/10/11.

7.3 Συμπεράσματα- Παρατηρήσεις

Τα μεταπολεμικά δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο αν και θεωρήθηκαν διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ουσιαστικά ήταν στρατιωτικά διασυμμαχικά δικαστήρια που απέκτησαν δικαιοδοσία αντί των εθνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση εγκλημάτων που διαπράχθηκαν στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και συγκροτήθηκαν προκειμένου να αποδώσουν ποινική ευθύνη σε φυσικά πρόσωπα και οργανώσεις *ex post facto*.³¹¹

Η ίδρυση τους αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής σχετικά με την **πολιτική σκοπιμότητα των Συμμαχικών Δυνάμεων**, οι οποίες μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, απαιτούσαν μερίδιο πολιτικής και οικονομικής συμμετοχής στην Νέα Παγκόσμια Τάξη που άρχισε να διαμορφώνεται μετά την ολοκληρωτική καταστροφή της Γερμανίας και την Ιαπωνική ήττα.

Τα δικαστήρια αυτά που ίδρυσαν οι νικητές του πολέμου για να δικάσουν τους ηττημένους βασίστηκαν σε μία τακτική **επιλεκτικής απονομής της δικαιοσύνης**.

Συγκαλύφτηκε έτσι το γεγονός ότι οι Κυβερνήσεις των περισσότερων Συμμαχικών Δυνάμεων συνεργάστηκαν με τους Ναζί στο Ολοκαύτωμα συμμετέχοντας στην δολοφονία και την απέλαση εβραϊκών πληθυσμών³¹² καθώς και ότι μονοπωλιακές

³¹¹ *Ex post facto*: «εκ των υστέρων», κυριολεκτική μετάφραση: «μετά από την δράση».

Αναφέρεται ως όρος προκειμένου να δηλώσει την αναδρομικότητα της ισχύος των ποινικών νόμων που είναι απαγορευτική βάσει των Συνταγματικών διατάξεων των περισσότερων χωρών. Στην περίπτωση του Χάρτη της Νυρεμβέργης δύο από τις τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων (τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και η συμμετοχή και συννομιμία στα εγκλήματα κατά της ειρήνης) δεν αποτελούσαν σύμφωνα με την ισχύουσα μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διεθνή νομοθεσία εγκληματικές πράξεις.

³¹² Για παράδειγμα η Γαλλική Κυβέρνηση του Βισύ και η Γαλλική αστυνομία συμμετείχαν στις συλλήψεις 75.000 Εβραίων, το καθεστώς του Αντονέσκου στην Ρουμανία ήταν υπεύθυνο για το θάνατο περίπου 380.000 Εβραίων, το καθεστώς των Ουστάσι στην Κροατία δολοφόνησε χιλιάδες Σέρβους και έστειλε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης πάνω από 20.000 Εβραίους και 26.000 Τσιγγάνους. Πηγή Internet: el.wikipedia.org/wiki/Ολοκαύτωμα.

επιχειρήσεις που έδρευαν σε Συμμαχικές Χώρες αποκόμισαν τεράστια κέρδη προσφέροντας τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα τους στο ναζιστικό καθεστώς.³¹³

Η ίδια τακτική ακολουθήθηκε από την πλευρά των Συμμαχικών Δυνάμεων και στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης για τα εγκλήματα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ασία. Μετά το Δικαστήριο του Τόκιο χορηγήθηκε ασυλία από τις ΗΠΑ για τον αυτοκράτορα της Ιαπωνίας Hirohito και την οικογένειά του, παρά την ευθύνη του για τις θηριωδίες κατά των αμάχων πληθυσμών των Ιαπωνικών αποικιών, ενώ οι Ιάπωνες αξιωματικοί και ερευνητές της Μονάδας 731 που διενήργησαν πειράματα σε αιχμαλώτους πολέμου για τις συνέπειες των βακτηριολογικών όπλων, δεν παραπέμφθηκαν ποτέ σε δίκη, με αντάλλαγμα να βοηθήσουν, δίνοντας πληροφορίες, στην διεξαγωγή της έρευνας του Δικαστηρίου του Τόκιο³¹⁴

Εκτός από την κριτική που ασκήθηκε για τον λόγο συγκρότησης αυτών των Δικαστηρίων, επικρίθηκαν και για έλλειψη δικονομικών εγγυήσεων για διεξαγωγή δίκαιης δίκης, καθώς οι συνήγοροι υπεράσπισης ισχυρίστηκαν ότι παραβιάστηκαν δικαιώματα των κατηγορουμένων.³¹⁵

Η επιβολή της θανατικής ποινής και ο τρόπος εκτέλεσης των ενόχων αποτελεί επιπλέον μια σαφή απόδειξη παραβίασης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενώ εντάσσεται στην «λογική» της απόδοσης μιας «τιμωρητικής δικαιοσύνης» που δεν διστάζει να σκοτώσει («killing justice»).

Αυτός ο τρόπος μάλιστα «απονομής δικαιοσύνης» δεν περιορίστηκε στις αποφάσεις των Στρατιωτικών Διασυμμαχικών Δικαστηρίων αλλά επεκτάθηκε και στις

³¹³ Η General Motors κατασκεύασε χιλιάδες θωρακισμένα αυτοκίνητα για τον γερμανικό στρατό ενώ η IBM είχε αναλάβει την μηχανογραφική οργάνωση 78 στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ο.π. μελέτη του Αναστάση Γκίκα, *Μονοπόλια και Φασισμός*.....

³¹⁴ International Criminal Justice and Humans Rights. *Judicial Module 2 Nuremberg and Tokyo Tribunals*, February 2010. Πηγή Internet: <http://www.justicerights.wordpress.com/...ii2> Nuremberg Tokyo.

³¹⁵ Για παράδειγμα στις προανακρίσεις των κατηγορουμένων δεν παρίστατο δικηγόρος, παραβιάστηκε το απόρρητο των συζητήσεων μεταξύ κατηγορουμένων και υπεράσπισης, και οι ερωτήσεις των ψυχιάτρων προς τους κρατούμενους είχαν ως στόχο να αποκαλυφθεί η υπερασπιστική τακτική που αυτοί θα ακολουθούσαν στην δίκη. Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης* σ.243 και σ.297.

αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων που καταδίκασαν σε θανατική ποινή για εγκλήματα πολέμου χιλιάδες άτομα, τα οποία και εκτελέστηκαν, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι ποινές αυτές επιβλήθηκαν με συνοπτικές διαδικασίες, χωρίς δίκη.³¹⁶

Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι παρά τις αμφισβητήσεις για την νομιμοποίηση τους και την σφοδρή κριτική που δέχτηκαν σχετικά με την επιβολή της θανατικής ποινής, τα Δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο **συνέβαλαν στην αναγνώριση ατομικής ποινικής ευθύνης σε διεθνές επίπεδο για εγκλήματα πολέμου**, ενώ μέχρι το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υποκείμενα του Διεθνούς Δικαίου ήταν μόνο τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί.

Ο Χάρτης της Νυρεμβέργης απετέλεσε τη βάση για την εκδίκαση των εγκλημάτων πολέμου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας από τα επόμενα Ειδικά Διεθνή Δικαστήρια ενώ οι αρχές της Νυρεμβέργης θεωρούνται σήμερα ότι αντανακλούν περισσότερο εθιμικούς κανόνες στο χώρο του Διεθνούς Δικαίου.

Είναι επίσης σημαντική η συνεισφορά αυτών των Δικαστηρίων στην συμβολική καταδίκη του γερμανικού ναζιστικού καθεστώτος και των συμμάχων του καθώς και στη χάραξη μιας νέας πορείας για την μετέπειτα απονομή της εθνικής ποινικής δικαιοσύνης για τα εγκλήματα πολέμου.

Τα εθνικά δικαστήρια, μετά από ψήφιση σχετικής νομοθεσίας από τα εθνικά Κοινοβούλια, σχεδόν 50 χρόνια μετά την Δίκη της Νυρεμβέργης, καταδίκασαν πρώην μέλη του ναζιστικού καθεστώτος που είχαν διαπράξει εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αλλά είχαν μείνει ατιμώρητα βρίσκοντας καταφύγιο σε άλλες χώρες.³¹⁷

³¹⁶ Για παράδειγμα «στη Γαλλία τα δικαστήρια καταδίκασαν σε θάνατο 2.853 άτομα και εκτέλεσαν 767 ενώ 8.348 άτομα εκτελέστηκαν χωρίς δίκη. Ό.π. David Irving, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης* σ.437.

³¹⁷ Παράδειγμα «τα Ιταλικά Δικαστήρια τον Ιούλιο του 1977 καταδίκασαν τον Έρικ Πριμπκε σε δέκα χρόνια φυλάκιση για την σφαγή ανηλίκων παιδιών και ανδρών στην Ρώμη κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η Βρετανική Βουλή ψήφισε το 1991 νόμο που δίνει δικαιοδοσία στα εθνικά δικαστήρια να εκδικάζουν εγκλήματα πολέμου και βάσει αυτού του νόμου καταδικάστηκε τον Ιούλιο

Τα Μεταπολεμικά Στρατιωτικά Δικαστήρια παρά την προσπάθεια τους να οριοθετήσουν και να τιμωρήσουν τις σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου δεν κατάφεραν τελικά να δημιουργήσουν ένα νέο κώδικα δικαιωμάτων των λαών με καθολική ισχύ που θα προστάτευε επαρκώς την ανθρωπότητα τα επόμενα χρόνια από την θηριωδία του πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

AD HOC ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

8.1 Η ίδρυση, η δικαιοδοσία και η δομή των ad hoc ποινικών δικαστηρίων.

Τα δικαστήρια αυτά συστάθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας ως διεθνή επικουρικά όργανα με δικαστικές εξουσίες σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη του ΟΗΕ το οποίο ενεργοποιείται σύμφωνα με το άρθρο 39 όταν έχει προσδιοριστεί ύπαρξη απειλής κατά της ειρήνης, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική δράση, οπότε το Συμβούλιο αποκτά και την αρμοδιότητα λήψης υποχρεωτικών αποφάσεων (άρθρο 25 του Χάρτη των ΗΕ).³¹⁸

Η δικαιοδοσία τους προσδιορίστηκε σε συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων (εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας)³¹⁹ που διαπράχθηκαν σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και σε

του 1995 ο Σιμόν Σεράνοβιτς για δολοφονία 4 Εβραίων στην Ανατολική Ευρώπη κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου». Βλέπε το άρθρο του Χρήστου Προυκάκη –Στρατάκη, «Δίκη Νυρεμβέργης : Η νικηφόρα μάχη της ανθρωπότητας με ειρηνικά μέσα», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος* την Παρασκευή 8 Αυγούστου 2003.

³¹⁸ Βλέπε ό.π. *Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ*.... άρθρο 39 και άρθρο 25.

³¹⁹ Το έγκλημα της γενοκτονίας ορίζεται από το άρθρο 2 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα: «ως οποιαδήποτε από τις παρακάτω πράξεις που διαπράττονται με πρόθεση να καταστρέψουν εν όλω ή εν μέρει μια εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα, όπως: η πρόκληση σοβαρής σωματικής ή ψυχικής βλάβης στα μέλη αυτών των ομάδων, η εσκεμμένη επιβολή συνθηκών διαβίωσης με στόχο τη φυσική καταστροφή εν όλω ή εν μέρει των μελών μιας ομάδας, την επιβολή μέτρων που αποσκοπούν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας και

συγκεκριμένο χώρο από φυσικά πρόσωπα και όχι από πολιτικές οργανώσεις ή άλλα νομικά υποκείμενα.

Σύμφωνα με την «στρατηγική ολοκλήρωσης» (completion strategy) του Συμβουλίου Ασφαλείας τέθηκε ως στόχος και τα δύο Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια (το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία) να ολοκληρώσουν τις διαδικασίες διερεύνησης μέχρι το τέλος του 2004, τις δίκες μέχρι το τέλος του 2008 και το συνολικό τους έργο να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2010.³²⁰

Εγκλήματα πολέμου θεωρήθηκαν από τα ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια, βάσει ενός γενικά αποδεκτού ορισμού από το Διεθνές Δίκαιο, οι πράξεις ή παραλήψεις που διαπράχθηκαν κατά την διάρκεια των ενόπλων συγκρούσεων και συνιστούσαν εγκλήματα πολέμου βάσει των διεθνών εθιμικών κανόνων ή του Δικαίου των Διεθνών Συμβάσεων για τις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, ανεξάρτητα από το αν οι πράξεις αυτές συνιστούσαν παράβαση κανόνων του εσωτερικού δικαίου των εμπλεκόμενων κρατών κατά τον χρόνο και τον τόπο τέλεσής τους.

την βίαιη μεταφορά παιδιών της ομάδας σε άλλη ομάδα. Οι πράξεις αυτές επισύρουν ποινή και στην περίπτωση της συνωμοσίας για διάπραξη γενοκτονίας, την άμεση και δημόσια υποκίνηση για τέλεση γενοκτονίας, την απόπειρα διάπραξης και την συμμετοχή σε γενοκτονία». Αντίστοιχος ορισμός δίνεται και από το άρθρο 4 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

Τα Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας ορίζονται στο άρθρο 3 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα ως οποιαδήποτε από τις παρακάτω πράξεις που «διαπράττονται στο πλαίσιο μιας ευρείας ή συστηματικής επίθεσης κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού για εθνικούς, πολιτικούς, εθνοτικούς, φυλετικούς ή θρησκευτικούς λόγους, όπως: Ανθρωποκτονία, εξόντωση, υποδούλωση, απέλαση, φυλάκιση, βασανιστήρια, βιασμός, οι διωγμοί για πολιτικούς, φυλετικούς και θρησκευτικούς λόγους και άλλες απάνθρωπες πράξεις. Αντίστοιχος ορισμός δίνεται και από το άρθρο 5 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, <http://library.law.yale.edu/international-criminal-rwanda-ictf> και *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*, http://www.icl.de/dokumente/icty_statu.pdf.

...
³²⁰ *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης*, «Ηνωμένα Έθνη, Συμβούλιο Ασφαλείας, Εγκαθίδρυση Διεθνούς Μηχανισμού Ολοκλήρωσης του έργου των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων», τεύχος 23-24, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2010, 7, Σ.Κ.

Οι αποφάσεις με τις οποίες ιδρύθηκαν τα δύο Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια δημιούργησαν διεθνείς υποχρεώσεις για τα κράτη.

Συγκεκριμένα η παράγραφος 4 του διατακτικού της Απόφασης 827/1993 για την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) ορίζει ότι «το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφασίζει ότι όλα τα κράτη θα συνεργάζονται πλήρως με το Διεθνές Δικαστήριο και τα όργανά του, σύμφωνα με την παρούσα απόφαση και το Καταστατικό, και συνεπώς όλα τα κράτη θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με την εσωτερική τους νομοθεσία, για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας απόφασης και του Καταστατικού, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης των κρατών να συμμορφώνονται με αιτήσεις για παροχή δικαστικής συνδρομής ή εντολής που εκδίδει ένα Πρωτοβάθμιο Τμήμα σύμφωνα με το άρθρο 29 του Καταστατικού». Παρόμοια διάταξη περιλαμβάνει και το διατακτικό της απόφασης 955/1994 για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Ρουάντα (ICTR).³²¹

Φαίνεται έτσι ότι τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια μπορεί να έχουν συντρέχουσες νομικές αρμοδιότητες, αλλά και την πρωτοκαθεδρία, από τα εθνικά δικαστήρια ενώ δεν αποκλείεται να εκδικαστούν υποθέσεις και ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων παράλληλα με τη διαδικασία εκδίκασης από τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια.³²²

Η αρχή *non bis in idem* μπορεί να αναιρεθεί εάν η πράξη για την οποία διώχτηκε ο κατηγορούμενος χαρακτηρίστηκε από τα εθνικά δικαστήρια ως έγκλημα του «κοινού ποινικού δικαίου» ή εάν η εθνική δικαστική διαδικασία αποδειχτεί ότι δεν

³²¹ Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Εφαρμογή των Αποφάσεων 827/25-5-1993 και 955/8-11-1994 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με τις οποίες ιδρύθηκαν δύο Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την εκδίκαση παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα». Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων.

Πηγή Internet: http://www.hellenicparliament.gr/...78eb.../NOM_NOM_EPE_2665_UG10.DOC.

³²² Άρθρο 8 παρ.1 και 2 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, ό.π. *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda*.

ήταν αμερόληπτη και ανεξάρτητη έχοντας ως στόχο την απαλλαγή του κατηγορουμένου από την διεθνή ποινική ευθύνη.³²³

Επιπλέον στην πρακτική διεκπεραίωση μιας δίκης με διεθνές ενδιαφέρον η συνεργασία των κρατών με τα Διεθνή Δικαστήρια είναι απαραίτητη ως προς την συλλογή πληροφοριών, τη μεταφορά κατηγορουμένων και την εύρεση χρηματικών πόρων.

Η δομή αυτών των Δικαστηρίων βασίστηκε στα εξής όργανα:

α) Τα Πρωτοβάθμια Τμήματα (Trial Chambers) και τα Δευτεροβάθμια Τμήματα (Trial of Appeals) που εκδικάζουν τις προσφυγές.³²⁴

Ο συνολικός αριθμός των Δικαστών αρχικά προσδιορίστηκε σε 16 ανεξάρτητους δικαστές δύο εκ των οποίων μπορεί να είναι πολίτες του ίδιου κράτους.

Ο αριθμός των τακτικών δικαστών των Πρωτοβάθμιων Τμημάτων κυμάνθηκε από τρεις έως έξη δικαστές για κάθε Τμήμα ενώ τα Δευτεροβάθμια Τμήματα απαρτίστηκαν από πέντε δικαστές για κάθε εκδίκαση προσφυγής.

Ο πρόεδρος του Δικαστηρίου εκλέγεται από τους τακτικούς δικαστές και πρέπει να είναι μέλος των Δευτεροβάθμιων Τμημάτων.³²⁵

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.1 του Καταστατικού του ICTY 14 τακτικοί δικαστές του δικαστηρίου εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση μέσα από ένα κατάλογο που σχηματίζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Μια σειρά μετέπειτα Ψηφισμάτων του

³²³ Άρθρο 9 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, ό.π. *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda* και άρθρο 10 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, ό.π. *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*.....

³²⁴ Άρθρα 11, 15 και 16 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, ό.π. *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda*....και άρθρα 11,14,16,17 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, ό.π. *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*...

³²⁵ Άρθρο 14 παρ.1 και 2 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, ό.π. *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*....

Συμβουλίου Ασφαλείας προσδιόρισαν τις αρμοδιότητες των Τμημάτων, τον αριθμό των αντίκλητων δικαστών και τις προθεσμίες διεξαγωγής των δικών.³²⁶

β) Το Γραφείο της Εισαγγελίας που αποτελείται από: **1.Το τμήμα δίωξης** το οποίο χωρίζεται σε επιμέρους τμήματα, κάποια από τα οποία είναι υπεύθυνα για την συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων ενώ κάποια άλλα είναι υπεύθυνα για τον χειρισμό των υποθέσεων στο επίπεδο της δίκης. **2.Το τμήμα προσφυγών** που εκτός από το κύριο αντικείμενό του (τον χειρισμό όλων των προσφυγών) ασχολείται με την παροχή νομικών συμβουλών σε ομάδες μελέτης, με την στρατηγική και την τακτική της δίκης, με την προστασία των μαρτύρων και την επάρκεια των αποδεικτικών στοιχείων.

Ο Εισαγγελέας προΐσταται του Γραφείου και δρα ως ανεξάρτητο όργανο του Δικαστηρίου χωρίς να δέχεται οδηγίες από οποιαδήποτε Κυβέρνηση ή άλλη πηγή. Συγκεκριμένα ο Εισαγγελέας μπορεί να ενεργεί αυτεπάγγελα ή με βάση πληροφορίες που συγκέντρωσε από πηγές, όπως μη κυβερνητικές οργανώσεις, όργανα του ΟΗΕ ή Κυβερνήσεις και στη συνέχεια να αξιολογεί εάν υπάρχει η νομική βάση για να ασκηθεί ποινική δίωξη οπότε και προετοιμάζει το κατηγορητήριο το οποίο διαβιβάζει σε δικαστή Πρωτοβάθμιου Τμήματος που αντίστοιχα το επικυρώνει ή το απορρίπτει. Εάν το κατηγορητήριο επικυρωθεί από τον αρμόδιο Δικαστή, μετά από αίτηση του Εισαγγελέα, εκδίδονται εντάλματα σύλληψης, κράτησης ή μεταφοράς προσώπων ή εκδίδεται οποιαδήποτε άλλη διαταγή είναι αναγκαία για την διεξαγωγή της δίκης.³²⁷

³²⁶ Βλέπε αναλυτικότερα τα Ψηφίσματα: 955(1994), 1165(1998), 1329(2000),1431(2002),1503(2003) για το ICTR στο Yale Law School, Lillian Goldman Law Library. <http://library.law.yale.edu/international-criminal-rwanda-ictt> και άρθρο 13 παρ.1 του Καταστατικού του ICTY.

³²⁷ Άρθρα 18 παρ.1 και άρθρο 19 παρ.1 και 2 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY), ό.π. *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia.....*

γ) Το μητρώο που προΐσταται ο Γραμματέας ο οποίος διορίζεται με τετραετή θητεία από τον Γενικό Γραμματέα, μετά από διαβουλεύσεις με τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, και έχει την ευθύνη της διοίκησης και της γενικής διαχείρισης του Δικαστηρίου ενώ παράλληλα συνεπικουρεί το έργο των άλλων οργάνων

Τα ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια προβλέπουν ειδικές διαδικασίες για την προστασία των θυμάτων και των μαρτύρων οι οποίες συνίστανται: στην μη κοινοποίηση της ταυτότητάς τους, στην απαγόρευση των μέσων μαζικής ενημέρωσης να εμφανίζουν την ταυτότητα ή το πρόσωπο των θυμάτων και στην διεξαγωγή της δίκης κεκλεισμένων των θυρών σε ειδικές περιπτώσεις (για παράδειγμα στις περιπτώσεις βιασμών ή άλλης σεξουαλικής κακοποίησης).³²⁸

Προβλέπεται επίσης αποζημίωση των θυμάτων που όμως στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν έχει ακόμα αποδοθεί.³²⁹

Σε αντίθεση με την πρακτική των Μεταπολεμικών Δικαστηρίων δεν επιβλήθηκαν από αυτά τα Δικαστήρια θανατικές ποινές στους ενόχους και έγιναν δεκτές προσφυγές κατά των πρωτόδικων αποφάσεων.

Διαπιστώνουμε ότι τα ad hoc Ποινικά Δικαστήρια διαφοροποιούνται σημαντικά από τα Μεταπολεμικά Στρατιωτικά Δικαστήρια διότι αποκτούν τον χαρακτήρα των τακτικών ποινικών δικαστηρίων ως προς τις διαδικασίες και τις δικαστικές εγγυήσεις.

³²⁸ Άρθρο 11 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY), ό.π. *Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia....*

³²⁹ Περισσότερα από 300.000 παιδιά θύματα του πολέμου και της γενοκτονίας στην Ρουάντα ζουν άστεγα χωρίς την προστασία ενηλίκων, ενώ ηλικιωμένοι και χήρες που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές από την πρωτεύουσα της χώρας είναι ελάχιστα ενημερωμένοι για το δικαίωμα αποζημίωσης ή δεν εμφανίζονται στο δικαστήριο γιατί αγνοούν ότι εκδικάζεται η υπόθεσή τους. «Leave None to tell the story», *Human Rights Watch Report*, 1, April 2004, τελευταία τροποποίηση 13/9/2009. <http://www.hrw.org/legacy/reports/1999/rwanda>.

8.2 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ICTY).

8.2.1 Το ιστορικό-κοινωνικό πλαίσιο της εμφύλιας σύρραξης στην πρώην Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.³³⁰

Το 1990 μετά από την οριστική διάσπαση της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας κερδίζουν τις πρώτες εκλογές οι εθνικιστές.

Ο Πρόεδρος της Σερβίας Slobodan Milosevic (από το 1989-1997) υποστηρίζει και προωθεί ένα ακραίο εθνικιστικό σχέδιο, ενθαρρύνοντας τις σερβικές μειονότητες στην Κροατία και την Βοσνία-Ερζεγοβίνη στην ένοπλη διεκδίκηση εδαφικών αξιώσεων με στόχο την ένωσή τους με την Σερβία.

Το 1991 η Σλοβενία ανεξαρτητοποιείται μετά από ένα δεκαήμερο πόλεμο με τον Γιουγκοσλαβικό Ομοσπονδιακό Στρατό αλλά η μετέπειτα Κροατική απόσχιση γεννά μια σκληρή στρατιωτική αναμέτρηση (1991-1995) μεταξύ των Κροατών και των Σέρβων της Κροατίας που αντιδρούν θεωρώντας ότι υποβιβάζονται σε μειονότητα

³³⁰ Η Σοσιαλιστική Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας ιδρύθηκε το 1918 και περιλάμβανε έξι δημοκρατίες: την Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την Κροατία (πρώην Ζάγκρεμπ), την Δημοκρατία της Μακεδονίας (πρώην Σκόπια), το Μαυροβούνιο, την Σερβία και την Σλοβενία (Λιουμπλιάνα).

Το 1946 ψηφίστηκε το πρώτο Σύνταγμα της χώρας στα πρότυπα του Σοβιετικού Συντάγματος του 1936 και έτσι τέθηκαν τα θεμέλια ενός νέου σοσιαλιστικού κράτους με ομόσπονδη δομή.

Κυρίαρχες πληθυσμιακές ομάδες ήταν οι Σέρβοι και οι Κροάτες και ακολουθούσαν οι Βόσνιοι, οι Σλοβένοι και οι Μακεδόνες καθώς και φυλετικές μειονότητες Αλβανών, Ούγγρων και Τούρκων. Ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ήταν μουσουλμάνοι, ενώ ο Σερβικός πληθυσμός είχε ορθόδοξο χριστιανικό θρήσκευμα και ο Κροατικός καθολικό.

Μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Σερβία προώθησε το όνειρο της ένωσης των Σέρβων του νότου έχοντας ως υποστηρικτές την Γαλλία και την Μ. Βρετανία. Έτσι το 1918 δημιουργήθηκε το Βασίλειο των Σέρβων των Κροατών και των Σλοβένων που περιέλαβε και τις περιοχές της Βοσνίας της Ερζεγοβίνης, το Κοσσυφοπέδιο (Κόσσοβο) και το Μαυροβούνιο ενώ η περιοχή των Σκοπίων ανήκε στη Σερβία, ως Νότια Σερβία. Το 1929 το κράτος ονομάστηκε Γιουγκοσλαβία.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου εκδηλώνονται σοβαρές προστριβές μεταξύ των Σέρβων και των Κροατών για ανεξαρτητοποίηση και επικράτηση στην ευρύτερη περιοχή, οι οποίες καταλαγιάζουν, όταν επικρατεί στην πολιτική σκηνή το κίνημα των παρτιζάνων του Josip Broz (Tito). Έτσι το 1945 δημιουργείται η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας που την αποτελούσαν έξι δημοκρατίες: η Σερβία, η Κροατία, η Σλοβενία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και η Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Μετά το θάνατο του Tito το 1980, η χώρα αντιμετώπισε σοβαρή οικονομική κρίση ενώ παράλληλα αναζωπυρώθηκε η διένεξη μεταξύ Κροατών και Σέρβων, εντάθηκαν οι τάσεις ανεξαρτητοποίησης των Σλοβένων και οι εθνικιστικές τάσεις διεκδίκησης των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Ό.π. *Νέα Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος 6^{ος}.

του Γιουγκοσλαβικού κράτους. Η Κροατική πλευρά στηρίχτηκε από την Δύση και κύρια από τις ΗΠΑ ενώ η Σερβική πλευρά στηρίχτηκε τον πρώτο χρόνο του πολέμου από τον Γιουγκοσλαβικό Λαϊκό Στρατό και από παραστρατιωτικές ομάδες από την Σερβία και το Μαυροβούνιο.

Ο πόλεμος αυτός, που είχε ως κύριο χαρακτηριστικό την «εθνοκάθαρση», πήρε αρχικά την μορφή εθνικού πολέμου μεταξύ Κροατών και Σέρβων ενώ συνδέθηκε με τον μετέπειτα τριετή πόλεμο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης που ξέσπασε μετά την κήρυξη της ανεξαρτησίας της (1992).³³¹

Η περιοχή χωρίζεται μετέπειτα σε δύο κύρια μέτωπα: Τους Σέρβους και τους Βόσνιους-Κροάτες. Ακολουθεί σε πρώτη φάση η κατάληψη του μεγαλύτερου μέρους των εδαφών της Βοσνίας από τον Γιουγκοσλαβικό στρατό την περίοδο Απριλίου και Νοεμβρίου του 1992 και η βίαιη εκδίωξη του μουσουλμανικού πληθυσμού από την περιοχή ενώ αντίστοιχες εκδιώξεις πραγματοποιούνται από Βόσνιους και Κροάτες εναντίον του Σερβικού πληθυσμού.

Η δεύτερη φάση του πολέμου εξελίσσεται κύρια στην Ερζεγοβίνη μεταξύ Κροατών και Μουσουλμάνων και λήγει με την Συμφωνία της Ουάσιγκτον μετά από την οποία δημιουργείται ένας κοινός συνασπισμός από Βόσνιους, Κροάτες και δυνάμεις του ΝΑΤΟ εναντίον των Σερβο-βόσνιων.

Το τρίτο μέρος του πολέμου χαρακτηρίζεται από την εμπλοκή των Νατοϊκών δυνάμεων που βομβαρδίζουν Σερβο-βοσνιακούς στόχους και καταλήγει στην τραγική σφαγή της Srebrenica το 1995 κατά την οποία σκοτώθηκαν περίπου 8.000 Βόσνιοι μουσουλμάνοι από τον Σερβο-βοσνιακό στρατό.

Ο πόλεμος έληξε το 1995 όταν ο Κροατικός στρατός, άρτια εξοπλισμένος και εκπαιδευμένος από την Δύση, έκανε αιφνιδιαστική επίθεση, επανομαζόμενη

³³¹ Ο.π. *Νέα Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος 6^{ος}.

επιχείρηση «Καταιγίδα», στη Δυτική Σλοβακία που είχαν συγκεντρωθεί οι Σερβικές δυνάμεις και σταδιακά κατέλαβε ολόκληρη την περιοχή της Κράινα με αποτέλεσμα περίπου 250.000 Σέρβοι να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.³³²

Οι συγκρούσεις σταμάτησαν οριστικά με την μεσολάβηση των ΗΠΑ και την υπογραφή της Συμφωνίας στο Ντέιτον του Οχάιο τον Νοέμβριο του 1995.

Στο τέλος του 1996 οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, περιοχή που από το 1991 είχε συμπεριληφθεί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, αμφισβητούν τις ομοσπονδιακές εκλογές και απαιτούν από την εκλογική επιτροπή να αναγνωρίσει τα αποτελέσματα των ταυτόχρονων δημοτικών εκλογών που έδιναν το προβάδισμα στο πολιτικά αντίπαλο του Milosevic κόμμα.

Το 1998 ο Γιουγκοσλαβικός στρατός στέφεται εναντίον των Αλβανών αυτονομιστών του Κοσσόβου και προκαλείται η επέμβαση της διεθνούς κοινότητας.³³³

Οι διαβουλεύσεις στο Ραμπουγέ της Γαλλίας μεταξύ των εμπλεκομένων στη κρίση του Κοσσυφοπεδίου ναυαγούν. Οι Σέρβοι αρνούνται την παρουσία του ΝΑΤΟ στην περιοχή και υπογράφουν μονομερώς ένα κείμενο βασικών αρχών με στόχο την αποτροπή της ανεξαρτητοποίησης του Κοσσυφοπεδίου και τη παύση πυρός στην περιοχή. Στην αντιπροσωπεία των Αλβανών Κοσσοβάρων επικρατεί η σκληροπυρηνική πλευρά που αρνείται τον αφοπλισμό του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσόβου (UCK) και ουσιαστικά εμμένει στην αρχική θέση της αυτονόμησης παρά την ορατή απειλή Νατοϊκής επέμβασης.³³⁴

³³² Ο.π. *Νέα Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος 6^{ος}.

³³³ Ο.π. *Νέα Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος 23^{ος} σ.σ.280-281.

³³⁴ Βλέπε σχετικό άρθρο του Σπύρου Φράγκου, «Κοσσυφοπέδιο: όλα στον αέρα. Η ανεξαρτησία, οι Σέρβοι και οι αλβανόφωνοι» δημοσίευση στην *Εφημερίδα Το Βήμα*, 28/02/1999.

8.2.2. Η Νατοϊκή επέμβαση.

Η Συμφωνία του Ραμπουγέ προϋπέθετε την πλήρη στρατιωτική και πολιτική κατοχή του Κοσσόβου από το NATO καθώς υπό τη ηγεσία του θα συγκροτείτο μια στρατιωτική δύναμη η οποία θα υπόκειντο στις εντολές και τον πολιτικό έλεγχο του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (NAC) μέσω της Νατοϊκής διοικητικής ιεραρχίας. Σύμφωνα δε με το Β' Παράρτημα της Συμφωνίας η Νατοϊκή κατοχή επεκτείνονταν και στην υπόλοιπη Γιουγκοσλαβία. Συγκεκριμένα το άρθρο 8 της Συμφωνίας προέβλεπε ότι:

«Το προσωπικό του NATO εκτός από τα οχήματα τα σκάφη και τον υλικό εξοπλισμό θα έχει ελεύθερη και απεριόριστη διάβαση και ανεμπόδιστη πρόσβαση σε όλη την επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου και των χωρικών υδάτων.

Αυτό περιλαμβάνει, (αλλά δεν περιορίζεται σε αυτά), τα δικαιώματα σε στρατοπέδευση, γυμνάσια, καταυλισμούς και χρήση οποιασδήποτε περιοχής ή διευκολύνσεων, όπως απαιτείται, για υποστήριξη της επιχείρησης».³³⁵

Φαίνεται ξεκάθαρα ότι η Συμφωνία αυτή δύσκολα θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από οποιαδήποτε χώρα διότι οι όροι της ουσιαστικά σήμαιναν παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας.

Μετά την αναμενόμενη αποτυχία της Συμφωνίας του Ραμπουγέ μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και του NATO στις 24 Μαρτίου του 1999 οι αεροπορικές δυνάμεις του NATO υπό την Αμερικανική ηγεσία βομβαρδίζουν ανελέητα το Κόσσοβο. Οι εκτεταμένες αεροπορικές επιδρομές προκάλεσαν έξαρση των «εθνοκαθάρσεων» και των ωμοτήτων και παράλληλα δημιούργησαν ένα μεγάλο προσφυγικό ρεύμα. Ο Επίτροπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους

³³⁵ Όπως το άρθρο 8 της Συμφωνίας αναφέρεται στο ό.π. Νόαμ Τσόμσκι, 2000, σ.σ. 66-67.

πρόσφυγες (UNHCR) ανακοίνωσε ότι ο αριθμός των πρώτων προσφύγων στις 27 Μαρτίου, μόλις τρεις μέρες από την έναρξη των βομβαρδισμών ανήλθε σε 4.000 άτομα. Σύμφωνα με άλλες πηγές ως το τέλος του πολέμου ο αριθμός των προσφύγων αυξήθηκε φτάνοντας τις 670.000 μετακινουμένων προς γειτονικές χώρες και άλλων 75.000 προς άλλες χώρες. Οι βομβαρδισμοί διήρκησαν 10 εβδομάδες και στις 3 Ιουνίου του 1999 το NATO και η Σερβία κατέληξαν σε συμφωνία ειρήνης.³³⁶

8.2.3 Η Σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την για την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ICTY).

Το Δικαστήριο συστάθηκε με το αριθμ. 827 Ψήφισμα της 25^{ης} Μαΐου του 1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ θέτοντας σε εφαρμογή το Κεφάλαιο V I I του Χάρτη των Η.Ε και προκειμένου να προσάγει ενώπιον της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης τους υπευθύνους για σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που διαπράχθηκαν από το 1991 και έπειτα στο έδαφος της πρώην Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.³³⁷

Το Δικαστήριο συγκροτήθηκε σε σώμα το Νοέμβριο του 1993 στη Χάγη με καθ' ύλη αρμοδιότητα (*ratione materiae*) για τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων:³³⁸ α) Σοβαρές παραβιάσεις των Συνθηκών της Γενεύης του 1949. β) Παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων του πολέμου. γ) Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. δ) Το έγκλημα της γενοκτονίας.

³³⁶ Ό.π. Νόαμ Τσόμσκι, 2000, σ.57 και σ.59.

³³⁷ Ό.π. *Stature of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*...Εισαγωγή.

³³⁸ Άρθρα 2,3,4 και 5 του Καταστατικού του ICTY, ό.π. *Stature of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*

8.2.4 Η δικαιοδοσία του ICTY για τα εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 του Καταστατικού.³³⁹

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού περιλαμβάνει σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και συγκεκριμένα τις παρακάτω πράξεις εναντίον προσώπων και περιουσιών που προστατεύονται από τις προαναφερθείσες Συνθήκες:

- α) Ανθρωποκτονία εκ προθέσεως. β) Βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση συμπεριλαμβανομένων των βιολογικών πειραμάτων. γ) Αναίτια πρόκληση μεγάλου πόνου ή σοβαρό σωματικό τραυματισμό ή σοβαρή βλάβη της υγείας. δ) Καταστροφή και κατάσχεση περιουσίας που δεν επιβάλλεται από τις ανάγκες του πολέμου και διενεργήθηκε παράνομα και αναίτια. ε) Εξαναγκασμός των αιχμαλώτων πολέμου ή των πολιτών να ενταχθούν στις εχθρικές δυνάμεις. ζ) Εκούσια στέρηση σε αιχμαλώτους πολέμου ή πολίτες του δικαιώματος παραπομπής σε δίκαιη και τακτική δίκη. η) Εκούσια εκδίωξη ή μεταφορά ή παράνομη χρησιμοποίηση των πολιτών.
- θ) Η κράτηση των πολιτών ως ομήρων.

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 3 του Καταστατικού περιλαμβάνει επίσης παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων του πολέμου όπως αυτές ορίστηκαν από το Διεθνές Συμβατικό Δίκαιο και συγκεκριμένα ως εξής:

- α) Χρήση δηλητηριωδών όπλων ή άλλων όπλων που προορίζονται να προκαλέσουν μη αναγκαίο πόνο. β) Εκτεταμένες καταστροφές πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών που δεν κρίνονται στρατιωτικά αναγκαίες. γ) Επιθέσεις ή βομβαρδισμούς, ανεξάρτητα από τον τρόπο τέλεσης, σε ανοχύρωτες πόλεις, χωριά, κατοικίες ή κτίρια. δ) Κατάσχεση ή καταστροφή ή εκούσια πρόκληση ζημίας σε ιδρύματα

³³⁹ Ο.π. *Stature of the International Tribunal for the Former Yugoslavia...*

αφιερωμένα στην θρησκεία την παιδεία, στις τέχνες και τις επιστήμες, σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, ιστορικά μνημεία και έργα της τέχνης και της επιστήμης.

ε) Λεηλασία δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας.

8.2.5 Το έργο του Δικαστηρίου.

Την πρώτη περίοδο λειτουργίας του (1993-1997) το ICTY αντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα στην διερεύνηση των καταγγελλομένων εγκλημάτων διότι οι συγκρούσεις στην Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ήταν ακόμα σε εξέλιξη.

Οι αντιμαχόμενες πλευρές αρνήθηκαν να επιτρέψουν την πρόσβαση στις ανακριτικές αρχές, ενώ σε ορισμένες περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας υπήρξε ισχυρή άρνηση στην αποδοχή της νομιμότητας του Δικαστηρίου.

Έτσι αξιοποιήθηκαν από το Δικαστήριο ως πηγές τα πορίσματα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων των ΗΕ και πληροφορίες από τα κράτη και τις ανθρωπιστικές οργανώσεις. Οι πρώτες έρευνες είχαν ως αντικείμενο τις επιθέσεις εναντίον Βόσνιων Μουσουλμάνων και Κροατών στις περιοχές Omarska, Keraterm και Trnopolije.

Οι μάρτυρες ήταν οι ίδιοι θύματα των «εθνοκαθάρσεων» ενώ οι περισσότεροι από αυτούς είχαν κρατηθεί σε αυτά τα στρατόπεδα συγκέντρωσης..

Το πρώτο κατηγορητήριο αφορούσε δολοφονίες και βασανιστήρια Μουσουλμάνων αμάχων από την πλευρά των βοσνιοσερβικών αρχών και εκδόθηκε στις 4 Νοεμβρίου του 1994 εναντίον του **D. Nikolic** Σέρβου Διοικητή του στρατοπέδου συγκέντρωσης Susica. Ο πρώτος κατηγορούμενος όμως που παραπέμφθηκε σε δίκη για αντίστοιχα εγκλήματα ήταν ο **Dusko Tadic**.³⁴⁰ Το δεύτερο κατηγορητήριο εκδόθηκε το 1995 εναντίον μια ομάδας 21 Σέρβο-βόσνιων οι οποίοι διέπραξαν ωμότητες κατά

³⁴⁰ Βλέπε αναλυτικά στο Παράρτημα του Τρίτου Μέρους, υπόθεση Dusko Tadic.

Μουσουλμάνων και Κροατών κρατουμένων όμως κανένας από τους κατηγορουμένους δεν συνελήφθη.

Μεταξύ του 1995 και 1996 το Δικαστήριο ασχολήθηκε με διάφορες υποθέσεις κατηγορουμένων που ήδη κρατούντο (Djukic, Krsmanovic, Lajic) που όμως δεν παραπέμφθηκαν σε δίκη εκτός της παραπομπής των **Ratko Mladic και Radovan Karadzic** (1995) που κατηγορήθηκαν ως υπεύθυνοι της σφαγής της Srebrenica αλλά διέφυγαν την σύλληψη.

Μεταξύ Ιουνίου του 1995 και Ιουνίου 1996 απαγγέλθηκαν 10 κατηγορίες κατά 33 ατόμων καθώς οι έρευνες και οι μαρτυρίες επιζώντων αποκάλυψαν χιλιάδες ομαδικούς τάφους που περιείχαν λείψανα αμάχων που είχαν βασανιστεί.³⁴¹

Την δεύτερη περίοδο λειτουργίας του (1997-2004) το ICTY αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα στη διερεύνηση εγκλημάτων που διαπράχθηκαν στο Κοσσυφοπέδιο καθώς οι Σερβικές αρχές αρνήθηκαν την είσοδο του Εισαγγελέα Louise Arbor στη χώρα. Όμως ενώ οι βομβαρδισμοί του NATO στο Κοσσυφοπέδιο ήταν σε εξέλιξη εκδόθηκε κατηγορητήριο κατά του Προέδρου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας Slobodan Milosevic που του απέδιδε ποινική ευθύνη για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Παρατηρούμε έτσι ότι για πρώτη φορά ένα Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο εγείρει κατηγορίες εναντίον ενός εν ενεργεία αρχηγού κράτους.³⁴²

Οι έρευνες του Δικαστηρίου παίρνουν μια διαφορετική τροπή το 1999 όταν τίθεται το ζήτημα της Νατοϊκής επέμβασης από διάφορες πηγές που υποστηρίζουν ότι και οι ενέργειες του NATO ως μέρους της ένοπλης σύγκρουσης πρέπει να

³⁴¹ Ό.π. *History of the ICTY*.

³⁴² Η Δίκη Milosevic κράτησε περίπου μία πενταετία και έληξε χωρίς ετυμηγορία διότι ο Milosevic πέθανε στις 11 Μαρτίου του 2006 στην φυλακή της Χάγης. Ό.π. *History of the ICTY*.

αποτελέσουν αντικείμενο της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου εφόσον η ηγεσία και τα στρατεύματά του προκάλεσαν απώλειες αμάχων και εκτεταμένο ρεύμα προσφύγων.

Η Εισαγγελέας Carla Del Ponte ξεκίνησε διερεύνηση των καταγγελιών και μετά από κατάθεση αναφοράς της Ερευνητικής Επιτροπής δήλωσε ότι: «δεν υπήρξε βάση για την έναρξη ποινικής δίωξης...» και ότι «αν και έγιναν ορισμένα λάθη από τις Νατοικές δυνάμεις» ήταν πεπεισμένη πως «δεν υπήρχε εσκεμμένη στόχευση αμάχων ή παράνομοι στρατιωτικοί στόχοι από το NATO στην διάρκεια της αεροπορικής επιδρομής».³⁴³ Η δήλωση αυτή προκάλεσε τη οργή των Σέρβων και ενός μέρους της διεθνούς κοινότητας ενώ επιβεβαίωσε την άποψη ότι οι «αμερικανικές επιχειρήσεις γενοκτονίας είναι οικουμενικής κλίμακας» (Ν. Τσόμσκι, 2000),³⁴⁴ αλλά δεν διώκονται ποινικά.

Το 2001 μετά το ξέσπασμα της ένοπλης σύρραξης μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων και οργανωμένων αλβανικών ομάδων ανταρτών, δόθηκε εντολή από την Εισαγγελία να ερευνηθούν οι ισχυρισμοί πως τα εγκλήματα πολέμου είχαν διαπραχθεί και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές.

Η πρωτοκαθεδρία όμως του ICTY έναντι των εθνικών δικαστηρίων αμφισβητήθηκε από την Κυβέρνηση της χώρας με αποτέλεσμα να αναβληθεί η εκδίκαση εγκλημάτων πολέμου από τα εθνικά δικαστήρια μέχρι να επιλυθεί το ζήτημα της δικαιοδοσίας. Τελικά οι περισσότεροι από τους κατηγορούμενους οδηγήθηκαν στα εθνικά δικαστήρια για να δικαστούν.

Το καλοκαίρι του 2001 κρίθηκε ένοχος για την γενοκτονία που διαπράχθηκε στην Srebrenica ο Radislav Krtic και ήταν η πρώτη φορά που το Δικαστήριο κατάφερε να καταδικάσει κάποιον κατηγορούμενο για αυτό το έγκλημα αφού οι προηγούμενες

³⁴³ Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia.

http://www.icty.org/x/file/About/OTP/otp_report_nato_bombing_en.pdf.

³⁴⁴ Ο.π. Ν. Τσόμσκι, σ. 57.

προσπάθειες να αποδειχτεί γενοκτονία σε άλλες περιοχές της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είχαν αποτύχει.³⁴⁵

Από τις 40 περίπου απαγγελίες κατηγοριών το χρονικό διάστημα 1999-2001 οι περισσότερες αφορούσαν κατηγορουμένους Σερβικής καταγωγής με αποτέλεσμα οι αρχές της Σερβίας και της Κροατίας να κατηγορούν άμεσα το Δικαστήριο για εθνοτική προκατάληψη. Υπό την πίεση αυτών των κατηγοριών στο τέλος του 2001 η Εισαγγελία άσκησε ποινικές διώξεις κατά των ηγετών της επιχείρησης «Καταιγίδα» και επιπλέον διώχτηκαν οι υπεύθυνοι για τις αγριότητες που διαπράχθηκαν από τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσσυφοπεδίου εναντίον Σέρβων αμάχων πολιτών. Από το 2001 έως το 2004 εκδικάστηκαν οι περισσότερες προσφυγές στο Δευτεροβάθμιο Τμήμα και εκδόθηκαν τα τελευταία κατηγορητήρια.

Από το 2004 μέχρι σήμερα το Δικαστήριο εντατικοποίησε την εργασία του με στόχο να ανταποκριθεί στις προκαθορισμένες προθεσμίες ολοκλήρωσης των δικών. Αυτή η προσπάθεια είχε ως αποτέλεσμα να περιοριστεί ο αριθμός των μαρτύρων και να εκδικάζεται σε ταυτόχρονη δίκη ένας μεγάλος αριθμός κατηγορουμένων³⁴⁶. Σταδιακά λόγω φόρτου εργασίας του ICTY ένα μεγάλο μέρος των υποθέσεων ανατέθηκε στα εθνικά δικαστήρια.

Οι πρόσφατες δραστηριότητες του Δικαστηρίου απεικονίζονται στην τελευταία έκθεση, στις 30 Ιουλίου του 2010, του Προέδρου του Δικαστηρίου Patrick Robinson προς τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου Ασφαλείας στην οποία αναφέρεται ότι «από 1^η Αυγούστου του 2009 έως και 31^η Ιουλίου του 2010 τα Πρωτόδικα Τμήματα του Δικαστηρίου εκδίκασαν 3 υποθέσεις που αφορούσαν κατηγορίες κατά 6 ατόμων ενώ τα Τμήματα Εφέσεων εκδίκασαν την υπόθεση *v. Provic et al*, στην οποία εμπλέκονται συνολικά 7 κατηγορούμενοι. ...Κατά την ίδια χρονική περίοδο

³⁴⁵ Ό.π. *History of the ICTY*.

³⁴⁶ Τον Ιούλιο του 2007 δικάστηκαν ταυτόχρονα 26 κατηγορούμενοι. Ό.π. *History of the ICTY*.

υποθέσεις που αφορούν 18 άτομα εκδικάστηκαν πρωτόδικα, υποθέσεις που αφορούν 14 άτομα εκδικάστηκαν από το Τμήμα Προσφυγών, υποθέσεις που αφορούν 3 άτομα βρίσκονται στο στάδιο της προδικασίας, ενώ οι Ratko Mladic και Coran Hadzic παραμένουν ασύλληπτοι».³⁴⁷

Οι ανώτατες ποινές που επέβαλε το ICTY, στην διάρκεια της πολύχρονης λειτουργίας του και μέχρι τις αρχές του 2010, ήταν ποινές μακροχρόνιων καθειρήσεων σε 53 ενόχους έως και ποινές ισόβιας καθειρήξης στους πρωταίτιους των σφαγών που στην συντριπτική τους πλειοψηφία ανήκαν στις Σερβικές δυνάμεις.³⁴⁸

³⁴⁷ « Report of the Former Yugoslavia, Note by the Secretary General, Summary». *United Nations General Assembly Security Council A/65/205-S/2010/413*, 30 July 2010, http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2010_en.pdf. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κατέθεσε στο Δικαστήριο στις 16/6/2010 ο δικηγόρος της οικογένειας του Ratko Mladic, ο Mladic θεωρείται νεκρός αφού είχε να δώσει σημεία ζωής στην οικογένειά του τα τελευταία επτά χρόνια και έπασχε από ανίατες ασθένειες. Ζητήθηκε έτσι να κηρυχθεί νεκρός και από το δικαστήριο ώστε να παύσει η ποινική δίωξή του. Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.107.

³⁴⁸ Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.106.

8.3 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα (ICTR).

**“Even I said nothing, the air, the earth and the wind
would howl the truth of what happened in Rwanda”.**

Witness C-18³⁴⁹

8.3.1 Το ιστορικό-κοινωνικό πλαίσιο της εμφύλιας σύρραξης στην Ρουάντα.

Επίκεντρο των συγκρούσεων στην Ρουάντα φαίνεται να αποτέλεσε η διένεξη για την κατάκτηση της εξουσίας μεταξύ των φυλών Χούτου και Τούτσι.

Οι εθνοτικές όμως αυτές αντιπαλότητες στην πραγματικότητα δημιουργήθηκαν με την αποικιοκρατική εμφάνιση των Ευρωπαίων στην περιοχή.

Πρώτοι οι Γερμανοί εδραίωσαν το αποικιοκρατικό μοντέλο με την παρουσία τους στην Ρουάντα από το 1895 έως το 1916. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Βέλγοι αντικατέστησαν τους Γερμανούς οι οποίοι οργάνωσαν τη χώρα στα Ευρωπαϊκά πρότυπα των αρχών της δεκαετίας του 1920. Οι Βέλγοι αποφάσισαν ότι μόνο η φυλή των Τούτσι θα είχε το προνόμιο να κατέχει αξιώματα και έδωξαν όλα τα άτομα της φυλής των Χούτου από θέσεις εξουσίας που μέχρι τότε κατείχαν, γιατί η φυλή αυτή λόγω της νεγρικής καταγωγής της, θεωρήθηκε από τους αποικιοκράτες «κατώτερη» φυλή³⁵⁰

Το 1962 η Ρουάντα απέκτησε τυπικά την ανεξαρτησία της από την Βελγική αποικιοκρατία, όμως η ανάκτηση μιας κεντρικής εξουσίας ήταν δύσκολη και έτσι την περίοδο 1961-1962 ξέσπασαν βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των δύο φυλών με αποτέλεσμα περίπου 20.000 άτομα να βρουν τον θάνατο και περίπου 300.000 άτομα

³⁴⁹ Από την κατάθεση του μάρτυρα C-18 στην υπόθεση R.c Munyaneza (βλέπε σχετικά στο παράρτημα του Τρίτου Μέρους). *Superior Court Criminal Division, Canada Province Of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009, Judgment, I-Preamble.*

³⁵⁰ Αστέρης Χουλιαράς, *Η Κατάρρευση του Κράτους στην Αφρική, Ρουάντα, Λιβερία, Σομαλία*, εκδόσεις Στοχαστής, Α΄ έκδοση, 1977, σ.σ. 61-62.

από την φυλή των Τούτσι να αναγκαστούν να ζητήσουν καταφύγιο σε γειτονικές χώρες όπως το Μπουρούντι και η Ουγκάντα.

Στις νέες χώρες εγκατάστασης δόθηκε η δυνατότητα σε μια ηγετική ομάδα των προσφύγων της φυλής Τούτσι να ιδρύσει και στη συνέχεια να οργανώσει στρατιωτικά το αντάρτικο μέτωπο: «Rwandan Patriotic Front»³⁵¹.

Η εμπόλεμη κατάσταση στην περιοχή από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 χρησιμοποιείται από την Γαλλία και στη συνέχεια από τις ΗΠΑ για την επιδίωξη γεωπολιτικών στόχων. Η στρατιωτικοποίηση της Ρουάντα και η παράλληλη οικονομική της αποδιοργάνωση είναι αναπόσπαστα στοιχεία αυτού του σχεδίου.³⁵²

Ένα μεγάλο μέρος της χρηματοδότησης που δέχτηκε η Ρουάντα για την οικονομική και κοινωνική της ανάπτυξη από την Παγκόσμια Τράπεζα για την Διεθνή Ένωση και Ανάπτυξη (IDA), από το Αφρικανικό Ταμείο Ανάπτυξης (AFD), από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ETA) καθώς και από χώρες όπως η Γερμανία, οι ΗΠΑ, το Βέλγιο και ο Καναδάς, σπαταλήθηκε για αγορά πολεμικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε στις εμφύλιες συρράξεις, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας είχε καταρρεύσει από τα 360 δολάρια πριν την έναρξη των εχθροπραξιών το 1994 σε 140 δολάρια το 1995.³⁵³

Οι ΗΠΑ με στόχο τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Κονγκό, που η επιτυχής τους έκβαση θα εξασφάλιζε την εκτεταμένη εξόρυξη των πλούσιων σε μεταλλεύματα πόρων της Ανατολής και κύρια του Ν. Ζαΐρ, προσεταιρίστηκαν τον ηγέτη των Τούτσι και ιδρυτικό στέλεχος του RPF, υποστράτηγο P. Kagame, ενώ η Γαλλία, επιδιώκοντας να διατηρήσει τον πολιτικό και οικονομικό έλεγχο της πρώην Βελγικής

³⁵¹ Ο.π. Αστέρης Χουλιάρης, 1977, σ.σ.63-64.

³⁵² Michael Chossudovsky, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, publisher Global Research, 2003-09-10/ ISBN 0973714700/PDF/376, II Chapter 7.

³⁵³ Ο.π. Michael Chossudovsky, 2003, σ. 223.

αποικίας, στήριξε το καθεστώς του Προέδρου της Κυβέρνησης της χώρας Habyarimana που προέρχεται από την φυλή των Χούτου και ανέλαβε την εξουσία τον Ιούλιο του 1973.

Η χώρα την δεκαετία του 1970 κυβερνήθηκε δικτατορικά χωρίς ο Πρόεδρος Habyarimana να επιτρέψει την ύπαρξη άλλων πολιτικών κομμάτων ή κινημάτων παρά μόνο του MRND (“The National Revolutionary Movement for Development”), που ο ίδιος ίδρυσε, και ενέταξε σε αυτό υποχρεωτικά όλους τους πολίτες από τη γέννησή τους.³⁵⁴

Ακολούθησαν έτσι στην δεκαετία του 1990 μια σειρά γεγονότων με στόχο την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας ως απόρροια της πολιτικής των δύο μεγάλων δυνάμεων και του άσβεστου μίσους μεταξύ των δύο φυλών.

Η ηγεσία του RPF τον Οκτώβριο του 1990 αποφάσισε να εισβάλλει με στρατιωτική δύναμη στην Ρουάντα προκειμένου να διεκδικήσει την εξουσία και την επιστροφή των προσφύγων της φυλής των Τούτσι, αλλά αποκρούστηκε από τις δυνάμεις του κυβερνητικού στρατού που είχαν την υποστήριξη της Γαλλίας και του Ζαΐρ. Φοβούμενοι την γενίκευση των συρράξεων στην ευρύτερη περιοχή οι ΗΠΑ, η Γαλλία και ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, πίεσαν τις δύο πλευρές να διαπραγματευτούν.

Τελικά στις 4 Αυγούστου του 1993 υπογράφηκε στην Arusha της Τανζανίας συμφωνία ειρήνης από την Κυβέρνηση της Ρουάντα και τους ηγέτες του RPF, με δέσμευση την κοινή συμμετοχή των δύο πλευρών σε ένα ευρύ μεταβατικό κυβερνητικό σχήμα.³⁵⁵

Όμως παρά τη σύναψη της προαναφερθείσας συνθήκης ειρήνης η πολιτική και φυλετική διαίρεση της χώρας παρέμεινε.

³⁵⁴ Ο.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province Of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009, Judgment, I-Preamble.*

³⁵⁵ Ο.π. Αστέρης Χουλιαράς, 1977, σ.σ.63-64.

Στις 6 Απριλίου του 1994 καταρρίφθηκε το αεροσκάφος που επέβαινε ο Πρόεδρος της Ρουάντα Habyarimana και ο Πρόεδρος του Μπουρούντι C. Ntatyamira (που και αυτός ανήκε στην φυλή των Χούτου) με αποτέλεσμα να βρουν και οι δύο τραγικό θάνατο.³⁵⁶ Οι Χούτου θεώρησαν υπεύθυνους τους Τούτσι για την κατάρριψη του αεροσκάφους και προέβησαν σε αιματηρά αντίποινα εναντίον τους αναγκάζοντας μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού αυτής της φυλής να εγκαταλείψει τη χώρα και να ζητήσει καταφύγιο στο Ζαΐρ.

Παράλληλα οι Τούτσι κατάφεραν σταδιακά να καταλάβουν την εξουσία στην Ρουάντα ενώ ο ηγέτης του RPF και μετέπειτα Πρόεδρος της χώρας P. Kagame διέταξε το 1996 εισβολή στο Ζαΐρ με αποτέλεσμα την ανατροπή του Προέδρου του Ζαΐρ Mobutu Sese Seko που υποστήριζε τους εξτρεμιστές Χούτου.

Η εισβολή αυτή είχε ως αφορμή την έναρξη του Πρώτου Πολέμου στο Κονγκό και την γενίκευση των συρράξεων σε τέσσερεις επιπλέον γειτονικές χώρες (Μπουρούντι, Ουγκάντα, Αγκόλα, Ζιμπάμπουε, Ναμίμπια, και Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία) που οδήγησαν στο θάνατο τεσσάρων εκατομμυρίων ανθρώπων.

Η επίθεση εναντίον του Ζαΐρ από την Κυβέρνηση των Τούτσι επαναλαμβάνεται τον Αύγουστο του 1998 και οι μνήμες από την αιματηρή σύρραξη του 1994 αναβιώνουν.³⁵⁷ Η εμφύλια σύρραξη στην Ρουάντα τυπικά έληξε το 2000 αλλά η ειρήνη και η πολιτική σταθερότητα στην περιοχή είναι εύθραυστες μέχρι σήμερα.

³⁵⁶ Ο πρόεδρος της Κυβέρνησης των Χούτου Habyarimana είχε επισκεφθεί την Τανζανία. Κάτω από την απειλή που ασκήθηκε από τις ΗΠΑ το Βέλγιο και την Παγκόσμια Τράπεζα να διακοπεί κάθε οικονομική βοήθεια προς την Ρουάντα, δεσμεύτηκε να τηρήσει την Συμφωνία της Arusha.

Για την πτώση του αεροσκάφους και τον θάνατό του εικάζεται ότι ευθύνονται τα μέλη της Προεδρικής Φρουράς που θεώρησαν «προδοσία» την υποχώρησή του στις διεθνείς πιέσεις ενώ ο Γάλλος Δικαστής J.L. Bruquiere στοιχειοθέτησε κατηγορία τον Νοέμβριο του 2006 εναντίον του P. Kagame, ηγέτη του RPF, θεωρώντας τον υπεύθυνο για την πτώση του αεροσκάφους και τον θάνατο του Habyarimana και των συνεπιβατών του. Η κατηγορία αυτή δεν αποδείχτηκε ούτε διευκρινίστηκε τελικά ποιοι είχαν την ευθύνη για το συμβάν.

Katherine Iliopoulos, «Two Sides to Every Story Congo and Rwanda Genocide» article, *crimes of war project*, 30 September, 2010. <http://www.crimesofwar.org/onnews/news-congo6.html.p.12>, και όπ. Αστέρης Χουλιάρης, 1977, σ.66.

³⁵⁷ Ό.π. Katherine Iliopoulos, 2010.

8.3.2 Η σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα (ICTR).

Με αφορμή τις αιματηρές εμφύλιες συρράξεις στην Ρουάντα το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με την Απόφαση 955 της 8^{ης} Νοεμβρίου του 1994, ίδρυσε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα (ICTR), με στόχο να αποδοθεί ατομική ποινική ευθύνη στους υπευθύνους για την γενοκτονία και τις άλλες σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που διαπράχθηκαν μεταξύ της 1^{ης} Ιανουαρίου του 1994 και της 31^{ης} Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, στο έδαφος της Ρουάντα ή παραβιάσεις που διαπράχθηκαν στο έδαφος γειτονικών χωρών από τους πολίτες αυτής της χώρας. Το Δικαστήριο σύμφωνα με την Απόφαση 977/22-2-1995 του ΟΗΕ εδρεύει στην Arusha της Ενωμένης Δημοκρατίας της Τανζανίας.³⁵⁸

Η καθ' ύλη αρμοδιότητα του Δικαστηρίου (*ratione materiae*) περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες εγκλημάτων: α) Γενοκτονία β) Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας γ) Παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι Ι του 1977 για την προστασία των θυμάτων μη διεθνών ενόπλων συρράξεων³⁵⁹

8.3.3. Η δικαιοδοσία του ICTR για τα εγκλήματα πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 4 του Καταστατικού

Τα εγκλήματα πολέμου περιγράφονται στο άρθρο 4 του Καταστατικού του ICTR ως παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης και του Συμπληρωματικού σε αυτές Ι Ι Πρωτοκόλλου στις οποίες περιέχονται, αλλά δεν περιορίζονται, οι παρακάτω πράξεις:³⁶⁰

³⁵⁸ Βλέπε *United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) Basic Documents and Case Law*, written by Adama Dieng (Assistant Secretary General Registrar, ICTR).

Πηγή: Internet:<http://www.ictrcaselaw.org/ContentPage.aspx>. και ό.π. άρθρο 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda.....*

³⁵⁹ Άρθρα 2,3 και 4 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, ό.π. *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda....*

³⁶⁰ Άρθρο 4 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα, ό.π. *Statute of International Criminal Tribunal for Rwanda.*

«α) Βία κατά της ζωής, της υγείας, και της φυσικής ή ψυχικής κατάστασης ατόμων και ειδικότερα ανθρωποκτονία, βάνανση μεταχείριση όπως βασανιστήρια, ακρωτηριασμοί ή κάθε είδους σωματική τιμωρία .

β) Ομαδικές τιμωρίες. γ) Κράτηση ομήρων. δ) Πράξεις τρομοκρατίας. ε) Προσβολές της προσωπικής αξιοπρέπειας ιδίως εξευτελιστική και ταπεινωτική μεταχείριση, βιασμό, προτροπή σε πορνεία και οποιαδήποτε μορφή άσεμνης επίθεσης.

ζ) Λεηλασία η) Καταδικαστικές αποφάσεις και πραγματοποίηση εκτελέσεων χωρίς να προηγηθεί δίκη από τακτικά δικαστήρια που παρέχουν όλες τις δικαστικές εγγυήσεις οι οποίες αναγνωρίζονται ως απαραίτητες από τους πολιτισμένους λαούς.

θ) Απειλές ότι θα πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε από τις παραπάνω πράξεις».

8.3.4 Οι παραπομπές και οι ποινές.

Η πλειοψηφία των παραπομπών στο ICTR αφορούσε τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας.³⁶¹

Τα εγκλήματα πολέμου αν και παρουσιάζονται με μικρότερη συχνότητα ως παραπεμπόμενα στις εμφύλιες συρράξεις στην πραγματικότητα συνυπάρχουν με το έγκλημα της γενοκτονίας και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εφόσον ο ίδιος ο πόλεμος αποτελεί τη αφορμή για την διάπραξή τους.

Μέχρι τις αρχές του 2011 το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα είχε απαγγείλει κατηγορίες εναντίον 92 ατόμων για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και για το έγκλημα της γενοκτονίας³⁶².

³⁶¹ Σύμφωνα με τον κατάλογο παραπομπών στο ICTR μέχρι τις αρχές του 2010 οι παραπομπές για εγκλήματα πολέμου αφορούν 42 κατηγορουμένους που παραπέμφθηκαν και για τις άλλες δύο κατηγορίες εγκλημάτων (για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας). Βλέπε *List of people indicted in ICTR*.

Πηγή: Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_people_indicted_in_the_International_Criminal_Tribunal_for_Rwanda.

³⁶² *International Criminal Tribunal for Rwanda, Status of Cases*. War Crimes Research Office at American University of Washington College of Law, Washington D.C.

Πηγή Internet: <http://unictr.org/Cases/tabid/204/Default.aspx>.

Η ατομική ποινική ευθύνη βάσει των κατηγοριών αποδόθηκε σε σχεδιαστές, οργανωτές, ηθικούς αυτουργούς, πολιτοφύλακες, πολιτικούς, θρησκευτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες, καθώς και σε κάθε άτομο που ενθάρρυνε άλλους να διαπράξουν τα προαναφερθέντα εγκλήματα.³⁶³

Το σύνολο των παραπομπών μέχρι τις αρχές του 2010 αφορά 69 υποθέσεις από τις οποίες 42 έχουν κλείσει, 17 προσφυγές εκκρεμούν και για 10 περιπτώσεις έχουν εκδοθεί αθωωτικές αποφάσεις. Οι ποινές που αποδόθηκαν στους ενόχους που καταδικάστηκαν για ηθική ή φυσική αυτουργία και συναυτουργία για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας ήταν κατά κανόνα ισόβιες καθείρξεις με παράλληλη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων.

Από το σύνολο των κατηγορουμένων 40 περίπου άτομα εκτός από την ενοχή τους για άλλες κατηγορίες εγκλημάτων κρίθηκαν ένοχοι και καταδικάστηκαν και για εγκλήματα πολέμου.³⁶⁴

Το δικαστικό σύστημα της Ρουάντα με προτροπή της Κυβέρνησης καταδίκασε σε θάνατο και εκτέλεσε δημόσια στα τέλη Απριλίου του 1998, είκοσι δύο άτομα που κρίθηκαν ένοχα για το έγκλημα της γενοκτονίας, ενώ από τους πρώτους μήνες του ίδιου έτους χιλιάδες κρατούμενοι ζούσαν σε άθλιες συνθήκες στις Κεντρικές φυλακές της χώρας και 405 από αυτούς έχασαν τη ζωή τους.³⁶⁵

Το αξιοσημείωτο έργο του ICTR είναι ότι παρέπεμψε σε δίκη κατηγορουμένους για το έγκλημα του βιασμού εναντίον των γυναικών της φυλής των Τούτσι και καταδίκασε τους ενόχους.³⁶⁶

³⁶³ Στις 19 Αυγούστου του 2003 το Δικαστήριο επέβαλε την ποινή της ισόβιας κάθειρξης στους F.Nahimana και J.B. Barayagwiza υπευθύνους του «Radio television Libre des Mille Collines» και στον Hassan Ngeze διευθυντή και εκδότη της εφημερίδας «Kangur», διότι χρησιμοποιώντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που κατείχαν ή διεύθυναν υποκινούσαν σε έγκλημα γενοκτονίας και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας τους εμπλεκόμενους στην εμφύλια σύρραξη του 1994. Ό.π. *International Criminal Tribunal for Rwanda, Status of Cases*.

³⁶⁴ Ό.π. *International Criminal Tribunal for Rwanda, Status of Cases*.

³⁶⁵ Ό.π. «Leave None to tell the story», *Human Rights Watch Report*.....

³⁶⁶ Βλέπε αναλυτικά στο Παράρτημα του Τρίτου Μέρους, υπόθεση Jean-Paul Akayesu.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του R.Degni-Sequi: (Ειδικού Παρατηρητή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ρουάντα, ο οποίος διορίστηκε από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ), «250.000 έως 500.000 βιασμοί συνέβησαν συνολικά στην Ρουάντα στην διάρκεια της εμφύλιας σύρραξης το 1994.

Οι βιασμοί αυτοί ήταν συστηματικοί και χρησιμοποιήθηκαν ως «όπλο» από τους δράστες των σφαγών ενώ σύμφωνα με αξιόπιστες μαρτυρίες οι βιασμοί ήταν ο κανόνας και η εξαίρεση η απουσία τους».³⁶⁷

Το Δικαστήριο θεώρησε ότι **οι πράξεις του βιασμού και της σεξουαλικής βίας** όπως και άλλες σοβαρές βλάβες που διαπράχθηκαν είχαν ως στόχο να προκαλέσουν σοβαρές βλάβες στις γυναίκες της φυλής των Τούτσι, ακόμα και να τις θανατώσουν, και ότι οι πράξεις αυτές **εντάσσονταν σε ένα οργανωμένο πολιτικό και στρατιωτικό σχέδιο γενοκτονίας εναντίον μιας συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας**.³⁶⁸

«Για πρώτη φορά στην διεθνή ιστορία ο βιασμός αναγνωρίστηκε ως έγκλημα γενοκτονίας και έγκλημα κατά της ανθρωπότητας» (Rebecca L. Haffajee, 2006)³⁶⁹

Η Δικαστής Navanethem Pillay, η μόνη γυναίκα Δικαστής του Ι Τμήματος του ICTR, μετά την ετυμηγορία του Ι Τμήματος του Δικαστηρίου για την υπόθεση Jean-Paul Akayesu δήλωσε ότι: **«Από αμνημονεύτων ετών ο βιασμός έχει θεωρηθεί ως ένα λάφυρο πολέμου..... Θέλουμε να στείλουμε ένα ισχυρό μήνυμα ότι ο βιασμός δεν είναι πλέον τρόπαιο του πολέμου. Είναι έγκλημα πολέμου»**.³⁷⁰

³⁶⁷ Όπως αναφέρεται στην μελέτη της Rebecca L. Haffajee, «Prosecuting crimes of rapes and sexual violence at the ICTR The application of joint criminal enterprise theory», *Harvard Journal of Law and Gender*, Vol.29, 2006, p.201.

Πηγή Internet:<http://www.law.harvard.edu/students/orgs/jlg/vol291/haffajee.pdf>

³⁶⁸ Ο.π.Rebecca L. Haffajee, 2006, p.207

³⁶⁹ Ο.π.Rebecca L. Haffajee, 2006, p.204.

³⁷⁰ Πηγή:Internet:http://en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Tribunal_for_Rwanda.

8.4 Προβληματισμοί σχετικοί με την σύσταση και την λειτουργία των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων.

Τα δύο προαναφερθέντα ad hoc Ποινικά Δικαστήρια ιδρύθηκαν με ενεργοποίηση του Κεφαλαίου VI I του Χάρτη των Η.Ε και δεν ήταν αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ των κρατών.

Ο τρόπος σύστασής τους αποτέλεσε το πρώτο και κύριο αντικείμενο κριτικής που εστιάστηκε στην αναρμοδιότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας να συστήσει επικουρικά όργανα με δικαστικές εξουσίες, γεγονός που για τους υπερασπιστές αυτής της άποψης σήμαινε ότι και η συγκρότηση αυτών των Δικαστηρίων δεν ήταν νόμιμη.³⁷¹

Ασκήθηκε επίσης κριτική σχετικά με την προσωρινή και προσδιορισμένη χρονικά λειτουργία τους που ενέχει τον κίνδυνο απονομής μιας αποσπασματικής και ελλειμματικής δικαιοσύνης.³⁷²

Ένα άλλο πρόβλημα που παρουσιάστηκε στην πρακτική εφαρμογή του συστήματος απονομής ποινική δικαιοσύνης από τα ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια σχετίζεται με τον τεράστιο όγκο των καταγγελιών και τις καθυστερήσεις στη συλλογή του αποδεικτικού υλικού που τελικά καθιστούσαν τις δικαστικές διαδικασίες χρονοβόρες και πολυδάπανες.

Τα δύο ad hoc Ποινικά Δικαστήρια που προαναφέρθηκαν δεν μπόρεσαν να περατώσουν το έργο τους στις προκαθορισμένες προθεσμίες και για το λόγο αυτό το Συμβούλιο Ασφαλείας με την αρ.1966/22-12-2010 Απόφασή του ίδρυσε τον «Διεθνή Μηχανισμό» («International Residual Mechanism for Criminal Tribunals») με στόχο την ολοκλήρωση του έργου του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία και του έργου του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα.

³⁷¹ Βλέπε υπόθεση Dusko Tadic Παράρτημα Τρίτου Μέρους.

³⁷² Θεόδωρος Παπαθεωδόρου, «Το μόνιμο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ.10, 1998, σ.1045.

Η αρμοδιότητα αυτού του «Μηχανισμού» περιορίστηκε στην εκδίκαση υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον μόνο των δύο προαναφερθέντων Δικαστηρίων και όχι άλλων ad hoc Διεθνών Δικαστηρίων (π.χ Ειδικό Δικαστήριο για την Σιέρα Λεόνε), ενώ δεν παρέχεται η δυνατότητα στα όργανα του να ασκήσουν νέες ποινικές διώξεις κατά των ήδη κατηγορουμένων ή άλλων εκτός των ήδη παραπεμπομένων προσώπων.³⁷³

Το πλέον όμως σημαντικό ζήτημα που τίθεται σχετικά με την δικαιοδοσία των ad hoc Ποινικών Δικαστηρίων είναι ότι αυτά κλήθηκαν να απονείμουν δικαιοσύνη σε εμφύλιες συγκρούσεις που σε μεγάλο βαθμό πυροδοτήθηκαν από τα γεωπολιτικά συμφέροντα των ισχυρών κρατών.

Σχετικά με την εμπόλεμη κατάσταση της πρώην Γιουγκοσλαβίας θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μεν Γερμανία ήταν σύμφωνη στον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας διεκδικώντας την Κροατία ως χώρο επιρροής της, οι δε ΗΠΑ διαχειρίστηκαν το Κόσσοβο ως όχημα επιβολής της ηγεμονικής παρουσίας τους στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια.³⁷⁴

Οι υποστηρικτές της Νατοϊκής επέμβασης στο Κόσσοβο αντιτείνουν ότι η εθνική κυριαρχία πρέπει να υποχωρεί έναντι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αγνοώντας, ίσως εσκεμμένα, ότι **τα ανθρώπινα δικαιώματα στην διεθνή ιστορία χρησιμοποιούνται και ως επιχείρημα συγκάλυψης πολιτικών στόχων.**

Αντίστοιχες παρατηρήσεις μπορούν να διατυπωθούν και για την εμπόλεμη κατάσταση στην Ρουάντα, εκεί που τα γεωπολιτικά συμφέροντα της Γαλλίας και των ΗΠΑ αναζωπύρωσαν προϋπάρχουσες αντιθέσεις των φυλών από την περίοδο της αποικιοκρατίας.

³⁷³ Ό.π. Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης, *Ηνωμένα Έθνη*, τεύχος 23-24.

³⁷⁴ Απόστολος Αποστολόπουλος, *Κόσσοβο- Ο Πλανητικός Πόλεμος*, εκδ. «Νέα Σύνορα» -Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1999, σ.19 και σ.141.

Η σύσταση των εν λόγω Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων αλλά και άλλων, όπως αυτά του Λιβάνου και της Σιέρα Λεόνε,³⁷⁵ υποδηλώνουν από την μία πλευρά την βούληση της διεθνούς κοινότητας να περιορίσει και να τιμωρήσει σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου από την άλλη όμως πλευρά δημιουργούν ερωτήματα σχετικά με την επιλογή των εμφυλίων συρράξεων για τις οποίες κρίνεται ως αναγκαία η παρέμβαση της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.

Τα ισχυρά κράτη προβάλλουν ως ιδεολογικό και πολιτικό τους «δικαίωμα» ή «καθήκον» την αποκατάσταση των διακυβευόμενων παγκόσμιων ισορροπιών, έτσι ώστε οι εμφύλιες συγκρούσεις να μετατρέπονται σε ζητήματα «οικουμενικού ενδιαφέροντος».³⁷⁶

Ο «εκλεκτικισμός» όμως που επιδεικνύουν οι ΗΠΑ και τα σύμμαχα σε αυτές Ευρωπαϊκά κράτη στις παρεμβάσεις τους στις εμφύλιες συρράξεις υποδηλώνει ότι τα πολιτικά τους συμφέροντα κινούν τα νήματα της απονομής δικαιοσύνης και όχι οι ανθρωπιστικές τους επιλογές ή η επιθυμία αποκατάστασης της παγκόσμιας ειρήνης και ισορροπίας.³⁷⁷

³⁷⁵ Το Ειδικό Δικαστήριο για τον Λίβανο συστήθηκε προκειμένου να εκδικάσει τους υπευθύνους για τον θάνατο του πρώην Πρωθυπουργού του Λιβάνου Ραφίκ Χαρίρι και 22 ακόμη ατόμων μετά από έκρηξη που προκλήθηκε στην Βηρυτό στις 14 Φεβρουαρίου του 2005. Το κατηγορητήριο εκδόθηκε εναντίον τεσσάρων μελών της Χεζμπολάχ. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 17 Αυγούστου 2011. Πηγή Internet: <http://www.enet.gr/?=news.el.kosmos&id=302301>.

Η Σιέρα Λεόνε υπήρξε Βρετανικό προτεκτοράτο από το 1896 έως και το 1961 που απέκτησε την ανεξαρτησία της. Ακολούθησαν έκτοτε εμφύλιες συρράξεις, δολοφονίες, βιασμοί και στρατολογήσεις ανηλίκων. Το Ειδικό Δικαστήριο για την Σιέρα Λεόνε συστήθηκε το 2000 από τον ΟΗΕ και την κυβέρνηση της Σιέρα Λεόνε με την Απόφαση 1315 του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, προκειμένου να δικάσει όσους διέπραξαν σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και συγκεκριμένα εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στις εμφύλιες συρράξεις.

Οι πράξεις των κατηγορουμένων περιλαμβάνουν δολοφονίες, βιασμούς, εξαναγκασμούς σε πορνεία, στράτευση ανηλίκων παιδιών, και επιθέσεις κατά ειρηνευτικών δυνάμεων των ΗΕ και κατά εργαζομένων σε ανθρωπιστικούς οργανισμούς. Το Δικαστήριο μέχρι το 2010 έχει επιβάλλει ποινές κάθειρξης μεταξύ 45-50 ετών σε τρεις κατηγορουμένους.

Βλέπε σχετικά, ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ.78-80 και Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24^{ης} Απριλίου του 2009 σχετικά με την στήριξη του έργου του Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε (2010/C 184 E/12) «δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Παρασκευή, 24 Απριλίου 2009 με θέμα: «Υποστήριξη του Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε P6_TA(2009)0310.

Πηγή: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServe/LexUriServe.do?uri=OJ:C:2010:184E:0060:0061:EL:PDF>.

³⁷⁶ Ο.π. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006, σ.230

³⁷⁷ Ο.π. Απόστολος Αποστολόπουλος, 1999, σ.63.

Παρατηρούμε όμως ότι η ίδρυση και η λειτουργία των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων, παρά τις όποιες αντιρρήσεις για την νομιμότητα της σύστασής τους και την επιλεκτικότητα της παρεμβατικής δράσης τους στις εμφύλιες συγκρούσεις, ανέδειξε την ανάγκη δημιουργίας ενός νέου διαρκούς ποινικού θεσμού που θα καθιερώνει την ατομική ποινική ευθύνη για σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου που αφορούν εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας.

Το θεσμικό αυτό κενό καλύφθηκε αργότερα από την ίδρυση και την λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

9.1 - Η ίδρυση και η λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου-

-Οι σημαντικότερες προτάσεις που υποβλήθηκαν στην Διάσκεψη της Ρώμης-

Στη Διπλωματική Διάσκεψη του Ο.Η.Ε στην Ρώμη στις 17 Ιουλίου του 1998 υιοθετήθηκε το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου από τα κράτη – μέλη, το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου του 2002.

Με το Καταστατικό αυτό ιδρύθηκε το Δ.Π.Δ ως μόνιμος θεσμός με διεθνή νομική προσωπικότητα και σε άμεση σύνθεση με τα Η.Ε.³⁷⁸ προκειμένου να έχει δικαιοδοσία μόνο για: α) Το έγκλημα της γενοκτονίας. β) Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. γ) Εγκλήματα πολέμου. δ) Το έγκλημα της επίθεσης για το οποίο θα ασκηθεί δικαιοδοσία όταν αυτό οριστεί.³⁷⁹

Ως έδρα του Δικαστηρίου ορίστηκε η Χάγη της Ολλανδίας με δυνατότητα το Δικαστήριο να συνεδριάζει και αλλού «όποτε θεωρεί τούτο επιθυμητό»³⁸⁰ και η σύνθεσή του αποτελείται από 16 δικαστές από διαφορετικές γεωγραφικές ομάδες κρατών³⁸¹. Το Καταστατικό του Δ.Π.Δ στη Διάσκεψη της Ρώμης επικυρώθηκε από 60 χώρες και μέχρι τον Φεβρουάριο του 2008 είχαν προσχωρήσει σε αυτό συνολικά

³⁷⁸ Με την παρατήρηση ότι το Δ.Π.Δ δεν αποτελεί τμήμα του Ο.Η.Ε. (όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης που είναι το κύριο δικαιοδοτικό όργανο του Ο.Η.Ε) αλλά συνεργάζεται με τον Οργανισμό, όπως συνεργάζεται και με μη κράτη μέλη και άλλους διεθνείς οργανισμούς.

³⁷⁹ Βλέπε άρθρα 1,2,4 και 5 του Καταστατικού. *Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου....*

³⁸⁰ Άρθρο 5 παρ.1 και 3 του Καταστατικού. *Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου....*

³⁸¹ Πρόεδρος του ΔΠΔ είναι ο δικαστής Sang-Hyun Song, (Δημοκρατία της Κορέας), πρώτος Αντιπρόεδρος ο δικαστής Fatoumata Diarra (Δημοκρατία της Κορέας), δεύτερος Αντιπρόεδρος ο δικαστής Hans –Peter Kaul (Γερμανία) ενώ το γραφείο της Εισαγγελίας διευθύνεται από τον Εισαγγελέα Luis Moreno-Ocampo (Αργεντινή) με αναπληρωτή τον Εισαγγελέα Fatou Bensouda. ICC Δομή του ΔΠΔ. <http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+of+the+Court>.

105 χώρες ενώ άλλες 41 το είχαν ήδη υπογράψει και βρίσκονταν στην διαδικασία επικύρωσης.³⁸²

Το τρέχον έτος (2011) το Καταστατικό του Δ.Π.Δ. έχει κυρωθεί από 118 χώρες με τελευταία εισδοχή αυτή της Τυνησίας η οποία θα αρχίσει να υπόκειται στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου από την 1/9/2011. Η Αίγυπτος φαίνεται να εξετάζει το ενδεχόμενο ένταξής της ενώ οι Μαλδίβες υπέβαλλαν αίτηση ένταξης στις 21/9/11.³⁸³

Τα βασικά χαρακτηριστικά των προτάσεων που υποβλήθηκαν στη Συνέλευση των Αντιπροσώπων στη Ρώμη αφορούν τα πλαίσια και την εμβέλεια της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. Η Γερμανική πρόταση στηριζόμενη στην αρχή της οικουμενικότητας πρόβαλλε την ανάγκη ίδρυσης ενός ποινικού μηχανισμού που θα είχε την δυνατότητα να εκδικάζει υποθέσεις σοβαρών παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου ανεξάρτητα από τον τόπο τέλεσης των εγκλημάτων και από την επικύρωση ή μη του Καταστατικού από την χώρα του δράστη ή του θύματος.

Η Βρετανική θέση αντέτεινε στην θέση της Γερμανίας την πρόταση της θεμελίωσης δικαιοδοσίας σε σχέση με την κύρωση του Καταστατικού τόσο από το κράτος που τελέστηκε το αδίκημα όσο και από το κράτος στο οποίο βρίσκεται ο δράστης υπό κράτηση.

Η πρόταση της αντιπροσωπείας της Ν. Κορέας υιοθετούσε τέσσερα διαζευκτικά κριτήρια προκειμένου να ασκηθεί η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σε συμβαλλόμενα κράτη-μέρη, δηλαδή σε σχέση: α) με το κράτος που τελέστηκε το έγκλημα β) το κράτος της εθνικότητας του δράστη γ) το κράτος της εθνικότητας των θυμάτων ή του θύματος δ) το κράτος που έχει προβεί στη σύλληψη του δράστη.

³⁸² Ό.π Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ.55-56.

³⁸³ Βλέπε σχετικό άρθρο με θέμα: *Η Τυνησία επικύρωσε το Καταστατικό της Ρώμης*, στο http://diethnes-dikaio.blogspot.com/2011/02/blog.post_25.html Πηγή: ΑΠΕ, ICC, ανάρτηση Σάββατο 25 Ιουνίου του 2011 και στο <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/9/423.html>. (σχετικά με την αίτηση ένταξης των Μαλδίβων)

Η πρόταση αυτή αν και είχε την ευρύτερη αποδοχή των αντιπροσωπειών των κρατών τελικά δεν ψηφίστηκε³⁸⁴.

Η ύστατη προσπάθεια της Γαλλίας προκειμένου τα κράτη, και ειδικά οι Η.Π.Α, να υιοθετήσουν το Καταστατικό ίδρυσης του Δ.Π.Δ. εκφράστηκε με την πρόταση του «συστήματος προσωρινής εξαίρεσης» (opting-out) σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται η δυνατότητα ενός κράτους-μέρους να αυτοεξαιρείται για 7 συνεχή έτη με δήλωσή του από την δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ για εγκλήματα πολέμου, που διαπράχθηκαν στο έδαφός του ή από υπηκόους του.³⁸⁵

Παρά την «δελεαστική» αυτή ρύθμιση οι Η.Π.Α αξίωναν να δικάζονται από το Δικαστήριο μόνο πολίτες των κρατών που είχαν επικυρώσει το Καταστατικό ακόμα και για την περίπτωση που το έγκλημα θα είχε διαπραχθεί σε έδαφος του κράτους-μέρους, και επίσης, κάθε υπόθεση να υπάγεται στην δικαιοδοσία αυτού του νέου ποινικού θεσμού διαμέσου του Συμβουλίου Ασφαλείας.³⁸⁶

Στη συνέχεια, και εφόσον η παραπάνω πρόταση δεν έγινε δεκτή, οι Η.Π.Α, το έτος 2002, δήλωσαν και εγγράφως την επιθυμία τους να μην δεσμεύονται από το Καταστατικό, το οποίο και ουδέποτε άλλωστε είχαν επικυρώσει.³⁸⁷

Η απουσία από την διαδικασία επικύρωσης του Καταστατικού ειδικά των μεγάλων δυνάμεων (όπως των Η.Π.Α, της Κίνας, της Ινδίας της Ρωσίας, της Τουρκίας κ.λπ.) δημιουργεί ζητήματα στη διεθνή κοινότητα εφόσον η άρνηση αποδοχής του Καταστατικού από αυτές τις χώρες έχει σαν συνέπεια την έλλειψη της νομικής τους δέσμευσης απέναντι στο ΔΠΔ, δηλώνοντας παράλληλα με αυτή την

³⁸⁴ «Εχαιρε της έγκρισης του 84% των αντιπροσωπειών των κρατών που συμμετείχαν στη Συνέλευση». Ο.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σελ.347.

³⁸⁵ Άρθρο 124 του Κ.Δ.Π.Δ βλέπε στο ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*.... και ό.π Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.352.

³⁸⁶ Βλέπε ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ. 348.

³⁸⁷ Το έγγραφο αυτό με την μορφή γράμματος στάλθηκε στις 6/5/2002 προς τον Γενικό Γραμματέα των Η.Ε. Kofi Annan. Βλέπε το πλήρες κείμενο στο ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.58, υποσημείωση 168.

στάση τους την «αποστασιοποίηση τους από τις προσπάθειες διεθνούς δικαιοσύνης αν δεν τις έχουν εσκεμμένα υπονομεύσει» (Claudio Cordone, 2010).³⁸⁸

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντίθετα στηρίζει καθολικά και προωθεί την εύρυθμη λειτουργία του Δικαστηρίου ενθαρρύνοντας τα κράτη μέλη της να αποδεχτούν και να επικυρώσουν το Καταστατικό της Ρώμης.³⁸⁹

9.2 Το τελικό σύστημα δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού δικαστηρίου όπως ορίστηκε από το Καταστατικό της Ρώμης.

Το τελικό σύστημα δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ καθορίστηκε από τους εξής κανόνες:

α) Το Δικαστήριο αποκτά αυτόματη δικαιοδοσία για τις τέσσερες κατηγορίες εγκλημάτων που εκδικάζει χωρίς να απαιτείται καμία «ειδική δήλωση αποδοχής»³⁹⁰ αυτής της δικαιοδοσίας από τα κράτη-μέλη με μόνο περιορισμό την αρχή της συμπληρωματικότητας, όπως ορίζεται στο Προοίμιο του Καταστατικού στο οποίο τονίζεται ότι: «Το ιδρυόμενο κατά το παρόν Καταστατικό Ποινικό Δικαστήριο θα είναι συμπληρωματικό της δικαιοδοσίας των εθνικών ποινικών δικαστηρίων».³⁹¹

³⁸⁸ Το Καταστατικό του Δ.Π.Δ ψηφίστηκε με 120 ψήφους υπέρ μεταξύ των οποίων και όλα τα τότε μέλη της Ε.Ε, 7 ψήφους κατά (Η.Π.Α, Κίνα, Λιβύη, Κατάρ, Ιράκ, Υεμένη, Ισραήλ) και 21 αποχές. Μέχρι το τέλος του 2009 μόνο 12 από τις χώρες της G20 το είχαν προσυπογράψει.

Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.54, υποσημείωση 163. Βλέπε επίσης Πρόλογο- Μήνυμα από τον Claudio Cordone, Γ.Γ. της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ετήσια Έκθεση του 2010, 27 Μαΐου 2010. Πηγή Internet: <http://www.amnesty.org.gr/foreword-message-from-claudio-cordone-senior-secretary-amnesty-international>.

³⁸⁹ Βλέπε σχετικά: *Σύμβαση Συμφωνίας μεταξύ του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί συνεργασίας και συνδρομής* (Επίσημη Εφημερίδα της L 115 της 28.04.2006). Η συμφωνία αυτή εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/313/ΚΕΠΠΑ/10/4/2006.

Πηγή Internet: http://europa.eu/legislation_summaries/other/r10150_el.htm. Τελευταία τροποποίηση 21.08.2007.

³⁹⁰ Η «ειδική δήλωση αποδοχής» προτάθηκε από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (International Law Commission) το 1994 στο «Σχέδιο Καταστατικού ενός Δ.Π.Δ» και προέβλεπε το Δικαστήριο αυτό να έχει αυτόματη δικαιοδοσία μόνο για το έγκλημα της γενοκτονίας ενώ για τα εγκλήματα πολέμου και τα άλλα εγκλήματα να αποκτά δικαιοδοσία μόνο εάν το κράτος στο έδαφος του οποίου τελέστηκε η πράξη ή το κράτος που κρατά τον ύποπτο έδιναν την συγκατάθεσή τους για την άσκηση της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. J. Crawford, *The ILC Adopts a Statute for a International Criminal Court*, 89 AJIL, 1995, σ.104.

³⁹¹ Προοίμιο Κ.Δ.ΠΔ. παρ.10, ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

Έτσι ένα κράτος που έχει κυρώσει το Καταστατικό μπορεί να αποτρέψει την εκδίκαση μιας υπόθεσης που το αφορά μόνο εάν τα εθνικά δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν δικάσει τον ίδιο δράστη.

β) Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ασκείται τις περιπτώσεις που θα ζητηθεί από κάποιο κράτος ή μετά από αυτεπάγγελτη Εισαγγελική πρωτοβουλία,³⁹² με την προϋπόθεση ότι έχει κυρώσει το Καταστατικό είτε το κράτος στο έδαφος του οποίου τελέστηκε η εγκληματική πράξη, είτε το κράτος της εθνικότητας του δράστη.³⁹³

γ) Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ασκείται σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, όταν παραπέμπεται σε αυτό μία υπόθεση από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε.³⁹⁴

Πρέπει όμως να διευκρινιστεί ότι προκειμένου να υπαχθεί μία υπόθεση στην δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, πρέπει πρώτα να ενεργοποιηθεί το κεφάλαιο V I I του Χάρτη των Η.Ε. που θέτει τις αρμοδιότητες και τις προϋποθέσεις δράσεις του Συμβουλίου.³⁹⁵

Το άρθρο 39 του Χάρτη των Η.Ε. δεν υποχρεώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας να δράσει ή να επιβάλλει κυρώσεις για κάθε περίπτωση που ενδέχεται να αποτελεί απειλή κατά της ειρήνης, αλλά του δίνει την διακριτική ευχέρεια το ίδιο να αποφανθεί αν υπάρχει αυτή η απειλή.³⁹⁶

Η πρακτική του Συμβουλίου Ασφαλείας επιβεβαιώνει τον πολιτικό του χαρακτήρα που εκδηλώνεται με την αποφυγή σαφούς προσδιορισμού των καταστάσεων που εμπεριέχουν βία, προσδίδοντας μια διφορούμενη ερμηνεία στους όρους: «ένοπλη επίθεση», «επιθετική ενέργεια», «απειλή κατά της ειρήνης», ενώ

³⁹² Άρθρ.13 περιπτώσεις α' ή γ' του Κ.Δ.Π.Δ.

³⁹³ Η προϋπόθεση αυτή δρα διαζευκτικά και όχι σωρευτικά των τίτλων δικαιοδοσίας (όπως είχε προτείνει η Νότια Κορέα στην Διάσκεψη της Ρώμης). Ό.π. Ε Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.350 και άρθρο 12 του Κ.Δ.Π.Δ.

³⁹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 13 (β) του Κ.Δ.Π.Δ.

³⁹⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 13 (β) του Κ.Δ.Π.Δ.

³⁹⁶ Το άρθρο 39 του Χάρτη των Η.Ε. βλέπε, Κεφάλαιο 4^ο (4.2.4 Ο Χάρτης των Η.Ε.).

παράλληλα έχει παρατηρηθεί και πλήρης ανυπακοή από την πλευρά των ισχυρών κρατών σε αποφάσεις του Συμβουλίου.³⁹⁷

Το δικαίωμα άσκησης veto³⁹⁸ από την πλευρά των μόνιμων μελών του Σ.Α. επιτείνει την επιλεκτική παραπομπή μιας υπόθεσης σε διεθνή όργανα έτσι ώστε **το Συμβούλιο να έχει τελικά μια «περιορισμένη σύνδεση» με το Δ.Π.Δ.**³⁹⁹

Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα η συνεργασία του Σ.Α. με το ΔΠΔ αποδεικνύεται ιδιαίτερα προβληματική αφού το Σ.Α έχει δικαίωμα να ζητήσει από το Δικαστήριο, να «παγώσει» τις δικαιοδοτικές του αρμοδιότητες για περίοδο 12 μηνών και με δικαίωμα ανανέωσης αυτού του αιτήματος, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατό να κινήσει διώξεις εναντίον μελών ενόπλων δυνάμεων κρατών που δεν είναι μέρη στο Καταστατικό της Ρώμης.⁴⁰⁰

δ) Στην περίπτωση που το κράτος της εδαφικότητας ή εκείνο της ενεργητικής προσωπικότητας επιθυμεί την παρέμβαση του Δ.Π.Δ ακόμα και εάν κανένα από τα προαναφερθέντα κράτη δεν έχουν κυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, εφόσον υποβληθεί η δήλωση που προβλέπεται από το άρθρο 12 παρ.3 του Καταστατικού, θεμελιώνεται ad hoc δικαιοδοσία του ΔΠΔ.⁴⁰¹

³⁹⁷ Βλέπε την Απόφαση 1368 Sept 12, 2001, σύμφωνα με την οποία το Συμβούλιο Ασφαλείας χαρακτήρισε το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 ως «απειλή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας», επίσης η Ιρακινή επίθεση στο Κουβέιτ χαρακτηρίστηκε ως «απειλή κατά της ειρήνης» (SC Res 660 Aug 2 1990), ενώ ο βομβαρδισμός του Ιράκ από τις Η.Π.Α και την Βρετανία τον Δεκέμβριο του 1998 συνέβη αφού αυτά τα κράτη «περιφρόνησαν με εντελώς πρωτόγνωρο και κινικό τρόπο το Συμβούλιο Ασφαλείας...», βλέπε ό.π. Νόαμ Τσόμσκι, 2000, σ.42.

³⁹⁸ Το άρθρο 27 παρ.3 του Καταστατικού Χάρτη των Η.Η. ορίζει: «Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας για όλα τα ζητήματα θα παίρνονται με σύμφωνες γνώμες εννέα μελών στις οποίες θα περιλαμβάνονται και οι σύμφωνες ψήφοι των μόνιμων μελών...» βλέπε ό.π. *Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ*.

³⁹⁹ Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.351.

⁴⁰⁰ Βλέπε σχετικό άρθρο του Ιωάννη Πρέζα: «Άβολη η συμβίωση Συμβουλίου Ασφαλείας και ΔΠΔ» δημοσίευση στην εφημερίδα, *Τα Νέα στη στήλη Τα Νομικά Νέα*, Δευτέρα, 19 Μαρτίου 2007 και ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...* άρθρ.16.

⁴⁰¹ Το άρθρο 12 παρ.3 του Καταστατικού αναφέρει: «Αν κατά την παράγραφο 2, απαιτείται η αποδοχή του κράτους το οποίο δεν είναι μέρος στο παρόν Καταστατικό, το κράτος αυτό δύναται, με δήλωση που κατατίθεται στον/στην Γραμματέα, να αποδεχθεί την άσκηση δικαιοδοσίας από το Δικαστήριο σε σχέση με το συγκεκριμένο έγκλημα. Ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

ε) Η πρόταση που υπέβαλε η Γαλλία στη Διάσκεψη της Ρώμης σχετικά με την “opt-out” δυνατότητα των κρατών για επταετή περίοδο έγινε αποδεκτή και αποτυπώθηκε στη μεταβατική διάταξη του άρθρ. 124 του Καταστατικού⁴⁰².

Αυτή η ρύθμιση δεν αποκλείει όμως την άσκηση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου ακόμα και αν αυτή η δήλωση έχει υποβληθεί από ένα κράτος όταν το άλλο εμπλεκόμενο κράτος έχει κυρώσει το Καταστατικό και δεν έχει υποβάλλει και αυτό αντίστοιχη δήλωση αυτοεξαίρεσης, διότι το δικαστήριο σε αυτή την περίπτωση αντλεί την δικαιοδοσία του από τις αρχές της εδαφικότητας ή της ενεργητικής προσωπικότητας.

9.3 Η οριοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου σύμφωνα με το άρθρο 8 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.⁴⁰³

Το άρθρο 8 παρ.1 του Καταστατικού αναγνωρίζει δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ σε σχέση με τα εγκλήματα πολέμου «ιδιαίτερα όταν διαπράχθηκαν ως μέρος σχεδίου ή πολιτικής ή ως μέρος ευρείας κλίμακας τέλεσης τέτοιων εγκλημάτων».

Αναλυτικά οριοθετούνται σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρ.8 τα εγκλήματα πολέμου ως πράξεις που αποτελούν:

α) Σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και συγκεκριμένα για οποιαδήποτε πράξη κατά φυσικών προσώπων (ανθρωποκτονίες, βασανιστήρια, βιασμοί, εξαναγκασμό σε στέρωση κ.λ.π) ή περιουσίας, προστατευόμενων κατά τις διατάξεις αυτών των Συμβάσεων.⁴⁰⁴

β) Σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων που εφαρμόζονται στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις και αφορούν επιθέσεις που στρέφονται κατά αμάχων,

⁴⁰² Το άρθρο 124 του Καταστατικού ορίζει ότι: «οι διατάξεις του παρόντος άρθρου θα αναθεωρηθούν από την Αναθεωρητική Διάσκεψη η οποία θα συγκληθεί σύμφωνα με το άρθρο 123 παρ.1».

Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

⁴⁰³ Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...

⁴⁰⁴ Όπως αυτές οι πράξεις αναλυτικά προαναφέρθηκαν στο 4^ο Κεφάλαιο, 4.3.2.

πολιτικών αντικειμένων, κτιρίων, πόλεων, όπως αναλυτικά αυτά αναφέρονται ως προστατευόμενα πρόσωπα, αντικείμενα ή έννομα αγαθά στις Συμβάσεις της Γενεύης.⁴⁰⁵

γ) Στις περιπτώσεις των ενόπλων συρράξεων μη διεθνούς χαρακτήρα, σημαντικές παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και συγκεκριμένα για όλες τις πράξεις άσκησης βίας, προσβολής της προσωπικής αξιοπρέπειας, επιβολής καταδίκης χωρίς προηγούμενη δικαστική απόφαση, σύλληψης και ομηρίας, που διαπράττονται κατά προσώπων που δεν λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες συμπεριλαμβανομένων και των ενόπλων δυνάμεων που έχουν παραδώσει τα όπλα, των τραυματιών και των ασθενών.

δ) Συμπεριλαμβάνονται επίσης στα εγκλήματα πολέμου πράξεις που περιγράφονται αναλυτικά στις Συμβάσεις της Γενεύης και τα Συμπληρωματικά σε αυτές Πρωτόκολλα και αφορούν: τη στρατολόγηση παιδιών κάτω των 15 ετών σε εθνικές ένοπλες δυνάμεις ή ομάδες καθώς και τη χρησιμοποίησή τους για ενεργό συμμετοχή σε εχθροπραξίες, την υιοθέτηση απαγορευμένων μεθόδων πολέμου (π.χ. χρήση της λιμοκτονίας του άμαχου πληθυσμού) και τη χρήση απαγορευμένων όπλων ή ουσιών.⁴⁰⁶

Συμπερασματικά το άρθρο 8 του Κ.Δ.Π.Δ οριοθετεί τα εγκλήματα πολέμου ως το σύνολο των πράξεων που περιγράφονται ως σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων που εφαρμόζονται στις ένοπλες συρράξεις σύμφωνα με την πλειοψηφία των διατάξεων των Συμβάσεων της Χάγης και κύρια σύμφωνα με τις διατάξεις των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης και των Συμπληρωματικών σε αυτές Πρωτοκόλλων.

⁴⁰⁵ Όπως αυτές οι πράξεις αναλυτικά προαναφέρθηκαν στο 4^ο Κεφάλαιο.

⁴⁰⁶ Άρθρο 8 παρ.2 (β xxv,xxvi και ε xvii,xviii,xix,xx) του Κ.Δ.Π.Δ. Βλέπε ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

Διατηρούνται έτσι και στο Καταστατικό του Δ.Π.Δ ως βασικές προϋποθέσεις προκειμένου να συντρέχει έγκλημα πολέμου:

- α) Ο χώρος που εκδηλώνεται η εγκληματική συμπεριφορά (διεθνής και μη διεθνείς συρράξεις).**
- β) Η ειδική και προστατευόμενη ιδιότητα του θύματος ή του αντικειμένου.**

9.4 Η μορφή υπαιτιότητας και η θεμελίωση ποινικής ευθύνης σύμφωνα με το άρθρο 30 του Κ.Δ.Π.Δ

Το Κ.Δ.Π.Δ καθιερώνει **την ατομική ποινική ευθύνη** σε περίπτωση παραβίασης κανόνων του Ανθρωπιστικού Δικαίου που αφορούν τα εγκλήματα που το Δικαστήριο εκδικάζει ορίζοντας τα στοιχεία της υποκειμενικής υπόστασης αυτών στο άρθρο 30, ώστε ένα πρόσωπο να ευθύνεται ποινικά και να τιμωρείται μόνο αν η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος πραγματώθηκε «με πρόθεση και εν γνώσει».⁴⁰⁷

9.4.1 Λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης («defenses»).

Οι λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης αναφέρονται στο Καταστατικό ως μία γενική κατηγορία λόγων άρσης του αδικού της πράξης, χωρίς διάκριση μεταξύ λόγων άρσης του αδικού και λόγων άρσης της ποινής, προκειμένου να κωδικοποιηθούν σε διεθνές επίπεδο οι λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης.⁴⁰⁸

Οι λόγοι αυτοί είναι: η ηλικία του κατηγορουμένου (άρθρ.26 του Κ.Δ.Π.Δ), η παραγραφή (άρθρ.29 του Κ.Δ.Π.Δ), η νοητική νόσος και η μέθη που αποκλείουν τον καταλογισμό (άρθρ.31 παρ1α,β του Κ.Δ.Π.Δ), η άμυνα (άρθρ.31παρ.1γ του

⁴⁰⁷ Ένα πρόσωπο ενεργεί με πρόθεση όταν αυτό αποσκοπεί στη συγκεκριμένη συμπεριφορά και γνωρίζει ότι θα επέλθουν οι επιδιωκόμενες συνέπειες των πράξεών του. Στην παρ.3 του άρθρου 30 διευκρινίζεται ότι ως «γνώση» εννοείται «η συνείδηση ότι υφίσταται οι περιστάσεις ή ότι η συνέπεια θα επέλθει κατά την συνήθη πορεία των πραγμάτων». Στη συνέχεια αναφέρεται ότι «γνωρίζω» και εν «γνώσει» «ερμηνεύονται σε κάθε περίπτωση αναλόγως».

Παρ.2 (α και β) και παρ.3 του άρθρου 30 του Κ.Δ.Π.Δ ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

⁴⁰⁸ Αναφέρονται ως κατηγορία «υπερασπιστικών μηχανισμών» («defenses») ή ως «λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης» («grounds for excluding criminal responsibility»).
Ο.π. Ε .Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.246 και σ.σ.247-248.

Κ.Δ.Π.Δ), η κατάσταση ανάγκης (άρθρ.31 παρ.δ του Κ.Δ.Π.Δ), η πραγματική και η νομική πλάνη (άρθρ.32 παρ.1 και 2 του Κ.Δ.Π.Δ) και η προσταγή (άρθρ.33 του Κ.Δ.Π.Δ).

Για τα εγκλήματα πολέμου ως λόγος άρσης της ποινικής ευθύνης προσώπου ειδικά αναφέρεται στο άρθρ.31 (παρ.γ) η υπεράσπιση της περιουσίας «που είναι απαραίτητη για την επιβίωση αυτού ή άλλου προσώπου ή ιδιοκτησία που είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση μιας στρατιωτικής αποστολής εναντίον επικείμενης και παράνομης άσκησης βίας...»⁴⁰⁹

Ειδική μνεία γίνεται στο άρθρο 33 του Κ.Δ.Π.Δ σχετικά με την προσταγή ανωτέρου που αίρει την ποινική ευθύνη μόνο κατ' εξαίρεση και με την σωρευτική συνδρομή τριών προϋποθέσεων: α) την νομική υποχρέωση του προσώπου να υπακούει σε εντολές της Κυβέρνησης ή ανωτέρου του (παρ.1 α του άρθρου 33) β) να μην γνώριζε ότι η προσταγή ήταν παράνομη (παρ.1 β του άρθρου 33) γ) η προσταγή να μην ήταν «καταφανώς παράνομη» (παρ.1 γ του άρθρου 33).

Για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και για τη διαταγή τέλεση γενοκτονίας οι προσταγές θεωρούνται «καταφανώς παράνομες» δεν θεωρούνται όμως το ίδιο και οι προσταγές που αφορούν εγκλήματα πολέμου (παρ.2 του άρθρου 33).⁴¹⁰

Η σύγχυση ανάμεσα στην κατάσταση ανάγκης που αίρει το άδικο και στην προσταγή ανωτέρου επικράτησε σε πολλές δίκες Διεθνών Δικαστηρίων για τα εγκλήματα πολέμου, παρά τη λογική του Χάρτη της Νυρεμβέργης που θεώρησε όλες τις διαταγές που έχουν ως αποτέλεσμα την τέλεση σοβαρών παραβάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου «παράνομες προσταγές».⁴¹¹

⁴⁰⁹ Ο.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

⁴¹⁰ Ο.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

⁴¹¹ Μια σημαντική διευκρίνιση για αυτό το ζήτημα δόθηκε από τον δικαστή Cassese στο Δ.Π.Δ.Γ (υπόθεση Drazen Erdemovic) ο οποίος υποστήριξε ότι η προσταγή ανωτέρου προκειμένου να

9.5 Τα αμφιλεγόμενα σημεία του Καταστατικού.

Πολλές διατάξεις του Καταστατικού του ΔΠΔ προκάλεσαν αμφισβητήσεις διότι σε κάποια σημεία υπάρχει μια αοριστία ως προς την τυποποίηση των εγκληματικών συμπεριφορών.

Η έννοια της επίθεσης, για παράδειγμα, δεν διασαφηνίζεται, ενώ ο ορισμός του «εγκλήματος της επίθεσης», απουσιάζει μέχρι σήμερα από τις διατάξεις του Καταστατικού, παρά το γεγονός ότι η επίθεση έχει αναγνωριστεί από Διεθνείς Συνθήκες και σημαντικές δίκες ως διεθνές έγκλημα.⁴¹²

Αντίστοιχες παρατηρήσεις μπορούμε να διατυπώσουμε και για τις αντικειμενικές προϋποθέσεις της άμυνας, οι οποίες σύμφωνα με το άρθρ.31 παρ.1(γ) του Καταστατικού είναι δύο: α) Η επικείμενη παράνομη άσκηση βίας και β) η εύλογη και ανάλογη αντίδραση του αμυνομένου.

Οι προϋποθέσεις αυτές λόγω της υπερβολικής τους διεύρυνσης και της ασάφειας των όρων είχαν ως αποτέλεσμα την διχογνωμία σχετικά με το σκεπτικό και την τακτική που πρέπει να ακολουθείται σε περιπτώσεις επίκλησης άμυνας που αίρει την ποινική ευθύνη, ειδικά στις σύγχρονες μη διεθνής συρράξεις που ο διαχωρισμός των αμάχων και των εμπολέμων είναι δυσδιάκριτος.⁴¹³

αποτελέσει λόγο άρσης του καταλογισμού του δράστη πρέπει να έχει ασκηθεί με ισχυρή ψυχολογική πίεση που αποδεικνύεται από την αρχική άρνηση του δράστη να εκτελέσει μια «καταφανώς παράνομη εντολή» ανωτέρου και ακολούθησε επανάληψη της προσταγής με απειλή για την ζωή του ή την σωματική του ακεραιότητα. Βλέπε ΔΠΔΓ, App. Ch., The Prosecutor v Drazen Erdemovic, separate and dissenting opinion of Judge Cassese: 15, <http://www.un.org/icty/erdemovic/appeal/judgment/erd-adojcas971007e.htm>. Βλέπε επίσης ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.182. και Κων/νος Αντωνόπουλος, *Η ατομική ευθύνη στο Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σ.296

⁴¹² Βλέπε δίκη Νυρεμβέργης (Κεφάλαιο 7^ο) και Σύμφωνο Kellog-Briand (Κεφ.3^ο 3.2.3)

⁴¹³ Ο όρος «επικείμενη βία» για παράδειγμα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογηθούν απαράδεκτες «εθνοκαθάρσεις» και καταστροφές οικιστικών περιοχών με το πρόσχημα της προστασίας περιουσίας απαραίτητης για την επιτυχή έκβαση του πολέμου. Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.197.

Σημαντικά ζητήματα επίσης εντοπίζονται στην άσκηση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου λόγω της υιοθέτησης της διαζευκτικής⁴¹⁴ και όχι της σωρευτικής προϋπόθεσης άσκησης των αρμοδιοτήτων του.

Ειδικά σε καταστάσεις εσωτερικών-μη διεθνών συγκρούσεων εάν το κράτος της εθνικότητας του δράστη (που σε αυτή την περίπτωση είναι πάντα και το έδαφος που έχει τελεστεί το έγκλημα πολέμου) δεν έχει κυρώσει το Καταστατικό ενδέχεται να μην οδηγηθεί η υπόθεση στο Δικαστήριο.⁴¹⁵

Η πρόβλεψη της δυνατότητας άσκησης δικαιοδοσίας και για μη κράτος- μέρος του Καταστατικού, εφόσον βέβαια το κράτος αυτό έχει αποδεχτεί την *ad hoc* δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, φαίνεται στην πράξη να μην καλύπτει το κενό της διαζευκτικής επιλογής. Το τελικό αποτέλεσμα αυτών του ρυθμίσεων είναι το εύρος της οικουμενικής δικαιοδοσίας του ΔΠΔ να περιορίζεται σε σχέση με τους αρχικούς στόχους της Συνέλευσης της Ρώμης.

Ένα από τα επιχειρήματα που οι ΗΠΑ κύρια πρόβαλαν, προκειμένου να στηρίξουν την μη κύρωση του Καταστατικού από την πλευρά τους, ήταν η παράβαση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών από το ΚΠΔΠ σε σχέση με τις αυξημένες αρμοδιότητες του Εισαγγελέα, ο οποίος μπορεί να διεξάγει έρευνες ή να εκδίδει παραπεμπτικά βουλεύματα χωρίς να είναι υπόλογος σε οποιαδήποτε αρχή ή στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.⁴¹⁶ Το ιδιαίτερο αυτό πλεονέκτημα της δικαστικής εξουσίας θεωρήθηκε ότι μπορεί να οδηγήσει το ΔΠΔ σε καταχρήσεις ή σε επιλεκτικές εφαρμογές, πολιτικών σκοπιμοτήτων.

⁴¹⁴ Να έχει κυρώσει το Καταστατικό είτε το κράτος στο έδαφος του οποίου τελέστηκε η εγκληματική πράξη, είτε το κράτος της εθνικότητας του δράστη.

⁴¹⁵ Ο.π. Ε .Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.351.

⁴¹⁶ Βλέπε τις σχετικές αρμοδιότητες στο του ΚΔΠΔ: Άρθρο 15 «Εισαγγελέας» και άρθρο 18 «Προδικαστικές αποφάσεις σχετικά με το παραδεκτό». Ο.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*

Η μη κύρωση του Καταστατικού από τις ΗΠΑ δεν αφορά όμως τις όποιες αμφισβητούμενες διατάξεις του, αλλά υποδηλώνει την πολιτική πρακτική ενός ηγεμονικού κράτους που αρνείται απερίφραστα να δεχτεί την ίδρυση ενός οικουμενικού θεσμού που θα ήταν δυνατό να ασκήσει ποινική δικαιοδοσία εις βάρος δικών του στρατιωτών ή υπηκόων.

Αυτή η χαρακτηριστικά «ηγεμονοκεντρική»-«αυτοκρατορική ρήτρα διαφυγής» (Κ. Τσουκαλάς, 2006)⁴¹⁷ φανερώνει την αντίληψη των ΗΠΑ για μια μονομερή εφαρμογή του δικαίου με όρους που προσδιορίζονται αποκλειστικά από εκείνες.

9.6 Η αποτελεσματικότητα του ΔΠΔ.

Οι περιπτώσεις που το ΔΠΔ άσκησε την δικαιοδοσία⁴¹⁸ του αποτελούν μια αξιολογή αλλά ελάχιστη ένδειξη νομικής λογοδοσίας για τα εγκλήματα πολέμου.

Η ατιμωρησία των δραστών εκτείνεται σε παγκόσμια κλίμακα από την Σρι Λάνκα ως την Κολομβία και τη Γάζα έτσι ώστε να δικαιολογείται ακόμα και σήμερα ο τίτλος «Ατιμώρητοι δολοφόνοι», που τέθηκε από την Διεθνή Αμνηστία στην Ετήσια Έκθεσή της το 1992. Στην έκθεση αυτή είχε επισημανθεί ότι: «σε πολλές χώρες πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες δεν έχουν καταστεί υπόλογοι για σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου συμπεριλαμβανομένων και των εγκλημάτων πολέμου».⁴¹⁹

Η απονομή της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, παρά το ότι είναι αναμενόμενο να είναι υπερβολικά χρονοβόρα, γεννά ένα εύλογο ερώτημα: «τι προόδους έχει κάνει αυτή την εικοσαετία ώστε να μη διαιωνίζεται ένα καθεστώς ατιμωρησίας»;

⁴¹⁷ Ο.π.Κ. Τσουκαλάς, 2006 σ.397

⁴¹⁸ Βλέπε Παράρτημα Τρίτου Μέρους (1).

⁴¹⁹ Πρόλογος- Μήνυμα από τον Claudio Cordone, Γ.Γ. της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ετήσια Έκθεση του 2010. Πηγή Internet: <http://www.amnesty.org.gr/annual-report-2010-africa>.

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια ο Εισαγγελέας του ΔΠΔ επέκτεινε τις δραστηριότητες του ξεκινώντας προκαταρκτικές έρευνες στο Αφγανιστάν, στην Κολομβία, στη Γεωργία, στη Γάζα, το Νότιο Ισραήλ και την Β.Κορέα.⁴²⁰

Όμως σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας του έτους 2010 **«....Τα ισχυρά κράτη συνεχίζουν να βρίσκονται υπεράνω του νόμου, εκτός αποτελεσματικού διεθνούς ελέγχου..... χειραγωγούν το νόμο προστατεύοντας τους συμμάχους τους από τον έλεγχο και πιέζουν για λογοδοσία κυρίως όταν αυτό εξυπηρετεί πολιτικές σκοπιμότητες..»**⁴²¹

⁴²⁰ Για παράδειγμα ο Εισαγγελέας του ΠΔΠ στο τέλος του 2010 ξεκίνησε προκαταρκτική εξέταση προκειμένου να εκτιμήσει αν έχουν διαπραχθεί εγκλήματα πολέμου στο έδαφος της Δημοκρατίας της Κορέας από τις στρατιωτικές δυνάμεις της Βόρειας Κορέας μετά από τον βομβαρδισμό του νησιού Yeonpyeong στις 23 Νοεμβρίου του 2010 που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο πεζοναυτών και αμάχων της Ν. Κορέας, καθώς και για τη βύθιση του πολεμικού σκάφους Cheonan που κόστισε τον θάνατο σε 46 άτομα. Ο.π. *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*.... «Η Διεθνής Ποινική Δικαιοσύνη Προκαταρκτική εξέταση εκ μέρους του ΔΠΔ για υποτιθέμενα εγκλήματα πολέμου, διαπραχθέντα στο έδαφος της Β. Κορέας, τεύχος 23-24 (34) Ε.Κ. .

⁴²¹ Ο.π. Πρόλογος- Μήνυμα από τον Claudio Cordone, Γ.Γ. της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ετήσια Έκθεση του 2010.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. ΟΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟ

ΔΠΔ.

1.1 Η πρώτη υπόθεση αφορά την κατάσταση στη Βόρεια Ουγκάντα λόγω της παλιάς διαμάχης της αφρικανικής ηπείρου που πυροδοτήθηκε το 2003 με την εξέγερση των ανταρτών της οργάνωσης «Lord's Resistance Army» (LRA) εναντίον της Κυβέρνησης.

Το ΔΠΔ ξεκίνησε προκαταρκτική έρευνα που κατέληξε στην έκδοση πέντε ενταλμάτων σύλληψης για τον αρχηγό και τα βασικά στελέχη της LRA για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁴²²

Οι κατηγορούμενοι ζήτησαν ασυλία με αντάλλαγμα την παύση των εχθροπραξιών, όμως αυτή η πρόταση δεν έγινε αποδεκτή από την Κυβέρνηση που ζητούσε την τιμωρία των αρχηγών των ανταρτών, με αποτέλεσμα στις 8 Ιουλίου του 2006 το ΔΠΔ να συλλάβει τον κατηγορούμενο Τζόζεφ Κόνι.⁴²³ Παρά όμως τις δεκάδες χιλιάδες νεκρών η παρέμβαση του ΔΠΔ φαίνεται να μην είναι επιθυμητή σε ένα μεγάλο μέρος

⁴²² Πρόκειται για τους Τζόζεφ Κόνι, Βίνσεντ Ότι, Ράσκα Λουκβίγια, Οκοτ Οντιάμπο και Ντομινίκ Ονγκουέν. Βλέπε το άρθρο του Andre – Mishel Essoungou, «Η Ουγκάντα μεταξύ ειρήνης και δικαιοσύνης», *Le Monde*- 13/05/2007, copyright, 2008, Χ.Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε.
Πηγή Internet: http://archive.enet.gr/online_text/111,dt=13.05.07,id=58875084.

⁴²³ Ο.π. Σ. Γεωργούλης, 2010, σ.56.

του πληθυσμού της χώρας γιατί θεωρείται ότι οι διώξεις παρεμποδίζουν τις ειρηνευτικές διαδικασίες.⁴²⁴

Η Κυβέρνηση της χώρας φαίνεται να κρατά πλέον μια διφορούμενη στάση ανακοινώνοντας άλλες φορές απειλές για δίκες των ανταρτών και άλλες τροφοδοτώντας με ελπίδες τα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Β. Ουγκάντας για λήξη των εχθροπραξιών.

Ο «φάκελος Ουγκάντα» αναδεικνύει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το ΔΠΔ, ως νεοσύστατος διεθνής ποινικός θεσμός, ο οποίος προσπαθεί να επιβεβαιώσει την ανεξαρτησία του εκφράζοντας την θέληση να προχωρήσει την ποινική δίωξη, χωρίς όμως τελικά να μπορεί να παραβλέψει τα πολιτικά και διπλωματικά ζητήματα που εγείρονται, με αποτέλεσμα «στην καλύτερη περίπτωση να έχει παγιδευτεί και στη χειρότερη να έχει γίνει υποχείριο» των ανταρτών και της Κυβέρνησης της Ουγκάντας.⁴²⁵ (Andre- Mishel Essoungou, 2007).

1.2. Η δεύτερη υπόθεση εξελίχθηκε στην Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό
όταν, μετά από αίτηση του κράτους στον Εισαγγελέα του ΔΠΔ τον Μάρτιο του 2004, ξεκίνησε προκαταρκτική έρευνα εξαιτίας της δράσης της πολιτικής-παραστρατιωτικής οργάνωσης «Ένωση των Κονγκολέζων Πατριωτών» (UPC-Union des Patriotes Congolais), με στόχο να διερευνηθούν τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν από τα μέλη αυτής της οργάνωσης μετά την 1^η Ιουλίου του 2002 και εντάσσονταν βάσει του άρθρου 14 του Καταστατικού της Ρώμης στην δικαιοδοσία του ΔΠΔ.⁴²⁶

⁴²⁴ Ο επικεφαλής στρατοπέδου που είχαν καταφύγει 25.000 πρόσφυγες δήλωσε στον Γ.Γ. των ΗΕ που είχε επισκεφθεί το στρατόπεδο. «Δεν θέλουμε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, θέλουμε ειρήνη.....η δίκη πέντε ατόμων θα μας φέρει πίσω εκείνους που χάσαμε; Το ΔΠ Δ μπορεί να ξαναφέρει την ειρήνη ή μήπως τελικά, ευνοεί τον πόλεμο»; Βλέπε ό.π. στο άρθρο του Andre – Mishel Essoungou.....

⁴²⁵ Ο.π. Andre- Mishel Essoungou, 2007.

⁴²⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Καταστατικού του ΔΠΔ «Παραπομπή πραγματικής κατάστασης από Κράτος- Μέρος» ορίζεται: «1. Ένα Κράτος-Μέρος μπορεί να παραπέμψει στον Εισαγγελέα μια πραγματική κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας φαίνεται να έχουν διαπραχθεί ένα ή περισσότερα εγκλήματα υπαγόμενα στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ζητώντας από τον Εισαγγελέα να ερευνήσει την κατάσταση με σκοπό να διαπιστώσει αν πρέπει να απαγγελθεί κατηγορία κατά ενός ή περισσότερων προσώπων για την διάπραξη των εγκλημάτων αυτών. 2. Η παραπομπή θα καθορίζει,

Οι κατηγορίες αφορούσαν σφαγές αμάχων στην επαρχία Ituri, δολοφονίες οκτακοσίων πολιτών της φυλής Λέντου, στρατολόγηση παιδιών κάτω των 15 ετών, συλλήψεις, βασανιστήρια και εκτελέσεις.

Συνολικά υπολογίζεται ότι περίπου 60.000 χιλιάδες πολίτες σκοτώθηκαν και εκτοπίστηκαν βίαια την χρονική περίοδο 1999-2005, λόγω της αντιπαράθεσης μεταξύ παραστρατιωτικών και αντάρτικων ομάδων που διεκδικούσαν την βορειοανατολική πλευρά του Κονγκό, μια περιοχή ιδιαίτερα πλούσια σε μεταλλεύματα, με πολλά ορυχεία, αποκλειστική ίσως πηγή πλούτου για τη χώρα.⁴²⁷

Η Κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό αναγκάστηκε να συλλάβει και να παραδώσει στο ΔΠΔ, μετά από τον θάνατο εννέα κιονόκρανων του ΟΗΕ από το Μπαγκλαντές, τους αρχηγούς της UPC, Ζερμέν Κατάνγκα (στις 17/7/2007) και Ματιέ Νγκουτζόλο (στις 6/2/2008) οι οποίοι κατηγορήθηκαν για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα οποία διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της επίθεσης που διενεργήθηκε με εντολή τους στο χωριό Μπορόγκο στις 24/2/2003 κατά την οποία δολοφονήθηκαν 200 άμαχοι, βιάστηκαν γυναίκες και στρατολογήθηκαν παιδιά κάτω των 15 ετών.⁴²⁸

1.2.1 Υπόθεση Thomas Lubanga Dylio – «Η πρώτη δίκη».

Ο πρώην αρχηγός της UPC και ιδρυτής της στρατιωτικής πτέρυγας της οργάνωσης (FPLC “Forces patriotiques pour la liberation du Congo) Thomas Lubanga Dylio, συνελήφθη τον Μάρτιο του 2005 και παρέμεινε στη φυλακή της πρωτεύουσας του

στο βαθμό του δυνατού, τις σχετικές περιστάσεις και θα συνοδεύεται από όλα τα σχετικά έγγραφα που έχει στη διάθεσή του το Κράτος που παραπέμπει την πραγματική κατάσταση». Ο.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

⁴²⁷ Από την μελέτη του Βίκτωρα Τσιλώνη, Τόμας Λουμπάνγκα Ντύλιο: Το χρονικό μιας Προαναγγελλθείσας Δίκης, δημοσίευση στο *intelectum*, τεύχος 05, Δεκέμβριος 2008, σ.σ.27-28.

⁴²⁸ Ο.π. Σ. Γεωργούλης, 2010, σ.56.

Κονγκό (Κινσάσα) προκειμένου να δικαστεί από τα εθνικά δικαστήρια της χώρας του για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και για το έγκλημα της γενοκτονίας.

Τον Φεβρουάριο του 2006 το ΔΠΔ εξέδωσε ένταλμα σύλληψης εναντίον του Thomas Lubanga Dylio, έχοντας βάσιμες ενδείξεις ότι διέπραξε εγκλήματα πολέμου, λόγω της στρατολόγησης παιδιών κάτω των 15 ετών, τα οποία και χρησιμοποίησε ενεργά στις εχθροπραξίες στην επαρχία Ituri (από τον Σεπτέμβριο του 2002 έως το τέλος του 2003). Παράλληλα το Δικαστήριο ζήτησε από την Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό να εκδώσει τον κατηγορούμενο προκειμένου να δικαστεί από αυτό, και το αίτημα έγινε δεκτό από την Κυβέρνηση της χώρας.⁴²⁹

Ο Thomas Lubanga Dylio είναι ο πρώτος κατηγορούμενος που εμφανίστηκε στις 20 Μαρτίου του 2006 ενώπιον του ΔΠΔ και οι απαγγελλόμενες κατηγορίες εναντίον του αφορούσαν τελικά μόνο έγκλημα πολέμου (λόγω της στρατολόγησης και της χρησιμοποίησης παιδιών κάτω των 15 ετών σε εχθροπραξίες).

Το Δικαστήριο δέχτηκε τη συμμετοχή τριών μαρτύρων-θυμάτων στη δίκη, μετά από αίτημά τους, και διέταξε τη γνωστοποίηση όλων των δημοσίων (και μη διαβαθμισμένων ως απορρήτων) εγγράφων στους συνηγόρους τους, γεγονός που δεν είχε αντίστοιχα συμβεί σε προηγούμενα Ειδικά Ποινικά Δικαστήρια.⁴³⁰

Στις 13 Ιουνίου του 2008, και αφού η δίκη είχε ήδη μεταφερθεί στις 23 Ιουνίου του ίδιου έτους, το Α΄ Τμήμα Πρώτου Βαθμού διέταξε παύση των διαδικασιών της υπόθεσης παρά το γεγονός ότι το Καταστατικό του ΔΠΔ δεν προβλέπει με σχετική του διάταξη την παύση αυτή.

⁴²⁹ Ο.π. Βίκτωρας Τσιλώνης, 2008.σ.29 Επίσης βλέπε το άρθρο της Χριστίνας Βασάλα-Κοκκινάκη, «Η υπόθεση Thomas Lubanga Dylio, Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου», δημοσίευση στο περιοδικό *de jure*, Πηγή Internet: dejure.elsagreece.org/archive/01/arthro0102.pdf. σ.σ. 4-5.

⁴³⁰ Όπως το «Καταστατικό του ΕΔΠΑΓ (Ειδικό Ποινικό Δικαστήριο για την Γιουγκοσλαβία), το Καταστατικό του ΕΔΠΑΡ (Ειδικό Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα) και το Καταστατικό του ΕΔΣΛ (Ειδικό Ποινικό Δικαστήριο για την Σιέρα Λεόνε) που δεν προέβλεπαν τη συμμετοχή θυμάτων στη δίκη». Ο.π. Βίκτωρας Τσιλώνης, 2008.σ.31.

Οι λόγοι αυτής της τροπής της υπόθεσης, σύμφωνα με τις διευκρινίσεις του Α΄ Τμήματος, εμπίπτουν στο δικαίωμα του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη (άρθρ.67 του ΚΔΠΔ) το οποίο και δεν διασφαλίστηκε διότι ούτε το Δικαστήριο ούτε ο κατηγορούμενος έλαβαν γνώση όλων των στοιχείων της υπόθεσης.

Το ζήτημα αυτό προέκυψε διότι ο Εισαγγελέας είχε αποκτήσει τα έγγραφα από τον ΟΗΕ και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις με τον όρο της εμπιστευτικότητας,⁴³¹ με συνέπεια να μην είναι δυνατή η κοινοποίησή τους στο Δικαστήριο και τον κατηγορούμενο.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες το ΔΠΔ διέταξε την απελευθέρωση του Lubanga Dylio στις 2 Ιουλίου του 2008. Ο Εισαγγελέας άσκησε έφεση σε αυτή την απόφαση και στις 21 Οκτωβρίου του 2008 το Τμήμα Εφέσεων έκρινε εσφαλμένη την απόφαση του Α΄ Τμήματος και ανέπεμψε την υπόθεση σε αυτό για επανεξέταση⁴³².

Στις 18 Νοεμβρίου του 2008 το Α΄ Τμήμα αποφάσισε τη επανέναρξη όλων των διαδικασιών και την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας στις 26 Ιανουαρίου του 2009, αφού το κώλυμα της διάθεσης των εγγράφων άρθηκε, όταν ο Εισαγγελέας αποφάσισε να κοινοποιήσει στο Δικαστήριο και τον κατηγορούμενο όλα τα εμπιστευτικά έγγραφα.⁴³³

Η υπόθεση Thomas Lubanga Dylio προκάλεσε αντιφατικές εντυπώσεις ενώ η επανέναρξη της διαδικασίας έθεσε σε αμηχανία και έκπληξη την διεθνή κοινότητα.

Από μία πλευρά θεωρήθηκε ότι η απόφαση της απαλλαγής του Lubanga αποτέλεσε μια σημαντική απόδειξη ότι το ΔΠΔ είναι ένας θεσμός που θωρακίζει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου προβάλλοντας ως βασική αρχή το δικαίωμα δίκαιης δίκης, ενώ

⁴³¹ Το άρθρο 53 παρ.3 προβλέπει αυτή την επιλογή του Εισαγγελέα και ορίζει επακριβώς ότι ο Εισαγγελέας μπορεί «να δεσμευτεί να μην αποκαλύψει σε κανένα στάδιο της διαδικασίας, έγγραφα ή πληροφορίες που αποκτά υπό τον όρο της εμπιστευτικότητας και αποκλειστικά για την παραγωγή νέων αποδεικτικών στοιχείων, εκτός αν συναινεί αυτός που παρέχει τις πληροφορίες». *Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου...*

⁴³² *Ο.π. Βίκτωρας Τσιλώνης, 2008, σ.33.*

⁴³³ *Ο.π. Βίκτωρας Τσιλώνης, 2008, σ.34.*

παράλληλα κατακρίθηκε η ενασχόληση του Εισαγγελέα με μια πολιτικά αδύναμη αφρικανική χώρα. Από την άλλη πλευρά η παύση των διαδικασιών και η απελευθέρωση ενός φερόμενου εγκληματία πολέμου δημιούργησε αμφιβολίες σχετικές με την επαρκή λειτουργία του ΔΠΔ. ως συστήματος αποτελεσματικού ποινικού ελέγχου.

1.3 Η τρίτη υπόθεση αφορά την διατύπωση αναφοράς από την Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία προς τον Εισαγγελέα του ΔΠΔ για εγκλήματα που διαπράχθηκαν στην χώρα κατά την διάρκεια εμφυλίων συγκρούσεων μεταξύ αντάρτικων δυνάμεων και κυβέρνησης.

Στις 22 Μαΐου του 2007 ο Εισαγγελέας ανακοίνωσε την έναρξη των ερευνών σχετικά με της καταγγελίες της κυβέρνησης για βιασμούς και δολοφονίες που διέπραξαν οι αντάρτες στην περίοδο των εμφυλίων συγκρούσεων των ετών 2002-2003.

Οι καταθέσεις των μαρτύρων στις ομάδες έρευνας που είχαν επισκεφθεί το Bangui τον Νοέμβριο του 2005, μετά από εντολή της Εισαγγελίας, αποκαλύπτουν 600 βιασμούς νέων και ηλικιωμένων γυναικών και ανδρών, σε περίοδο μικρότερη των 5 μηνών, ενώ πολλά θύματα αναφέρουν ότι μολύνθηκαν από τον ιό HIV.⁴³⁴

Οι έρευνες συνεχίζονται χωρίς όμως ο Εισαγγελέας να μπορεί να αποδώσει τις κατηγορίες σε συγκεκριμένα άτομα, ώστε να προσαχθούν στο ΔΠΔ.

Αντίθετα εκδόθηκε ένταλμα σύλληψης στις 23/5/2008 από το I I I ανακριτικό τμήμα για τον Jean-Pierre Bemba Gombo, πρώην Αντιπρόεδρο της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό και φερόμενο ως Πρόεδρο και Διοικητή της οργάνωσης «Κίνημα για την Απελευθέρωση του Κονγκό» (MLC), με κατηγορίες για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και για εγκλήματα πολέμου (ανθρωποκτονία, βιασμό και λεηλασίες) στην επικράτεια της ΚΑΔ.

⁴³⁴ International Criminal Court, The Hague, 22 May 2007. ICC-OTP-BN-200700522-220-A_EN, <http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+of+the+Court>.

Η εμπλοκή του J.P.Bemba Gombo στην εσωτερική σύγκρουση της χώρας ξεκίνησε όταν αυτός κλήθηκε από τον Πρόεδρο της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας Ange-Felix Patasse προκειμένου να τον βοηθήσει στην καταστολή των εξεγέρσεων (τον Οκτώβριο του 2002 και τον Μάρτιο του 2003) των επαναστατικών δυνάμεων που ήθελαν την ανατροπή του.

Ο κατηγορούμενος συνελήφθη από τις Βελγικές αρχές στις 24/5/2008 και παραδόθηκε στο Κέντρο Κράτησης του ΔΠΔ στη Χάγη.

Η σύλληψή του ήταν η πρώτη σύλληψη σχετικά με την εμπόλεμη κατάσταση στην ΚΑΔ.⁴³⁵

Η Δίκη ξεκίνησε στις αρχές του 2009 αλλά διακόπηκε στις 6/5/09 όταν το Ανακριτικό Τμήμα, βάσει των αποδεικτικών στοιχείων, ζήτησε από τον Εισαγγελέα να τροποποιήσει τις κατηγορίες αναφορικά με την λειτουργία της ευθύνης του κατηγορουμένου. Η Εισαγγελία υπέβαλλε τροποποιημένο έγγραφο στις 30/3/09 με το οποίο στήριξε την ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου στο άρθρο 28 (α) του ΚΔΠΔ σύμφωνα με το οποίο «αποδίδεται ποινική ευθύνη σε διοικητές και ανωτέρους για εγκλήματα υπαγόμενα στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου».⁴³⁶

Η έφεση που στη συνέχεια υπεβλήθη από την πλευρά του κατηγορουμένου δεν έγινε δεκτή από το Τμήμα Εφέσεων το οποίο στήριξε το παραδεκτό της υπόθεσης και έτσι η δίκη συνεχίζεται.⁴³⁷

1.4 Η τέταρτη υπόθεση αφορά τα εγκλήματα του Νταρφούρ στο Σουδάν.

Η σύγκρουση στο Νταρφούρ, μια ημιαυτόνομη περιοχή του Σουδάν, διαδραματίζεται πολλά χρόνια και αποτελεί μια από τις χαρακτηριστικές περιπτώσεις εμφυλίων συγκρούσεων για τον έλεγχο των πρώτων υλών, καθώς η περιοχή έχει σημαντικά

⁴³⁵ *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo* ICC-01/05-01/08.

[http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+and+Cases/Situations/Situation+ ICC+0105](http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+and+Cases/Situations/Situation+ICC+0105)

⁴³⁶ Βλέπε ό.π. *Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*.. άρθρο 281(α) και <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/9/423.html>.

⁴³⁷ Ο.π <http://www.haguejusticeportal.net/eCache.....>

κοιτάσματα πετρελαίου, ουρανίου και χρυσού και είναι μια από τις μεγαλύτερες υπόγειες δεξαμενές νερού της Αφρικανικής ηπείρου.

Ο εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στο ισλαμικό Β. Σουδάν και το Ν. Σουδάν που κατοικείται από διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες, με μια ισχυρή χριστιανική μειονότητα (περίπου 30%), έγινε αντικείμενο «αξιοποίησης» από της Η.Π.Α, οι οποίες ενίσχυσαν στρατιωτικά και οικονομικά αντάρτικες ομάδες του Νότου, εκεί που βρίσκονται οι περισσότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας.

Η κεντρική κυβέρνηση του Σουδάν, στο Χαρτούμ, είχε την πολιτική υποστήριξη της Κίνας, η οποία, μέσω των εταιρειών της, παρουσίαζε έντονη δραστηριοποίηση στην εκμετάλλευση του πετρελαίου.⁴³⁸

Ο εμφύλιος πόλεμος στο Νταρφούρ ξέσπασε το 2003, όταν ο Σουδανικός στρατός ήλθε αντιμέτωπος με τον Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό του Σουδάν (SPLA) με αποτέλεσμα μέχρι το 2008, σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΗΕ, τα θύματα αυτής της εμφύλιας σύγκρουσης να ανέρχονται σε 300.000 και οι μετατοπισθέντες και πρόσφυγες σε 2,5 εκατομμύρια.⁴³⁹

Τα γεωπολιτικά συμφέροντα των δύο μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ και Κίνας με την συνεργασία της δεύτερης με την Ρωσία) παρέτειναν και υπέβαλαν την αποσταθεροποίηση στην περιοχή ειδικά μετά το 2005 όταν, μετά από πιέσεις των ΗΠΑ, η κυβέρνηση του Σουδάν δέχτηκε να παραχωρήσει αυτονομία στο Νότιο

⁴³⁸ Βλέπε για τα ιστορικά στοιχεία ενδεικτικά τα: α) Άρθρο του Γιώργου Δελάστικ, «Νταρφούρ: πετρέλαιο, η διένεξη (ΗΠΑ Κίνας) και η σφαγή», δημοσίευση στη εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* στις 27/07/07. Πηγή: Internet: <http://www.oneearth.gr/cgi-bin/oneearth/pages/3rdpagenews.pl?arcode=070727123447>. β) Άρθρο της Δέσποινας Στεφανάκη, «Μεγάλα πετρελαϊκά συμφέροντα πίσω από την κρίση», δημοσίευση στην εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, Σάββατο 22 Απρίλη 2006-Κυριακή 23 Απρίλη 2006. Πηγή: Internet: <http://www2.rizospastis.gr/storyPlan.do?id=3341439&action...>

⁴³⁹ Βλέπε, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 22ας Μαΐου 2008 σχετικά με το Σουδάν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (2009/C 279 E/23)» δημοσίευση σε *Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Πέμπτη, 22 Μαΐου 2008 με θέμα: Το Σουδάν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, P6_TA(2008)0238.

Σουδάν και το δικαίωμα να αποφασίσει για την πλήρη ανεξαρτησία του το 2011, με αποτέλεσμα αυτό το κομμάτι της χώρας να είναι πλέον υπό αμερικανική επιρροή.⁴⁴⁰

Το Σουδάν είχε υπογράψει το Καταστατικό της Ρώμης, χωρίς να το έχει και επικυρώσει, ενώ είναι μέλος του ΟΗΕ, με αποτέλεσμα να είναι υποχρεωμένο να δεχτεί αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας βάσει των εξουσιών που αυτό διαθέτει, σύμφωνα με το 9^ο Κεφάλαιο του Χάρτη των ΗΕ.

Ο Εισαγγελέας του ΔΠΔ σε συνέχεια της αρ.1593/31/2005 Απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας εξέδωσε τον Απρίλιο του 2007 δύο εντάλματα σύλληψης κατά του Σουδανού πρώην Υπουργού Εσωτερικών Ahmad Harum και του πρώην ηγέτη της πολιτοφυλακής Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahaman γνωστού επίσης και ως «Ali Kushayb», με 51 κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁴⁴¹ Τον Ιούνιο και τον Δεκέμβριο του 2007 το Γραφείο του Εισαγγελέα ανέφερε στο Σ.Α ότι η Κυβέρνηση του Σουδάν αρνείται να παραδώσει τους κατηγορουμένους, ισχυριζόμενη ότι το ΔΠΔ δεν έχει δικαιοδοσία να τους δικάσει. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Ahmad Harum το 2008 ήταν Υπουργός Ανθρωπιστικών Υποθέσεων άρα και αρμόδιος για την ασφάλεια των θυμάτων και σύνδεσμος με την ειρηνευτική δύναμη Unamid που είχε αποσταλεί στο Σουδάν, ενώ ο Ali Kushayb αφέθηκε ελεύθερος από φυλακή του Σουδάν-που κρατήθηκε για άλλες κατηγορίες- από τον Οκτώβριο του 2007, αν και ήδη τον καταζητούσε το ΔΠΔ.

Στις 4 Μαΐου του 2009 το ΔΠΔ εξέδωσε ένταλμα σύλληψης για τον Πρόεδρο του Σουδάν **Omar al Bashir** για πέντε κατηγορίες εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας (δολοφονία, εξόντωση, βίαιη μεταφορά πληθυσμού, βασανιστήρια και βιασμούς), και δύο κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου (στοχοποίηση αμάχων), ενώ δεν συμπεριλήφθηκε στις κατηγορίες το έγκλημα της γενοκτονίας λόγω έλλειψης

⁴⁴⁰ Ο.π. άρθρο του Γιώργου Δελάστικ, 2007.

⁴⁴¹ Βλέπε, ό.π. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 22ας Μαΐου 2008 σχετικά με το Σουδάν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (2009/C 279 E/23).

στοιχείων.⁴⁴² Ο al Bashir ήταν ο Πρωθυπουργός του Σουδάν από το 1989 ως το 1993 και στη συνέχεια Πρόεδρος έως σήμερα, με επανεκλογή του στις 15 Απριλίου του 2010, και είναι ο πρώτος εν ενεργεία αρχηγός κράτους εναντίον του οποίου ασκήθηκε ποινική δίωξη από το ΔΠΔ.

Οι ηγέτες της Αφρικανικής Ένωσης στη Σύνοδο Κορυφής του Οργανισμού στις 3 Ιουλίου του 2009 αρνήθηκαν να συνεργαστούν με το ΔΠΔ και να παραδώσουν τον Πρόεδρο του Σουδάν,⁴⁴³ ο οποίος και παραμένει ασύλληπτος, ενώ σε δηλώσεις του ισχυρίζεται ότι η ποινική δίωξη εναντίον του έχει πολιτικά κίνητρα και αποτελεί μεροληπτική παρέμβαση του ΔΠΔ κατά της Αφρικής.⁴⁴⁴

⁴⁴² Ό.π. Πρόλογος- Μήνυμα από τον Claudio Cordone, Γ.Γ. της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ετήσια Έκθεση του 2010.

⁴⁴³ « Η έντονη αντίθεση που επιδεικνύουν πολλοί ηγέτες στην Αφρική ανάμεσα στη ρητορική τους όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και την απουσία συγκεκριμένης δράσης για να σεβαστούν, να προασπίσουν και να προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι καινούργια. Όμως, σχεδόν ποτέ δεν είχε επιδειχθεί τόσο κατηγορηματικά όπως με την αντίδρασή τους στο ένταλμα σύλληψης του Προέδρου Αλ Μπασίρ». *Απόσπασμα από την ετήσια έκθεση 2010 της Διεθνούς Αμνηστίας για την Αφρική, Παγκόσμια Επισκόπηση*, 27 Μαΐου 2010, Πηγή Internet: <http://www.amnesty.org.gr/annual-report-2010-africa>.

⁴⁴⁴ Οι δηλώσεις του Προέδρου του Σουδάν αναφέρονται στο ό.π. *Απόσπασμα από την ετήσια έκθεση 2010 της Διεθνούς Αμνηστίας*.....

2.ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΠΟ AD HOC ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ

ΓΙΟΥΣΚΟΣΛΑΒΙΑ (ICTY)

2.1.1 Ο Dusko Tadic ήταν ο πρώτος κατηγορούμενος που παραπέμφθηκε στο ICTY αφού συνελήφθη από την Γερμανική αστυνομία στο Μόναχο το 1994.

Το κατηγορητήριο εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 1995 και περιείχε αρχικά 132 υπό κατηγορία πράξεις, οι οποίες τελικά μειώθηκαν σε 34, για σοβαρές παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων του πολέμου, καθώς και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας λόγω της συμμετοχής του Tadic και του συγκατηγορουμένου του Goran Boronjica σε βιασμούς, φόνους, βάνανση μεταχείριση και βασανισμό Βοσνίων Μουσουλμάνων και Κροατών κρατουμένων στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Omarska.

Ο συνήγορος υπεράσπισης του Tadic πρόβαλλε προδικαστική ένσταση υποστηρίζοντας ότι το Δικαστήριο ήταν αναρμόδιο λόγω της παράνομης ίδρυσης του από το Συμβούλιο Ασφαλείας το οποίο, κατά την άποψη του, δεν είχε αρμοδιότητα να συστήσει Διεθνή Δικαστήρια που εκδικάζουν εγκλήματα που διαπράττονται κατά την διάρκεια εσωτερικών συγκρούσεων. Ο κατηγορούμενος απαλλάχτηκε για τις είκοσι από τις 34 κατηγορίες που του είχαν αποδοθεί λόγω έλλειψης επαρκών αποδεικτικών στοιχείων και σύμφωνα με την πρωτόδικη απόφαση, που εκδόθηκε στις 14 Ιουλίου του 1997, του επιβλήθηκε συνολική ποινή κάθειρξης 20 ετών.

Το τμήμα Εφέσεων απέρριψε αντίστοιχα τις υπερασπιστικές προτάσεις και αποδέχτηκε ότι ο κατηγορούμενος ευθύνεται για παραβιάσεις του άρθρου 2 του

Καταστατικού του ICTY κρίνοντας τον ένοχο και επιβάλλοντας ίδια με την πρωτόδικη απόφαση ποινή.⁴⁴⁵

2.2 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΡΟΥΑΝΤΑ (ICTR)

Μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιπτώσεις εκδίκασης από το ICTR αφορά τον κατηγορούμενο **Jean-Paul Akayesu**⁴⁴⁶ που παραπέμφθηκε για όλες τις κατηγορίες των εγκλημάτων της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου λόγω του βιασμού των γυναικών της φυλής Τούτσι στην περιοχή Taba μεταξύ Απριλίου του 1993 και Ιουλίου του 1994.

Στις 2 Οκτωβρίου του 1998 το Πρώτο Τμήμα του Δικαστηρίου (Trial Chamber I for the ICTR) που αποτελείτο από τους Δικαστές Laity Kama (Πρόεδρο), Lennart Aspegren και Navanethem Pillay έκρινε ένοχο τον κατηγορούμενο Jean-Paul Akayesu για εννέα από τις 15 εναντίον του κατηγορίες συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας (ανθρωποκτονίες, βασανιστήρια βιασμούς και άλλες απάνθρωπες πράξεις) και για το έγκλημα της γενοκτονίας (ευθεία και δημόσια προτροπή για διάπραξη γενοκτονίας). Η ποινή που του αποδόθηκε για τις παραπάνω κατηγορίες ήταν ισόβια κάθειρξη. Κρίθηκε αθώος για τις υπόλοιπες κατηγορίες που αφορούσαν παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συνθηκών της Γενεύης και του Συμπληρωματικού σε αυτές I I Πρωτοκόλλου καθώς και για την κατηγορία της συνενοχής σε γενοκτονία.

⁴⁴⁵ Μαρία Ντανιέλλα Μαρούδα *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας*, εκδ. Αντώνη Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001, σ.108.

⁴⁴⁶ Prosecutor v. Akayesu, case No. ICTR-94-4, sentences (Oct.2, 1998). *University of Minnesota Humans Rights Library*. Πηγή:Internet:http://www1.umn.edu/...ICTR/...ICTR/Setences_ICTR-96-4T.html.

3 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

3.1 ΥΠΟΘΕΣΗ DESIRE MUNYANEZA⁴⁴⁷

Ο D.Muyaneza συνελήφθη στο Τορόντο από τις Καναδικές αρχές στις 19 Οκτωβρίου του 2005 κατηγορούμενος για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και για επτά κατηγορίες ενεργής συμμετοχής του στην γενοκτονία που συντελέστηκε στην Ρουάντα το 1994.

Αυτή ήταν η δεύτερη προσπάθεια του Καναδικού κράτους να οδηγήσει σε δίκη άτομα που διέπραξαν εγκλήματα κατά την διάρκεια ένοπλης σύρραξης σε άλλη χώρα.⁴⁴⁸

Ο Muyaneza ήταν γόνος ευκατάστατης οικογένειας εμπόρων της επαρχίας Butare και είχε σπουδάσει οικονομικά στο Πανεπιστήμιο της Butare. Ο ίδιος ήταν ιδιοκτήτης

⁴⁴⁷ *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009, Presiding the Honourable Andre Denis, J.S.C, v. Desire Muyaneza, Judgment, I Preamble.*

⁴⁴⁸ Η πρώτη παραπομπή πραγματοποιήθηκε στις 18 Αυγούστου του 1998 και αφορούσε τον Imre Finta ανώτατο αξιωματικό της Ουγγρικής Χωροφυλακής η οποία συνεργάστηκε κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με τους Γερμανούς SS.

Ο Finta κατηγορήθηκε για απαγωγές, ληστείες, ανθρωποκτονίες και παράνομες απελάσεις 8.617 Εβραίων που ζούσαν στην επαρχιακή πόλη της Ουγγαρίας Szeged, εγκλήματα που διαπράχθηκαν το 1944. Σύμφωνα με το κατηγορητήριο οι προαναφερθείσες εγκληματικές πράξεις συνιστούσαν εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Το δικαστήριο κλήθηκε να δώσει ερμηνεία στην έννοια της «στρατιωτικής προσταγής» η οποία αποκλείει την ατομική ποινική ευθύνη. Σύμφωνα με τον Καναδικό Ποινικό Δίκαιο για εγκλήματα που άπτονται του Διεθνούς Δικαίου οι δράστες πρέπει να γνωρίζουν και να κατανοούν το περιεχόμενο της εγκληματικής πράξης, που σημαίνει να γνωρίζουν ή ότι οφείλουν να γνωρίζουν πως υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση και οι πράξεις τους, παρά το γεγονός της πολεμικής σύρραξης, να μην είναι τέτοιες ώστε να συγκλονίζουν τη συνείδηση κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου. Ο Finta τελικά αθωώθηκε διότι το Δικαστήριο έκρινε ότι δρούσε κάτω από συνθήκες στρατιωτικής προσταγής και δεν είχε άλλη «ηθική» επιλογή ώστε να αποφύγει την διάπραξη αυτών των εγκληματικών πράξεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι εκείνη την χρονική περίοδο οι Καναδικές Αρχές θεωρούσαν πιο ρεαλιστική λύση να επικεντρωθούν στην απέλαση των αλλοδαπών εγκληματιών πολέμου παρά να τους οδηγήσουν σε δίκη έναντι των Καναδικών Δικαστηρίων με αποτέλεσμα να μην στοιχειοθετούνται επαρκώς οι κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

British and Canadian Perspectives on International Law, edited by Cristopher Waters, Chapter 4: *Accountability for Crimes Against International Law in Canada An overview and a comparison with UK practices*, written by Helena Torroja, p.p.204-206 και Prosecution of Muyaneza. Internet:<http://www.claihr.ca/projects/prosecutionMuyaneza.html>. 24/03/2011.

εμπορικών καταστημάτων και ξενοδοχείων και είχε ενταχθεί στις γραμμές του πολιτικού κόμματος MRND που ίδρυσε ο Πρόεδρος Habyarimana λόγω της καταγωγής του (από την φυλή των Χούτου).

Το 1996 μετανάστευσε με την οικογένειά του στον Καναδά ζητώντας από τις Καναδικές αρχές άσυλο με την αιτιολογία ότι λόγω της καταγωγής του θα υπήρξε σοβαρός κίνδυνος για την ζωή του αν επέστρεφε στην Ρουάντα. Η αίτησή του δεν έγινε δεκτή διότι υπήρξαν σοβαρές ενδείξεις βάσει των ερευνών της Καναδικής Αστυνομίας (RCMP) ότι είχε διαπράξει σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά την διάρκεια των εμφυλίων συρράξεων στην Ρουάντα.⁴⁴⁹

Σύμφωνα με τις καταθέσεις 60 και πλέον μαρτύρων ο κατηγορούμενος πήρε μέρος στην μαζική σφαγή πεντακοσίων περίπου ατόμων της φυλής των Τούτσι στην επαρχία Butare, και θεωρήθηκε πρωταίτιος της σφαγής που διαπράχθηκε το 1994 στην Ρωμαιοκαθολική εκκλησία της περιοχής στην οποία είχαν ζητήσει καταφύγιο μέλη της φυλής των Χούτου.

Επίσης σύμφωνα με τις μαρτυρίες γυναικών της φυλής των Τούτσι ο ίδιος διέπραξε το έγκλημα του βιασμού και της σεξουαλικής βίας εναντίον γυναικών της προαναφερθείσας φυλής καθώς και προέτρεψε τους φίλους του να διαπράξουν τις ίδιες εγκληματικές πράξεις.⁴⁵⁰

Τα Καναδικά Δικαστήρια απέκτησαν δικαιοδοσία για την υπόθεση Muyaneza βάσει του ψηφισμένου Νομοσχεδίου της 29^{ης} Ιουλίου του 2000, το οποίο τέθηκε σε ισχύ στις 23 Οκτωβρίου του 2000. Το νομοσχέδιο αυτό ρύθμιζε το έγκλημα της γενοκτονίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και τα εγκλήματα πολέμου σε σχέση με την υπογραφή και επικύρωση από την χώρα της Συνθήκης της Ρώμης για

⁴⁴⁹ Ό.π. Prosecution of Muyaneza.....

⁴⁵⁰ Witness C-16, C-17... Ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009,..... v. Desire Muyaneza,*

την ίδρυση του Δ.Π.Δ. και επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις και άλλων Νομοσχεδίων.⁴⁵¹

Με την ενσωμάτωση των διατάξεων του Νομοσχεδίου στην συνέχεια στον Καναδικό Ποινικό Κώδικα καθιερώθηκε η επιβολή της ισόβιας κάθειρξης για το έγκλημα της γενοκτονίας και για το έγκλημα της σεξουαλικής βίας, όταν βάση του αδικήματος αποτελεί η ανθρωποκτονία σε διεθνές πεδίο.⁴⁵²

Η δίκη άρχισε στις 27 Μαρτίου του 2007 στο δικαστικό μέγαρο του Μόντρεαλ και ήταν η πρώτη φορά που εκδίκασε υπόθεση διεθνούς εγκλήματος ένας μόνο δικαστής. Στο δικαστήριο συμμετείχαν ένορκοι και εξετάστηκε κάθε εύλογη αμφιβολία για την ενοχή του κατηγορουμένου καθώς επίσης ελέγχθηκε η αξιοπιστία των μαρτύρων.⁴⁵³

Σύμφωνα με την απόφαση του Ποινικού Δικαστηρίου του Montreal της 29^{ης} Οκτωβρίου του 2009, ο Muyaneza κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε αθροιστικά σε ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα αποφυλάκισης υπό όρους για τις παρακάτω εγκληματικές πράξεις⁴⁵⁴:

1. Για το έγκλημα της γενοκτονίας διότι διέπραξε: α) ανθρωποκτονίες εκ προθέσεως ατόμων της φυλής των Τούτσι, (η οποία αποτελεί μια αναγνωρίσιμη πληθυσμιακή ομάδα),⁴⁵⁵ προκάλεσε σοβαρούς τραυματισμούς σε άλλα άτομα, προκάλεσε

⁴⁵¹ Ο Καναδάς υπέγραψε την Συνθήκη της Ρώμης στις 18 Δεκεμβρίου του 1998 και την επικύρωσε στις 7 Ιουλίου του 2000. Ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009,..... v. Desire Muyaneza, Judgment, I Preamble.*

⁴⁵² Μέρος XX I I I του Καναδικού Ποινικού Κώδικα. Ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province Of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date October29, 2009, v. Desire Muyaneza, Sentencing Judgment*

⁴⁵³ Όπως αναφέρει ο Δικαστής Andre Denis. Βλέπε στο ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009,..... v. Desire Muyaneza, Judgment, I Preamble.*

⁴⁵⁴ Σύμφωνα με το άρθ.745.4 του Καναδικού Ποινικού Κώδικα. Ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province Of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date October29, 2009, v. Desire Muyaneza, Sentencing Judgment.*

⁴⁵⁵ «Αναγνωρίσιμη-χαρακτηριστική πληθυσμιακή ομάδα» («identifiable group of people») θεωρήθηκε από τις Συνθήκες της Γενεύης, τις Συνθήκες βάσει των οποίων δημιουργήθηκαν τα δύο ad hoc Ποινικά Δικαστήρια (ICTY, ICTR), και από την Συνθήκη της Ρώμης, σύμφωνα με την αντικειμενική ερμηνεία,

σωματικές και ψυχικές βλάβες σε μέλη της ίδιας εθνοτικής ομάδας, βίασε γυναίκες της φυλής των Τούτσι και επιπλέον διέπραξε πράξεις σεξουαλικής βίας εναντίον τους, και γενικά συμπεριφέρθηκε σε άτομα αυτής της φυλής με απάνθρωπο και ταπεινωτικό τρόπο.

β) Τα αποδεικτικά στοιχεία ανέδειξαν ότι ο κατηγορούμενος ήταν στην «πρώτη γραμμή» του κινήματος της γενοκτονίας στην Ρουάντα. Συγκεκριμένα συμμετείχε τον Απρίλιο του 1994 σε ένα οργανωμένο Κυβερνητικό σχέδιο εξόντωσης της εθνοτικής ομάδας των Τούτσι στην επαρχία Butare.

2. Για εγκλήματα πολέμου κατά την διάρκεια της εμφύλιας σύρραξης στην Ρουάντα διότι προκάλεσε τον θάνατο αμάχων της επαρχίας Butare και γειτονικών περιοχών, και προέβη σε λεηλασίες κατοικιών και επιχειρήσεων που ανήκαν σε πρόσωπα που δεν εμπλέκονταν στην εμφύλια σύρραξη.

Η απόφαση αυτή του Καναδικού Ποινικού Δικαστηρίου είναι μία σημαντική απόδειξη για τον καθοριστικό ρόλο που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν τα εθνικά ποινικά δικαστήρια στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας σοβαρών παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου.

η εθνοτική ομάδα σε σχέση με τα πολιτικά, πολιτιστικά και ιστορικά της χαρακτηριστικά, ενώ σύμφωνα με την υποκειμενική ερμηνεία η πληθυσμιακή ομάδα καθορίζεται ως «αναγνωρίσιμη-χαρακτηριστική» σε σχέση με την αντίληψη που έχουν σχηματίσει σχετικά με τα παραπάνω χαρακτηριστικά της οι δράστες των εγκλημάτων. Ό.π. *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052, Date May 22, 2009,..... v. Desire Muyaneza*, Judgment, I Preamble.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

-ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ

10.1 Η Πρόληψη ως διαδικασία της Αντεγκληματικής Πολιτικής.

Η αντεγκληματική πολιτική ορίζεται στο πεδίο «ενός συνόλου διαδικασιών μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο» (Mireille Delmas –Marty)⁴⁵⁶

Με αυτή την προοπτική η αντεγκληματική πολιτική μπορεί να καλύψει ένα «ευρύ κοινωνικό πεδίο που υπερβαίνει τις νομικές και θεσμικές εννοιολογήσεις των φορέων» άσκησης της και να αναδείξει «την αλληλόδραση διαφορετικών θεσμικών υποκειμένων που διαμορφώνουν τελικά τους όρους και τις προϋποθέσεις της λειτουργίας της»(Γ. Νικολόπουλος, 2008).⁴⁵⁷

Μέσα σε αυτό το πεδίο αναπτύσσονται τόσο οι διαδικασίες της πρωτογενούς «εγκληματοποίησης» και «ποινικοποίησης» και αντίστροφα οι διαδικασίες «απεγκληματοποίησης» και «αποποινικοποίησης», όσο και οι διαδικασίες πρόληψης και καταστολής οι οποίες συμπεριλαμβάνουν: α) Πρωτογενείς διαδικασίες πρόληψης

⁴⁵⁶ Mireille Delmas –Marty, *Πρότυπα και τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, μετάφραση και εισαγωγή Χριστίνα Ζαραφονίτου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, χωρίς ημερ.σ.28

⁴⁵⁷ Γιώργος Νικολόπουλος, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: Το πρόγραμμα της Χάγης και η εφαρμογή του*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σ.10, υποσημείωση 9.

που αφορούν τον σχεδιασμό και εφαρμογή ποικίλων μέτρων και πολιτικών με στόχο την αποδυνάμωση των εγκληματογόνων συνθηκών και την αποτροπή εκδήλωσης καταστάσεων και συμπεριφορών που θεωρούνται εγκληματικές. β) Δευτερογενείς διαδικασίες πρόληψης που περιλαμβάνουν μέτρα αποτροπής μιας περαιτέρω εξέλιξης εγκληματικών καταστάσεων. γ) Τριτογενείς διαδικασίες που αφορούν την λήψη μέτρων με στόχο την διακοπή των εγκληματικών συμπεριφορών συμπεριλαμβανομένων όλων των διαδικασιών της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, και εκείνων της ποινικής καταστολής.⁴⁵⁸ Η κατηγοριοποίηση αυτή των διαδικασιών της αντεγκληματικής πολιτικής στο επίπεδο της πρακτικής εφαρμογής της δεν διαχωρίζεται, αλλά εφαρμόζεται ένας συνδυασμός μέτρων που συνιστούν μια μορφή «μικτής πρόληψης».⁴⁵⁹

Η αντεγκληματική πολιτική καθορίζεται από το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο κάθε κοινωνίας σε δεδομένη χρονική στιγμή και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ερμηνεία του εγκλήματος από τις επικρατούσες εγκληματολογικές προσεγγίσεις.

Οι δυτικές κοινωνίες για πολλές δεκαετίες αποδεχόμενες τις εγκληματολογικές προσεγγίσεις του **κλασικισμού** που όριζαν ως έγκλημα «την παραβίαση του νομικού κανόνα» και τις μετέπειτα **θετικιστικές αντιλήψεις** «για τα ειδικά χαρακτηριστικά της εγκληματικής συμπεριφοράς»,⁴⁶⁰ κατά κανόνα εφάρμοσαν την «ποινική αντεγκληματική πολιτική» σε επίπεδα γενικής και ειδικής πρόληψης που αφορά το νομοθετικό δικαστικό και σωφρονιστικό πεδίο⁴⁶¹.

⁴⁵⁸ Ο.π. Γιώργος Νικολόπουλος, 2008, σ.σ.11-12.

⁴⁵⁹ Α. Τσίτουρα, *Η πρόληψη της εγκληματικότητας*, Παν/μιακές σημειώσεις Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2003, σ.4.

⁴⁶⁰ Γρηγόρης Λάζος, *Κριτική Εγκληματολογία*, εκδόσεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σ.17 και σ.27

⁴⁶¹ Ιάκωβος Φαρσεδάκης, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σ. 58-69.

Με την ανάπτυξη των «**κατανοητικών θεωρήσεων**» της εγκληματικότητας, (Matza, (1969), Sutherland και Cressey, (1960), Goffman, (1959), Lemert και Becker, κ.α.) που εστιάζουν στον αποφασιστικό ρόλο του κοινωνικού ελέγχου «στην δημιουργία και την ενίσχυση της απόκλισης», αλλά και της **Κριτικής Εγκληματολογίας** που υποστήριξε ότι το έγκλημα «δεν έχει οντολογική πραγματικότητα»⁴⁶² εμφανίζονται και οι κυριότερες σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής που σχετίζονται με την «από-εγκληματοποίηση» και «από- ποινικοποίηση» καθώς και τάσεις που προτείνουν την παράκαμψη της ποινικής διαδικασίας μέσω άλλων μηχανισμών ελέγχου.

Στα πλαίσια αυτά αναπτύχθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 60 στις Σκανδιναβικές χώρες **οι σύγχρονες καταργητικές τάσεις**⁴⁶³ που υποστήριξαν την «κατάργηση του ποινικού συστήματος θεωρούμενο ως «κοινωνικό κακό» αλλά όχι και την κατάργηση «του δικαιοσύνης συστήματος» μετατοπίζοντας έτσι την εστίαση «από την συμπεριφορά στην κατάσταση και από τον δράστη στο θύμα» (L.Hulsman, 1997).⁴⁶⁴

Η τάση αυτή βέβαια δεν αποτέλεσε την κύρια επιλογή της αντεγκληματικής πολιτικής εφόσον στην πρακτική εφαρμογή της παραδοσιακά εμπλέκονται οι φορείς του τυπικού κοινωνικού ελέγχου.

Η αποκαταστατική κατεύθυνση η οποία τυπικά δεν εντάσσεται στις διαδικασίες καταστολής έτυχε μιας μικρής αρχικά αλλά σημαντικής αποδοχής από τα

⁴⁶² Ό.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.σ. 101-112 και 116.

⁴⁶³ Η καταργητική τάση έχει τις ρίζες στην Σχολή της Κοινωνικής Άμυνας, (M. Ancel) που υποστήριξε ότι ο στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής δεν πρέπει να είναι η προστασία της κοινωνίας από τους εγκληματίες αλλά η προστασία των ίδιων των εγκληματιών από την κοινωνία που αρνείται να τους κατανοήσει και τους θέτει στο περιθώριο. Ό.π. Γιώργος Νικολόπουλος, 2008, σ.21 και Στέργιος Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Τρίτη Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1989, σ.469.

⁴⁶⁴ Hulsman, L et Bernat de Celis, J, Άστοχες ποινές. Το Ποινικό Σύστημα υπό Αμφισβήτηση, μετάφραση Γιώργος Νικολόπουλος, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα. 1997, σ.31.

κράτη ενώ στην συνέχεια αποτέλεσε αντικείμενο μακροχρόνιων διαπραγματεύσεων και διαβουλεύσεων από διεθνή όργανα.⁴⁶⁵

Η «**αποκαταστατική δικαιοσύνη**» («**restorative justice**») συνεπάγεται μια αυξημένη εστίαση για την ποινική ευθύνη των δραστών σε σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην επανόρθωση της βλάβης που προκλήθηκε στα θύματα.⁴⁶⁶

Η σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική σε επίπεδο σχεδιασμού και εφαρμογής τόσο του πρωτογενούς πεδίου ορισμού των εγκλημάτων και των ποινών όσο και του πεδίου των διαδικασιών πρόληψης και καταστολής ανατίθενται πλέον όλο και συχνότερα σε φορείς που δρουν «πάνω» και «πέρα» από τα όρια της κρατικής εξουσίας. Η παραδοσιακή «κρατικοκεντρική» αφετηρία της αντεγκληματικής πολιτικής πλέον έχει ανατραπεί λόγω: α) της σταδιακής ένταξης των περισσότερων κρατών σε διεθνείς οργανισμούς και της προσχώρησή τους σε Διεθνείς Συμβάσεις που προβλέπουν την δυνατότητα υπερκρατικών και διακρατικών παρεμβάσεων σε όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της αντεγκληματικής πολιτικής. β) της γενικότερης τάσης διεθνοποίησης της ποινικής δικαιοδοσίας μέσω της διεύρυνσης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴⁶⁷.

⁴⁶⁵ Βλέπε 10.3.

⁴⁶⁶ Theo van Boven, "Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for the Victims of Gross Violations of International Humans Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law», New York, 16 December, 2005, *Audiovisual Library of International Law*. http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/ga_60-147.html.

⁴⁶⁷ Ο.π. Γιώργος Νικολόπουλος, 2008, Εισαγωγή και σ.31

10.2. Η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου μέσω του Διεθνούς Συμβατικού Δικαίου και της Διεθνούς Δικαστικής Λειτουργίας.

Η σταδιακή τυποποίηση των διεθνών εγκλημάτων που χαρακτηρίστηκαν ως εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονία πραγματοποιήθηκε όπως διαπιστώσαμε μέσα από τα Συμβατικά κείμενα.

Η ποινική όμως καταστολή ανήκε κατά κανόνα στην κρατική εξουσία η οποία δρούσε είτε στα όρια της επικράτειας της είτε ενεργώντας «εξ ονόματος του γενικού συμφέροντος της διεθνούς κοινότητας» στις περιπτώσεις που το κράτος είχε διεθνείς υποχρεώσεις βάσει της υπογραφής και της επικύρωσης των Διεθνών Συμβάσεων (Σ. Περράκης, 2008).⁴⁶⁸

Η ατελής δράση των κρατών ή η απουσία αντίδρασής τους σε σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου καθώς και η άρνηση τους να υπογράψουν τις Διεθνείς Συμβάσεις οδήγησε την διεθνή κοινότητα στην συνειδητοποίηση της ελλειπτικής προληπτικής και κατασταλτικής διαδικασίας των εθνικών αντεγκληματικών πολιτικών. Οργανώθηκε έτσι ένα δίκτυο διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης αρχικά επιλεκτικά και αποσπασματικά με την ίδρυση των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων και στην συνέχεια με την θεσμοθέτηση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου με την Σύμβαση της Ρώμης, η οποία δεν περιορίζεται μόνο σε ζητήματα ίδρυσης και λειτουργίας του ΔΠΔ αλλά περιέχει ένα κατάλογο που περιγράφει τις υποστάσεις των διεθνών εγκλημάτων και τις ιδιαίτερες προϋποθέσεις για τον καταλογισμό ατομικής ποινικής ευθύνης.

⁴⁶⁸ Άρθρο του Στέλιου Περράκη, «Εφικτή υπό προϋποθέσεις, μπορεί να υπάρξει διεθνής ειρήνη;» Δημοσίευση στην *Εφημερίδα το Βήμα*, 3/8/2008.

10.3 Οι σημαντικές εξελίξεις της «επανορθωτικής δικαιοσύνης» στο Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.

Στα αρχικά στάδια η «επανορθωτική δικαιοσύνη» έγινε αντικείμενο μελέτης από την Επιτροπή για την «Πρόληψη των Διακρίσεων και την Προστασία των Μειονοτήτων» που συστάθηκε με το ψήφισμα της 31^{ης} Αυγούστου του 1989 του ΟΗΕ και είχε ως αρμοδιότητα να ερευνήσει το δικαίωμα απόδοσης, αποζημίωσης και αποκατάστασης για τα θύματα σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.

Μετά από 15 περίπου χρόνια διαβουλεύσεων και διαπραγματεύσεων η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 16 Δεκεμβρίου του 2005 με το ψήφισμα 60/147 ενέκρινε τις βασικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το δικαίωμα προσφυγής και αποκατάστασης των θυμάτων σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Τον ίδιο χρόνο (2005) η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ενέκρινε μια σειρά αναθεωρημένων αρχών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της δράσης για την καταπολέμηση της ατιμωρησίας.⁴⁶⁹

Από πολλές κυβερνήσεις κρατών προβλήθηκε το επιχείρημα ότι η νομική ευθύνη των κρατών αφορά μόνο τις διακρατικές σχέσεις και δεν εφαρμόζεται για τις σχέσεις μεταξύ κράτους και πολίτη. Το επιχείρημα αυτό δεν έγινε αποδεκτό από την διεθνή κοινότητα η οποία θεώρησε ότι: α) Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ένα αναπόσπαστο τμήμα του διεθνούς δικαίου βάσει της επικύρωσης πολυάριθμων συνθηκών που προβλέπουν την προστασία τους. β) Οι νομικές διαφορές μεταξύ των διεθνών παραβιάσεων του Δικαίου των

⁴⁶⁹ Ό.π. Theo van Boven, 2005, Procedural History.

Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου συμπίπτουν σε αρκετά σημεία ώστε να είναι δυνατή η συμπληρωματική προστασία των θυμάτων από το ΔΑΔ.⁴⁷⁰

Ένα δεύτερο σημαντικό ζήτημα αφορούσε τον καθορισμό των παραβάσεων που θα αποτελούσαν αντικείμενο διεκδίκησης αποζημιώσεων. Το ερώτημα που τέθηκε ήταν αν θα συμπεριλαμβάνονται στον ορισμό της παραβίασης μόνο οι «κατάφορες» παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή κάθε παραβίαση.

Στην αρχική εισήγηση **το επίκεντρο των παραβιάσεων εστιάστηκε στα διεθνή εγκλήματα όπως αυτά ορίστηκαν από το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου δηλαδή στην διεκδίκηση αποζημιώσεων από τα θύματα εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και του εγκλήματος της γενοκτονίας.** Στην τελική μελέτη προστέθηκε ότι «οι παρούσες αρχές και κατευθυντήριες γραμμές ισχύουν με την επιφύλαξη του δικαιώματος προσφυγής και αποζημιώσεων προς τα θύματα κάθε παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου».⁴⁷¹

Μια άλλη δυσκολία προέκυψε στον καθορισμό ενός αντικειμενικού κριτηρίου προκειμένου να καθοριστεί **«ποιος είναι θύμα»** ώστε να έχει δικαίωμα επανορθωτικής δικαιοσύνης. Εκφράστηκαν πολλές και διαφορετικές απόψεις για αυτό το ζήτημα και τελικά έγιναν αποδεκτές οι αρχές της «Διακήρυξης των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα Θύματα της Εγκληματικότητας και της Κατάχρησης Εξουσίας», η οποία είχε εγκριθεί το 1986 από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (A/RES/40/34), που όριζε ως θύμα «το άτομο που υπέστη σωματική ή ψυχική βλάβη, οικονομική απώλεια, ή βλάβη που του στέρησε θεμελιώδη δικαιώματα.

⁴⁷⁰ Ο.π. Theo van Boven, 2005, 1. Historical Context and 2. Significant Developments in the Negotiating History.

⁴⁷¹ Όπως αναφέρεται στο ό.π. άρθρο του Theo van Boven, 2005, (c) Gross Violations or All Violations

Ο χαρακτηρισμός μπορεί να επεκταθεί και σε άτομα που θεωρούνται έμμεσα θύματα, όπως τα μέλη της οικογένειας ή τα εξαρτώμενα μέλη του άμεσου θύματος και επίσης γίνεται δεκτό ότι τα θύματα μπορεί να έχουν υποστεί ατομική ή συλλογική βλάβη».

Οι σημαντικές αυτές εξελίξεις της «επανορθωτικής δικαιοσύνης» στο Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο σε συνδυασμό με το άρθρο 75 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που ορίζει ότι: «Το δικαστήριο καθιερώνει αρχές σχετικές με την αποζημίωση των θυμάτων συμπεριλαμβανομένων επιστροφών αντιστάθμισης και αποκατάστασης»⁴⁷² αποτελούν ένα σημαντικό βήμα για την αποκατάσταση των θυμάτων των εγκλημάτων πολέμου.

10.4 Οι αντινομίες της πρόληψης.

Η πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου εντάσσεται πλέον στα πλαίσια της διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου που έχει ως δικαιολογητική βάση τα οικουμενικά έννομα αγαθά και δικαιώματα, την αρχή της νομιμότητας, την αρχή της ενοχής και της δίκαιης διαδικασίας. Σταδιακά όμως προβλήθηκε το περίγραμμα ενός διεθνούς δικαίου ασφαλείας που το ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο αποτελεί μεν δομικό στοιχείο αυτού του συστήματος αλλά συνυπάρχει και με άλλα δομικά στοιχεία όπως το «αστυνομικό κράτος» και τις στρατιωτικές επεμβάσεις.

Τα στοιχεία αυτά μαζί με το ποινικό δίκαιο συνθέτουν «ένα χώρο ασφάλειας» τα εξωτερικά σύνορα του οποίου δεν οριοθετούνται από τα εθνικά σύνορα αλλά χαράσσονται από την κοινότητα των κρατών. Η αλλαγή του προσανατολισμού του ποινικού δικαίου προς την κατεύθυνση της ασφάλειας δεν συνοδεύεται από κάποιες νέες αρχές και όρους αλλά από απροσδιόριστες και υποκειμενικές «καταστάσεις

⁴⁷² Ο.π. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, άρθρ.75,παρ1.

κινδύνων» ενάντια των οποίων η διεθνής κοινότητα θεωρεί ότι «υποχρεούται» να δράσει.⁴⁷³

Στα πλαίσια αυτού του προσανατολισμού οι προβληματισμοί που τίθενται για κάθε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, που θεωρείται ως «κατάσταση κινδύνου», αφορούν μόνο την καταλληλότητα των μέτρων δράσης και όχι τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αρχή της αναλογικότητας στην απόδοση ποινικών ευθυνών και την εσωτερική και παγκόσμια ειρήνη.

10.4.1 Οι «ειρηνευτικές επιχειρήσεις».

Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις αναπτύχθηκαν από τις ΗΠΑ στην διάρκεια του Ψυχρού πολέμου προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι συγκρούσεις λόγω της αδυναμίας του Συμβουλίου Ασφαλείας εκείνη την περίοδο να κάνει χρήση των αρμοδιοτήτων του που είχε αποκτήσει από τον Χάρτη του ΟΗΕ.

Τα αντίθετα γεωστρατηγικά συμφέροντα των μονίμων μελών του ΣΑ και των συμμαχικών τους δυνάμεων δεν έδιναν περιθώρια εφαρμογής του Κεφαλαίου V I I του Χάρτη που θεμελιώνει την λήψη αναγκαστικών μέτρων εναντίον των κρατών μελών, αν συντρέχουν λόγοι διατάραξης της ειρήνης και της ασφάλειας.

Η επέμβαση του ΟΗΕ στην Κορέα το 1950 αποτελεί την μόνη περίπτωση στρατιωτικής επέμβασης του Οργανισμού την ψυχροπολεμική περίοδο.⁴⁷⁴

Αναπτύχθηκαν στην συνέχεια, την δεκαετία 1950-1960, οι πρώτες ειρηνευτικές διαδικασίες γνωστές ως «peacekeeping», που κατατάχθηκαν είτε στο Κεφάλαιο VI του Χάρτη το οποίο αναφέρεται στην ειρηνική διευθέτηση των διαφορών είτε στο Κεφάλαιο V I I που αναφέρεται σε μέτρα εξαναγκασμού και διακρίθηκαν σε δύο

⁴⁷³ Klaus Günther, *Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκαιο ασφάλειας*, Ελληνογερμανικό Συνέδριο «Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου», 4-5 Οκτωβρίου 2002, επιμέλεια έκδ. Ι. Μανωλεδάκης / C. Prittwitz, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σ.25.

⁴⁷⁴ Άρθρο της Μαρίας Τελαλιάν, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις» δημοσίευση στην διμηνιαία επιθεώρηση *Το Σύνταγμα*, τεύχος 4, 2001, σ.σ.1-2.

κατηγορίες: σε επιχειρήσεις στις οποίες συμμετέχουν στρατιωτικοί παρατηρητές (military observers) και στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν αστυνομικές δυνάμεις του ΟΗΕ.⁴⁷⁵

Οι παρατηρητές της πρώτης κατηγορίας ήταν άοπλοι και είχαν ως αρμοδιότητα την επίβλεψη των όρων της συμφωνίας κατάπαυσης πυρός και τη χάραξη των οριοθετικών γραμμών στις εμπόλεμες ζώνες.

Οι αστυνομικές δυνάμεις της δεύτερης κατηγορίας έφεραν ελαφρά όπλα αλλά δεν ήταν επιτρεπτό να χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία εκτός αν αυτό ήταν αναγκαίο για την προστασία τους. Η αποστολή αυτών των ομάδων ήταν να εμποδίσουν δια της παρουσίας τους την αναζωπύρωση των εχθροπραξιών και να προστατεύσουν τους αμάχους.

Οι βασικές αρχές των ειρηνευτικών επιχειρήσεων αυτής της περιόδου ήταν:

α) Η αρχή της συγκατάθεσης των μερών στη διαφορά. β) Η αρχή της μη χρήσης βίας. γ) Η αρχή της αμεροληψίας. δ) Η αρχή της οικειθελούς συνεισφοράς στρατιωτικών δυνάμεων από ουδέτερες χώρες. ε) Η αρχή της υπαγωγής αυτών των επιχειρήσεων στον έλεγχο του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ.⁴⁷⁶

Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις μετά το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου, ειδικά μεταξύ του 1989-1994, αποκτούν μια διαφορετική πολυδιάστατη μορφή και ο αριθμός τους αυξάνεται. Έχουν ως αρμοδιότητα τη διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, την στήριξη των εμπόλεμων κρατών ή ομάδων για τη οικοδόμηση της ειρήνης, την επίβλεψη της πολιτικής κατάστασης σε περιοχές που διεξάγονται εμφύλιες συρράξεις και την εποπτεία στην εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το ουσιαστικό όμως χαρακτηριστικό αυτών των επιχειρήσεων που τις διακρίνει από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις της ψυχροπολεμικής περιόδου είναι ότι

⁴⁷⁵ Ο.π. *Χάρτης του ΟΗΕ*, κεφ. VI και κεφ. V II και ό.π. άρθρο της Μαρίας Τελαλιάν, 2001, σ.4.

⁴⁷⁶ A.B. Ferherstone, *Towards a Theory of United Nations Peacekeeping*, Macmillan, New York, 1994, p.p.1-12.

μπορούν να κάνουν χρήση βίας ακόμα και χωρίς τη συγκατάθεση των αντιπάλων εμπολέμων ενεργοποιώντας κατά κανόνα το Κεφάλαιο V I I του Χάρτη του ΟΗΕ.

Ο ρόλος του NATO μετά το 1990 γίνεται πλέον ενεργός, ώστε οι δραστηριότητές του να επεκτείνονται σε επιχειρήσεις «επιβολής της ειρήνης» («peace enforcement») με αποκορύφωμα την επέμβαση του Κοσόβου το 1999 η οποία έγινε χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες προϋποθέσεις του άρθρου 39 του Χάρτη και χωρίς έστω την ex post facto εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται η καθιέρωση μιας πρακτικής μονομερούς επέμβασης των ισχυρών κρατών για την επιβολή της ειρήνης με ή χωρίς τις εξουσιοδοτικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας.⁴⁷⁷

Διαμορφώθηκαν έτσι μια σειρά επιλεκτικών δικαιικών επεμβάσεων και εξουσιοδοτήσεων με την μορφή «των ειρηνευτικών επεμβάσεων» και δικαιολογητική βάση την ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

10.4.2 Η Ειρήνη.

Από τον 19^ο αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα αντιπολεμικά κινήματα που οδήγησαν στην πρώτη Διάσκεψη της Βέρνης το 1892 για την ειρήνη.

Οι αντιπολεμικές φωνές στην συνέχεια πολλαπλασιάστηκαν και απαιτούσαν ένα διεθνή έλεγχο των συρράξεων με αποτέλεσμα την δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών, του Συμφώνου Kellogg-Briand και αργότερα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η ψυχροπολεμική περίοδος λειτούργησε ως «προσχηματικά» ειρηνική εφόσον μετά το 1945 και μέχρι τη λήξη της ψυχροπολεμικής περιόδου ξέσπασαν

⁴⁷⁷ Στην περίπτωση της Σομαλίας το ΣΑ με την Απόφαση 837 της 6^{ης} Ιουνίου του 1993 εξουσιοδότησε την ειρηνευτική δύναμη να κάνει χρήση βίας. Η συγκεκριμένη ειρηνευτική δύναμη κατηγορήθηκε για διάπραξη σοβαρών αδικημάτων εναντίον Σομαλών πολιτών και έκτοτε το ΣΑ δεν είχε ενεργή εμπλοκή σε «επιχειρήσεις επιβολής ειρήνης». Ό.π. άρθρο της Μαρίας Τελαλιάν, 2001, σ.9, σ.14 και σ.21.

στην Λατινική Αμερική και στην Αφρική ανταποικιακοί και εθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι ενώ στην ίδια περίοδο που η Ευρώπη ζούσε κάτω από την «ειρήνη του πυρηνικού τρόμου» απαριθμούνται «146 πόλεμοι στον πλανήτη με περισσότερους από τριάντα εκατομμύρια νεκρούς»(Π. Κονδύλης, δ' έκδοση).⁴⁷⁸

Η γέννηση και η άνθιση των αντιπολεμικών κινημάτων λειτούργησε ως αποφασιστικός παράγοντας πίεσης προς μία αλλαγή κατεύθυνσης των όρων λειτουργίας του συστήματος των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς δικαιοσύνης.

Ο ειρηνικός ιδεαλισμός απέκτησε οικουμενικό χαρακτήρα χωρίς να «αποκρυσταλλώνεται σε συγκεκριμένες πολιτικές και κομματικές πλατφόρμες» αποτελώντας όμως ένα «αναπόσπαστο μέρος των τρεχουσών ιδεολογικών συγκρούσεων». (Κ. Τσουκαλάς, 2006).⁴⁷⁹

Η ειρηνική συνύπαρξη των λαών και των πολιτών των χωρών του κόσμου εμφανίζεται άρα ως η μοναδική αντίσταση απέναντι στον όλεθρο του πολέμου.

Σύμφωνα με αυτή την οπτική η ειρήνη θεωρείται ως η μοναδική προοπτική προληπτικής δράσης απέναντι στον πόλεμο και τα εγκλήματα πολέμου.

Παρά την αδιαμφισβήτητη σημασία των αντιπολεμικών κινημάτων και των διεθνών διακηρύξεων και συμβάσεων που έδρασαν πολλές φορές αποτελεσματικά για την διασφάλιση της, η προσέγγιση του ζητήματος της παγκόσμιας ειρήνης εμπεριέχει αντιφάσεις.

Ο Π. Κονδύλης υποστηρίζει ότι η ειρήνη των «πολιτισμένων» λαών, λόγω των πολιτικών σκοπών των πολέμων, εμφανίζεται ως «παρεμβολή παύσεων μέσα στις ίδιες τις εχθροπραξίες». Η αναγκαιότητα της ειρήνης οφείλεται, σύμφωνα με τις απόψεις του ίδιου συγγραφέα, σε ανθρωπολογικούς και πολιτισμικούς παράγοντες και όχι σε ηθικές επιταγές εφόσον η υφή της «κοινωνικής ένωσης» των ανθρώπων

⁴⁷⁸ Ο.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.367.

⁴⁷⁹ Ο.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006,σ.130.

δεν μπορεί να διατηρηθεί «μέσα σε κατάσταση διηνεκούς και καθολικής βίας» παρά το ότι η ίδια η δομή και η λειτουργία αυτής της ένωσης εμπεριέχει την βία. (Π. Κονδύλης, δ' έκδοση).⁴⁸⁰

Η μαρξιστική προσέγγιση, κατανοώντας την έννοια της σύγκρουσης ή του αγώνα ως μία ευρύτερη έννοια από αυτή του πολέμου, υποστηρίζει ότι η ειρήνη δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως μία κατάσταση απαλλαγμένη από συγκρούσεις.

Ο Lenin τόνισε ότι «ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με βίαια μέσα» και θεώρησε ότι το κριτήριο της βίας είναι εκείνο που διαχωρίζει την κατάσταση ειρήνης από την κατάσταση πολέμου, με άλλα λόγια, η διαφορά ειρήνης και πολέμου αφορά μόνο την διαφοροποίηση του μέσου που χρησιμοποιείται κάθε φορά από την πολιτική για να επιτευχθεί ή μία ή η άλλη κατάσταση.⁴⁸¹

Το ζήτημα του πολέμου και της ειρήνης μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σχετίζεται με μία νέα κατάσταση κατά την οποία το διπολικό σχήμα που κατά την ψυχροπολεμική περίοδο στηρίχτηκε στην βάση ενός «ισοζυγίου ισοσθενών πόλων»⁴⁸² δεν το διαδέχτηκε ένα πολυπολιτικό σχήμα οποιουδήποτε τύπου συνασπισμού χωρών.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της πολιτικής εξουσίας στο διεθνές πεδίο, ιδιαίτερα μετά την εξαφάνιση του «αντίπαλου Σοβιετικού δέους», είναι η υπεροχή μιας και μόνης μεγάλης δύναμης, των ΗΠΑ. Η ηγεμονική κηδεμόνευση των ισχυρών κρατών που επιθυμούν να διατηρούν το μονοπώλιο της πολεμικής υπεροπλίας έχει ως αποτέλεσμα να θεωρούνται «εχθρικές» μικρές χώρες που αμφισβητούν την αναγκαιότητα αυτής της νέας κυρίαρχης τάξης πραγμάτων

⁴⁸⁰ Ό.π. Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.34 και σ.41.

⁴⁸¹ Οι απόψεις του Lenin όπως αυτές αναφέρονται στο ό.π. Παναγιώτης Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.278.

⁴⁸² Ο όρος «ισοσθένεια» σχετίζεται με την «ισορροπία δυνάμεων» που επέβαλλε στα κράτη η Συνθήκη της Βεσφαλίας καθιερώνοντας την ισότιμη συνύπαρξη αντίπαλων και ανταγωνιστικών κρατών. Η υπεροπλία των ΗΠΑ ανέτρεψε αυτό τον τύπο συνύπαρξης με αποτέλεσμα οι στρατηγικές επιδιώξεις της να είναι μονομερείς «χωρίς καμιά αναφορά σε άλλους ισότιμους συμπαίκτες». Ό.π. Κ.Τσουκαλάς, δ' έκδοση, σ.40.

Η «ενοχοποίηση» αυτών των κρατών σε συνδυασμό με την αντίστοιχη σταδιακή μείωση της πολιτικής ισχύος των κατεστημένων εθνικών κρατών, έχει ως αποτέλεσμα αρκετές φορές να επιβάλλονται μονομερώς απόλυτοι και μη διαπραγματεύσιμοι όροι σχετικά με τον πόλεμο και την ειρήνη. Η «ηγεμονεύουσα ειρήνη»⁴⁸³ δεν μπορεί όμως να αντέξει τη δοκιμασία ενός νέου πολέμου.

10.4.3 Το καθεστώς της «ατιμωρησίας».

Παρά τις προσπάθειες πρόληψης των εγκλημάτων πολέμου μέσω των Συμβατικών δεσμεύσεων και των αποφάσεων των Διεθνών Δικαστηρίων η ατιμωρησία μαστίζει κύρια τις Αφρικανικές χώρες και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής χωρίς να εξαιρούνται οι υπόλοιπες χώρες οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν πλήρως αποδώσει ποινικές ευθύνες σε υπαίτιους εγκλημάτων πολέμου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα η γενοκτονία στο Νταρφούρ, η διαφυγή της σύλληψης στελεχών παραστρατιωτικών οργανώσεων που φέρονται ως δράστες εγκλημάτων πολέμου στην εμφύλια σύρραξη της Ουγκάντας, η αμνήστευση ενόπλων παραστρατιωτικών ομάδων που φέρονται υπεύθυνες για την τον θάνατο 200.000 περίπου αμάχων στον εμφύλιο πόλεμο της Αλγερίας, κ.α.⁴⁸⁴

Στον μακρύ κατάλογο της ατιμωρησίας προσθέτουμε ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα κατάφορης παραβίασης των κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που αφορά τους Αμερικανούς εγκληματίες πολέμου στο Βιετνάμ όπου ελάχιστοι από αυτούς τιμωρήθηκαν από την αμερικανική δικαιοσύνη, και αυτοί με ιδιαίτερα ήπιες ποινές, ενώ οι περισσότεροι όταν επέστρεψαν στην πατρίδα τους έγιναν δεκτοί με τιμές «ηρώων».⁴⁸⁵

⁴⁸³

⁴⁸⁴ Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ.84-85. και Παράρτημα Τρίτου Μέρους (Νταρφούρ).

⁴⁸⁵ Η υπόθεση του υπολοχαγού William Calley, αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση ατιμωρησίας εγκληματία πολέμου. Ο Calley, ως αξιωματικός του αμερικανικού στρατού στο πόλεμο του Βιετνάμ

Διαπιστώνουμε συμπερασματικά μια σαφή αντίφαση μεταξύ των διακηρύξεων της διεθνούς αντεγκληματικής πολιτικής περί της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πραγματικότητας των σύγχρονων εμφυλίων και διεθνικών συρράξεων που αναδεικνύει σε πολλές περιπτώσεις μια ολοφάνερη και επιλεκτική αρνησιδικία της διεθνούς κοινότητας απέναντι σε στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα.⁴⁸⁶

ήταν ο επικεφαλής της εκτέλεσης 500 ατόμων στο χωριό Μάι Λάι το 1968. Το Στρατιωτικό Δικαστήριο που συγκροτήθηκε στις ΗΠΑ τον Φεβρουάριο του 1971 τον καταδίκασε σε ισόβια κάθειρξη, παραίτηση από το στρατιωτικό του αξίωμα και καταβολή δικαστικών εξόδων. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Richard M. Nixon επενέβη και η ποινή του μετατράπηκε «σε περιορισμό κατ'οίκον» ενώ τον Νοέμβριο του 1974 απαλλάχτηκε από κάθε κατηγορία με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας.

Ό.π. Σταμάτης Γεωργούλης, 2010, σ.σ.70-72.

⁴⁸⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην Δυτική Όχθη και στην Γάζα με την αναποφασιστικότητα των ΗΠΑ απέναντι στην αδιαλλαξία των ισραηλινών αρχών να αποδεικνύει μια ολοφάνερη αρνησιδικία της διεθνούς κοινότητας απέναντι στα στοιχειώδη δικαιώματα των Παλαιστινίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

11.1 Η διεπιστημονική προσέγγιση του πολέμου και τα νέα πεδία μελέτης της Εγκληματολογίας.

Η συμβατική Εγκληματολογία, απέφευγε να ασχοληθεί με τον πόλεμο, θεωρώντας ότι αποτελεί κατά κανόνα αντικείμενο άλλων επιστημών όπως του Διεθνούς Δικαίου, των Διεθνών Σχέσεων ή της Πολιτικής Επιστήμης.

Στο σύγχρονο κόσμο που η διεθνοποίηση είναι μία νέα πραγματικότητα με αποτέλεσμα τα σύνορα ανάμεσα στην εξωτερική και εσωτερική έννομη τάξη να έχουν γίνει ασαφή, το εγκληματικό φαινόμενο επιδιώκεται να ερμηνευτεί σε όλες του τις διαστάσεις : κρατικές, διακρατικές και υπερκρατικές.⁴⁸⁷

Οι νέες ρεαλιστικές τάσεις της Εγκληματολογίας και των Διεθνών Σχέσεων έχουν προχωρήσει «σε ένα κρίσιμο διεπιστημονικό άλμα» ώστε οι θεωρίες και οι πρακτικές τους να διασταυρώνονται , ενώ τα κανονιστικά ζητήματα που αφορούν την φύση της αστυνομικής εξουσίας θεωρούνται πλέον κοινά και από τις δύο επιστήμες.⁴⁸⁸

Η ανάγκη μιας πολύπλευρης προσέγγισης της σύγχρονης εγκληματικότητας οδήγησε επίσης την Εγκληματολογία σε νέες διεπιστημονικές προσεγγίσεις και με άλλους αντίστοιχους επιστημονικούς κλάδους όπως της Πολιτικής Επιστήμης, και της Κοινωνικής Γεωγραφίας.

⁴⁸⁷ Γεώργιος Π. Νικολόπουλος, *Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματοποίησης των μεταναστών στο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»*, Γενική θεώρηση Ι, τιμητικός τόμος για τον Ιάκωβο Φαρσεδάκη «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας, επιμέλεια Α.Ε. Χαλκιά, τόμος ΙΙ εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ.1387.

⁴⁸⁸ J. Sheptycki, A.Wardak (ed) *Transnational and Comparative Criminology*, Glass House Press, London, 2005, p.p.9-10

Η κατανόηση των διεθνοποιημένων ποινικών θεσμών και οι τάσεις υπέρβασης των παραδοσιακών εθνοκρατικών πλαισίων ανάλυσης της εγκληματικότητας δημιούργησαν έτσι νέα πεδία και αντικείμενα μελέτης της Εγκληματολογίας όπως μιας «εγκληματολογίας πέρα από το εθνικό κράτος», μιας «υπερεθνικής και συγκριτικής εγκληματολογίας», μιας «εγκληματολογίας του πολέμου» κ.α.⁴⁸⁹

11.2 Ο πόλεμος ως έγκλημα.

Η Κριτική Εγκληματολογία ανιχνεύοντας κοινωνικές δράσεις, που αν και τυπικά εντάσσονται στα όρια της νομιμότητας, προσεγγίζουν όμως την εγκληματικότητα με την έννοια της κοινωνικής βλάβης που προκαλούν και της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ερευνά μία νέα διάσταση που αφορά την δυνατότητα ένταξης του ίδιου του πολέμου στην ατζέντα της Εγκληματολογίας, θεωρώντας ότι ο πόλεμος σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την κρατική εγκληματικότητα, με την έννοια της οργανωμένης κρατικής βίας.

Το κρατικό έγκλημα και η οργανωμένη κρατική βία, αν και αποτελούν ένα νέο πεδίο διερεύνησης της Εγκληματολογίας, η πλειονότητα των Κριτικών Εγκληματολόγων θεωρεί ότι εμπίπτουν στο αντικείμενο της Εγκληματολογίας.⁴⁹⁰

Ο W.Chambliss (1988) σε μια προσπάθεια ορισμού της κρατικής εγκληματικότητας περιέγραψε τα εγκλήματα του κράτους ως «πράξεις που ορίζονται από τον νόμο ως εγκληματικές και διαπράττονται από κρατικούς αξιωματούχους στα πλαίσια της επαγγελματικής τους θέσης και δρώντας ως εκπρόσωποι του κράτους» ενώ αργότερα (1995), προσέθεσε ότι η «εγκληματολογική ανάλυση για τα εγκλήματα του κράτους πρέπει να συμπεριλάβει συμπεριφορές που παραβιάζουν διεθνείς συμφωνίες και αρχές που δημιουργήθηκαν από την διεθνή δικαστική πρακτική και τις Συνθήκες των

⁴⁸⁹ Ό.π. Γεώργιος Π. Νικολόπουλος, 2011, σ.σ.1387-1388.

⁴⁹⁰ Ό.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.σ.228-229.

Διεθνών Οργανισμών».⁴⁹¹ Αυτή η προσέγγιση οδήγησε και άλλους εγκληματολόγους (Kauzlarich et al. 1992, Kauzlarich et Kramer 1998, Michalowski, 1985) σε ένα πρώτο σημαντικό συμπέρασμα: **«οι παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου είναι έγκλημα του κράτους»**.⁴⁹²

Οι Green και Ward (2000) διαφώνησαν με την οριοθέτηση των εγκλημάτων του κράτους σε στενά νομικά πλαίσια και πρότειναν ένα ευρύτερο ορισμό σε σχέση με δύο συγκεκριμένα φαινόμενα: α) με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και β) με τις οργανωμένες δράσεις του κράτους που θα αποτελούσαν αντικείμενο γενικευμένης μομφής, αν ήταν γνωστές.⁴⁹³

Αντίστοιχες μελέτες που εντάσσονται στο επιστημολογικό πλαίσιο της Κριτικής Εγκληματολογίας εστίασαν στα διεθνή εγκλήματα και στα εγκλήματα που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση, αναθεωρώντας τις μέχρι τότε ισχύουσες απόψεις που θεωρούσαν πυρήνα του εγκληματικού φαινομένου την παραβίαση του νόμου, και θέτοντας ως **κριτήριο εγκληματοποίησης την «κοινωνική βλάβη»** που προκαλείται από τις πράξεις οργανωμένων πολιτικών ή οικονομικών υποκειμένων.⁴⁹⁴

Δημιουργήθηκε έτσι ένα σημαντικό θεωρητικό υπόβαθρο προκειμένου να αναλυθούν **ως εγκλήματα του κράτους ποικίλες βλάβες που προκαλούνται στο κοινωνικό σώμα, ακόμα και αν αυτές δεν αναγνωρίζονται τυπικά ως παραβιάσεις από το εθνικό και διεθνές δίκαιο** (Friedrichs and Friedrichs, 2002).⁴⁹⁵

Η αλλαγή και η εμβάθυνση της εγκληματολογικής προσέγγισης ως προς την έννοια της εγκληματικότητας που υπάγεται στην έννοια της κοινωνικής βλάβης δημιουργεί

⁴⁹¹ Όπως αναφέρεται στο Ronald C. Kramer and Raymond J. Michalowski, *War, Aggression and State Crime. A Criminological Analysis of the Invasion and Occupation of Iraq*, British J. Criminology, 2005, 45, Advance Access publication 19 April 2005. p.p.446-449,

⁴⁹² Όπως αναφέρεται στο ό.π. Ronald C. Kramer and Raymond J. Michalowski, 2005, p.447.

⁴⁹³ Όπως αναφέρεται στο ό.π. Ronald C. Kramer and Raymond J. Michalowski, 2005, p.448

⁴⁹⁴ Ifeanyi Ezeonu, Crimes of Globalization Health Care, HIV and the Poverty of Neoliberalism in Sub-Saharan Africa, *International Journal of Social Inquiry*, Volume 1 Number 2, 2008, pp. 113-114

⁴⁹⁵ D.O Friedrichs and J. Friedrichs, "The World Bank and Crimes of Globalization a Case Study", *Social Justice*, 29: (1-2), 2002, p.p.13-16.

ένα νέο πεδίο εστίασης και διερεύνησης του πολέμου από την επιστήμη της Εγκληματολογίας.⁴⁹⁶

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ο πόλεμος αποτελεί ίσως το σημαντικότερο οργανωμένο έγκλημα που διαπράττεται από το κράτος, σε σχέση με την κοινωνική βλάβη που προκαλεί παρά το γεγονός ότι «δια του νόμου» δεν εντάσσεται στις εγκληματικές δράσεις.⁴⁹⁷

Τα οργανωμένα και μαζικά εγκλήματα που διαπράττονται στους σύγχρονους πολέμους αποτέλεσαν έτσι αντικείμενο εξέτασης για τους εγκληματολόγους που ασχολήθηκαν με την «Εγκληματολογία του Πολέμου» («War Criminology»).

Οι R. C. Kramer και R. J. Michalowski (2005) με αφορμή την εισβολή και κατοχή του Ιράκ από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της εφάρμοσαν ένα ολοκληρωμένο μοντέλο «οργανωμένης αποκλίνουσας συμπεριφοράς» που το χαρακτήρισαν ως περίπτωση κρατικής εγκληματικότητας.⁴⁹⁸

Υπενθυμίζουμε ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις των Αμερικανών στο Ιράκ όχι μόνο δεν είχαν χαρακτηριστεί μέχρι τότε ως εγκληματικές πράξεις, αλλά η υποχώρηση των Ιρακινών στρατιωτών προς την Βαγδάτη, που αποτέλεσαν ανυπεράσπιστους στόχους των Αμερικανών πιλότων, μεταδόθηκε από το CNN⁴⁹⁹ ως ανεξέλεγκτο «παίγνιο θέαμα» που δεν υπόκειντο σε κανένα συμβατικό ή εθνικό κανόνα δικαίου του πολέμου. (Κ. Τσουκαλάς, 2006).⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ John Muncie, Decriminalising Criminology, *The British Criminology Conference Selected Proceeding, Volume 3. Papers from the British Society of Criminology Conference*, Liverpool July 1999, published June 2000, editors G. Mair and R. Tarling. ISSN 1464-4088, p.1.abstract.

⁴⁹⁷ Ο επιθετικός πόλεμος δεν είναι προσδιορισμένος νομικά εφόσον το έγκλημα της επίθεσης δεν έχει οριοθετηθεί ακόμα ούτε από το Καταστατικό του ΔΠΔ.

⁴⁹⁸ Βλέπε στο David O. Friedrichs, «The cosmopolitan ethic and emerging global criminology», for: *The International Society for Universal Dialogue, Eighth World Congress*, Beijing, July 23-28, 2009, p.10.

⁴⁹⁹ Ό.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.229

⁵⁰⁰ Ό.π. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006, σ.126.

Αντίστοιχες μελέτες πραγματοποιήθηκαν από εγκληματολόγους (Day and Vandiner 2000, Morrison 2004, Woolford, 2006) που ασχολήθηκαν με την ονομαζόμενη «Εγκληματολογία της Γενοκτονίας» («Criminology of Genocide»).

⁵⁰¹

Ο Woolford, (2006) προτείνει να επαναπροσδιορίσουμε τις αρχές της επιστήμης και της κοινωνίας με τέτοιο τρόπο ώστε να θεωρείται η γενοκτονία αδιανόητη.

Ο David O. Friedrichs (2009) εκφράζει την διαφωνία του με τις προτάσεις του Woolford, επισημαίνοντας ότι: Η επιστήμη της Εγκληματολογίας όταν χαρακτηρίζει την γενοκτονία ως έγκλημα πρέπει να εξισορροπεί μεταξύ των υποκειμενικών κριτηρίων του ερευνητή και των επιστημονικών κριτηρίων της Εγκληματολογίας ή των διεπιστημονικών προσεγγίσεων, και μεταξύ της επιστημονικής αξιοπιστίας και της προώθησης ατομικών ηθικών αρχών που σχετίζονται με το έγκλημα της γενοκτονίας.

⁵⁰²

Η στροφή μιας μικρής αλλά αξιόλογης ομάδας εγκληματολόγων⁵⁰³ προς την κατεύθυνση της ονομαζόμενης **«Παγκόσμιας Εγκληματολογίας» («Global Criminology»)** έχει τις ρίζες της στις εγκληματολογικές προσεγγίσεις του 20^{ου} αιώνα, που συνέβαλαν στην αυτονόμηση της Εγκληματολογίας από την νομική επιστήμη, με αφετηρία την θεωρητική προσέγγιση του E.H.Sutherland για τα εγκλήματα των «ισχυρών» («white collar crimes») και την εξελικτική πορεία ανάλογων προσεγγίσεων προς την ειδικότερη διερεύνηση της εγκληματικότητας των πολυεθνικών εταιρειών, των διεθνών θεσμικών οργάνων και των κρατών.

⁵⁰⁴

Αυτή η νέα κατεύθυνση έστρεψε το ενδιαφέρον της Εγκληματολογίας στην κατανόηση των παραμέτρων και των δυνατοτήτων της **παγκόσμιας διακυβέρνησης**

⁵⁰¹ Ο.π. David O. Friedrichs, 2009, p.9.

⁵⁰² Ο.π. David O. Friedrichs, 2009, p.10.

⁵⁰³ Όπως ο David O. Friedrichs και οι συνεργάτες του, οι Kramer και Michalowski, κ.α.

⁵⁰⁴ Ο.π. David O. Friedrichs, 2009, abstract, p.1 και ό.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.103.

η οποία επέφερε την εξουδετέρωση της πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής αυτοτέλειας των κρατών.

Εξετάζοντας υπό το πρίσμα της **παγκόσμιας διακυβέρνησης** τους «νέους πολέμους» παρατηρούμε ότι οι αποφάσεις διεξαγωγής τους δεν είναι αποτέλεσμα «ανεξάρτητων πολιτικών οντοτήτων που μάχονται όταν οι περιστάσεις το απαιτούν...ως δικαίωμα και συχνά ιερό καθήκον» (Κ. Τσουκαλάς, 2006),⁵⁰⁵ αλλά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας σύγχρονης ηγεμονικής στρατηγικής των ισχυρών κρατών.

Στην λογική της παγκόσμιας διακυβέρνησης ενέταξε μία μερίδα εγκληματολόγων και τις «ανθρωπιστικές επεμβάσεις». Ο Friedrichs (2009) αναφέρει ότι οι «ανθρωπιστικές επεμβάσεις» μπορούν να χαρακτηριστούν ως «η ύστατη μορφή υπερεθνικής αστυνόμευσης σε ένα παγκοσμιοποιημένο σύμπαν» που τα ισχυρά κράτη συνήθως τις αναλαμβάνουν όταν κατά κάποιο τρόπο αισθάνονται ότι απειλούνται ή διακυβεύονται συμφέροντά τους από «κακοποιά κράτη» («rogue states») που κατά οποιοδήποτε τρόπο θεωρείται ότι προωθούν την τρομοκρατία.⁵⁰⁶

Σύμφωνα με τις παραπάνω προσεγγίσεις μπορούμε να ισχυριστούμε ότι: **η πλειοψηφία των «νέων πολέμων» και των «ανθρωπιστικών επεμβάσεων» που πολλές φορές τους συνοδεύουν παρουσιάζουν αξιοπρόσεκτα στοιχεία δράσεων κρατικών και υπερκρατικών φορέων που προσεγγίζουν όρους εγκληματικότητας.**

Το ζητούμενο από την επιστήμη της Εγκληματολογίας είναι κατά πόσο είναι ρεαλιστικά εφικτό να προτείνει ή να απαιτήσει αυτοί οι πόλεμοι να συμπεριληφθούν πλέον και από τον νόμο στους κατασταλτικούς μηχανισμούς ως οργανωμένα κρατικά ή διακρατικά εγκλήματα.

⁵⁰⁵ Ο.π. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006, σ.124, υποσημείωση 5.

⁵⁰⁶ Ο.π. David O. Friedrichs, 2009, p.11.

Η απάντηση δεν μπορεί να περιορίζεται στο «ρεαλιστικά εφικτό» διότι αν η επιστήμη της Εγκληματολογίας είχε εγκλωβιστεί σε αυτή τη λογική δεν θα είχαν συμπεριληφθεί στους προβληματισμούς της μια σειρά σημαντικών ζητημάτων που δεν εντάσσονταν στην σφαίρα της προβλεφθείσας από το νόμο εγκληματικότητας.⁵⁰⁷ Οι νέες αυτές τάσεις της Εγκληματολογίας αν και βρίσκονται ακόμα σε αρχικά στάδια επιστημονικής προσέγγισης ζητημάτων που αφορούν την παγκόσμια κοινωνία, όπως αυτά των πολέμων και των γενοκτονιών, δημιουργούν ένα σημαντικό υπόβαθρο για περαιτέρω διερεύνηση δυνατής ένταξή τους στο εγκληματικό φαινόμενο.

⁵⁰⁷ Από τις αρχές της δεκαετίας του 70 τέθηκαν από την Κριτική Εγκληματολογία ζητήματα προς διερεύνηση όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, η δράση των πολυεθνικών εταιρειών, θέματα τα οποία ούτε η συμβατική Εγκληματολογία είχε εντάξει στους προβληματισμούς της ούτε υπήρχαν αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις για αυτά τα ζητήματα. Ό.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.σ. 229-230.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Από την ενδεικτική ιστορική αναδρομή σε σημαντικές πολεμικές συρράξεις διαπιστώνεται ότι: **«η ιστορία της ανθρωπότητας εμπλέκεται σε μεγάλο βαθμό με την ιστορία του πολέμου».** (Pascal Boniface, 2003).⁵⁰⁸

Είναι δύσκολο να προσδιορίσουμε το περιεχόμενο της έννοιας του πολέμου.

Οι πόλεμοι γεννιούνται και διαμορφώνονται στα πλαίσια ιστορικά καθορισμένων κοινωνικών σχηματισμών και είναι προφανώς ανόμοιοι από την άποψη των κριτηρίων, των διαδικασιών, των στόχων και των στρατηγικών βάσει των οποίων αποφασίστηκε η ένοπλη παρέμβαση.

Η πραγματική διεξαγωγή του πολέμου, ως συνεχής και καθολική άσκηση βίας, είναι ταυτόσημη με την έννοια του πολέμου, μόνο στις πρώτες αταξικές κοινωνίες.

Η εχθρότητα και η ακραία βία είναι βέβαια ειδοποιά γνωρίσματα του πολέμου, που έχουν οντολογική υφή, αλλά σε κάθε πόλεμο επηρεάζονται από περίπλοκα κοινωνικά μορφώματα έτσι ώστε να μην μπορούν να θεωρηθούν επαρκή και ικανά στοιχεία για να ορίσουν τον πόλεμο.

Κύριο ζήτημα αυτής της μελέτης αποτελεί η προσπάθεια **να αντιληφθούμε τον πόλεμο ως μια πραγματικότητα της ανθρώπινης και ιστορικοκοινωνικής φύσης μέσα από την κατανόηση της μοναδικότητας και της ατομικότητας της κάθε πολεμικής σύρραξης, χωρίς να μπορεί να αποδειχτεί η νομοτελειακή γένεση των πολέμων με την έννοια της ομοιόμορφης σχέσης μεταξύ αιτίων και αιτιατών.**⁵⁰⁹

⁵⁰⁸ Pascal Boniface, *Οι πόλεμοι του αύριο*, Γεωστρατηγική, Ιστιντούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Σεπτ-Δεκ.2003, τεύχος 3, σ.201.

⁵⁰⁹ Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση, σ.σ.26-27 και σ. 366.

Ως αίτια των κλασικών πολέμων αναφέρονται πολιτικοί, θρησκευτικοί, πολιτισμικοί και άλλοι λόγοι, ενώ στους «νέους πολέμους» ένα μείγμα από ιδεολογικές πεποιθήσεις, επιδιώξεις εξουσίας, εθνο-πολιτιστικές αντιθέσεις και διαφθορά εντείνουν την εμπόλεμη κατάσταση ή συμβάλλουν στην ανάφλεξη του πολέμου, χωρίς όμως να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι αποτελούν και αίτια τους.

Τελικά ακόμα και αν μπορούσαμε να αναφέρουμε αθροιστικά όλα τα αίτια των γνωστών μας ιστορικά πολέμων θα διαπιστώναμε ότι αυτά ιεραρχούνται, συσχετίζονται και δρουν εντελώς διαφορετικά σε κάθε συγκεκριμένο πόλεμο.

Η άμεση σχέση του πολέμου με την πολιτική δηλώνεται ιστορικά μέσα από τις ενέργειες των συστημάτων εξουσιών, και τις αντιπαραθέσεις ή συγκρούσεις που αφορούν ποικίλα πολιτικά υποκείμενα.

Ο πόλεμος σύμφωνα με τον Clausewitz είναι «η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα». **Στους «Νέους Πολέμους» αν και δεν μπορούμε να αναγνωρίσουμε με σαφήνεια τα πολιτικά δεδομένα, η πολιτική είναι υπαρκτή αλλά ανεξαρτητοποιημένη από τις κρατικές μορφές της αφού ο πόλεμος δεν είναι πλέον κατανοητός με τους παλαιούς όρους ανταγωνισμού μεταξύ εθνικών κρατών.**⁵¹⁰

Ο πόλεμος και η ειρήνη στις ταξικές κοινωνίες εντάχθηκαν σταδιακά σε ένα σύστημα σχέσεων που οριοθετήθηκε από συγκροτημένα και συλλογικά υποκείμενα άσκησης πολιτικής εξουσίας (κράτη, διεθνείς οργανισμούς, ηγεμονικές δυνάμεις) ενώ οι επαναστάσεις και οι εμφύλιοι πόλεμοι εξέφραζαν τον συγκρουσιακό χαρακτήρα της πολιτικής στο πεδίο των κοινωνικών ομάδων και των κοινωνικών τάξεων.

Οι σύγχρονοι πόλεμοι δεν οριοθετούνται σε συγκεκριμένα πλαίσια, καθώς εύκολα χάνεται το κρατικό μονοπώλιο της ένοπλης βίας, και ο διαχωρισμός ανάμεσα σε

⁵¹⁰ Ό.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.58.

μαχόμενους και αμάχους είναι δυσδιάκριτος, ειδικά στους «ηγεμονικούς πολέμους» που σχεδιάζονται και εκρήγνυνται με την μορφή γενικευμένων και αδιαφοροποίητων επιθέσεων⁵¹¹ και επιπλέον έχουν μια στενή διασύνδεση με την παγκόσμια οικονομία εφόσον αντλούν από αυτή τους βασικούς πόρους για την συνέχισή τους», είτε μέσω παροχής δικαιωμάτων εκμετάλλευσης του εδαφικού πλούτου είτε μέσω του παράνομου εμπορίου.⁵¹²

Τα εγκλήματα πολέμου θέτουν σημαντικά και πολλές φορές δυσεπίλυτα προβλήματα ως προς τον καταλογισμό ποινικής ευθύνης σε κράτη και πρόσωπα αφού μέχρι και σήμερα η οριοθέτησή τους στηρίζεται σε μεγάλο μέρος σε παραβιάσεις του εθιμικού δικαίου του πολέμου, έστω και αν οι παραβιάσεις αυτές αποτυπώθηκαν στις Διεθνείς Συμβάσεις και τυποποιήθηκαν ως εγκλήματα στο άρθρο 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Παράλληλα η ποικιλομορφία των προβλημάτων που τίθενται σε περιόδους πολεμικών συρράξεων (όπως η λειτουργία της προσταγής στο πόλεμο, η ευθύνη των ανώτατων στρατιωτικών κ.λπ.), εμποδίζουν την εφαρμογή των γενικών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στις επιμέρους προϋποθέσεις ποινικής ευθύνης σχετικά με την υπαιτιότητα και την συμμετοχή των προσώπων σε εγκλήματα πολέμου.

Η τιμώρηση των εγκλημάτων πολέμου θέτει επίσης σοβαρούς προβληματισμούς σχετικά με την ποινική δικαιοδοσία της διεθνούς κοινότητας αφού το ποινικό δίκαιο θεωρείται μέχρι και σήμερα ότι αποτελεί κατά κανόνα αποκλειστικό πυρήνα άσκησης της κρατικής εξουσίας, παρά τις σύγχρονες τάσεις διεθνοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής. Οι διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών σε σχέση με την δίωξη εγκλημάτων πολέμου ακολουθούνται άλλωστε από την εφαρμογή του εθνικού

⁵¹¹ Ο.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006, σ.109.

⁵¹² Ο.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.163.

τους ποινικού δικαίου που πολλές φορές δεν είναι επαρκώς εξοπλισμένο ώστε συχνά να διαπιστώνεται η ανάγκη συμπλήρωσης και τροποποίησης των διατάξεων τους.

Επιπλέον τα εθνικά δικαστήρια δεν έχουν κατά κανόνα ασχοληθεί με εκδικάσεις τέτοιων εγκλημάτων με αποτέλεσμα, όταν σπάνια αυτό συμβαίνει, να δημιουργούνται σημαντικά ζητήματα σχετικά με την ερμηνεία των Διεθνών Συμβάσεων τόσο στο επίπεδο του ουσιαστικού όσο και του δικονομικού ποινικού δικαίου.⁵¹³

Εκτιμώντας αντίστοιχα το έργο των Ειδικών Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η δράση τους ήταν περισσότερο επιλεκτικά κατασταλτική χωρίς να μπορούν να εγγυηθούν προληπτική δράση σε περιοχές του πλανήτη που λόγω εθνοτικών και φυλετικών αντιπαραθέσεων αλλά και λόγω των ηγεμονικών στόχων των ισχυρών κρατών η ειρήνη εκ των πραγμάτων είναι εύθραυστη. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο παρουσιάζει αντίστοιχα ένα αξιόλογο αλλά ελάχιστο ακόμα έργο στην νομική λογοδοσία κρατών και προσώπων

Η δυσκολία εφαρμογής καθολικών κανόνων για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου επιτάθηκε από το γεγονός ότι τα εγκλήματα αυτά ορίστηκαν από ένα πλέγμα διεθνών νομοθετικών κειμένων που είχαν την μορφή συμβάσεων, άρα δέσμευαν κάθε φορά, όπως κάθε σύμβαση, μόνο τα κράτη που τα είχαν υπογράψει και επικυρώσει.

Παρά την μετέπειτα αναγνώριση ότι τα εγκλήματα πολέμου εγείρουν δικαίωμα άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας ακόμα και χωρίς το υπόβαθρο των συμβάσεων, δημιουργήθηκαν πολλά προβλήματα λόγω της άρνησης ισχυρών κύρια κρατών να αποδεχτούν την σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που εκδικάζει

⁵¹³ Ο.π. Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.31

περιπτώσεις εγκλημάτων πολέμου ή να υπογράψουν και να επικυρώσουν διεθνείς συμβάσεις που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵¹⁴

Η διεθνής κοινότητα επιπλέον φαίνεται κάποιες φορές αδρανής και αδιάφορη σε παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου και από κράτη που έχουν υπογράψει τις Διεθνείς Συμβάσεις εφόσον δεν ασκεί ποινική δίωξη εις βάρος τους,⁵¹⁵ ενώ τα δυτικά κράτη, όταν δεν θίγονται άμεσα συμφέροντά τους, σπάνια θα ασκήσουν ποινική δίωξη για εγκλήματα πολέμου εναντίον δυτικού κράτους ή ηγέτη του με αποτέλεσμα συχνά να παρατηρούμε στο διεθνές πεδίο μια επιλεκτική εφαρμογή του ποινικού νόμου.

Η δίωξη όμως αξιόποινων πράξεων σε πολεμική περίοδο δεν αφορά μόνο την τυπική εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς ή του εσωτερικού δικαίου αλλά και τις πολιτικές-οικονομικές επιλογές, καθώς και τους συσχετισμούς δυνάμεων που τελικά καθορίζουν τις πολιτικές συνθήκες που ευνοούν τον πόλεμο και παράλληλα επιτρέπουν την ατιμωρησία, παρά τις Διεθνείς Συμβατικές εγγυήσεις.

Ο πόλεμος δεν είναι το αποτέλεσμα της «υποκειμενικής» ευθύνης πολιτικών υποκειμένων αλλά είναι κοινό ιστορικό συμπέρασμα ότι **η πολεμική ισχύς είναι ένα σημαντικό όργανο για την επιβολή και την διατήρηση της εξουσίας των κρατών**

⁵¹⁴ Οι ΗΠΑ δεν έχουν υπογράψει και επικυρώσει αρκετές διεθνείς συμβάσεις που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα π.χ. τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που συντάχθηκε στις 20 Νοεμβρίου του 1989 με πρωτοβουλία του ΟΗΕ και υπογράφηκε από 191 κράτη. Επίσης σε αρκετές συμβάσεις που οι ΗΠΑ επικυρώνουν εμπεριέχεται ως όρος «η επιφύλαξη της ισχύος αυτών αν δεν υπάρχει η σύμφωνη γνώμη μας» για κάθε ξεχωριστή περίπτωση εφαρμογής των Συμβάσεων, κατά συνέπεια κάθε δεσμευτική διάταξη τους μπορεί με αυτή την «τακτική» να μην έχει κανένα πρακτικό νόημα ως προς την εφαρμογή κυρώσεων για αυτές. Ό.π. Νόαμ Τσόμσκι, 2000, σ.σ.17-18.

⁵¹⁵ Παράδειγμα ο πόλεμος στο Αφγανιστάν και η κράτηση ανθρώπων στη φυλακή του Γκουαντάναμο που θεωρούνται ύποπτοι για συμμετοχή στην Αλ-κάιντα ή στους Ταλιμπάν, χωρίς όμως να έχουν τηρηθεί από την αμερικανική δικαιοσύνη οι νόμιμες διαδικασίες, ούτε να τους έχει απαγγελθεί συγκεκριμένη κατηγορία. Ό.π. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, και άλλοι, 2006, σ.31.

και ένα σημαντικό μέσο για την εκπλήρωση «αντικειμενικών» πολιτικών στόχων.⁵¹⁶

Η ανθρωπότητα έχει πλέον εισέλθει σε μια νέα εποχή της ιστορίας της που οι εθνικοί επεκτατικοί πόλεμοι και οι κάθε μορφής εμφύλιες ή περιφερειακές συγκρούσεις παραμένουν σε πολλές περιπτώσεις εκτός του ελέγχου της διεθνούς έννομης τάξης, ενώ οι υπερεθνικοί πόλεμοι που διεξάγονται στο όνομα και για λογαριασμό της «παγκόσμιας τάξης και ισορροπίας» υπόκεινται σε έναν συστηματικό αλλά πολλές φορές τυπικό νομικό έλεγχο.

Οι σύγχρονοι πολιτικοί στόχοι εμπλέκονται με την οικονομική φιλελευθεροποίηση στο διεθνές πεδίο η οποία ενέχει ως συστατικό και αναπόσπαστο στοιχείο της «ένα σκληρό μιλιταρισμό» που οδηγεί στη διεξαγωγή πολεμικών συρράξεων σε τοπικές και διεθνείς κλίμακες εναντίον «κατασκευασμένων» εχθρών.⁵¹⁷

«Η ηγεμονική δύναμη»⁵¹⁸ ή αλλιώς «τα πεφωτισμένα κράτη»⁵¹⁹ έχουν την δυνατότητα να ορίζουν ποιοι είναι οι «εχθροί» και οι «παραβάτες» της διεθνούς έννομης τάξης με αποτέλεσμα να ασκείται βία στο όνομα μιας απροσδιόριστης αλλά οικουμενικής εμβέλειας «κατάστασης ανάγκης» και έτσι να θεσπίζεται ένα νέο μονομερές «δίκαιο του πολέμου» που μετατρέπεται επίσης μονομερώς «σε δίκαιο της ηγεμονεύουσας ειρήνης» (Κ.Τσουκαλάς, 2006).⁵²⁰

⁵¹⁶ Για παράδειγμα ο πόλεμος αποτελεί δομικό στοιχείο των ελληνικών πόλεων-κρατών. Ο Ηρόδοτος αφηγείται τον πόλεμο ως δύναμη επιβολής ενώ ο Δημοσθένης εισηγείται την πολεμική λύση ως μόνη εφικτή των προβλημάτων των Αθηναίων και ως πράξη συμφέροντος. Ενδεικτικά βλέπε, George A. Kennedy, *Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής*, μετάφραση Ν.Νικολούλης, εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα, 2003, σ.121.

⁵¹⁷ Ο.π. Γρηγόρης Λάζος, 2007, σ.338.

⁵¹⁸ Ορισμένοι «Νέοι Πόλεμοι» χαρακτηρίζονται και ως «Ηγεμονικοί Πόλεμοι» και στα πλαίσια της νέας παγκόσμιας τάξης ενεργοποιήθηκαν άμεσα ή έμμεσα υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ. Παράδειγμα ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου, οι ένοπλες παρεμβάσεις στην τέως Γιουγκοσλαβία, με αποκορύφωμα τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου, η επίθεση εναντίον των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν...». Ο.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006, σ.30.

⁵¹⁹ Ο όρος χρησιμοποιείται από τον Νόαμ Τσόμσκι σχεδόν σε όλο το έργο του *Κυριαρχία και Παγκόσμια Τάξη*, προκειμένου να δηλώσει την νέα παγκόσμια κυριαρχία και τάξη που επέβαλλαν τα ισχυρά κράτη όχι μόνο στο οικονομικό αλλά και στο πολιτικό, νομικό και ιδεολογικό επίπεδο.

⁵²⁰ Ο.π.Κ.Τσουκαλάς, 2006, σ.39

Η διεξαγωγή των νέων πολέμων φανερώνει την ανατροπή της ισότιμης και ειρηνικής συνύπαρξης των κρατών, που οι Διεθνείς Συνθήκες διακήρυξαν, αναδεικνύοντας μια νέα τάξη πραγμάτων που στηρίζεται σε μια ανισορροπία ισχύος, με αποτέλεσμα τα κράτη να «συνδιαλέγονται» πλέον με τους όρους της υπέρμετρης εξουσίας των ηγεμονικών κρατών και όχι με όρους δικαιοσύνης.

Η αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα, τις ελευθερίες και την παγκόσμια ειρήνη και τάξη προσφέρουν πολλές φορές την νομιμοποιητική βάση πολλών βίαιων παρεμβάσεων. Η λογική βέβαια των ένοπλων επεμβάσεων παρά τους ισχυρισμούς των εισβολέων, δεν ακολουθεί τις επιταγές μιας πολιτικής ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά υπακούει στις επιταγές ενός πολιτικό-οικονομικού υπολογισμού, κατά τον οποίο εκτιμάται συγκριτικά το κόστος της επέμβασης σε σχέση με το κόστος συνέχισης ενός πολέμου.⁵²¹ Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτέλεσαν έτσι «ένα πολιτικό εργαλείο μέσα σε μια πλανητική κατάσταση» που καθίσταται απαραίτητη «η χρήση οικουμενιστικών ιδεολογημάτων».⁵²² (Π. Κονδύλης, 1998)

Ο πόλεμος από την άλλη πλευρά εμφανίζεται ως ένα αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας. Η απόφαση κήρυξή του θεωρήθηκε κανονιστικά ανεξέλεγκτη οι κανόνες όμως διεξαγωγής του κωδικοποιήθηκαν ιστορικά σε διάφορες μορφές «ηθικών δεσμεύσεων» στην διάρκεια μιας πολεμικής σύγκρουσης.

Οι κανόνες διεξαγωγής των σύγχρονων πολέμων δεν συντάσσονται, έστω και περιστασιακά, με τον αμοιβαίο αλληλοσεβασμό και την αναγνώριση ισότιμων αντιπάλων, στοιχεία τα οποία αποκρυσταλλώθηκαν ιστορικά στο «δίκαιο του πολέμου». Στις περιπτώσεις όμως που χάνεται οποιαδήποτε μορφή «συμβολικής

⁵²¹ Ό.π. Χ. Μύνκλερ, 2005, σ.163.

⁵²² Παναγιώτης Κονδύλης, *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Τομείς στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1998, σ.67.

αμοιβαιότητας» τίθεται σε αμφισβήτηση η ίδια η έννοια του ισχύοντος «δικαίου του πολέμου».⁵²³

Η πρόληψη για τα εγκλήματα πολέμου μέσω των κανόνων του Ανθρωπιστικού Δικαίου ή μέσω της κατασταλτικής δράσης των διεθνών ποινικών θεσμών μετατρέπεται σε «κενό γράμμα» όταν τα ηγεμονικά κράτη έχουν τη δυνατότητα καταστρατήγησης κάθε νομικού ή αξιακού κανόνα στο όνομα μιας υποτιθέμενης σύγκρουσης μεταξύ ελευθερίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ασφάλειας.⁵²⁴

Η νέα «Κυριαρχία και Παγκόσμια τάξη» παραβλέπει την έννοια της εθνικής κυριαρχίας και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου⁵²⁵ έτσι ώστε να «σβήνουν τα όρια ανάμεσα σε πολεμική και εγκληματική πράξη. Και όταν χάνονται τα όρια ανάμεσα σε πόλεμο και ειρήνη, δεν απορροφά η ειρήνη τον πόλεμο: ο πόλεμος καταπίνει την ειρήνη, και γίνεται «ολοκληρωτικός» με την εφιαλτικότερη έννοια του όρου». (Π. Κονδύλης, δ' έκδοση).⁵²⁶

Στο βασικό ερώτημα αυτής της μελέτης: «Υπάρχει πρόληψη για τα εγκλήματα πολέμου;» οι απαντήσεις δίδονται σε σχέση με την διττή έννοια της πρόληψης:

1. Της πρόληψης στο πεδίο ενός δικαιοσύνης και δικαστικού συστήματος για τα εγκλήματα πολέμου. Σχετικά με αυτό το πεδίο παρατηρούμε ότι:

Η προσπάθεια συγκρότησης ενός θεσμικού συνόλου που έχει ως στόχο την πρόληψη και την καταστολή των σοβαρών παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι ενδιαφέρουσα αλλά παραμένει ελλειπτική είτε γιατί απουσιάζει η πολιτική βούληση από την πλευρά των κρατών για την δίωξη σοβαρών παραβιάσεων του ΔΑΔ, είτε γιατί οι διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί θεσμοί κινούνται «στο πλαίσιο ενός

⁵²³ Ό.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006, σ.121 και 123 υποσημείωση 4.

⁵²⁴ Ό.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006, σ.380.

⁵²⁵ Ό.π. Νόαμ Τσόμσκι, 2000, σ.11.

⁵²⁶ Ό.π. Π. Κονδύλης, δ' έκδοση σ.380.

εύθραυστου πολιτικού συστήματος» (Σ. Περράκης, 2008)⁵²⁷ με σημαντικές ανισορροπίες πολιτικών δυνάμεων στην εξουσιαστική σφαίρα.

Το Διεθνές Δίκαιο αν και φαίνεται πλέον να εμπεριέχει σημαντικές αρχές και στοιχεία δυναμικής παρέμβασης στο πεδίο της απονομής της δικαιοσύνης, παραμένει «από πολλές απόψεις το όργανο του ισχυρού, δημιούργημα των κρατών και των αντιπροσώπων τους» (Ν. Τσόμσκι, 1971).⁵²⁸

Φαίνεται έτσι αναγκαίο να «αναπροσδιοριστούν ριζικά και από τη βάση τους» κάποιες έννοιες, όπως η έννοια του «διεθνούς συστήματος προστασίας» και της «διεθνούς κοινότητας».⁵²⁹

2. Της ένταξης του πολέμου στο πεδίο των εγκληματικών φαινομένων και κατά συνέπεια θεωρώντας ως μόνο και αυτονόητο μέτρο πρόληψης την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών. Σχετικά με αυτό το πεδίο παρατηρούμε ότι:

Ένα επαρκώς τεκμηριωμένο ρεύμα σύγχρονων εγκληματολογικών προσεγγίσεων υποστηρίζει ότι ο πόλεμος μπορεί να μελετηθεί ως εγκληματικό φαινόμενο στα πλαίσια της δημιουργίας του νόμου και της παραβίασης του, στα πλαίσια της θυματοποίησης, καθώς και στο πλαίσιο της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι «νέοι πόλεμοι» χαρακτηρίζονται από ακρότητες βίας εναντίον αμάχων με αποτέλεσμα να αίρεται η δικαιολογητική βάση του «δίκαιου πολέμου» εφόσον «η ύπαρξή της προϋποθέτει μια προηγούμενη ηθική και ιδεολογική απόρριψη της διακρατικής βίας και του πολέμου εν γένει», αλλά και «την τήρηση των δεσμεύσεων

⁵²⁷ Ο.π. άρθρο του Σ. Περράκη, 2008.

⁵²⁸ Από τη συζήτηση των Noam Chomsky και Michel Foucault «Human Nature justice versus power» το 1971 που έγινε για λογαριασμό της Ολλανδικής ραδιοφωνίας-τηλεόρασης με συντονιστή τον Fons Elders. Βλέπε στο Μισέλ Φουκό, *Η μικροφυσική της εξουσίας*, μετάφραση και σχόλια Λίλα Τρουλινού, Αθήνα, εκδ. Ύψιλον, 1991, σ.50.

⁵²⁹ Ο.π. Κ. Τσουκαλάς, 2006, σ.40.

που κάθε κοινωνία ή κάθε σύνολο κοινωνιών θεωρεί πως πρέπει να σέβεται όταν μάχεται».(Κ. Τσουκαλάς, 2006).⁵³⁰

«Η πλάνη του δίκαιου» πολέμου αναλύεται από τον αποκαλυπτικό λόγο του Howard Zinn, πρωτοστάτη αντιπολεμικών κινημάτων και υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. **Ο Η. Zinn αναφέρει: «Τη δεκαετία του 60 η παλιά μου πίστη για τον «δίκαιο πόλεμο» κατέρρεε. Έφτανα στο συμπέρασμα ότι, ενώ σαφώς υπάρχουν στον κόσμο εχθροί της ελευθερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο ίδιος ο πόλεμος είναι ο πιο άθλιος από όλους τους εχθρούς, και ότι παρόλο που κάποιες κοινωνίες μπορούν εύλογα να ισχυριστούν ότι είναι πιο φιλελεύθερες, πιο δημοκρατικές και ανθρωπιστικές από άλλες, η διαφορά δεν είναι αρκετά μεγάλη για να δικαιολογήσει τη μαζική, αδιάκριτη σφαγή που περιλαμβάνει ο σύγχρονος πόλεμος».**⁵³¹

Κλείνοντας αυτή τη μελέτη καταλήγουμε στο εξής γενικό συμπέρασμα:

Σε ένα κόσμο που χαρακτηρίζεται από τεράστιες ανισότητες πλούτου και μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, η εξάπλωση ανομικών φαινομένων και το ξέσπασμα νέων πολέμων φαίνεται ως ορατή απειλή ώστε η κοινωνική και πολιτική ειρήνη περισσότερο από κάθε άλλη φορά να αποτελεί το κύριο διακύβευμα της ανθρωπότητας.

«Οι νέοι πόλεμοι» αποτελούν μια παγκόσμια πραγματικότητα που καθιστά αναγκαία την αποκατάσταση της παγκόσμιας ειρήνης.

Η ΕΙΡΗΝΗ δεν μπορεί όμως να εκλαμβάνεται ως επίκληση ενός αόριστου αγαθού, αλλά πρέπει να θεωρείται δικαίωμα με πολιτική διάσταση που

⁵³⁰ Ο.π. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 2006, σ.124, υποσημείωση 5.

⁵³¹ «Howard Zinn αυτοπροσώπως», συνέντευξη, επιμέλεια Πάρη Σπίνου, δημοσίευση στη εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, *Επτά*, Κυριακή 23 Ιανουαρίου 2011.

εκφράζεται με συγκεκριμένη δράση και συγκεκριμένο πολιτικό στόχο: την ανάσχεση του πολέμου.⁵³²

Η διεθνοποίηση ενός εναλλακτικού λόγου (discourse) για τον πόλεμο και την ειρήνη μέσα από διαδικασίες πολιτικής όσμωσης μιας διεθνούς κοινωνίας πολιτών που θα συνδιαλέγεται στη βάση της ουσιαστικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί ίσως την μόνη ασπίδα προστασίας της ανθρωπότητας από «το έγκλημα του πολέμου» και τα «εγκλήματα πολέμου».

⁵³² Ό.π. Απόστολος Αναγνωστόπουλος, 1999, σ.39.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

- **Αλεξιάδης Στέργιος** *Εγκληματολογία*, Τρίτη Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1989.
- **Αντωνόπουλος Κων/νος**, *Η ατομική ευθύνη στο Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.
- **Αποστολόπουλος Απόστολος**, *Κόσοβο-Ο Πλανητικός Πόλεμος*, εκδ. «Νέα Σύνορα» Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1999.
- **Βλάχος Γεώργιος**, *Πολιτική, Γενική Εισαγωγή στην έρευνα του Πολιτικού Φαινομένου*, τομ. Β, Αθήνα, 1978.
- **Γεωργούλης Σταμάτης**, *Το δίκαιο του πολέμου*, εκδ. Σόκολη-Κουλεδάκη, Αθήνα, 2010.
- **Γλύκατση-Αρβελέρ Ελένη**, *Γιατί το Βυζάντιο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 22^η έκδοση, Αθήνα, 2009.
- **Günther Klaus**, *Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκαιο ασφάλειας*, Ελληνογερμανικό Συνέδριο «Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου», 4-5 Οκτωβρίου 2002, επιμέλεια έκδ. Ι. Μανωλεδάκης / C. Prittwitz, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003.
- **Delmas-Marty Mireille**, *Πρότυπα και τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, μετάφραση και εισαγωγή Χριστίνα Ζαραφωνίτου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, (χωρίς ημερομηνία).
- **Ένγκελς Φρίντριχ**, *Η καταγωγή της οικογένειας της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1982.

- **Ηροδότου Ιστορίαι** μετ. Άγγελου Βλάχου, εκδ. Γαλαξίας, Αθήνα, 1976, Η 144.
- **Θουκυδίδου Ιστορίαι** , Βιβλίο Α΄ παράγραφος 23, μετάφραση Ελευθερίου Βενιζέλου. Πηγή internet: www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/vivlio1.htm
- **Irving David**, *Η Δίκη της Νυρεμβέργης, Η τελευταία μάχη*, μετάφραση Αλέξανδρος Ρήγας, εκδόσεις Γκοβότση, Αθήνα, χωρίς ημερομηνία.
- **Καστοριάδης Κορνήλιος**, *Η αρχαία ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα*, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, 1989.
- **Kennedy George A.** *Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής, Αρχαίας Ελληνικής και Ρωμαϊκής* μετάφραση Ν. Νικολούλης, επιμέλεια Αναστασίου Ιωάννης, εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα, 2003.
- **Κονδύλης Παναγιώτης**, *Θεωρία του Πολέμου* εκδ. Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, δ΄ έκδοση, χωρίς ημερομηνία.
- **Κονδύλης Παναγιώτης**, *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Τομείς στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1998.
- **Λάζος Γρηγόρης**, *Κριτική Εγκληματολογία*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007.
- **Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών**, υπό την αιγίδα της UNESCO, Αρχισυντάκτες Julius Gould – William L. Kolb, Ελληνική Έκδοση, εκδ. Ελληνική Παιδεία Α.Ε.1972.
- **Λοβέρδος Ανδρέας**, *Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα*, εκδ. Interbooks, Αθήνα, 1987.
- **Λοβέρδος Ανδρέας**, *Παρεκκλίσεις Πολιτικής Συμπεριφοράς και Σύνταγμα: πολιτικό έγκλημα, τρομοκρατία, πολιτικό άσυλο*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1998.
- **Μαγγανάς Αντώνης, Καρατζά Αίλα**, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*, β΄ έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

- **Μαγγανάς Αντώνης, Λάζος Γρηγόρης, *Ο Ποινικός Κώδικας για τον πολίτη, μια επιλογή παραδειγμάτων***, Πρόλογος: Βασίλη Φίλια, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1998.
- **Μακιαβέλι Νικολό, *Ο ηγεμόνας***, μετάφραση Μαρία Κασωτάκη, 22^η έκδοση, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2009.
- **Μακρής Σπύρος, *Ισχύς και Ελευθερία Φιλοσοφικές και Διεθνολογικές Προσεγγίσεις. Από τον Πλάτωνα στον Αριστοτέλη***, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα, 2008.
- **Μαρούδα Μαρία-Ντανιέλλα, *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας***, εκδ. Αντώνη Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.
- **Μαρξ Καρλ, *Το κεφάλαιο***, τόμος Α΄ μετάφραση και ερμηνευτικές σημειώσεις Γιάννη Σκουριώτη, Αθήνα, 1957.
- **Μαρξ Καρλ, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας***, εκδ. Οικονομικής και Φιλοσοφικής Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Πρόλογος του συγγραφέα, (Κάρλ Μάρξ, Λονδίνο, Ιανουάριος 1859), χωρίς ημερομηνία.
- **Μαστραπάς Αντώνης, *Ιστορία του αρχαίου κόσμου, από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού***, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο.Ε.Δ.Β, Αθήνα., χωρίς ημερομηνία.
- **Μύνκλερ Χέρφριντ, *Οι νέοι πόλεμοι, Νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου***, μετάφραση από τα Γερμανικά Αναστασία Δασκαρόλη, εκδ. Καστανιώτη σειρά Αναστοχασμός, α΄ έκδοση, 2005.
- ***Νέα εγκυκλο-παιδεία***,. εκδ. Μαλλιάρης παιδεία-Πήγασος Εκδοτική Α.Ε. τόμοι 2, 3, 5, 6, 13, 23, 37.

- **Νικολόπουλος Γιώργος**, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: Το πρόγραμμα της Χάγης και η εφαρμογή του*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.
 - **Νικολόπουλος Γεώργιος Π.** *Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματοποίησης των μεταναστών στο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»*, Γενική θεώρηση Ι, τιμητικός τόμος για τον Ιάκωβο Φαρσεδάκη «Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας, επιμέλεια Α.Ε. Χαλκιά, τόμος ΙΙ εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011.
 - **Ομήρου Ιλιάδα**, μετάφραση Ν. Καζαντζάκη, Ι. Κακριδή, free-ebooks.g, Ραψωδία Α΄ στίχοι 54-306.
 - **Περράκης Στέλιος Ε**, *Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ηνωμένα Έθνη – Περιφερειακά Συστήματα*, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή, 2009.
 - **Περράκης Σ. Μαρούδα Μ**, *Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*,(τ.12), εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.
 - **Πλουτάρχου βίοι παράλληλοι** Ρωμύλος, 13.
- Πηγή internet www.mikrosapoplous.gr/anc_texts/texts_plut.html.
- **Πουλαντζάς Νίκος**, *Πολιτική Εξουσία και κοινωνικές τάξεις*, τόμος α΄, γ΄ εκδ. Θεμέλιο, Σύγχρονη Σκέψη, Αθήνα, 1985.
 - **Ροζάκης Χρήστος**, *Έγκλημα και Τιμωρία: Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004.
 - **Ρούκουνας Εμμανουήλ**, *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, εκδ. Εστία, 1995.

- **Ρούκουνας Εμμανουήλ**, *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδόσεις Αντώνης Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.
- **Σβολόπουλος Κωνσταντίνος**, *Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας*, *Ιστορική επισκόπηση*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα –Θεσσαλονίκη, 1996.
- **Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. Καϊάφα**, Γκμπάντι, Ν.Μπιτζιλέκης, Α.Παπαδαμάκης Θ.Παπακυριάκου, Γ.Νούσκαλης, Γ.Ναζίρης, *Τα εγκλήματα Πολέμου, Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Πρόλογος: Ι. Μανωλεδάκης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006.
- **Sinclair T.A**, *Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψευς*, Τόμος Α΄ μετάφραση και πρόλογος από τον Γ.Κ. Βλάχο, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1969.
- **Τζου Σουν**, *Η τέχνη του πολέμου*, μετάφραση Δημήτρης Ν. Παυλάκης, εκδ. Οδυσσέας-Φόρμιζ, έβδομη έκδοση, χωρίς ημερομηνία.
- **Τσάτσος Δημήτρης Θ**, *Προβλήματα Δημοκρατίας, Πολιτικά Κόμματα και Δημοκρατία*, εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1973.
- **Τσίτουρα Α.**, *Η πρόληψη της εγκληματικότητας*, Παν/μιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2003
- **Τσόμσκι Νόαμ**, *Κυριαρχία και Παγκόσμια Τάξη*, μετάφραση Νίκος Αλεξίου, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, Μάρτιος 2000.
- **Τσόμσκι Νόαμ**, *Ισχύει ότι πούμε εμείς. Για την εξουσία των ΗΠΑ σε ένα κόσμο που αλλάζει*, Συζητήσεις με τον Ντέιβιντ Μπαρσάμιν, μετ. Γιάννης Ανδρέου, εκδ. Πατάκη Αθήνα, 2008.
- **Τσουκαλάς Κωνσταντίνος**, *Πόλεμος και ειρήνη μετά το «τέλος της Ιστορίας»*, εκδ. Καστανιώτη, δεύτερη έκδοση, 2006.
- **Φαρσεδάκης Ιάκωβος**, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996.

- **Φουκώ Μισέλ**, *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, μετάφραση Κ.Χατζηδήμου-Ι.Ράλλη, εκδ. Ράππα, Αθήνα 1979.
- **Φουκώ Μισέλ**, *Η μικροφυσική της εξουσίας*, μετάφραση και σχόλια Λίλα Τρουλινού, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, 1991.
- **Χατζηκωνσταντίνου Κων/νος**, *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1999.
- **Hobsbawm E.J**, *Η εποχή του κεφαλαίου, 1848-1875*, γ' ανατύπωση, μετάφραση Δ. Κούρτοβικ, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2003.
- **Χορτάτος Κων/νος**, *Τα Ηνωμένα Έθνη και η ίδρυσις του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου-Διεθνής δικαιοδοσία και το πρόβλημα της ατομικής ποινικής ευθύνης*, , εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999.
- **Χουλιάρης Αστέρης**, *Η Κατάρρευση του Κράτους στην Αφρική, Ρουάντα, Λιβερία, Σομαλία*, εκδόσεις Στοχαστής, Α' έκδοση, 1977.
- **Χριστοδουλίδης Θεόδωρος**, *Διπλωματική Ιστορία Τριών Αιώνων, από τη Βεσφαλία στον Άγιο Φραγκίσκο 1648-1945*, Αθήνα, 1980.
- **Χριστοδουλίδης Θεόδωρος**, *Εισαγωγή εις την γενικήν θεωρία των Διεθνών Οργανισμών*, τόμος Α', Β' έκδοσις, Αθήνα, 1979.
- **Hulsman, L et Bernat de Celis, J**, *Άστοχες ποινές. Το Ποινικό Σύστημα υπό Αμφισβήτηση*, μετάφραση Γιώργος Νικολόπουλος, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα. 1997.
- **Ψυρούκης Νίκος**, *Ιστορικός χώρος και Ελλάδα*, εκδ. Νεοελληνική Ιστορική Βιβλιοθήκη, β' έκδοση, Αθήνα, 1975.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΒΙΒΛΙΑ

- **Baker and Odds (eds)**, The public papers of Woodrow Wilson, *War and peace*, vol I, p.161 (χωρίς ημερομηνία).
- **Clausewitz Carl Von**, *On War*, trans. Colonel J.I. Graham, Princeton University Press, Princeton 1976.
- **Crawford J.**, *The ILC- Adopts a Statute for a International Criminal Court*, 89 AJIL, 1995, σ.104.
- **Chossudovsky Michael**, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, publisher Global Research, 2003-09-10/ ISBN 0973714700/PDF/376, II Chapter 7.
- **Ferencz Benjamin**, *Defining International Aggression The Search for World Peace*, Vol. I, New York: Oceana, 1975.
- **Ferherstone A.B.**, *Towards a Theory of United Nations Peacekeeping*, Macmillan, New York, 1994.
- **Kramer Ronald and Michalowski Raymond**, *War, Aggression and State Crime. A Criminological Analysis of the Invasion and Occupation of Iraq*, British J. Criminology, 2005, 45, Advance Access publication 19 April 2005.
- **Malanczuk Peter** *Akehurst's Modern Introduction to International Law, The attempt to restrict the use of force*, 7th edition, published 26th June, 1997 by Routledge.
- **McCoubrey Hilaire**, *International Humanitarian Law. The Regulation of Armed Conflicts*, second edition, Dartmouth Publishing Co Ltd.
- **Michael R. Marrus**, *The Nuremberg War Crimes Trial 1945-1946*. Boston Bedford Books, 1997.

- **Muncie John**, *Decriminalising Criminology*, The British Criminology Conference Selected Proceeding, Volume 3. Papers from the British Society of Criminology Conference, Liverpool July 1999, published June 2000, editors G. Mair and R. Tarling, ISSN 1464-4088.p.1.abstract.
 - **Sheptycki J, Wardak A.** (ed) *Transnational and Comparative Criminology*, Glass House Press, London, 2005.
 - **Thamn Berndt George**, *The Nexus between Arms Trade ,Drugs and Terrorism*, που περιέχεται στο *Countering Terrorism through International Cooperation*, επιμέλεια Alex P. Schmidt, Milano, 2001.
 - **Vattel Emmerich**, *The law of Nations or the Principles of National Law*, Book 3, Chapter 3, Of the Just Causes of War, paragraph 26.
- Πηγή Internet: www.lonang.com/exlibris/vattel/index.html.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

- * **Αποστολίδης Γιώργος**, «Όλη η πορεία από το Δίστομο στη Χάγη».
<http://www.mikis-theodorakis-kinisi-anexartitonpoliton.gr/el/articles//?nid=364>.
- * **Βασάλα-Κοκκινάκη Χριστίνα**, «Η υπόθεση Thomas Lubanga Dylio, Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου», δημοσίευση στο περιοδικό *de jure*. Πηγή Internet:dejure.elsagreece.org/achive/01/arthro0102.pdf.
- * **Boniface Pascal**, «Οι πόλεμοι του αύριο» *Γεωστρατηγική, Ιστιντούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, Σεπτ- Δεκ.2003, τεύχος 3.σ.201.

* **Γιαρένης Ευγένιος**, «Κύρωση του 13^{ου} Πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας». Δημοσίευση στην *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2005.

* **Γιαρένης Ευγένιος**, μελέτη, «Η Δίκη ενώπιον του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης και ο υπεραστικός ισχυρισμός της υπακοής σε διαταγές ανωτέρων». *Πηγή Internet: <http://www.militaryjustice.gr/athra/diki.pdf>*.

* **Γκίκας Αναστάσης**, μελέτη, «Μονοπώλια και Φασισμός: Δεσμοί αίματος που δεν παραγράφονται, με βάση αρχειακό υλικό από τις Δίκες της Νυρεμβέργης».

Πηγή Internet: <http://erodotos.wordpress.com/2010/02/19/monopolia-fasismos>

* **Γούναρης Άλκης**, «Η έννοια της «Αιώνιας» Ειρήνης κατά τον Κάντ και η συμφωνία Ηθικής και Πολιτικής», από την περιληπτική δημοσίευση του δοκιμίου στο περιοδικό *Ηθική* τεύχος 1, 2005.

Πηγή Internet: http://museduc.gr/docs/Istoria/B/10_KEFALAIO_B.pdf.

* **Δελάστικ Γιώργος**, «Νταρφούρ: πετρέλαιο, η διένεξη (ΗΠΑ Κίνας) και η σφαγή», δημοσίευση στη εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* στις 27/07/07.

Πηγή: Internet: <http://www.oneearth.gr/cgi-bin/oneearth/pages/3rdpagenews.pl?arcode=070727123447>.

* **Διεθνής Αμνηστία**, «Απόσπασμα από την ετήσια έκθεση 2010 της Διεθνούς Αμνηστίας για την Αφρική», Παγκόσμια Επισκόπηση, 27 Μαΐου 2010,

Πηγή Internet: <http://www.amnesty.org.gr/annual-report-2010-africa>.

* **Essoungou Andre – Mishel**, «Η Ουγκάντα μεταξύ ειρήνης και δικαιοσύνης», *Le-Monde*- 13/05/2007, copyright, 2008, Χ.Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε.

Πηγή Internet: http://archive.enet.gr/online_text/=111,dt=13.05.07,id=58875084.

* **Ζάϊκος Νίκος**, «Η Δίκη του Τόκιο», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Καθημερινή* στις 3/10/11.

- * **Zinn Howard**, «Howard Zinn αυτοπροσώπως», συνέντευξη, επιμέλεια Πάρη Σπίνου, δημοσίευση στη εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, *Επτά*, Κυριακή 23 Ιανουαρίου 2011.
- * **Θεοφιλίδης Βασίλειος**, «Νομολογία, Σχολιασμός της απόφασης του ΑΕΔ 6/2002: Ετεροδικία Αλλοδαπού Δημοσίου και «Γερμανικές Αποζημιώσεις», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τόμος II- εκτός σειράς- έτους 2004.
- * **Καϊάφα- Γκμπάντι, Μ.** Παρατηρήσεις στην ΑΠ86/2001, *ΠοινΔικ*, 2001.
- * **Κατή Κατερίνα, Παναγιώτης Στάθης**, «Δικαστήριο: Παρελθέτω το πολιτικό έγκλημα», δημοσίευση στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 15 Μαρτίου 2003.
- * **Κατσιόγρας Μιχάλης**, «Ιστορικές Αναδρομές Νοεμβρίου 2008», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Καθημερινή*, 30/10/08.
Internet:http://portal.kathimerimi.gr/4Dcgi/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_30/10/2008_254012.
- * **Cordone Claudio**, Μήνυμα από τον Γ.Γ. της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ετήσια Έκθεση του 2010, 27 Μαΐου 2010. <http://www.amnesty.org.gr/foreword-message-from-claudio-cordone-senior-secretary-amnesty-international>.
- * **Μαμέντοφ Εμβερ**, «Τι είδα στη δίκη της Νυρεμβέργης», συνέντευξη του Εμβερ Μαμέντοφ στον Αχιλλέα Πατσούκα, *Εφημερίδα Καθημερινή* 2/10/2006. Τελευταία Ανάρτηση Παρασκευή 19 Αυγούστου 2011. Πηγή Internet: kathimerimi.gr.
- * **Μιχαλοπούλου Ελένη**, «Ηνωμένα Έθνη, Ίδρυση Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου- Διάσκεψη Ρώμης», *Υπεράσπιση*, 1998.
- * **Μπέης Κώστας**, «Η αναγκαστική εκτέλεση εναντίον αλλοδαπού κράτους στην ελληνική έννομη τάξη», *περιοδικό Δίκη*, Μάιος 2008.

* **Μπίστικα Παναγιώτα**, «Δίστομο, Η ιστορία της Διεκδίκησης των γερμανικών αποζημιώσεων».Internet:<http://www.tovima.gr/society/articles/?aid=377659>, δημοσίευση 12/01/2011.

* **Μπογιόπουλος Νίκος**, Υπόθεση Οτσαλάν «Αναζητώντας «φόρμουλα» έκδοσης», εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, Τετάρτη 25 Νοέμβρη 1998 και Υπόθεση Οτσαλάν «Αβέβαιη απόληξη», εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, Τρίτη 17 Νοέμβρη 1998..

* **Παζαρτζή Φωτεινή**, «Διεθνής ποινική δικαιοδοσία: πρόκληση και προοπτικές». *Ενημερωτικό Δελτίο Ιδρύματος Αλέξανδρου Ωνάση*, τεύχος 22, Νοέμβριος 2003.

* **Παπαθεωδόρου Θεόδωρος**, «Το μόνιμο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο» *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ.10, 1998.

Πηγή Internet:<http://www.enet.gr/?=news.el.kosmos&id=302301>.

* **Παπαχαλαμάμπους Χάρης**, «Τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια», 2^ο Συνέδριο *Ενώσης Ελλήνων Ποινικολόγων* « Το Ποινικό Δίκαιο στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον», 2001.

* **Περράκης Στέλιος**, α) *Τετράδια δικαιωμάτων του ανθρώπου, ανθρωπιστικού δικαίου και ανθρωπιστικής δράσης*, εκδοτικό σχόλιο, 5, τεύχος 20.

Πηγή:Internet:http://des.panteion.gr/docs/tetradia_teuxos%2020.pdf.

β) *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης*, «Ηνωμένα Έθνη, Συμβούλιο Ασφαλείας, Εγκαθίδρυση Διεθνούς Μηχανισμού Ολοκλήρωσης του έργου των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων», τεύχος 23-24, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2010, 7, Σ.Κ.

γ) *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης*, «Διεθνής Ποινική δικαιοσύνη, Προκαταρκτική εξέταση εκ μέρους του ΔΠΔ για υποτιθέμενα εγκλήματα πολέμου, διαπραχθέντα στο έδαφος της Β. Κορέας», τεύχος 23-24, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2010, 34, Ε.Κ.

- * **Περράκη Στέλιου**, συνέντευξη στον Χρήστο Ζέρβα «Δίδαγμα για διεκδικήσεις η υπόθεση της Χάγης», εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 17/4/2011.
- * **Περράκης Στέλιος**, «Εφικτή υπό προϋποθέσεις, μπορεί να υπάρξει διεθνής ειρήνη;» Δημοσίευση στην *Εφημερίδα το Βήμα*, 3/8/2008.
- * **Πρέζας Ιωάννης**: «Άβολη η συμβίωση Συμβουλίου Ασφαλείας και ΔΠΔ» δημοσίευση στην εφημερίδα, *Τα Νέα στη στήλη Τα Νομικά Νέα*, Δευτέρα, 19 Μαρτίου 2007.
- * **Προυκάκης – Στρατάκης Χρήστος**, «Δίκη Νυρεμβέργης : Η νικηφόρα μάχη της ανθρωπότητας με ειρηνικά μέσα», δημοσίευση στην *Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος* την Παρασκευή 8 Αυγούστου 2003.
- * **Σουλιώτης Στάθης**, «Η Δίκη της Ιαπωνικής Ηγεσίας» στην *Εφημερίδα Ακαρνανία* Πηγή Internet: <http://www.akarnania.net/forum/index.php?action=recent>, τελευταία τροποποίηση 26 Ιανουαρίου 2011.
- * **Στεφανάκη Δέσποινα**, «Μεγάλα πετρελαϊκά συμφέροντα πίσω από την κρίση», δημοσίευση στην εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, Σάββατο 22 Απρίλη 2006-Κυριακή 23 Απρίλη 2006.
Πηγή:Internet:<http://www2.rizospastis.gr/storyPlan.do?id=3341439&action...>
- * **Τελαλιάν Μαρία**, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις» δημοσίευση στην διμηνιαία επιθεώρηση *Το Σύνταγμα*, τεύχος 4, 2001.
- * **Τσιλώνης Βίκτωρας**, «Τόμας Λουμπάνγκα Ντύλιο: Το χρονικό μιας Προαναγγελθείσας Δίκης», δημοσίευση στο *intelectum*, τεύχος 05, Δεκέμβριος 2008.
- * **Fleischer Hagen**, «Ο σωφρονισμός της μνήμης, Ελληνογερμανικές σχέσεις 1945-2006». *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* στις 8/4/2007 Πηγή: Internet: <http://www.enet.gr>

* **Φράγκος Σπύρος** , «Κοσσυφοπέδιο: όλα στον αέρα. Η ανεξαρτησία, οι Σέρβοι και οι αλβανόφωνοι» δημοσίευση στην *Εφημερίδα Το Βήμα*, 28/02/1999.

* **Χατζηκωνσταντίνου Κωνσταντίνος**, « Δίκαιο και πόλεμος», άρθρο, δημοσίευση στην *Εφημερίδα Μακεδονία* στις 8/2/2009. Πηγή: Internet www.makthes.gr/news/opinions/33580.

* **Χατζηκωνσταντίνου Κωνσταντίνος και Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης**, «Το διεθνές δίκαιο μετά τον πόλεμο στο Ιράκ: Μερικές πτυχές και διαπραγματεύσεις», *Γεωστρατηγική, Ιστιντούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2003, τευχ.3.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

* **Brunner Joseph**, «American Involvement in the Nuremberg War Crimes Trial Process».Internet:http://www.umich.edu/historyj/pages_Folder/articles/American_Involvement_in_the_Nuremberg_War.

* **van Boven Theo**, «Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for the Victims of Gross Violations of International Humans Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law», New York, 16 December, 2005, *Audiovisual Library of International Law*.
http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/ga_60-147.html.

* **Dieng Adama** (Assistant Secretary General Registrar, ICTR). «United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) Basic Documents and Case Law». Πηγή: Internet:<http://www.ictrcaselaw.org/ContentPage.aspx>

* **Ezeonu-Ifeanyi**, «Crimes of Globalization Health Care, HIV and the Poverty of Neoliberalism in Sub-Saharan Africa», *International Journal of Social Inquiry*, Volume 1 Number 2, 2008.

* **Friedrichs D.O and J. Friedrichs**, “The World Bank and Crimes of Globalization a Case Study”, *Social Justice*, 29: (1-2), 2002.

* **Friedrichs David O**, «The cosmopolitan ethic and emerging global criminology», for: *The International Society for Universal Dialogue, Eighth World Congress*, Beijing, July 23-28, 2009.

* **Haffajee Rebecca L**, «Prosecuting crimes of rapes and sexual violence at the ICTR». The application of joint criminal enterprise theory, *Harvard Journal of Law and Gender*, Vol.29, 2006.

Πηγή Internet:<http://www.law.harvard.edu/students/orgs/jlg/vol291/haffajee.pdf>.

* **Human Rights Watch Report** «Leave None to tell the story», 1, April 2004, τελευταία τροποποίηση 13/9/2009. <http://www.hrw.org/legacy/reports/1999/rwanda>.

* **Iliopoulos Katherine**, «Two Sides to Every Story Congo and Rwanda Genocide», article, *crimes of war project*, 30 September, 2010.

<http://www.crimesofwar.org/onnews/news-congo6.html>.

* **Linder Douglas, 2000**, «The Nuremberg Trials 1945-1946».

Πηγή: Internet:law2.umkc.edu/faculty/projects/trials/nuremberg/nuremberg.htm.

* **Richani Nazih**, «The Political Economy of Violence», *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 39, 1977, 2.

* **Torroja Helena**, «Prosecution of Muyaneza» *British and Canadian Perspectives on International Law*, edited by Cristopher Waters, Chapter 4: Accountability for Crimes Against International Law in Canada An overview and a comparison with UK practices. Internet:<http://www.claihr.ca/projects/prosecutionMuyaneza.html>.24/03/11.

**ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ- ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ- ΕΚΘΕΣΕΙΣ-
-ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ-**

***Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου.**

Πηγή: Internet www.unric.org/el/un-and-international-law-greek/26252.

*** Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ.**

Πηγή: Internet www.unric.org/el/about-un-greek/14.

***Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα περί προστασίας του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου.**

Διεθνή Κείμενα Ανθρωπιστικού Δικαίου, UNHCR.

Πηγή Internet: www.samarites.gr/?section=1064&language=.....

*** Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου**, όπως διορθώθηκε στις 10 Νοεμβρίου 1998 και στις 12 Ιουλίου 1999. Κείμενα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου UNHCR

Internet: hosting01.vivodint.gr/...CONVENTIONSINTERNATIONALCRIMINALLAW.pdf.

***Νόμος 3003/2002:** «Κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου», δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ τ.Α75/8.4.2002.

Internet: www.ministryofjustice.gr/.

*** Ν.1786/88, (ΦΕΚ Α'125).** Internet: www.ministryofjustice.gr/.

*** Σχέδιο νόμου «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002 (Α'75)».** Απόσπασμα από τα επίσημα Πρακτικά της ΡΘ' Συνεδρίασης της Ολομέλειας της Βουλής στις 29 Μαρτίου 2011.

** Αιτιολογική Έκθεση Σχέδιο Νόμου, «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου», Δεκέμβριος του 2010.*

Πηγή Internet: www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket...tabit=132.

** Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποίηση του Ν.3213/2003», άρθρο22.*

Πηγή Internet: www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket...tabit...

** Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Εφαρμογή των Αποφάσεων 827/25-5-1993 και 955/8-11-1994 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με τις οποίες ιδρύθηκαν δύο Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την εκδίκαση παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα». Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων.*
Internet:http://www.hellenicparliament.gr/...78eb.../NOM_NOM_EPE_2665_UG10.DOC.

** Ψηφίσματα: 955(1994), 1165(1998), 1329(2000), 1431(2002), 1503(2003) για το ICTR, <http://library.law.yale.edu/international-criminal-rwanda-ict>.*

** Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24^{ης} Απριλίου του 2009 σχετικά με την στήριξη του έργου του Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε (2010/C 184 E/I2) δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παρασκευή, 24 Απριλίου 2009 με θέμα: «Υποστήριξη του Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε P6_TA(2009)0310.*

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServe/LexUriServe/do?uri=OJ:C:2010:184E:0060:0061:EL:PDF>.

* *Σύναψη Συμφωνίας μεταξύ του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί συνεργασίας και συνδρομής* (Επίσημη Εφημερίδα της L 115 της 28.04.2006). Απόφαση 2006/313/ΚΕΠΠΑ/10/4/2006.

Πηγή Internet:http://europa.eu/legislation_summaries/other/r10150_el.htm. Τελευταία τροποποίηση 21.08.2007.

* *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 22ας Μαΐου 2008 σχετικά με το Σουδάν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο* (2009/C 279 E/23)» δημοσίευση σε Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πέμπτη, 22 Μαΐου 2008 με θέμα: «Το Σουδάν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο», P6_TA(2008)0238.

* *Σύνταγμα της Ελλάδας 1975/1986/01/08.*

* *London Agreement of August 8th 1945, Nuremberg Trial Proceedings*

Yale Law School, Lillian Goldman Law Library Vol.1

Internet: <http://Avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

* *Control Council Law No 10.* «Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity». Yale Law School, Lillian Goldman Law Library... Internet: <http://Avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

* *Charter of the International Military Tribunal*, Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, 2008. Πηγή Internet: <http://Avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

* *Nuremberg Trials Project*, a digital documents collection, Introduction to NMT case 1 U.S.A v Karl Brandt et al. Harvard Law School Library, Πηγή Internet: lib.Harvard.edu/libraries/0068.htm.

* *The Nuremberg Principles, Original Text.*

Internet: http://www.nuclearfiles.org/menu/library/treaties/nuremberg/trty_nuremberg_principles_1950.htm.

*** *Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia.***

http://www.icty.org/x/file/About/OTP/otp_report_nato_bombing_en.pdf.

*** *Judicial Module 2 Nuremberg and Tokyo Tribunals***, International Criminal Justice and Humans Rights, February 2010.

Πηγή Internet: [http://www.justicerights.wordpress.com/...ii2 Nuremberg Tokyo](http://www.justicerights.wordpress.com/...ii2+Nuremberg+Tokyo).

*** *Stature of International Criminal Tribunal for Rwanda***. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, <http://library.law.yale.edu/international-criminal-rwanda-icttr>

*** *Stature of the International Tribunal for the Former Yugoslavia***,

http://www.icl.de/dokumente/icty_statu.pdf.

*** *Report of the Former Yugoslavia, Note by the Secretary General, Summary.***

United Nations General Assembly Security Council A/65/205-S/2010/413, 30 July 2010, http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2010_en.pdf.

*** *International Criminal Court, The Hague, 22 May 2007***, ICC-OTP-BN-200700522-220-A_EN, <http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+of+the+Court>.

*** *Proposals for the establishment of a general International Organization.***

Dumbarton Oaks Washington Conversation on International Peace and Security Organization, October 7, 1944, Source: Pamphlet No.4, PILLARS OF PEACE, published by the Book Department, Army Information School, May 1946.

Πηγή: Internet www.Ibibio.org/phs/policy/1944/441007a.html.

*** *International Criminal Tribunal for Rwanda, Status of Cases***. War Crimes Research Office at American University of Washington College of Law, Washington D.C. Πηγή Internet: <http://unictr.org/Cases/tabid/204/Default.aspx>.

* *App. Ch., The Prosecutor v. Drazen Erdemovic*, separate and dissenting opinion of Judge Cassere: 15, <http://www.un.org/icty/erdemovic/appeal/judgment/erd-adojcas971007e.htm>.

* *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, ICC-01/05-01/08.

<http://www.icccpi.int/Menus/icc/Structure+and+Cases/Situations/Situation+ICC+0105>

5 * *Prosecutor v. Akayesu, case No. ICTR-94-4, sentences (Oct.2, 1998)*.

University of Minnesota Humans Rights Library.

Internet:http://www1.umn.edu/...ICTR/...ICTR/Setences_ICTR-96-4T.html.

* *Superior Court Criminal Division, Canada Province of Quebec District of Montreal No 500-73-0025000-052*, Date May 22, 2009, *Presiding the Honourable Andre Denis, J.S.C, v. Desire Muyaneza*, Judgment, I Preamble, and Date October 29, 2009, Sentencing Judgment.

* *Text United Nations Treaty Series, No 10823, vol.754, p.73*.

«Κείμενα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου», UNHCR.

Internet:hosting01.vivodint.gr/...CONVENTIONSINTERNATIONALCRIMINALLAW.pdf.

ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ:

- http://museduc.gr/docs/Istoria/B/10_KEFALAIO_B.pdf.

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_people_indicted_in_the_International_Criminal_Tribunal_for_Rwanda.

http://en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Tribunal_for_Rwanda.

el.wikipedia.org/wiki/Ολοκαύτωμα.

<http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+of+the+Court>. International Criminal Court, The Hague, 22 May 2007. ICC-OTP-BN-200700522-220-A_EN

<http://www.icc-cpi.int/Menus/icc/Structure+of+the+Court>.

http://diethnes-dikaio.blogspot.com/2011/02/blog.post_25.html. Πηγή: *ΑΠΕ, ICC*, ανάρτηση Σάββατο 25 Ιουνίου του 2011 - *Η Τυνησία επικύρωσε το Καταστατικό της Ρώμης*.

<http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/9/423.html>.

<http://www.enet.gr/?=news.el.kosmos&id=302301>, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 17 Αυγούστου 2011.

<http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/9/423.html>. (σχετικά με την αίτηση ένταξης των Μαλδίβων).

